GOTLANDS LÄN

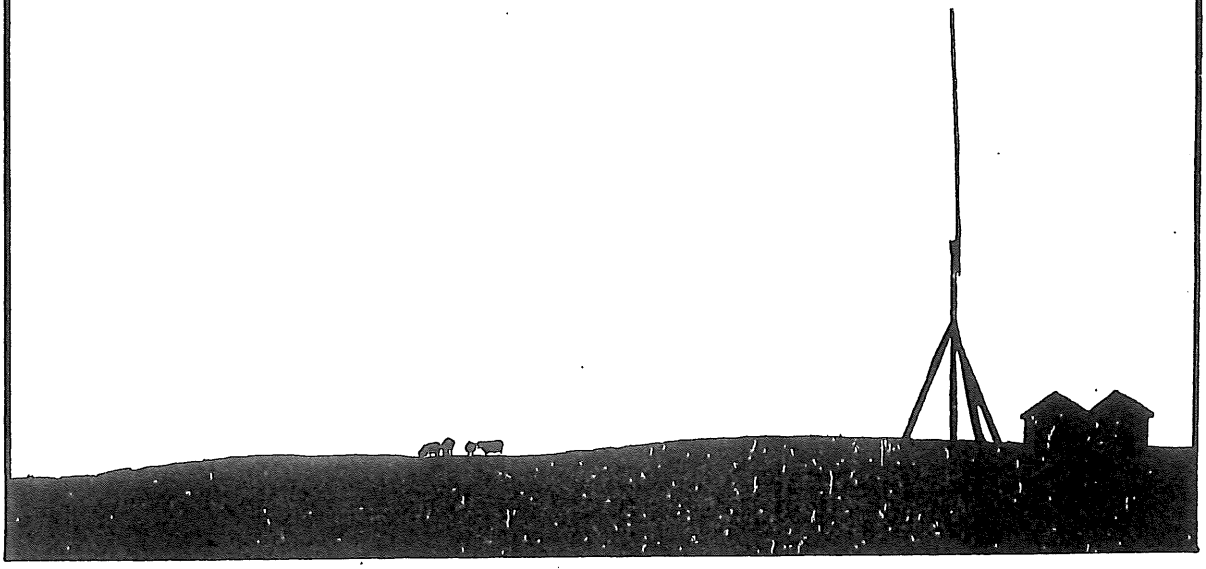

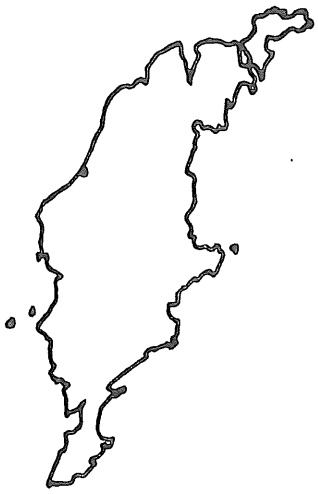

ÖVERSIKTLIG NATURINVENTERING
LANDSKAPSBILD

LÄNSSTYRELSEN I GOTLANDS LÄN

Naturvårdsenheten

Maj 1982

1982-05-03

FÖRORD

Alltsedan naturvårdslagens tillkomst har länsstyrelsen haft ambitionen att utföra länsomfattande översiktliga och sektoriella naturinventeringar som underlag för arbetet framför allt inom den allmänna naturvårdssektorn. Av resursskäl har inventeringarna under flera år bedrivits sporadiskt. Under 1973-74 gavs dock för Gotlands läns del möjlighet att genomföra en länsomfattande översiktlig naturinventering såväl från vetenskaplig synpunkt som med hänsyn till det rörliga friluftslivets intressen. Det samlade materialet har blivit mycket omfångsrikt och har redigerats i fem olika textdelar med separata kartor. De olika delarna är 1. Geologi, 2. Botanik. 3. Ornitologi, 4. Landskapsbild och 5. Rörligt friluftsliv. Ordningen avspeglar i viss mån en önskvärd utgivningsordning samtidigt som den från ekologisk synpunkt kan kännas naturlig. Dock har hittills endast geologi- och ornitologidelen utkommit (1978 respektive 1979).

Landskapsbildsinventeringen genomfördes och sammanställdes av Landskapslaget AB som då bestod av Gunnar Ericson, Bo Hjalmarsson, Roland Karlsson, Elisabeth Norrby och Karin Schibbye.

Liksom för övriga inventeringsdelar gäller att länsstyrelsen ej på något sätt har tagit ställning till de värderingar och förslag som framförs. Detta och annat innehåll står alltså författarna helt själva för.

Länsstyrelsen
Naturvårdsenheten

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

		Sid
4.	L A N D S K A P S B I L D	1
4.1	I N L E D N I N G	1
4.1.1	INVENTERINGENS SYFTE	1
4.1.2	INVENTERINGENS OMFATTNING	2
4.1.3	DEFINITIONER	3
4.2	A R B E T S M E T O D	6
4.2.1	SAMMANFATTNING	6
4.2.2	LANDSKAPSBESKRIVNING	6
4.2.2.1	Marktyp, markanvändning, brukningssätt	7
4.2.2.2	Landskapselement	12
4.2.2.3	Landskapets skala och struktur	19
4.2.3	LANDSKAPSBILDSTYPER	21
4.2.3.1	Enhetliga landskapsbildstyper	21
4.2.3.2	Zonerade landskapsbildstyper	22
4.2.3.3	Mosaikartade eller uppsplittrade landskapsbilds-typer	22
4.2.4	LANDSKAPSBILDSVÄRDERING	23
4.2.4.1	Inledning	23
4.2.4.2	Särskilt tilltalande landskap	24
4.2.4.3	Områden med gotlandstypisk uppbyggnad	25
4.2.4.4	Ovanliga landskapselement	28
4.2.4.5	Klassning	29
4.2.5	VISUELL STÖRNINGSKÄNSLIGHET	29
4.3	G O T L Ä N D S K A L A N D S K A P S B I L D S-T Y P E R	31
4.3.1	INLEDNING	31
4.3.2	STORSKALIGT ÅKERLANDSKAP	33
4.3.3	SMÅSKALIGT ÅKERLANDSKAP	35
4.3.4	STORSKALIG UPPODLAD MYR	37
4.3.5	SMÅSKALIG UPPODLAD MYR	39
4.3.6	HEDDOMINERAT BETESLANDSKAP	41
4.3.7	ÄNGSDOMINERAT BETESLANDSKAP	43
4.3.8	STORSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, ÅKER RANDZON BETE	45
4.3.9	SMÅSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, ÅKER RANDZON BETE	47

		Sid
4.3.10	STORSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, BETE RANDZON ÅKER	49
4.3.11	SMÅSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, BETE RANDZON ÅKER	51
4.3.12	MOSAIKLANDSKAP	53
4.3.13	TALLSAVANN	55
4.3.14	HÄLLMARKSTALLSKOG	57
4.3.15	GRANSKOG	59
4.3.16	FUKTSKOG	60
4.3.17	LÖVSKOG	62
4.3.18	ÖVRIG SKOG	63
4.3.19	STRANDÄNG	64
4.3.20	GRUS- OCH KLAPPERSTRAND	65
4.3.21	SANDSTRAND	67
4.3.22	KLIPPSTRAND	68
4.3.23	EJ UPPODLAD MYR	70
4.3.24	SJÖAR	71
4.3.25	SAMMANSTÄLLNING AV LANDSKAPSBILDSTYPERNAS FÖREKOMST	72
	O B J E K T S F Ö R T E C K N I N G	76
	O B J E K T S B E S K R I V N I N G	85
	K A R T A	200

4. LANDSKAPSBILD

4.1 INLEDNING

4.1.1 INVENTERINGENS SYFTE

Inventeringen av landskapsbild syftar till att kartlägga de ur landskapsbildssynpunkt värdefullaste områdena, d v s de som är mest typiska för Gotland, mest visuellt tilltalande och attraktiva.

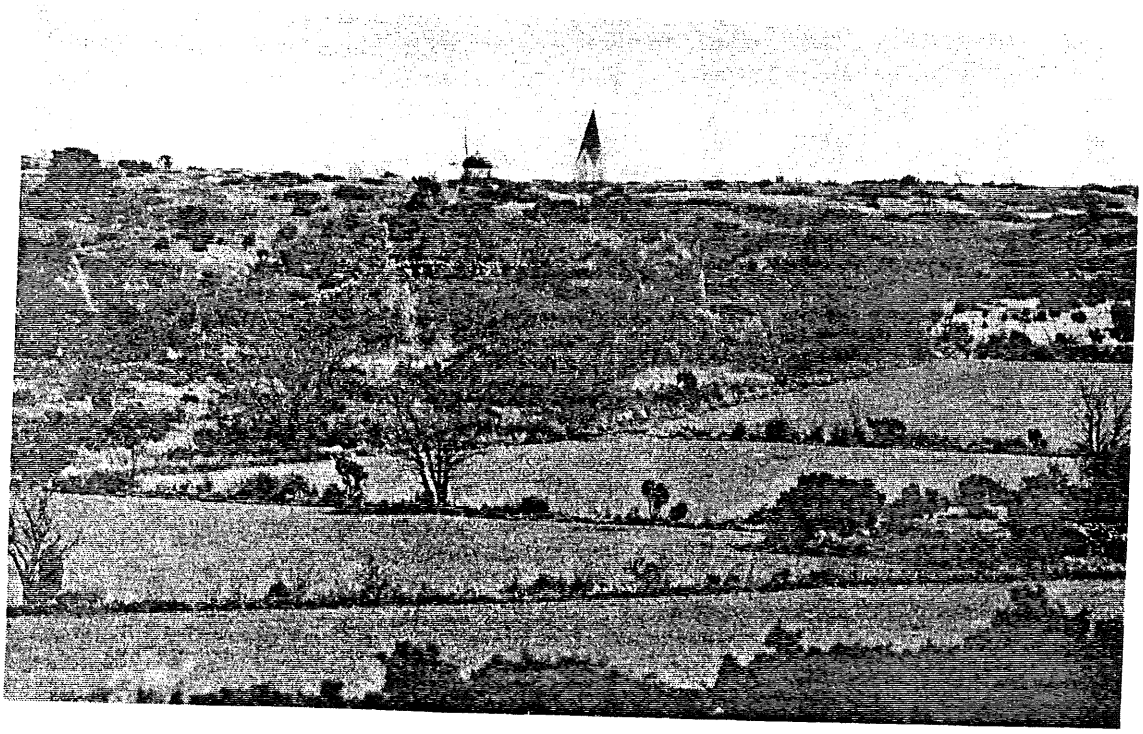

Bild 1. Utsikt över Nackshajd och Sundre kyrka, VAMLINGBO

Behovet av att beskriva och värdera landskap är orsakat av förändringar i markutnyttjande. Starka exploateringsintressen står mot andra intressen med mindre genomslagskraft. Naturvården försöker ta tillvara naturvetenskapliga, kulturella och sociala intressen genom att bevara och vårda särskilt värdefulla landskapspartier.

Avsikten med en landskapsbildsbedömning som denna är, att man i kommande planeringar (naturvårds- och regionplanering) ska ha ett bakgrundsmaterial. Materialet behövs för att man ska kunna göra bedömningar om, vilka landskapspartier som är särskilt värdefulla, när man ska fatta beslut om, vilka områden som ska skyddas och vårdas eller handhas med extra omsorg vid risk för exploatering eller ändrad markanvändning.

4.1.2 INVENTERINGENS OMFATTNING

Inventeringen omfattar hela Gotland - den öppna marken, stranden och skogen. Vi har emellertid behandlat dessa landskapstyper på olika sätt.

Den öppna marken har vi fältinventerat yttäckande och tonvikten har legat på denna del.

Stranden - kusten - har inventerats och redovisats tidigare i samband med den kustinventering som ingår i "Översiktsplan för Gotlandskusten" (del I B Pettersson 1966). Detta arbete har efter fältinventering inarbetats. Vi har alltså sammanställt uppgifter ur kustinventeringen med egna observationer. Detta för att hela Gotland bör vara bedömt med enhetliga värderingsgrunder.

Arbetet behandlar även skogsmarken, men inte lika genomarbetat och grundligt. Det beror till största delen på uppdragets omfattning, men också på skillnaden i skala mellan skogsmarkens och den öppna markens landskapsbildsegenskaper.

Eftersom skogsmarken inte har påverkats av människan i lika hög grad som den öppna marken, betyder de naturliga förutsättningarna mer för skogslandskapets visuella uppbyggnad. Vi har därför tyckt oss kunna gå en genväg och klassificera skogsmarken enligt naturvetenskapliga grunder.

Via kartstudier och synpunkter från de parallella inventeringarna har vi fått fram områden, som sedan fältkontrollerats.

När vi tagit med skogar i utvärderingen, beror det på att vi ansett det värdefullt för förståelsen av landskapets uppbyggnad, utveckling eller helhetskaraktär.

Det måste betonas att <u>detta är en översiktlig inventering</u>. Inventeringen omfattar alltså inte detaljobjekt i landskapet. Att inventeringen är översiktlig innebär också, att gränsdragningarna för respektive område inte alltid är exakta.

Skillnaden mellan översiktlig skala och detaljskala illustreras bäst med ett exempel:

> Fyra vackra ekar i en hagmark kan vara väsentliga för landskapsbilden om en väg ska dras genom området. Men om hagmarken ligger i ett på alla sätt splittrat, större område där bebyggelsen är ny och gammal om vartannat, saknar området de kvaliteter, som skulle ge det ett högt landskapsbildsvärde i vår översiktliga bedömning. Vi kan alltså inte, med vår bedömning som bakgrund, säga att en vägdragning genom området allvarligt skulle skada landskapsbilden. Men när denna vägdragning blir aktuell bör en ny inventering göras, denna gång på detaljnivå. Värdet av ekarna kan då bedömas utifrån den aktuella situationen, och de kan ges det skydd som kan anses skäligt.

Det lagliga skydd som vår inventering kan leda till är § 19 i na-

turvårdslagen om landskapsskyddsförordnande.

Fältinventeringen har utförts under vegetationsperioden (maj-oktober) 1973.

4.1.3 DEFINITIONER

För att på ett någorlunda entydigt sätt kunna beskriva och värdera landskapets utseende, måste vi använda ett antal ord som inte ingår i vanligt språkbruk (ord som landskapsfaktor, landskapselement, landskapsbild m fl). Nedan talar vi om vad vi menar med dem, och i vilket förhållande de står till varandra. Förutom dessa definierade begrepp har vi bemödat oss om att så långt möjligt använda termer och uttryck som används i dagligt tal.

Bilderna på sidan 7 avser att klargöra sambandet mellan begreppen.

När vi betraktar ett landskap och i ord ska beskriva våra intryck, får vi ta fasta på väsentliga och karaktäristiska detaljer, som har avgörande betydelse för den i allmänhet komplexa och sammansatta uppbyggnaden.

Som redan nämnts behandlar detta arbete i första hand de öppna markerna, varför definitioner och resonemang bygger på detta.

LANDSKAPSBILDANDE FAKTORER eller landskapsfaktorer kallas de basenheter som karaktäriserar och bygger upp ett landskap. Dessa är betingade av natur- eller kulturförhållanden.

Naturförhållanden:
- marktyp (t ex myr, hed)

Kulturförhållanden:
- markanvändning (t ex jordbruk, skogsbruk)
- brukningssätt (t ex åker, bete, konventionellt skogsbruk, blädningsskogsbruk)

Man kan säga, att landskapsbilden är en produkt av naturliga förutsättningar och, i de flesta fall, även mänsklig påverkan. Marktypen är en naturlig förutsättning som avgör för vilket ändamål (användning) marken är lämpad (t ex jordbruk), medan brukningssättet anger hur marken används för ändamålet (åker, bete). Mänsklig påverkan innefattar både markanvändning och brukningssätt.

LANDSKAPSELEMENT kallas de väsentliga detaljer som tillsammans med landskapsfaktorerna bygger upp landskapet. Landskapselementen har ur visuell synpunkt två viktiga egenskaper:

Rumsavgränsande:
- lövdungar, skogsbryn, klintar m fl

Möblerande:
- enstaka gårdar, solitärträd, stenmurar, vätar m fl

Landskapselementen karaktäriserar alltså landskapet, fast på ett mer detaljerat sätt än landskapsfaktorerna.

LANDSKAPSBILD är den bild man får av ett landskap från en viss punkt. Landskapsbilden förändras när man förflyttar sig genom landskapet, och man registrerar ett otal på varandra följande landskapsbilder.

LANDSKAPSBILDSTYP* är ett uttryck för landskapets visuella helhetskaraktär. När de olika landskapsbilderna vid en förflyttning genom ett område är likartade till sin karaktär, sägs landskapet vara av en viss landskapsbildstyp. Vi beskriver en generaliserad bild av landskapet genom att ta fasta på de karaktäristiska, dominanta faktorerna och elementen. Vi sammanställer landskapsbilderna så, att områden med samma dominerande karaktärer tillhör samma landskapsbildstyp.

LANDSKAPSBILDSVÄRDE är det visuella, upplevelsemässiga värdet av ett landskap bedömt i förhållande till omgivande landskap och till andra landskapsbildstyper. Värdet är en sammanvägning av olika delvärden, t ex representativitet, sällsynthet, kulturhistoriskt värde osv.

---

*FOTNOT
Här används termen landskapsbildstyp och inte landskapstyp för att markera att det rör sig om landskapets visuella egenskaper. Landskapstyp är ett naturgeografiskt begrepp, som svarar mot en naturvetenskaplig beskrivning av landskapet. Vid flera tillfällen sammanfaller begreppen.

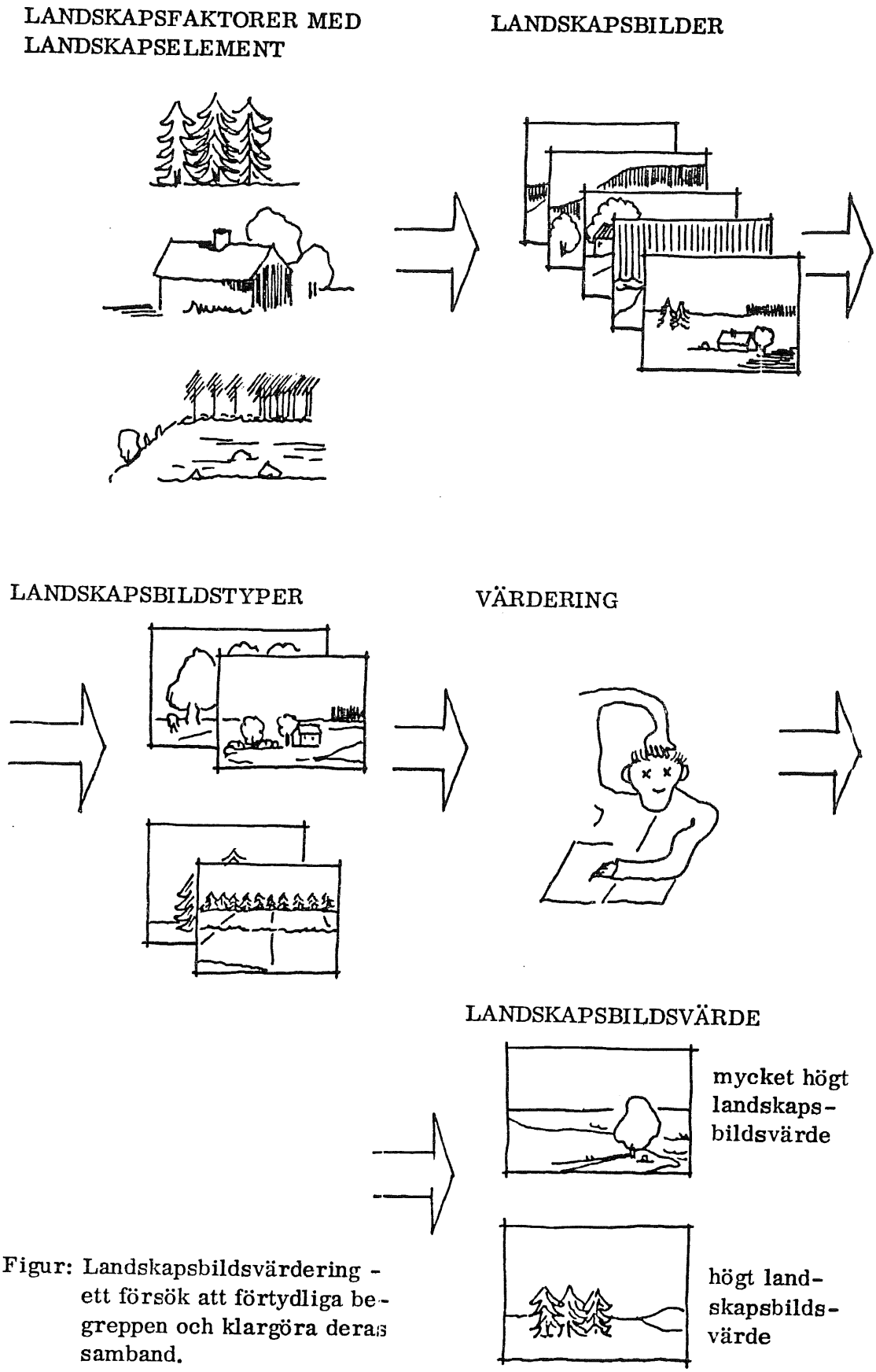

Figur: Landskapsbildsvärdering - ett försök att förtydliga begreppen och klargöra deras samband.

4.2 ARBETSMETOD

4.2.1 SAMMANFATTNING

Det praktiska arbetet med landskapsbildsvärderingen har skett i fyra etapper: beskrivning, indelning i landskapsbildstyper, landskapsbildsvärdering och bedömning av störningskänslighet.

Beskrivning	Landskapet genomkorsades med bil och alla öppna marker beskrevs enligt ett i förväg utarbetat system. Uppgifterna talades in på band.
Indelning i landskapsbildstyper	Alla insamlade inventeringsdata bearbetades, och områden som till sin karaktär var likartade indelades i sk landskapsbildstyper. Dessa ritades in på en karta.
Landskapsbildsvärdering	Landskapsavsnitten värderades och de värdefullaste markerades på en karta och indelades i två klasser: mycket högt landskapsbildsvärde och högt landskapsbildsvärde. Varje värderat område beskrevs och redovisades i objektsbeskrivningen.
Störningskänslighet	För varje landskapsbildstyp gjordes en bedömning av hur känsligt det landskapet är för ingrepp av skilda slag, t ex fritidsbebyggelse, skogsplantering. Dessutom gjordes en bedömning av störningskänsligheten för varje klassat område. Denna infördes i ovan nämnda objektsbeskrivning.

4.2.2 LANDSKAPSBESKRIVNING

Ett landskap kan beskrivas på olika sätt. Beskrivningen är beroende på i vilket syfte den görs (och vem som gör den).

Vi vill med vårt sätt att beskriva landskapet få svar på frågan vilka områden och landskapsbildstyper, som har en ur upplevelsesynpunkt värdefull landskapsbild. Vidare vill vi få reda på om ett visst landskapsparti är känsligt för påverkan av skilda slag (se under rubrikerna "Värdering" resp "Visuell störningskänslighet").

Syftet har varit att bedöma landskapets upplevelsemässiga värden. Vi har dock ansett det väsentligt att inte utelämna aspekter som landskapets ekologiskt funktionella uppbyggnad, vilket kan utläsas ur de olika objektsbeskrivningarna.

Ett öppet landskap sett från en punkt, en landskapsbild, är uppbyggd av de förutsättningar och element som bild 2 visar. Genom att ta reda på vilka dessa element är och hur de samverkar i varje enskilt område, får vi en uppfattning om landskapets hu-

vudkaraktär. Beskrivningen tar fasta på det generella i landskapets uppbyggnad - landskapsbildstypen.

Markanvändning: jordbruk

Marktyp: äng

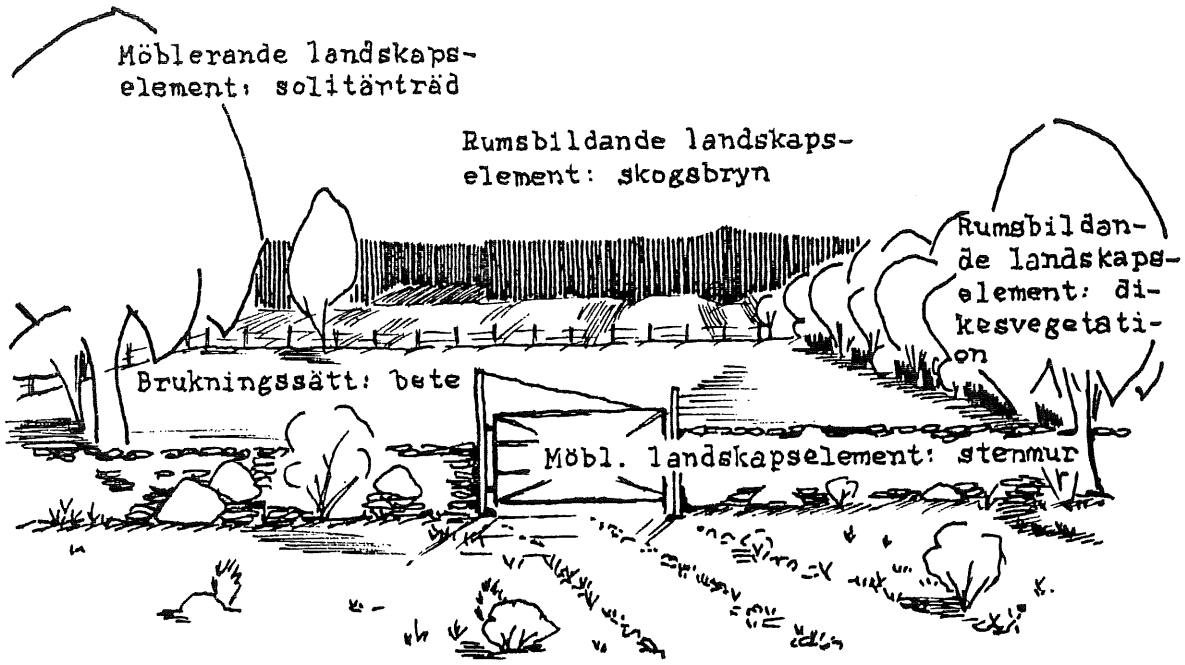

Bild 2. Bilden visar de förutsättningar och element som bygger upp landskapsbilden i ett öppet landskap.

Det beskrivningssystem som vi har använt och som redovisas nedan tar fasta på det öppna landskapets uppbyggnad. Det skogklädda landskapet och stranden är ur upplevelsesynpunkt helt annorlunda. I det första fallet är det ett slutet landskap med oändligt många likartade landskapsbilder; i det andra ett landskap helt dominerat av havet. Dessa landskaps karaktärer blir i denna översiktliga skala mycket självklara och enhetliga. De har därför inte krävt samma detaljerade visuella kartering och beskrivning som de öppna landskapen. Det är ändå möjligt att typindela dem. Se vidare under rubrikerna "Landskapsbildstyper" resp "Gotländska landskapsbildstyper".

Här följer en beskrivning av de förutsättningar och element som bygger upp landskapsbilden på Gotland. Stommen i beskrivningssystemet är emellertid generell.

4.2.2.1 <u>Marktyp, markanvändning och brukningssätt</u>

Vi har redan nämnt att landskapets utseende är en produkt av naturliga förutsättningar och mänsklig påverkan, där marktypen är en naturlig förutsättning och markanvändningen och brukningssättet är den mänskliga påverkan. Dessa tre landskapsbildande faktorer är de avgörande för landskapets utseende.

Marktyperna* är:

- hed, en mindre bördig marktyp (bild 3), som används till bete (bild 8), sämre åker (bild 22)
- äng, bördigare mark (bild 4), som används till åker (bild 6), slåtter och bete (bild 7)
- myr, våtmark (bild 5); utdikad används den till åker (bild 23) och bete

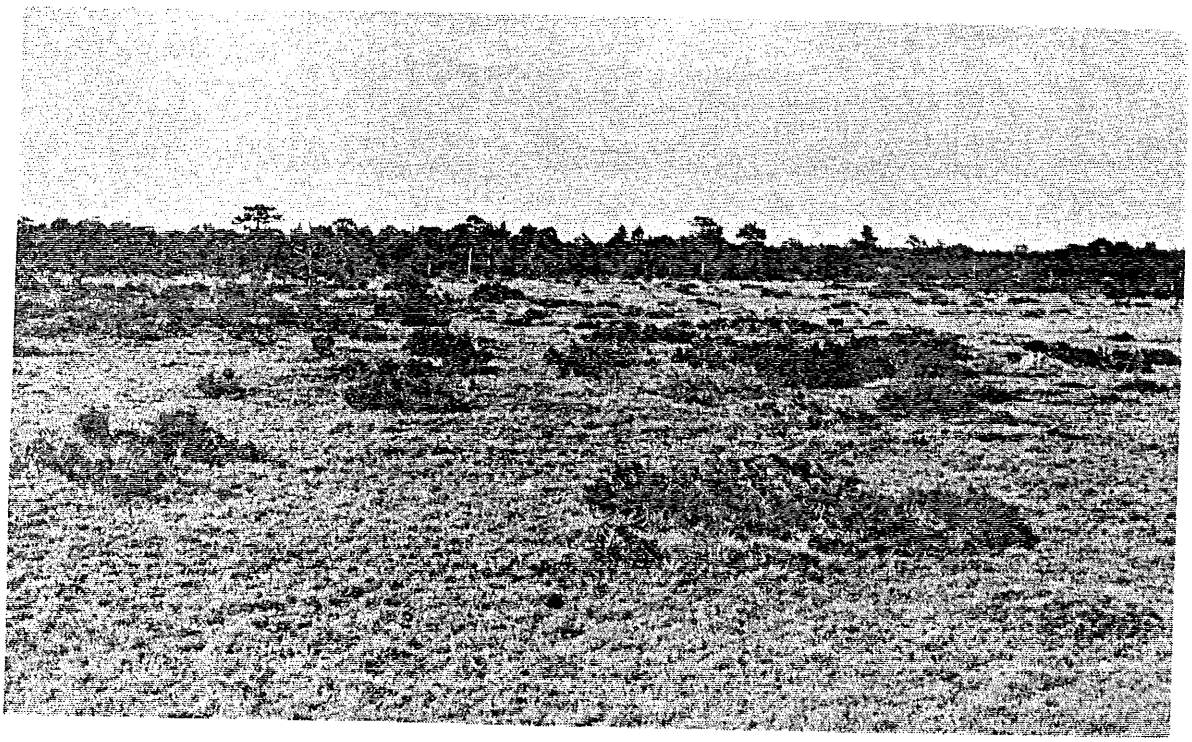

Bild 3. Marktyp: hed, innanför Raudstajnsviken, EKE

*FOTNOT
Vi har använt beteckningar enligt Statens Naturvårdsverks rekommendationer (Påhlsson L. 1972 "Översiktlig vegetationskartering")

Bild 4. Marktyp: äng, Hammarsänget, LÄRBRO

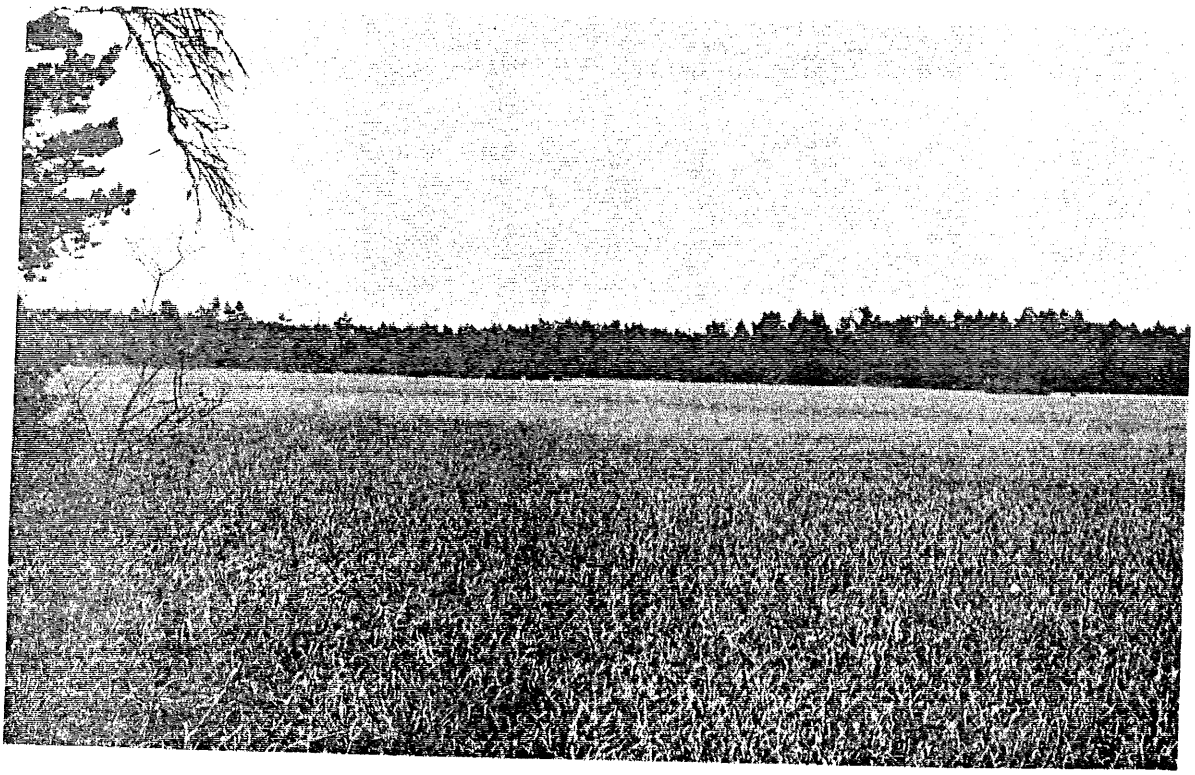

Bild 5. Marktyp: myr, Hoxelmyr, FRÖJEL

Marktypen är styrande för markanvändning och brukningssätt. En marktyp av ängskaraktär används i de flesta fall för intensiv jordbruksdrift med stor andel åker, ofta med specialgrödor som sockerbetor, fältmässigt odlade grönsaker och liknande, medan en marktyp av hedkaraktär används för extensivt jordbruk med liten andel åker och stor andel bete eller skog.

Markanvändning: jordbruk och skogsbruk. I denna inventering i huvudsak jordbruk, då det, som tidigare nämnts, är den öppna marken som inventerats och bedömts.

Brukningssätt: de huvudsakliga brukningssätten är åker, slåtter och bete (bild 6, 7 och 8).

Observera att den gotländska skogsmarken till stora delar används till bete, vilket bl a har gett det särpräglade tallsavannlandskapet på Fårö.

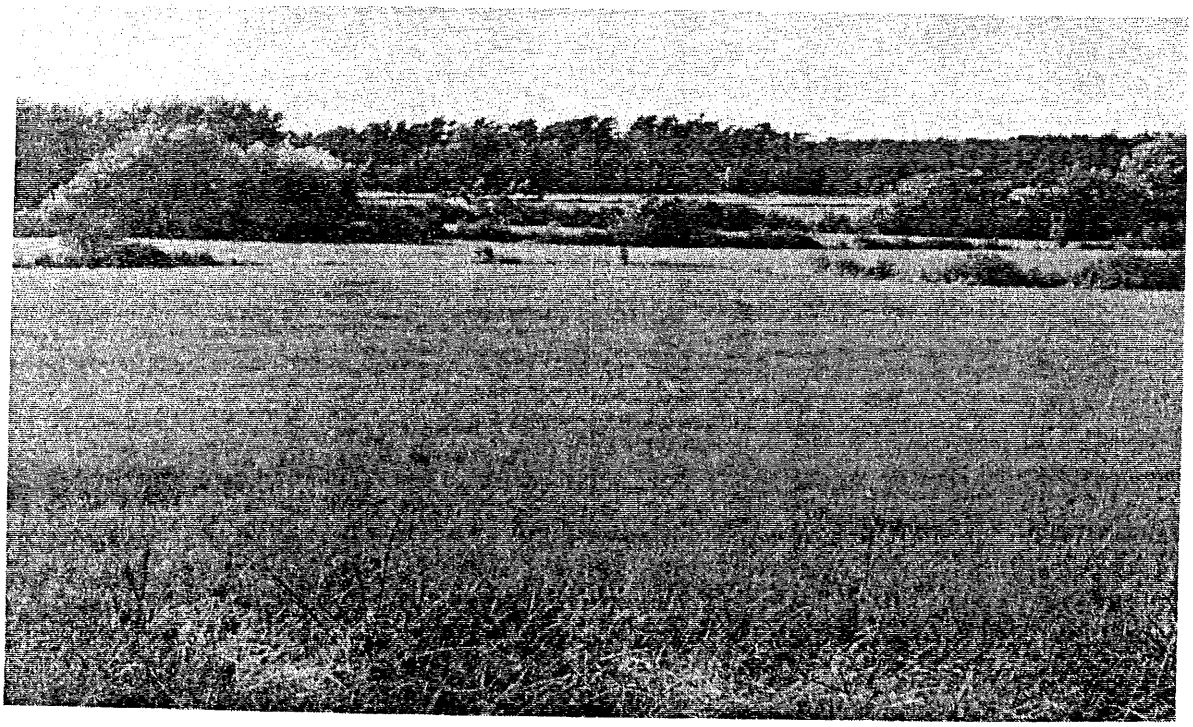

Bild 6. Brukningssätt: åker, dalen vid gården Mulde, FRÖJEL

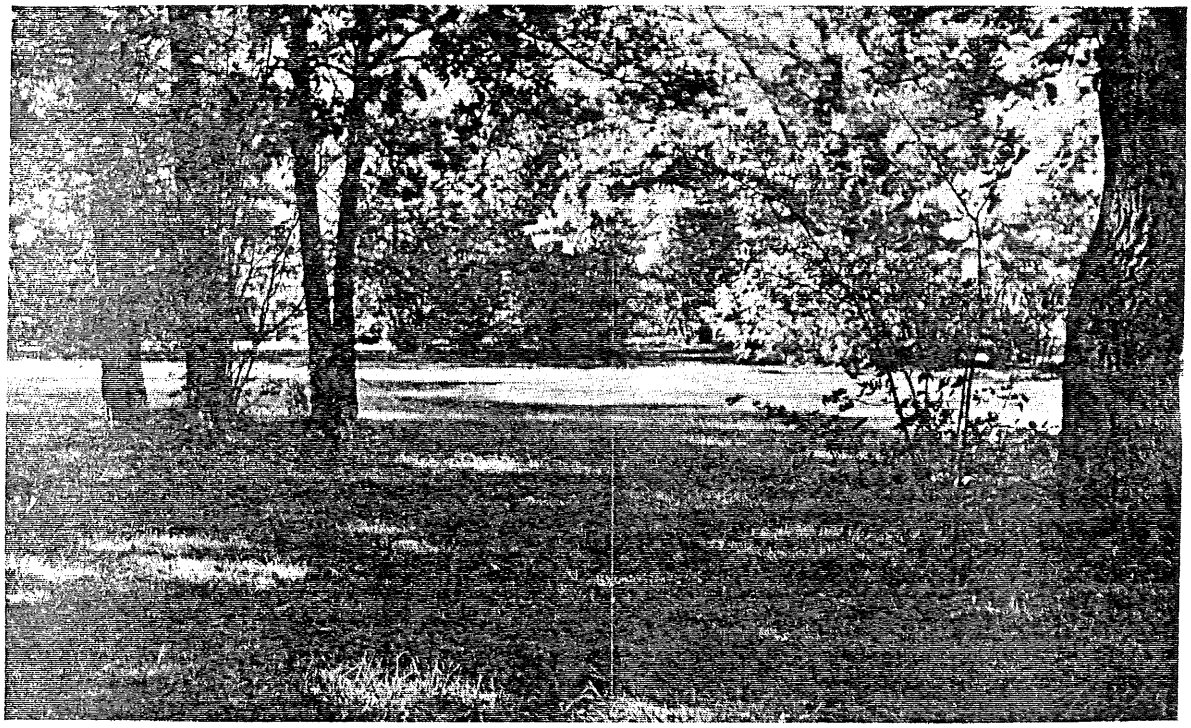

Bild 7. Brukningssätt: slåtter, änget vid Elinghems ödekyrka, HANGVAR

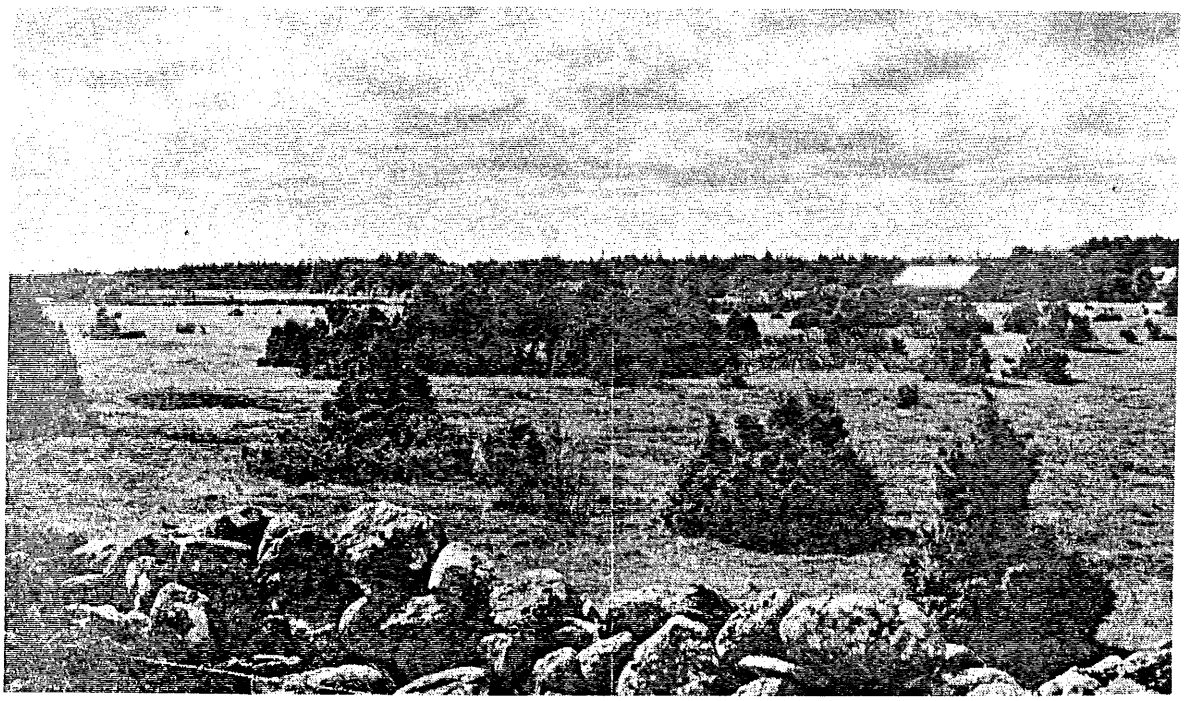

Bild 8. Brukningssätt: bete, beteslandskap vid gården Hägvide, LÄRBRO

4.2.2.2 Landskapselement

Landskapselementen bygger upp landskapet tillsammans med natur- och kulturförutsättningarna marktyp, markanvändning och brukningssätt.

Landskapselementen kan ha två viktiga egenskaper. De är antingen rumsbildande eller möblerande. Övergångsformer, där någon av egenskaperna dominerar, är vanliga.

De rumsbildande elementen kan vara betingade av topografin och/eller vegetationen.

Topografi - höjd (bild 9)
- klint (bild 10)
- slätt, oändligt (bild 11)

Vegetation - skogsbryn (bild 12)
- dungar i grupp
- kraftig dikesvegetation (bild 13)

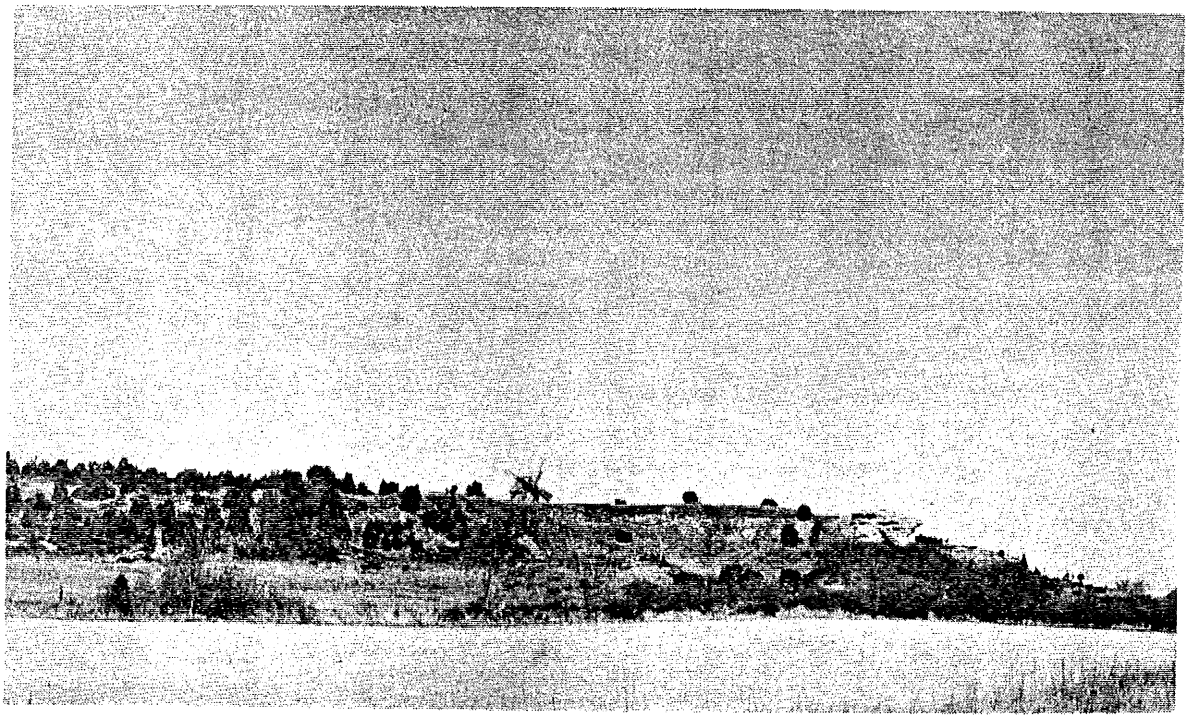

Bild 9. Höjd, östra sluttningen av Lausbackar, LAU

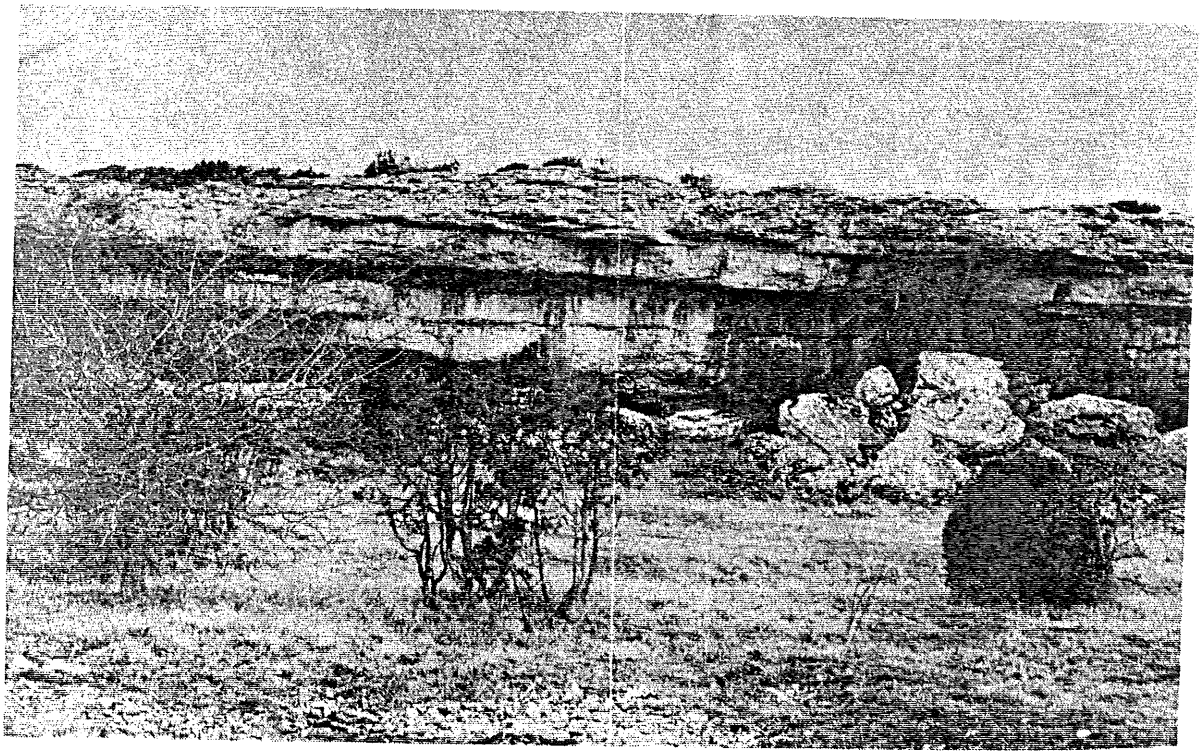

Bild 10. Klint, östra delen av Östergarnsberget kallad Kaupungsklint, ÖSTERGARN

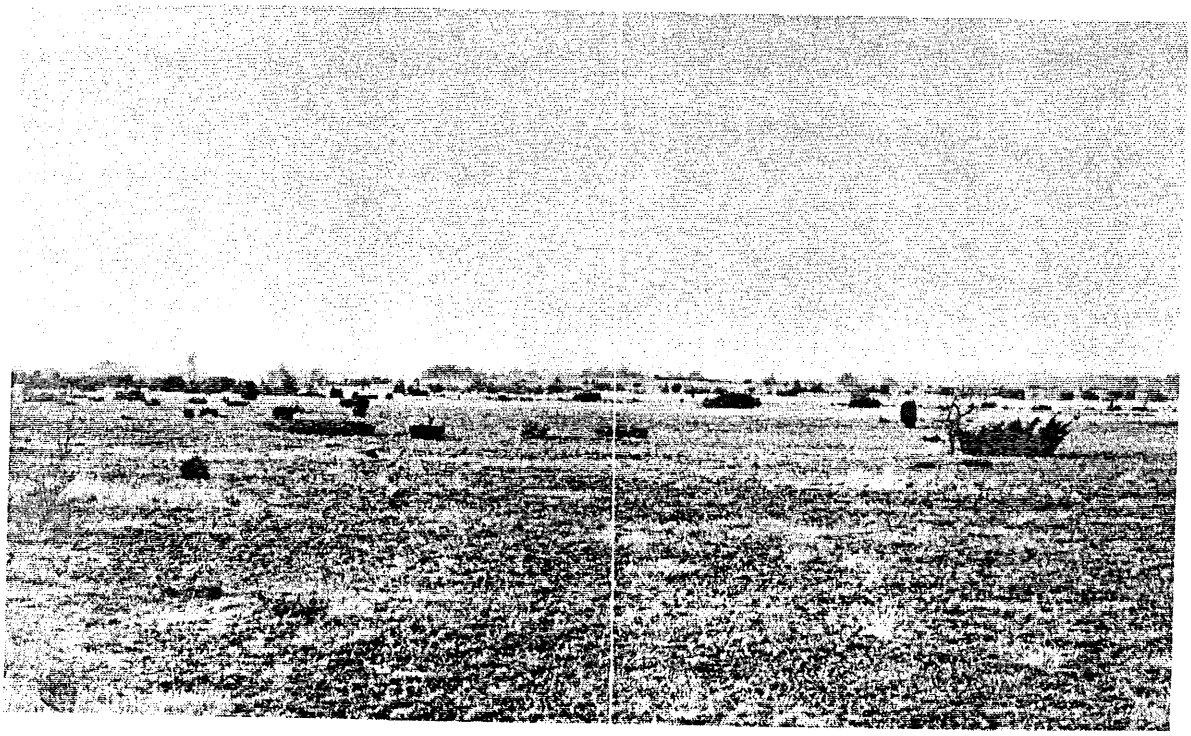

Bild 11. Slätt, ett oändligt landskapsrum, Sundre alvret söder om Muskmyr, SUNDRE

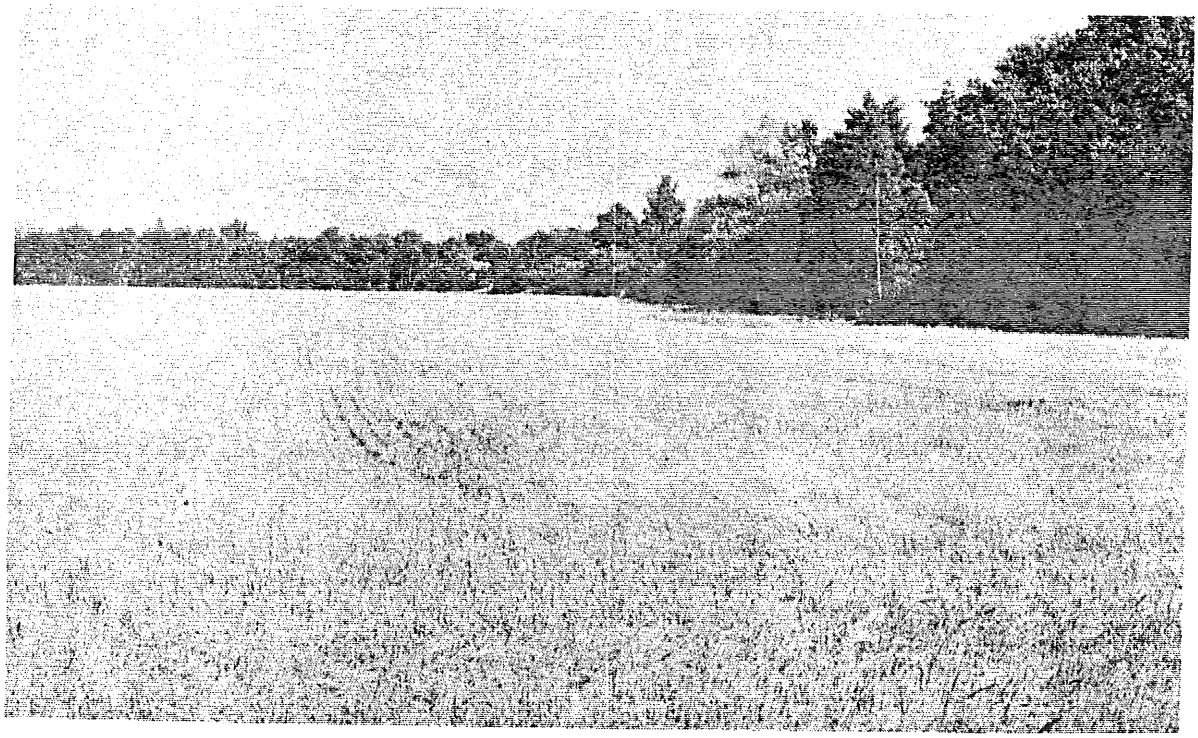

Bild 12. Skogsbryn, öster om gården Medebys, HEJDE

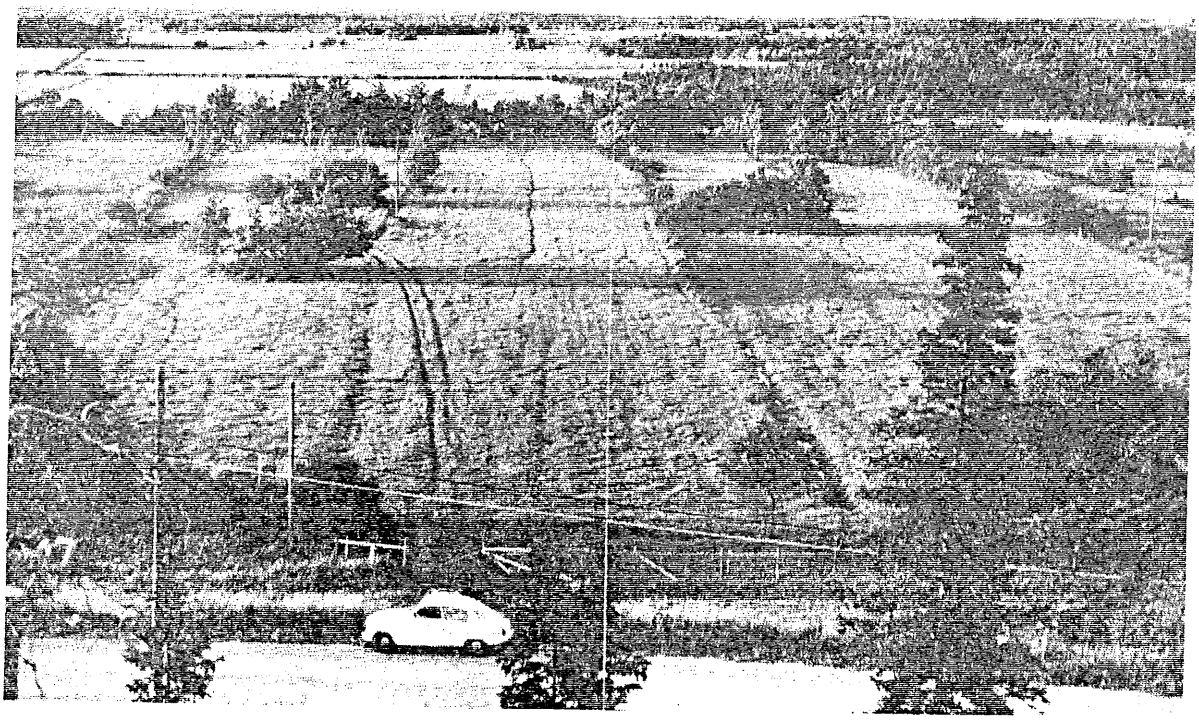

Bild 13. Kraftig dikesvegetation norr om gården Talings, RUTE

Rumsavgränsningen kan vara:

- tvär, en markant, direkt övergång mellan olika landskapsrum (bild 12)
- sluttande, övergången mellan landskapsrummen är inte så distinkt, gränsen är mer flytande (bild 9). Vi kallar denna rumsavgränsning för
- successiv när motsvarande effekt uppnås genom att vegetationen successivt tilltar i höjd och täthet
- kulissartad, rumsavgränsningen är här minst entydig, flera efter varandra liggande siktavgränsande element skapar ett kulissartat landskap (bild 13)

Mellanformer av rumsbildande och möblerande element är t ex alléer (bild 14), dikesvegetation och dungar.

Bild 14. Alléer vid gården Stenstugu, BJÖRKE

De möblerande elementen kan vara betingade av topografi, vegetation eller bebyggelse.

Topografi - kullar (bild 15)

Vegetation - solitärträd (bild 16)
- fristående dungar (bild 17)
- gles dikesvegetation

Bebyggelse - (bild 18 och 19)

Övrigt - stenmurar (bild 16)
- stängsel (bild 20)

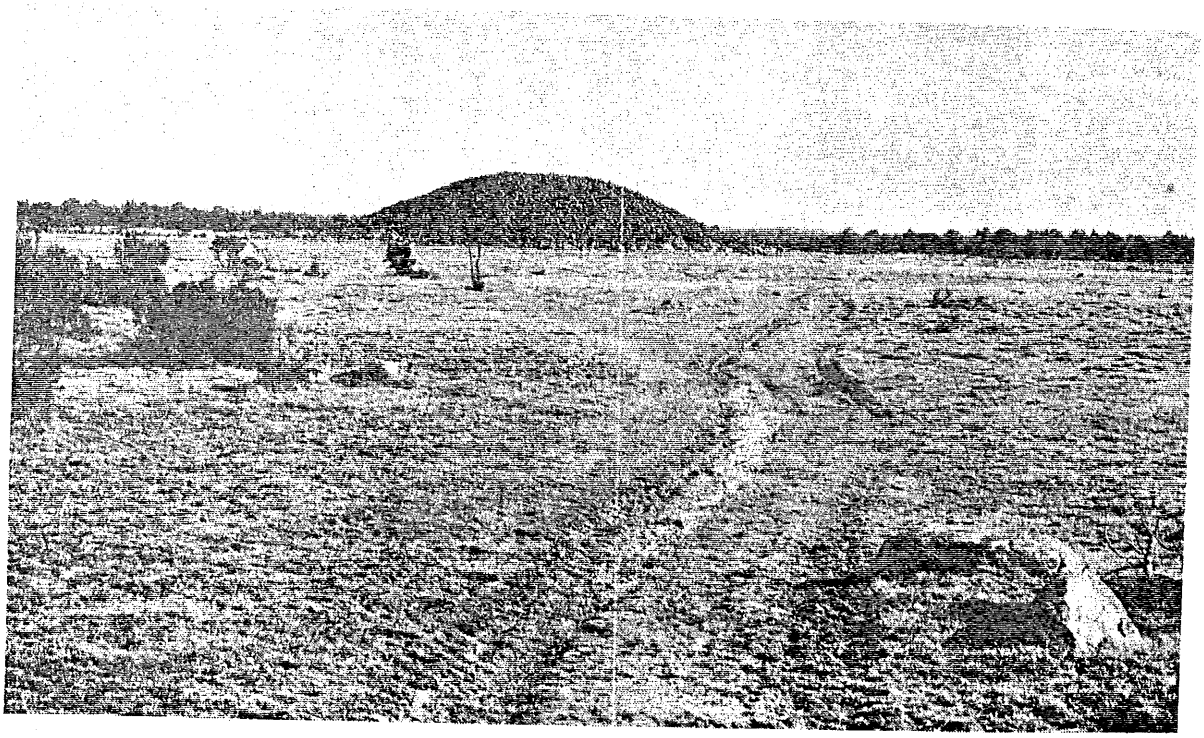

Bild 15. Kulle. Bilden är inte helt korrekt, då den visar en av bronsåldersgravarna vid Uggarderojr, RONE

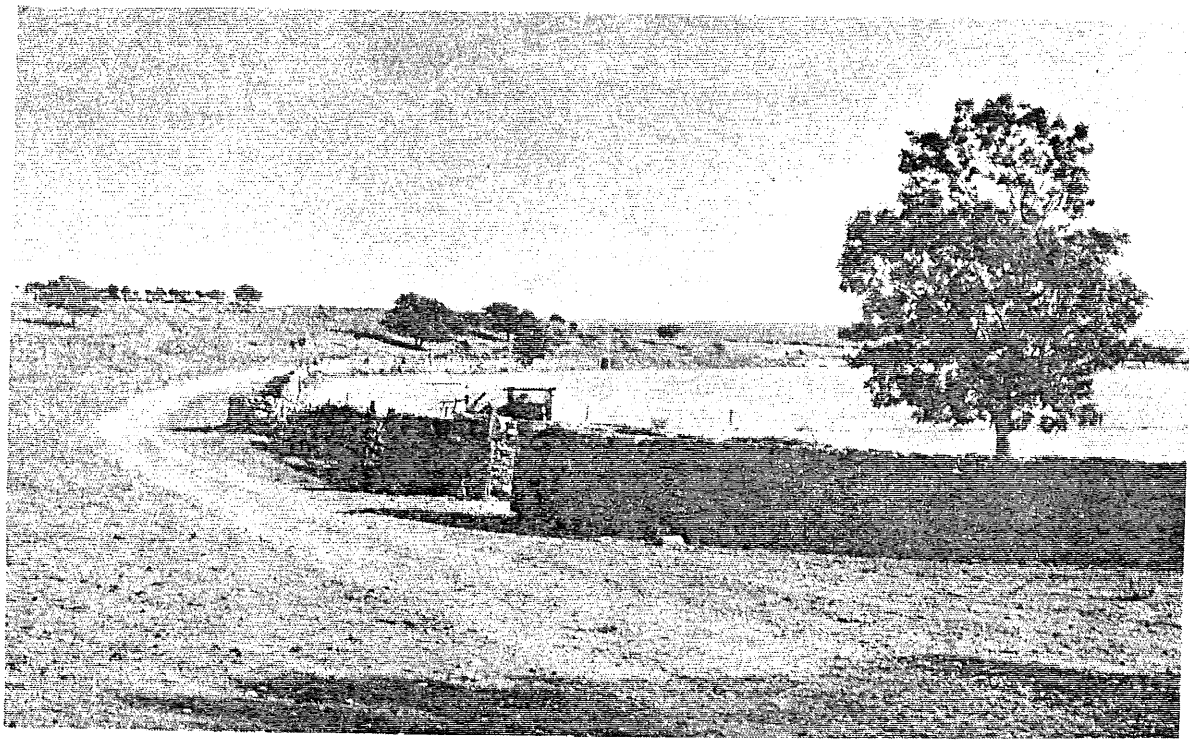

Bild 16. Solitärträd och stenmur, Gåsmorahammaren, FÅRÖ

Bild 17. Fristående dunge, Martebomyr, MARTEBO

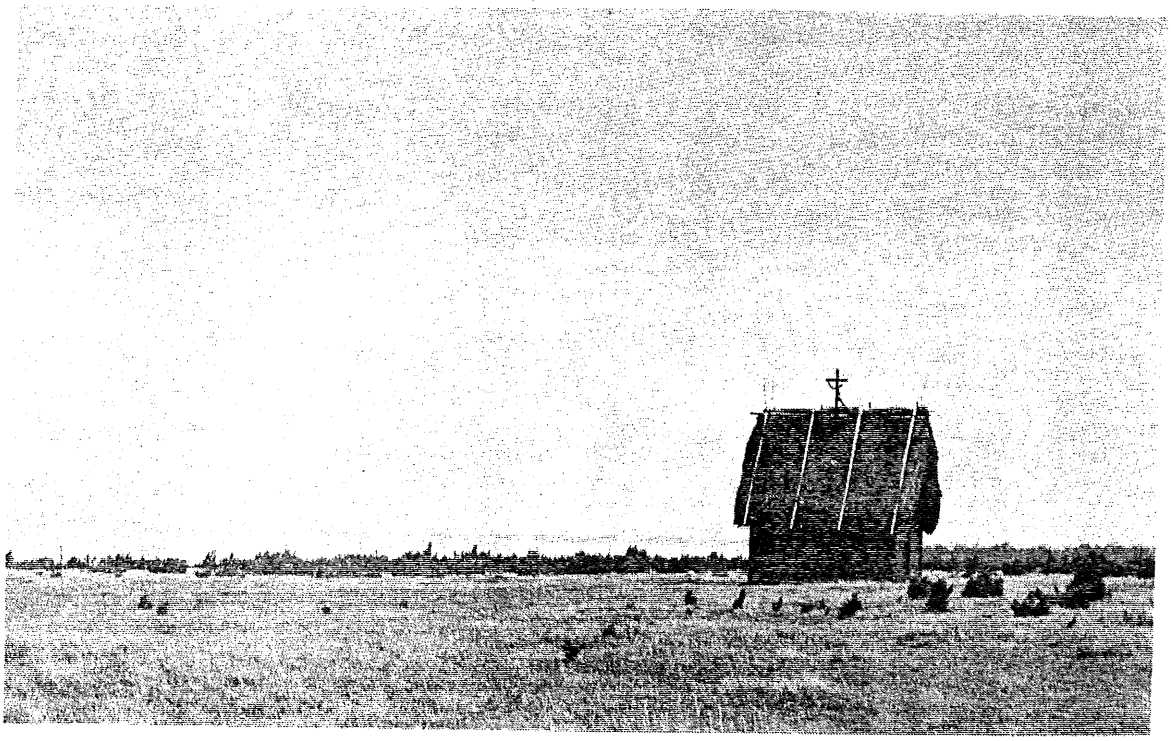

Bild 18. Lambgift vid Broa, FÅRÖ

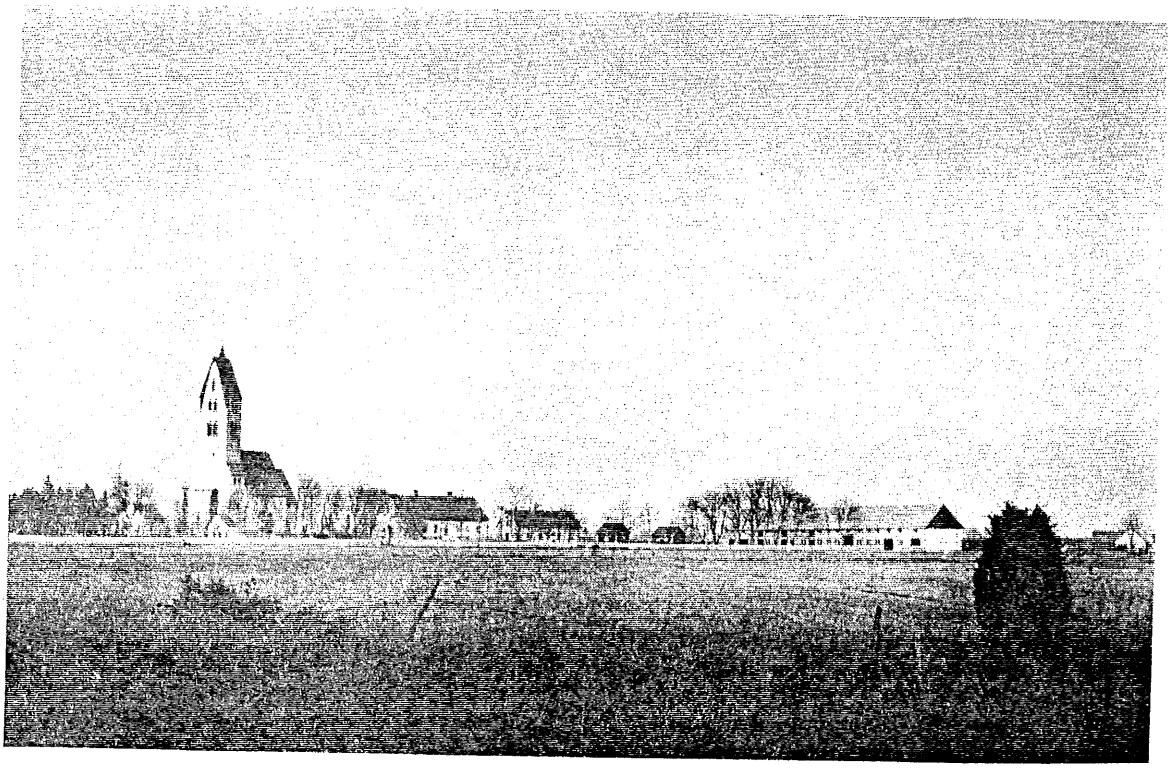

Bild 19. Gårdar och kyrkan i GOTHEM

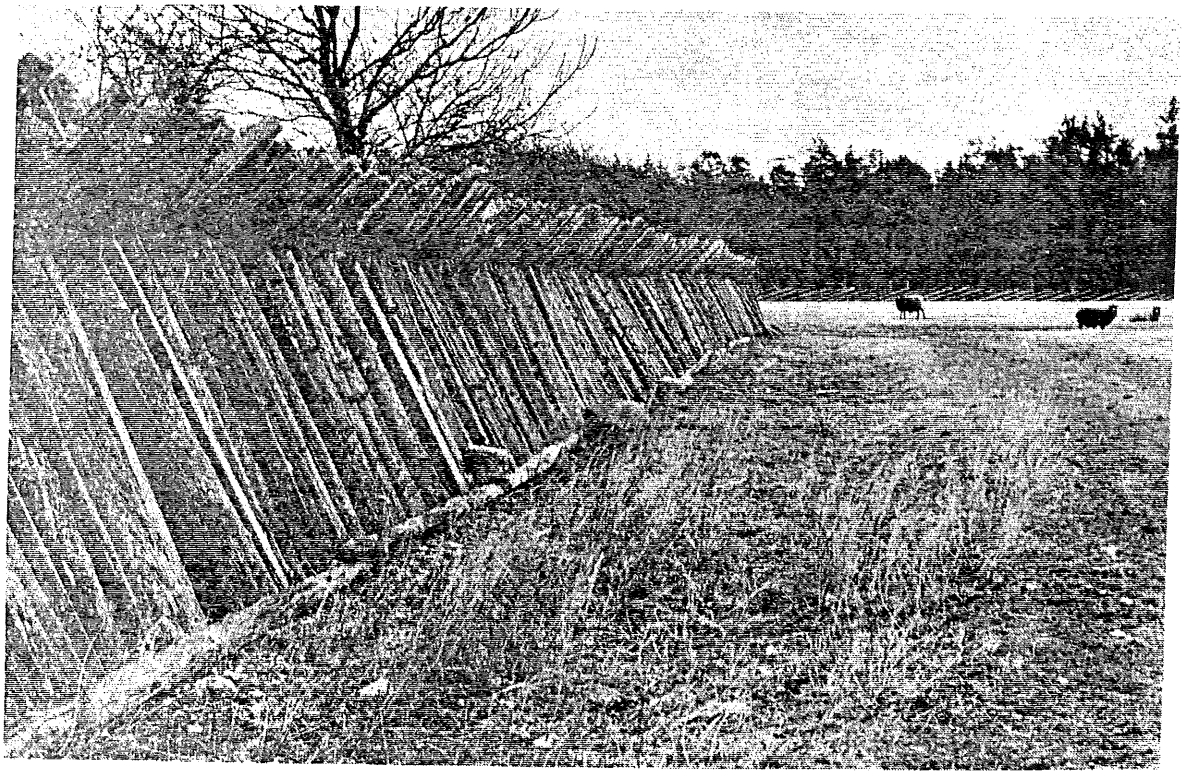

Bild 20. Stängsel, s k standtun vid gården L Hammars,KRÄKLINGBO

Landskapselementen kan vara sammansatta på olika sätt. Vi skiljer på följande begrepp:

- tät eller gles (gäller framför allt vegetation och bebyggelse)
- hög eller låg (gäller främst vegetation)
- spridd eller sammanhållen (gäller i första hand bebyggelse)

4.2.2.3 Landskapets skala och struktur

Upplevelsen av ett landskap är starkt beroende av dess skala och struktur, vilka i sin tur präglas av markens användning och brukningssätt. Det intensiva åkerbruket ger oftast storskaliga, enhetliga (med få element) landskap, medan t ex en kombination av åker- och betesbruk ger småskaliga, uppsplittrade landskap.

Skala. Skalan bestäms av rumsavgränsningarna inom ett landskapsparti. Området kan bestå av en enda stor yta, och blir då storskaligt (bild 21), eller så indelas den öppna ytan av uppväxt dikesvegetation, träddungar etc i mindre enheter, vilket ger en småskalighet (bild 23).

Struktur. Med struktur menar vi det mönster som brukningssättet i kombination med de ingående landskapselementen bildar. Vi skiljer på:

- enhetliga landskap (bild 21)
- zonerade landskap (bild 22)
- uppsplittrade landskap (bild 23)

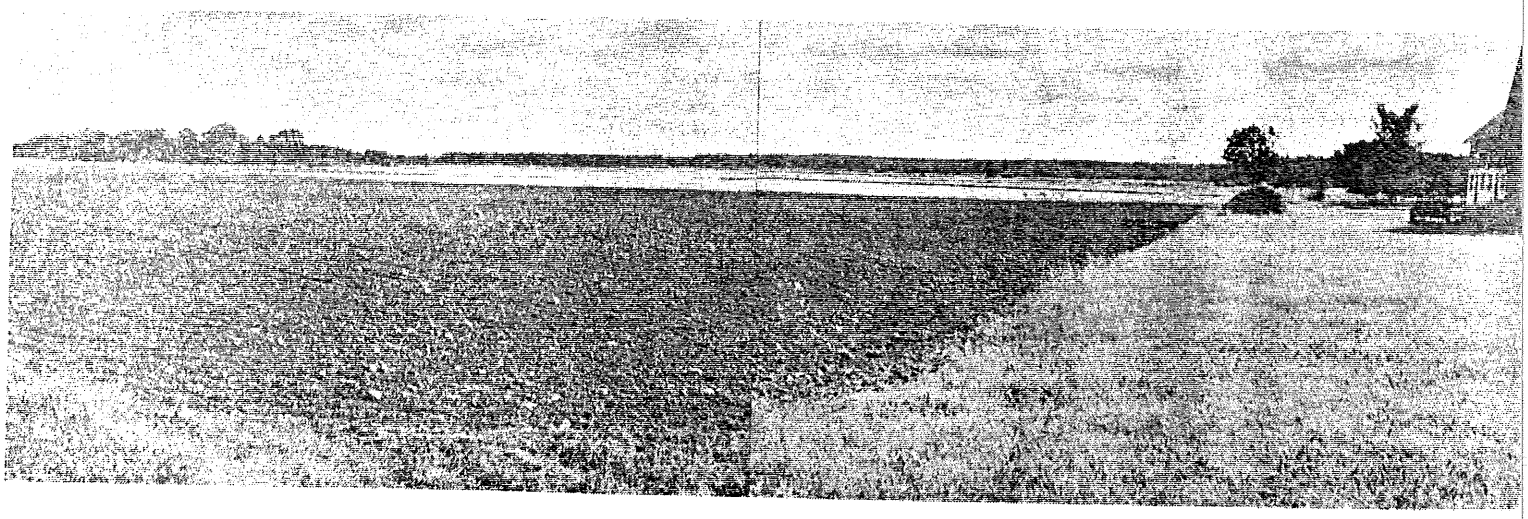

Bild 21. Ett storskaligt och enhetligt landskap vid gården Myrände, ATLINGBO

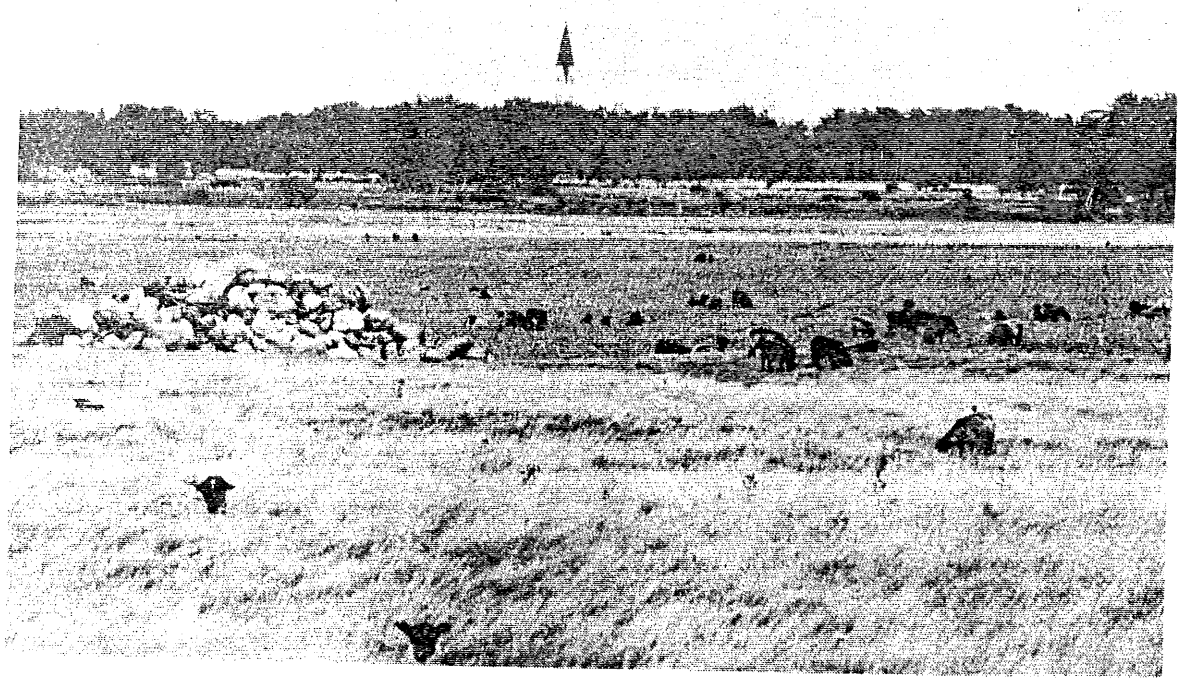

Bild 22. Ett zonerat landskap, åker/bete, vid Överöstris, ALVA

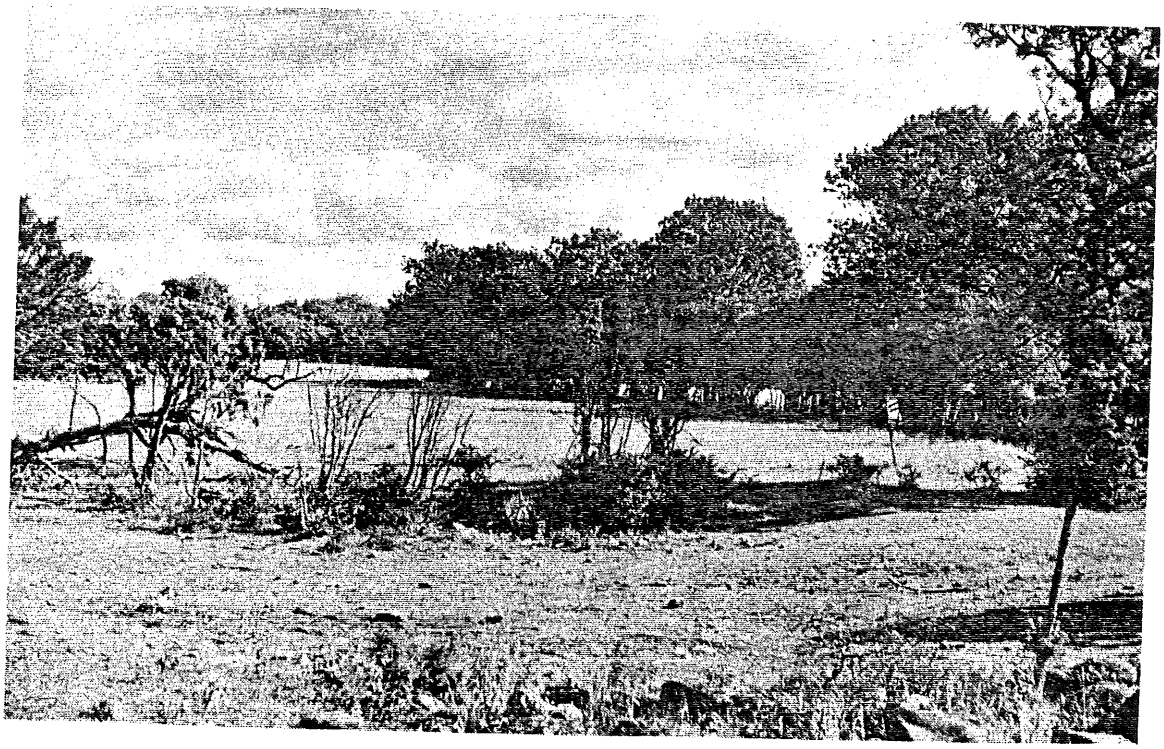

Bild 23. Ett småskaligt och uppsplittrat landskap vid Häftings, HANGVAR

4.2.3 LANDSKAPSBILDSTYPER

Här redovisas endast de kriterier, som ligger till grund för indelningen i olika landskapsbildstyper. En mer utförlig beskrivning med illustrationer följer under rubriken "Gotländska landskapsbildstyper".

En landskapsbildstyp betecknar ett område med karaktäristisk struktur och uppbyggnad, alltså en speciell sammansättning av de landskapskaraktärer som beskrivits ovan. Hela landskapet kan indelas i olika landskapsbildstyper, som anger områdets visuella helhetskaraktär.

Brukningssättet och dess struktur ligger till grund för en övergripande indelning av landskapsbildstyperna.

4.2.3.1 Enhetliga landskapsbildstyper

Det speciella för denna grupp landskapsbildstyper är enhetlig marktyp och användning och enhetligt brukningssätt. Inom gruppen kan olika typer särskiljas med avseende på skalan.

De landskapsbildstyper som kan föras till denna grupp är:

Öppna landskap	- åkerlandskap	a) storskaligt b) småskaligt
	- beteslandskap	a) ängsdominerat b) heddominerat
	- uppodlad myr	a) storskalig b) småskalig

Under rubriken "Inventeringens omfattning" i början berörde vi skogsmarken och stränderna. Vi framhöll där att dessa landskapsbildstyper i huvudsak styrs av naturförutsättningarna (marktyp m m) och att typerna är relativt enkla i uppbyggnaden i denna översiktliga skala. Vi klassar således alla dessa typer som enhetliga. På naturvetenskapliga grunder kan vi alltså göra följande indelning:

Strand	- strandäng - klippstrand (klintkust) - sandstrand - klapper- och/eller grusstrand
Skog	- tallsavann (betespräglad skogsmark) - hällmarkstallskog - fuktskog - granskog - lövskog - övrig skog (barrblandskog)
Övrigt	- myr - sjö

4.2.3.2 Zonerade landskapsbildstyper

Till skillnad från de enhetliga typerna ingår här två eller fler zonvis ordnade marktyper i varje landskapsbildstyp. Detta innebär oftast en zonvis förändring i markanvändning eller bruknings-sätt.

De landskapsbildstyper som kan föras till denna grupp är:

- åker med en randzon av bete	a) storskaligt b) småskaligt
- bete med en randzon av åker	a) storskaligt b) småskaligt

4.2.3.3 Mosaikartade eller uppsplittrade landskapsbildstyper

Till skillnad från de två föregående grupperna, som är bestämda främst av marktyp och markanvändning, är denna landskapsbilds-grupp i huvudsak definierad genom de ingående landskapselementen. Markanvändningen skiftar på ett mer komplext sätt, med en ständig växling mellan skogsdungar, åker- och betesmark. En koncentrerad

bebyggelse kan också ge denna uppsplittrade landskapsbildstyp.

Man kan särskilja flera olika mosaiktyper med hänsyn till skala och typ av landskapselement. Vi har dock inte funnit det fruktbart att differentiera denna grupp ytterligare, då antalet områden av denna typ är så få. Deras inbördes skillnader framgår av objektsbeskrivningen.

Den landskapsbildstyp som kan föras till denna grupp är:

- mosaiklandskap

4.2.4 LANDSKAPSBILDSVÄRDERING

4.2.4.1 Inledning

Vårt beskrivningssystem utgår från landskapets uppbyggnad och innebär en beskrivning av landskapselement kopplat till ett orsakssammanhang bestående av marktyp - markanvändning - brukningssätt. Landskapets uppbyggnad framgår av beskrivningen. Landskapets upplevelseinnehåll, landskapets "modus", bedöms i den visuella värderingen.

Värderingsskedet innebär, att man dels sätter ett värde på de delar som bygger upp landskapet, dels värderar deras samverkan och inbördes relationer - beskrivet som kontrast, harmoni, omväxling etc. Landskapsbildsvärdet är ofta större än det sammanlagda visuella värdet av de ingående komponenterna. Dessa kan alltså inte värderas skilt från sitt sammanhang.

Samma landskapsbildstyper kan värderas olika. De har visserligen samma generella uppbyggnad, men de ingående delarnas samverkan, totalverkan, är därmed inte given.

Landskapsbildstyperna värderas utifrån sina upplevelseinnehåll. Det innebär att vi ser ett landskap som värdefullt om det upplevs som t ex tilltalande, intresseväckande, attraktivt.

En landskapsbildstyp är värdefull om den:

- är av vikt för förståelsen av landskapets utveckling eller uppbyggnad
- är karaktäristisk för en trakt, ger trakten dess identitet
- är av vikt för variationsrikedomen i området
- utgör en rest av ett ålderdomligt brukningssätt
- är ovanlig i regionen t ex p g a speciella naturförutsättningar
- kan beskrivas med ord som harmonisk, kontrastrik, överblickbar, rumslig .....

En landskapsbildstyp är oftast värdefull utifrån flera aspekter. Att utarbeta en värderingsmetod som innefattar strikt mätbara kriterier och vägningar dem emellan, återstår fortfarande. Det är ett arbete av grundforskningskaraktär. Vi har fått stanna vid att, förutom den strukturering av bedömningsgrunderna som redovisas nedan, så noga som möjligt motivera våra ställningstaganden i beskrivningen till varje objekt.

Vi har utgått från följande kriteriegrupper:
- särskilt tilltalande landskap
- områden med gotlandstypisk uppbyggnad
  - karaktäristiska landskapsbildstyper - vanliga
    - ovanliga
  - karaktäristiska landskapselement
- ovanliga landskapselement

4.2.4.2 Särskilt tilltalande landskap

Ett landskap kan vara mer eller mindre komplext, i den meningen att komponenterna kan förstärka eller splittra landskapsupplevelsen. För att landskapet ska upplevas som attraktivt, är det viktigt, att de samverkar till en harmonisk helhet. Denna samverkan uppnås t ex i ett landskap med enhetlig kulturell struktur, där landskapets olika delar är präglade av en enda markanvändning, t ex jordbruk, där brukningssätt, bebyggelse och vägar ger ett helhetsintryck.

Landskapet kan vara mer eller mindre överblickbart, vilket leder till olika grad av rumslighet. Både det ändlösa landskapet, (t ex hedbeteslandskapet vid kusten) och det småskaliga, starkt rumsliga mosaiklandskapet upplevs positivt. Där utblickarna i det första fallet kan vara ensartade och rogivande, i det senare sammansatta och intresseväckande.

Värdefullt är även att landskapet är lätt att uppfatta, enkelt och tydligt i sin uppbyggnad och att det innehåller utsiktspunkter, som ger överblickar, och landmärken (kyrktorn, master) som gör det lätt att orientera sig i landskapet.

Egenskaper som omväxling, variationsrikedom och kontrast är viktiga för en positiv landskapsupplevelse.

Exempel på kriterier för ett tilltalande landskap:

- variation i topografi, gör det spännande att ströva i/färdas genom landskapet, man får ständigt nya upplevelser
- lövvegetation, ger främst en omväxling under året, med lövsprickning, massiv sommargrönska och höstfärger. Den är mer variationsrik än barrskogen och utgör en kontrast till den
- havskontakt, havets kvaliteter för upplevelsen av ett landskap är många och otvetydiga; en obruten horisont, en yta som ständigt skiftar. Värdefullt även som kontrast till land.

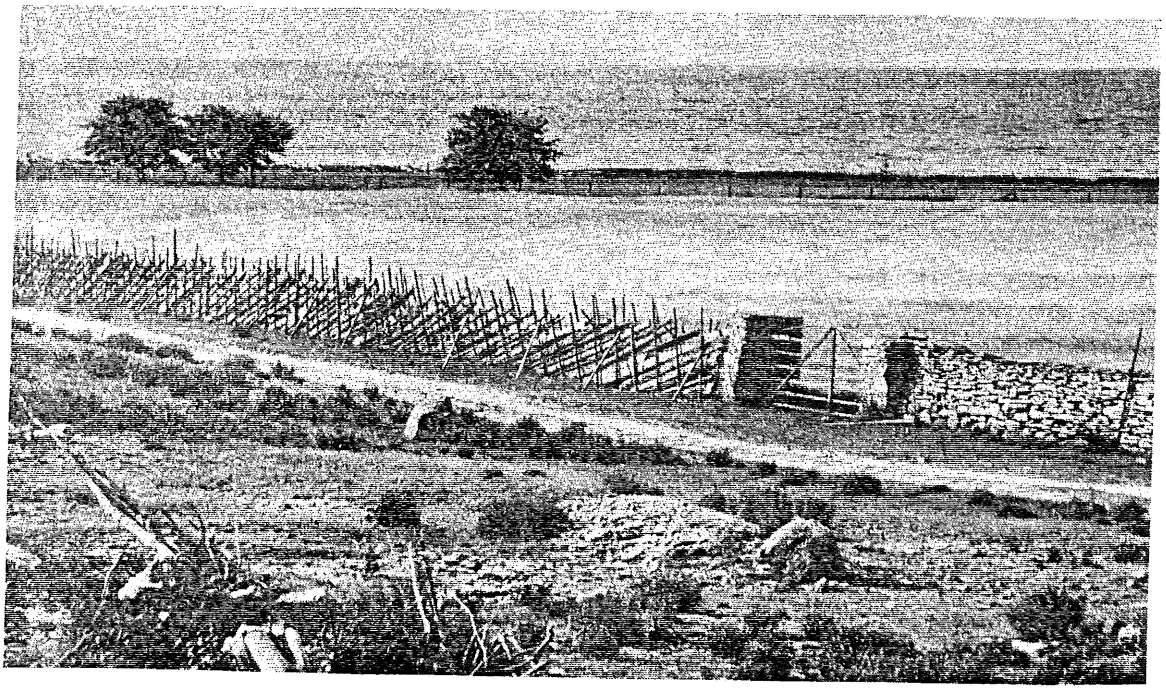

Bild 24. Havskontakt, Gåsmorahammaren, FÅRÖ

4.2.4.3 Områden med gotlandstypisk uppbyggnad

Karaktäristiska landskapsbildstyper

Då Gotlands naturförutsättningar är helt unika, finns här ett landskap som saknar motsvarighet i övriga delar av landet. Dessutom är landskapet starkt kulturpåverkat, myrarna är i stor utsträckning dikade och uppodlade, skogsmarken betas och igenväxande marker är sällsynta - nyodling förekommer ännu. Härigenom har det skapats ett landskap där sambandet mellan naturförutsättningar och kulturpåverkan är speciellt markant. Naturförutsättningarna utnyttjas maximalt, på vissa ställen t o m på gränsen till vad landskapet tål.

Det är framför allt följande landskapsbildstyper som är värdefulla därför att de ger Gotlands olika delar dess särprägel eller för att de är av betydelse för förståelsen av landskapets uppbyggnad:

- zonerade landskapsbildstyper, innehåller inom en överblickbar yta en karaktäristisk zonering i brukningssätt och bebyggelseplacering (betingat av variationer i marktyp)
- hedbetesmarkerna, karga betesmarker med tunt jordtäcke, ibland med berg i dagen och med högre vegetation av tall och en. Ibland i form av utpräglade alvarmarker. Markerna inrutas ofta av långsträckta stenmurar.
- de uppodlade myrarna, utgör en stor del av den öppna marken på Gotland. Deras karaktär är ensartad antingen de brukas som åker eller används som betesmark - flacka områden utan bebyggelse och med öppna diken.

- hällmarkstallskog, karg skogsmark med tall och en, insprängda öppna partier med vätar
- stranden, klappersten och strandängar, utan högväxt vegetation.

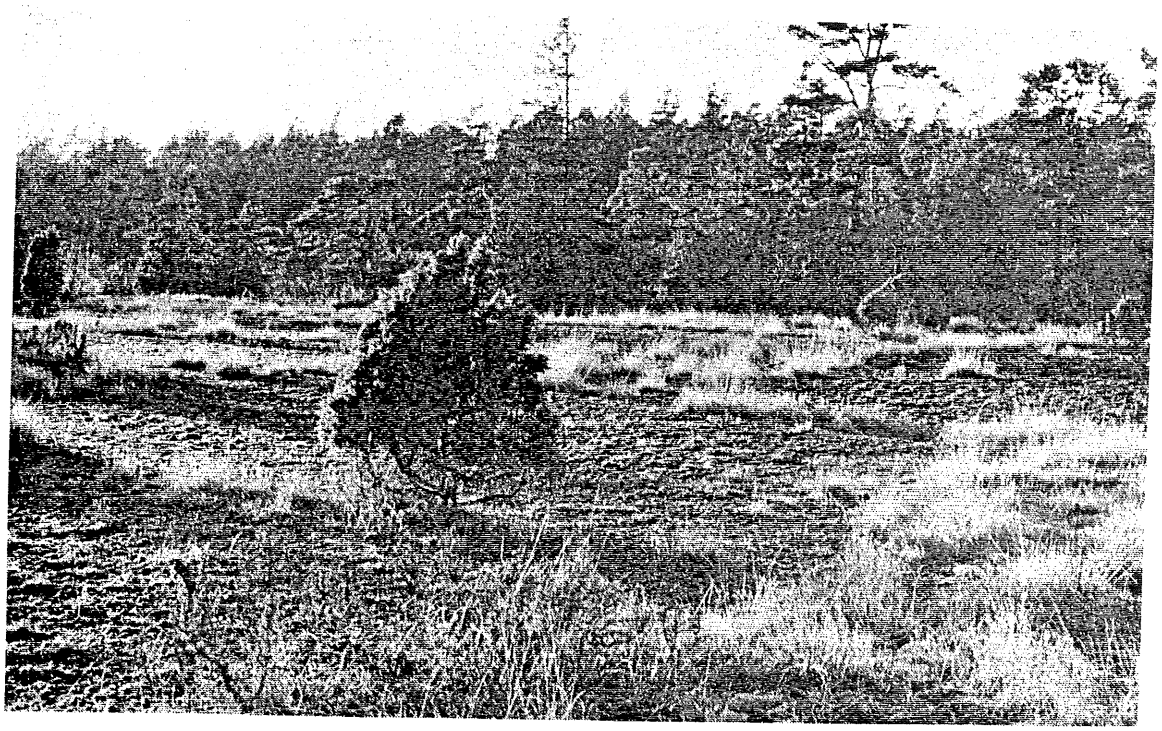

Bild 25. Hällmarkstallskogen är en av de gotlandstypiska landskapsbildstyperna. Gutehajd ovanför klinten vid Lergravsviken, RUTE

Markanvändning och framför allt brukningssätt har inte förändrats så radikalt på Gotland. Det innebär att endast få landskapsbildstyper för sin karaktär är beroende av ett brukningssätt som idag saknar ekonomisk betydelse eller som kan förändra karaktär beroende på möjligheter till en mer intensiv markanvändning. Det är framför allt följande landskapsbildstyper som är värdefulla främst p g a att de blir allt sällsyntare eller redan är sällsynta p g a förändringar i brukningssätt:

- de opåverkade myrarna, hotade då de är möjliga nyodlingsmarker
- de torkkänsligaste hedbetesmarkerna, kommer inte att kunna vidmakthållas i samma utsträckning som idag, p g a dålig lönsamhet av betesgången
- det ängsdominerade beteslandskapet, förekommer sporadiskt p g a att här är ett extensivt brukningssätt på en marktyp som oftast används till åker.

Se vidare under rubriken "Gotländska landskapsbildstyper".

Bild 26. De opåverkade myrarna blir allt sällsyntare. Myren på bilden har nyligen slagits och ligger söder om Mjölhatte träsk, VAMLINGBO

Karaktäristiska landskapselement

I det gotländska landskapet finns landskapselement som uppfattas som typiskt gotländska och som därför medför att ett landskapsavsnitt värderas högt. Det är här fråga om solitärer, detaljer i landskapet. Vissa av dessa landskapselement utgör relikter i landskapet. Det är viktigt att dessa exempel på äldre brukningssätt bevaras, bl a för förståelsen av landskapets utveckling. Exempel på typiskt gotländska landskapselement är:

- klintkanten, ligger ofta i anslutning till öppna ytor (odlade marker och havet) och är den enda större variationen i topografi på ön

- rauken, för många det mest speciella för det gotländska landskapet, både vid kusten och inne i landet

- gotländsk bebyggelse, det typiskt gotländska kalkstenshuset med ett fåtal fönster, ibland med låg taklutning, flistak m m. Lambgiftarna med agtak, fiskelägena med typisk exteriör och samlade bebyggelsestrukturer. Kyrkor. Väderkvarnar.

- änget, oftast med ädla lövträd och hävdade mellanliggande ytor. Blomsterprakt under vår och försommar. Finns framför allt i anslutning till kyrkorna

- särskilda vegetationselement, betade enar, hamlade askar, oxel nära kusten, knotiga hällmarkstallar
- vätar, de under sommaren uttorkade, våta områdena i marker där kalkberggrunden ligger ytligt. Värdefulla vattenspeglar under höst och vinter
- stenmurar, stängsel, stenmurar oftast av liggande kalkflis, men ibland med insprängda dekorativa stående hällar. Stängsel av varierande utförande. Mycket viktiga delar av kulturlandskapets uppbyggnad.

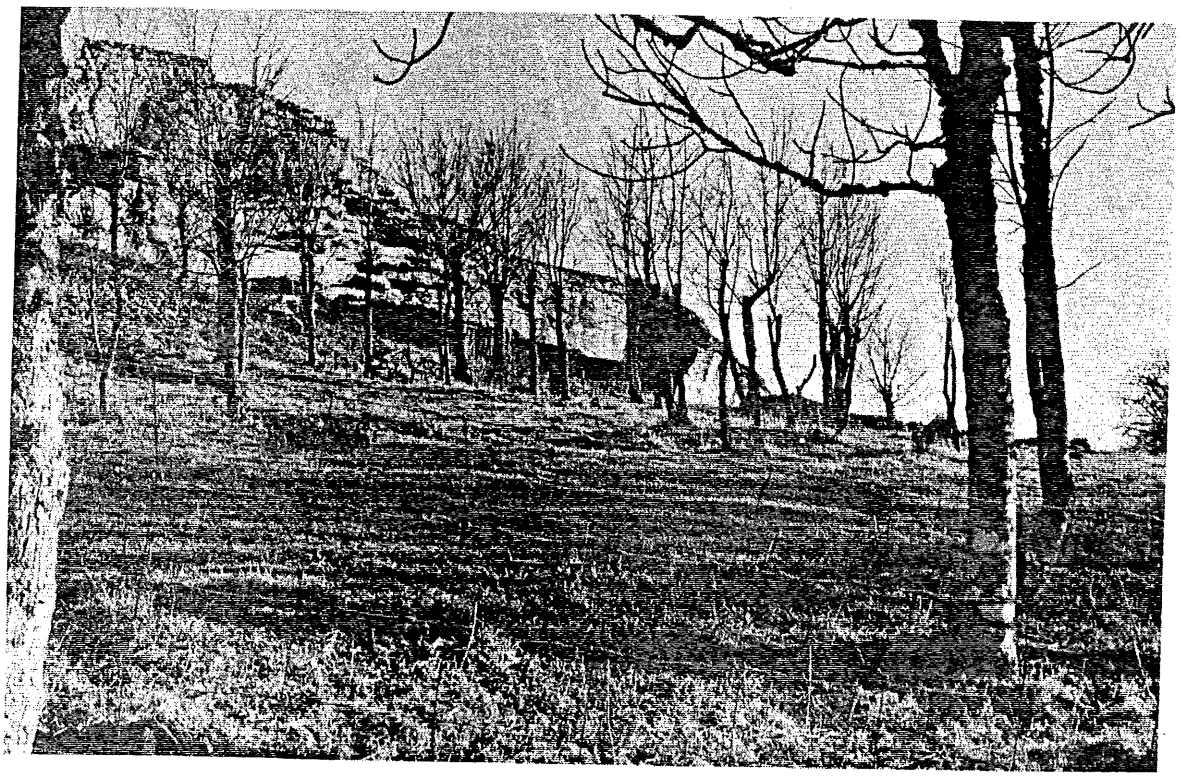

Bild 27. Klinten och de hamlade askarna är gotlandstypiska landskapselement. Norra delen av Klintklinten, GAMMELGARN

4.2.4.4 Ovanliga landskapselement

Speciella förhållanden, t ex att det p g a jordbruket finns få vattendrag på Gotland som har ett naturligt lopp - eller att det p g a avsaknaden av stora gods finns få alléer, leder till att dessa landskapselement värderas högt för att de bidrar till landskapets variationsrikedom.

- större alléer, ger variation och rumslighet åt ett annars öppet odlingslandskap
- bäckraviner, ofta med en tät, lummig vegetation längs vattendragets kanter och med ett slingrande lopp. Dessa utgör en värdefull kontrast till omgivande landskap.

4.2.4.5 Klassning

Utvärderingen har resulterat i en klassning i antingen mycket högt landskapsbildsvärde eller högt landskapsbildsvärde.

Områden med mycket högt landskapsbildsvärde (I) är de karaktäristiska gotländska landskapsbildstyper som även har stora skönhetsvärden.

Områden med högt landskapsbildsvärde (II), är dels de gotlandskaraktäristiska landskap vars skönhetsvärden inte är lika påtagliga, dels områden vars skönhetsvärden och gotlandstypiska drag inte är lika starkt framträdande som för klass I.

4.2.5 VISUELL STÖRNINGSKÄNSLIGHET

Med visuell störning menar vi en förändring av landskapets nuvarande karaktär. Härmed är ingenting sagt om huruvida förändringen är positiv eller negativ. Men när ett landskapsparti har getts ett högt landskapsbildsvärde, kan vi knappast förvänta oss att det ska öka i värde vid en förändring. I praktiken blir alltså graden av störningskänslighet ett mått på hur lätt man genom olika ingrepp kan försämra upplevelsevärdet av ett landskapsparti.

Vi värderar alltså dagens landskap. Av störningskänsligheten framgår indirekt vilka helhetsintryck, speciella drag eller delkaraktärer vi anser särskilt viktiga att bevara.

Syftet med denna typ av värdering (visuell störningskänslighet) är att poängtera vikten av att "underordna sig landskapet"; att avstå från ingrepp eller noggrant anpassa dem till den befintliga strukturen i vad vi kallar störningskänsliga områden.

Förändringarna i landskapet beror i huvudsak på följande förhållanden:

- förändring genom ändrad markanvändning (t ex jordbruksmark som övergått till skogsbruk)
- förändring genom ändrat brukningssätt (t ex betesmark plöjs upp till öppen åkermark)
- förändring genom bebyggelse och/eller täktverksamhet
- övriga störningar (t ex deponering, kraftledningar)

I det följande tar vi upp några synpunkter på vad den visuella störningskänsligheten är beroende av:

- enkelhet i uppbyggnad kontra mångformighet (komplexitet) i landskapet
- storskalighet och småskalighet
- "ordning" i landskapet

Enkelhet kontra mångformighet

Ett enkelt uppbyggt landskap är visuellt störningskänsligare än ett komplext. Den öppna slätten, stranden eller sjön är alltså

känsligare än småskalig åkermark med skymmande dikesvegetation eller en mosaikartad mark med lövdungar.

Det enkla landskapet karaktäriseras av få element. Redan små ingrepp kan få dominerande inflytande över helhetsintrycket. I ett sammansatt landskap ger däremot den redan befintliga mångfalden av detaljer en större möjlighet att tillföra ytterligare nya.

Storskalighet och småskalighet

Det storskaliga landskapet är störningskänsligare än det småskaliga. Främst genom att en visuell störning där påverkar ett större område, då man har längre och vidare utblickar.

"Ordning" i landskapet

Ett "ordnat" landskapsrum är störningskänsligare än ett som är friare, lösligare organiserat.

Exempel kan vi ta från den zonerade sluttningen med myren i botten och hällmarkstallskogen högst upp. Markanvändningen och brukningssätten är här tydligt zonerad: nedifrån bete, sedan i sluttningen åker och vall, därefter en längsgående väg med bebyggelse, och ovanför denna bete på hedmark och så till sist hällmarkstallskogen. I ett sådant landskap bryter dominerande, främmande element ett tydligt och självklart sammanhang i landskapet. I ett mosaikartat landskap med en oregelbunden blandning av skog, åker och bete, får däremot ett ingrepp långt mindre negativa visuella effekter.

4.3 GOTLÄNDSKA LANDSKAPSBILDSTYPER

4.3.1 INLEDNING

Det landskap, som vi idag ser runt omkring oss, har i olika grad påverkats och omformats av människans handlingar. Denna påverkan finns så gott som överallt. Vi har knappast några helt naturliga landskap kvar.

Trots att människan hela tiden inverkar på sin miljö,kan man oftast se mer eller mindre tydliga spår av de grundläggande naturliga förutsättningarna. Det finns också mindre rester kvar av ett ursprungligare landskap. På Gotland märks hällmarkstallskogen i norr och en del lämnade träsk och myrar, som ger oss kunskap om och bakgrund till dagens landskap.

Naturförutsättningar

Gotland består av en kalkbergsplatå som sluttar svagt mot sydost. Kalkberget har varierande sammansättning. En del partier är motståndskraftiga mot värme, kyla och vatten (vittring), andra har varit lösare i sin sammansättning och sakta vittrat ned. Vi har därav fått de tydliga stora dragen i landskapet, stråk i sydvästlig-nordostlig riktning. Barrskogen behärskar de delar som har stått emot vittringen och de övriga stråken har odlats upp.

Gotland har legat under vatten, varför de lösa avlagringarna svallats bort av bränningarna och avsatts i andra trakter. Istiden hade samma effekt, en omfördelning av det lösa materialet. Dessa delar av naturförutsättningarna redovisas utförligare i naturinventeringsdelarna Botanik och Geologi.

Kulturpåverkan

Den påverkan som tydligast satt sina spår i det gotländska landskapet är jordbruket. Nästan all odlingsbar mark har uppodlats. Först uppodlades de stora märgelområdena (främst lermärgel), sedan togs även myrarna i anspråk. Dessa vattensjuka marker har torrlagts systematiskt och endast ett fåtal är idag opåverkade.

Jordhungern har varit så stor att även direkta utmarker har tagits i bruk - magra steniga stränder, nätt och jämt söndervittrad kalkberggrund i inlandet o s v. Den övriga marken har till stora delar betats. Kopplat till odlingen har självklart även bebyggelsen gett kulturlandskapet mycket av dess karaktär.

Naturförutsättningar

Före
BARRSKOG

+ kulturpåverkan

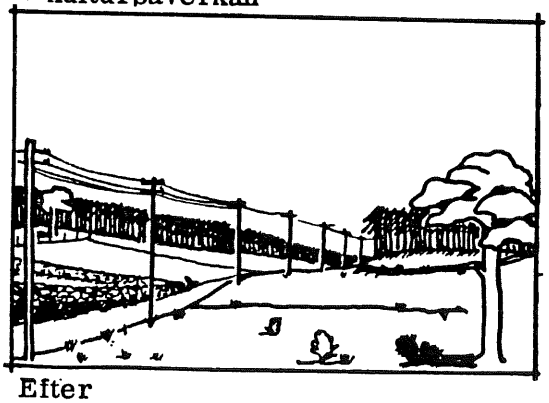

Efter

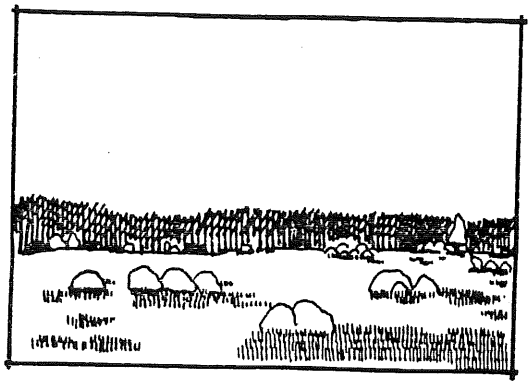

Före
MYR

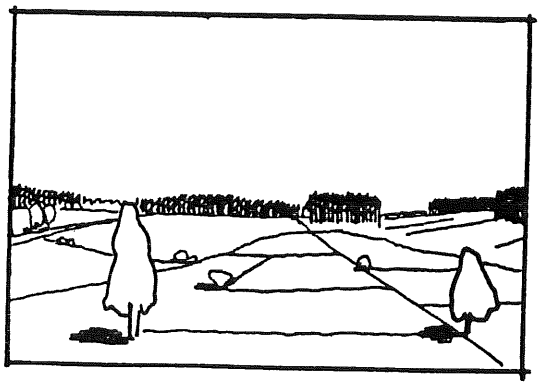

Efter

Före
LÖVSKOG

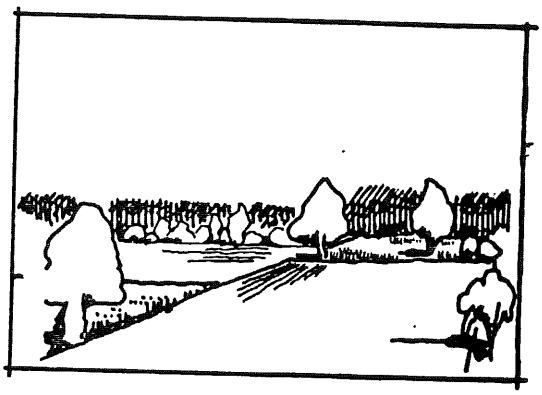

Efter

Näst efter odlingen utgör täktverksamhet det största ingreppet. Stenbrotten, tidigare små och grunda, övergår nu i stora och djupa uttag ur berggrunden. Under senare tid har även grustagen tilltagit i omfattning.

Dessa verksamheter har, till skillnad från odlingen, bara i undantagsfall tillfört landskapet några skönhetsvärden.

Med dessa konstateranden kan vi gå in på en närmare beskrivning av de olika landskapsbildstyper, som vi har urskiljt på Gotland idag.

Nedan följer en beskrivning av Gotlands landskapsbildstyper. Beskrivningen tar för varje landskapsbildstyp upp:

- dess förekomst på Gotland, hur pass vanlig eller ovanlig den är
- en översiktlig beskrivning
- några exempel på karaktäristiska områden
- generellt om dess visuella störningskänslighet
- något om dess stabilitet vad gäller aktuella förändringar i markanvändning och brukningssätt, och i förekommande fall, mot vilken annan landskapsbildstyp den utvecklas.

4.3.2 STORSKALIGT ÅKERLANDSKAP

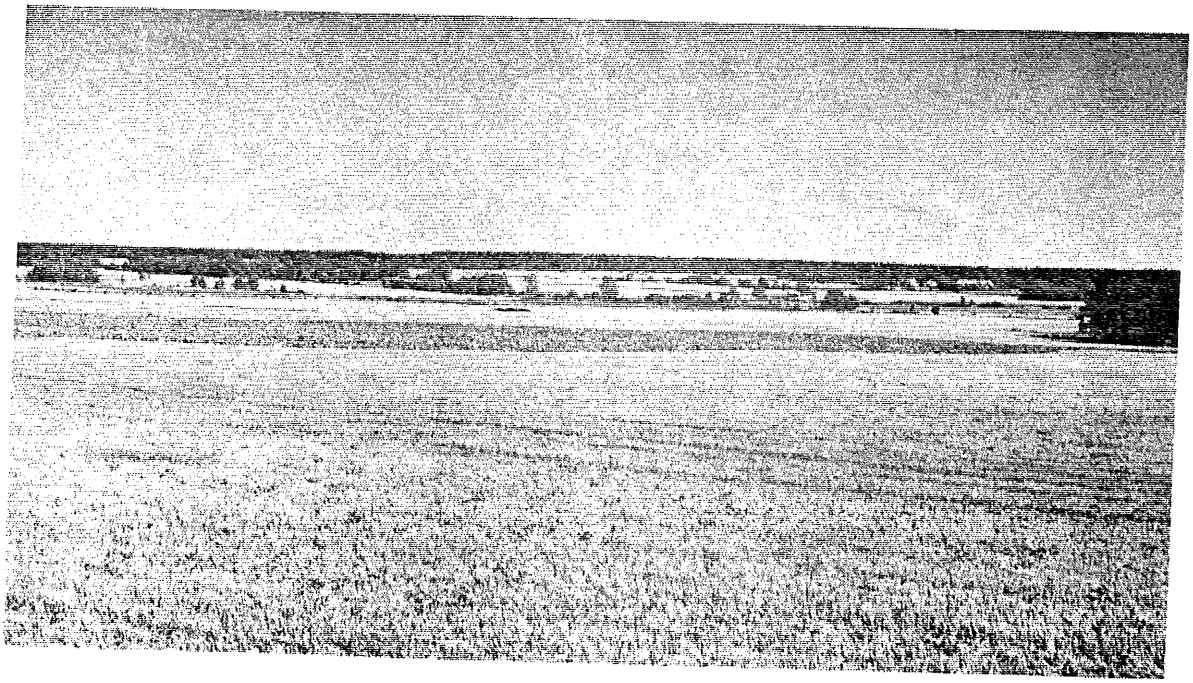

Bild 28. Storskaligt åkerlandskap, STENKUMLA

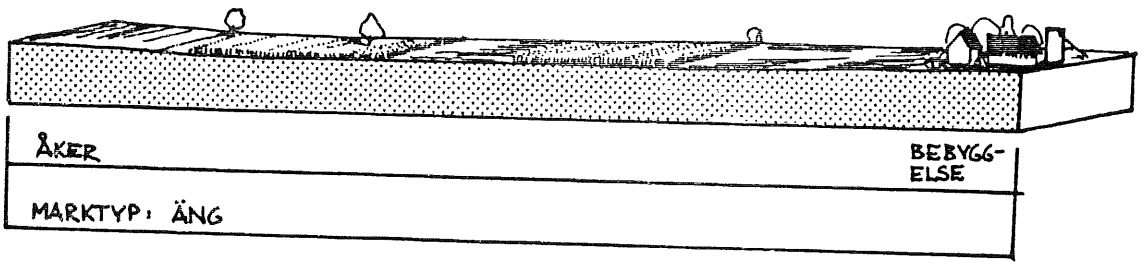

Denna landskapsbildstyp är en av de vanligaste på Gotland. Den karaktäriseras av vidsträckta åkrar (rationella enheter), medan

betesmarker tillhör undantagen. Det är ett öppet landskap med långa utsikter, som ibland är lite enahanda och saknar variationer i topografi och vegetation.

Tidigare var karaktären en annan, den senaste förändringen skedde i och med täckdikningen. De öppna dikena lades igen och den frodiga lövvegetationen med bl a ask utmed dikena försvann. Landskapet blev större, öppnare på bekostnad av rumsligheten.

I denna öppna jordbruksbygd utgör bebyggelsen en viktig del. Eftersom den består av jordbruksfastigheter, ofta stora, har även den förändrats. Nya större ladugårdar och ekonomibyggnader med korrugerad takplåt och siloanläggningar tillhör dagens jordbruk. Trots att de ibland har fått en störande placering, kan och ska inte förnekas att de har ett funktionellt samband med jordens maximala utnyttjande för produktion.

Denna landskapsbildstyp återfinns i de centrala, stora flacka, odlingsbygderna som Vall, Barlingbo och Romaslätten.

Landskapet är känsligt för visuell störning, då det utgör en fungerande enhet och siktavgränsningarna är få.

Det storskaliga åkerlandskapet utgör en stabil landskapsbildstyp, eftersom det är en produkt av dagens moderna brukningssätt. Det är följaktligen inte särskilt hotat av förändringar som kan inverka på helhetskaraktären.

4.3.3 SMÅSKALIGT ÅKERLANDSKAP

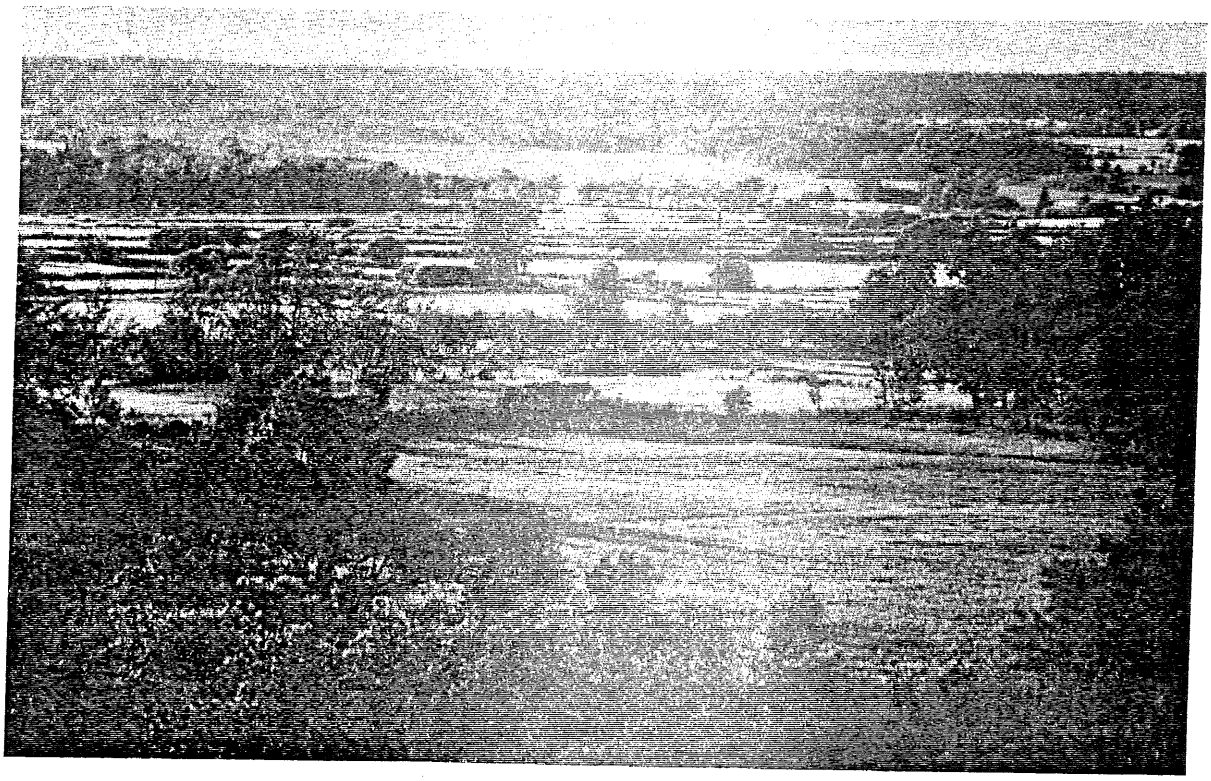

Bild 29. Småskaligt åkerlandskap, norr om den låga klinten vid gården Talings, RUTE

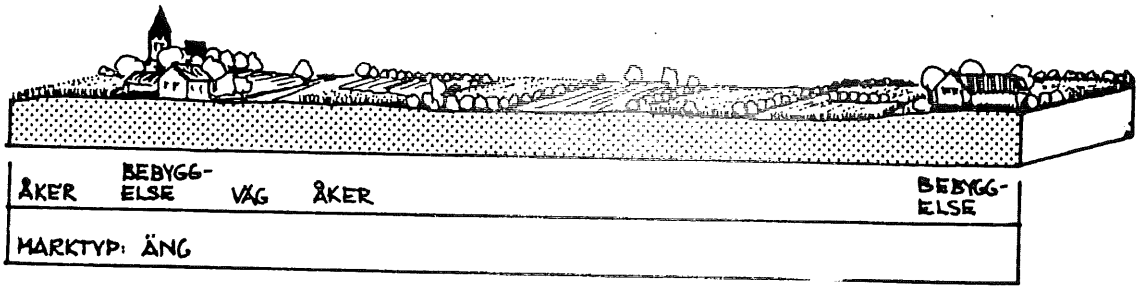

Detta är den vanligaste landskapsbildstypen från Fårö i norr till Sundre i söder.

Det småskaliga intrycket ges av att åkrarna, som ofta endast är på ett par ha, avgränsas av dikesvegetation. Dessa marker behöver inte ha sämre produktionsförmåga än det storskaliga åkerlandskapet, utan splittrade ägoförhållanden kan vara en förklaring till landskapets struktur.

Här finns ofta marker med specialodlingar, exempelvis gurka och jordgubbar, varför det, som vi kallar dikesvegetation ofta har planterats som vindskydd. Som exempel kan nämnas gurkodlingen norr om Lausbackar.

Bete finns inom dessa områden, men endast sparsamt.

I det småskaliga åkerlandskapet är bebyggelsen jämnt spridd över arealen. Gårdarna ligger i anslutning till ett slingrande vägnät. Vanligtvis finns centralt i bygden en koncentration av bebyggelsen med kyrka. Garde är ett exempel på detta.

Detta landskap är inte så känsligt för visuell störning, om inte landskapet är extremt regelbundet uppbyggt. Då skulle ett nytt element, som en ny vägdragning, kunna påverka strukturen negativt.

Denna landskapsbildstyp är något instabilare än den föregående. En förändring, betingad av ett hårdnande krav på rationella enheter, skulle medföra att den utvecklades - övergick - till landskapsbildstypen storskaligt åkerlandskap.

4.3.4 STORSKALIG UPPODLAD MYR

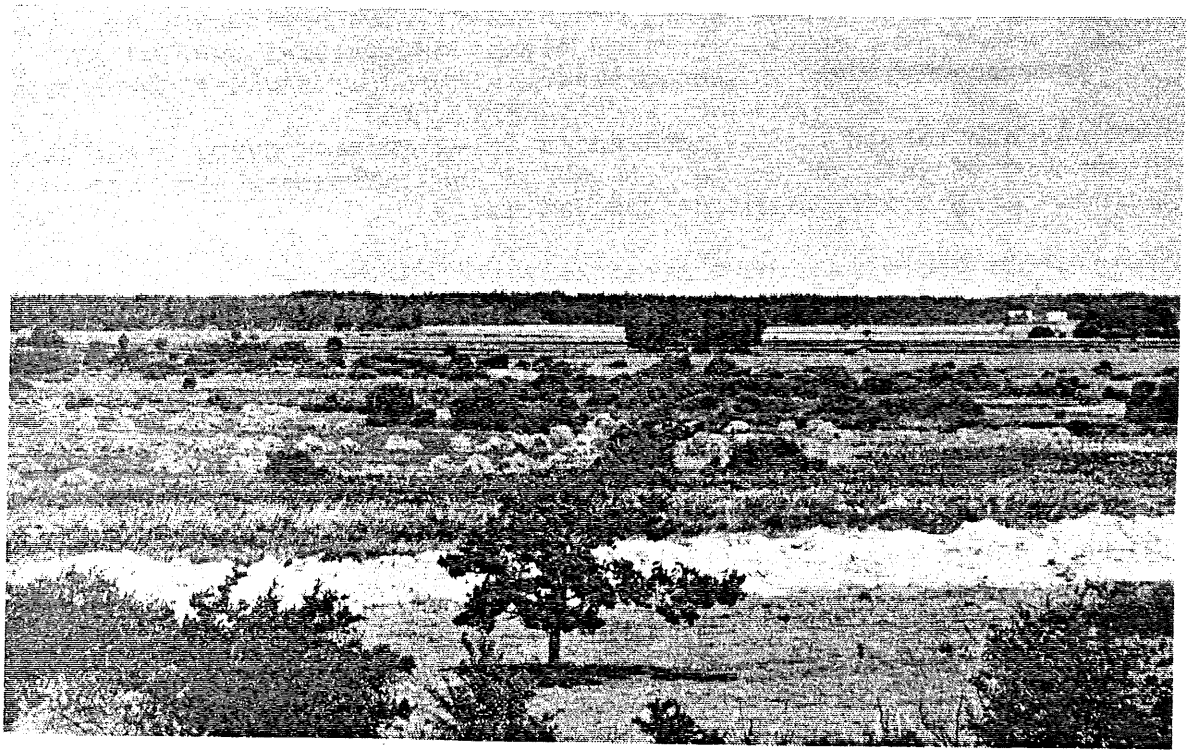

Bild 30. Storskalig uppodlad myr. Lina myr, HÖRSNE

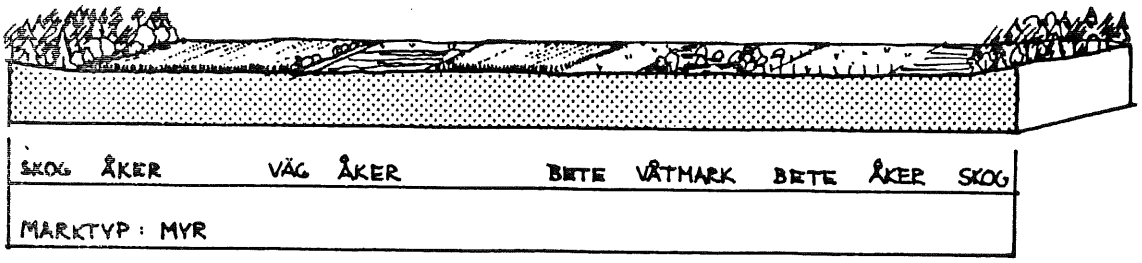

En stor del av de gotländska jordbruksområdena utgörs av uppodlade myrar. Omfattningen av uppodlingen framgår av att de odikade myrarna arealmässigt har minskat från 30 000 ha i början av 1800-talet, till 3 000 ha idag.

Behovet av odlingsmark har alltså medfört att de flesta myrmarkerna dikats ut. Myrarna har dessutom kunnat stå emot de torra somrarna och varit områden som på så vis garanterat en skörd. Här ska inte vidare beröras dikningens effekter på vattenhushållningen i stort på ön.

Det övergripande intrycket av dessa myrar är den plana ytan, de långa utsikterna och avsaknaden av bebyggelse. Uppodlingsgraden varierar, men vanligtvis dominerar bete, undantaget Martebo myr, delar av Tallmyr (södra delen) och Holmmyr. Den betespräglade tuviga vegetationen och de spretiga taggtrådsstängslen syns långt. Den enda högväxta vegetationen brukar utgöras av någon videbuske.

För några myrar, i första hand norra delen av Mästermyr, utgör ladorna ett väsentligt inslag. De ger odlingslandskapet ett norrländskt drag som är ovanligt för Gotland.

De största och mest karaktäristiska uppodlade myrarna är Martebo myr på norra Gotland, Tallmyr och Lina myr vid Hörsne, Ronmyr, Stångmyr och Mästermyr vid Hemse.

Myrarna är en känslig landskapsbildstyp för skogsplanteringar och torvtäkt. De angränsande markerna (skogsbryn och annan öppen mark i anslutning till myrarna) är också känsliga för ingrepp, då landskapet är så öppet.

Någon förändring, på kort sikt, av denna landskapsbildstyp är knappast trolig. Det som kan förändras är brukningssättet, men en växling mellan åker och bete inverkar inte på helhetsintrycket.

4.3.5 SMÅSKALIG UPPODLAD MYR

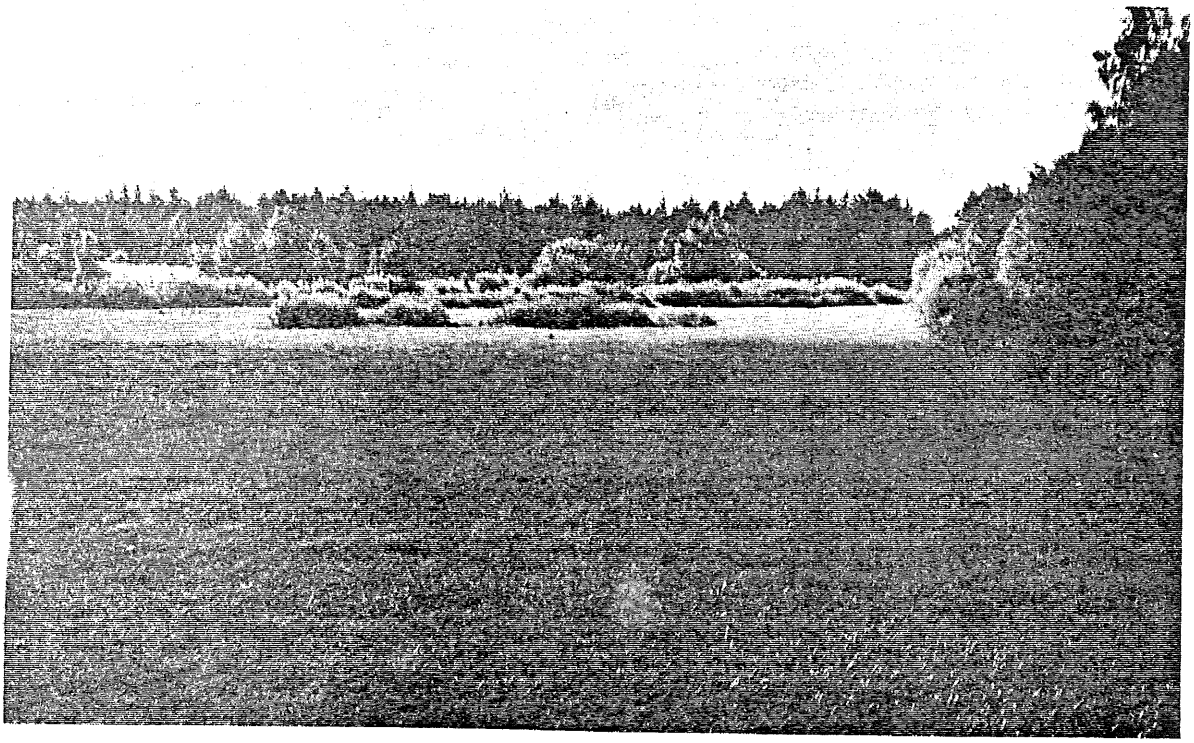

Bild 31. Småskalig uppodlad myr, Västers myr, BOGE

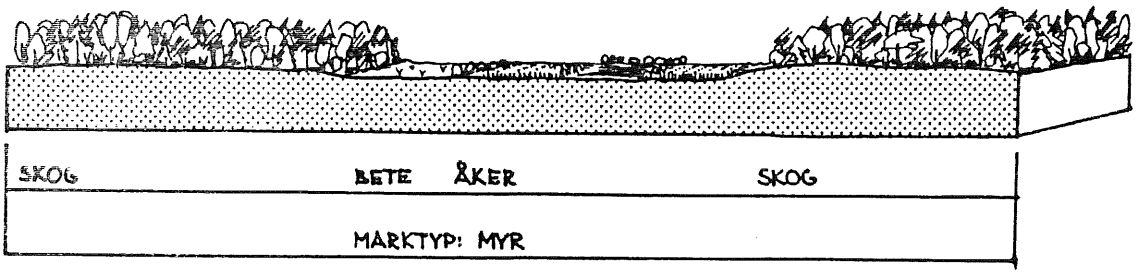

Även de små myrarna har dikats ut. De myrar som uppfattas som småskaliga ligger något avskilt, gärna som begränsade odlingar i skogsmark.

Små uppodlade myrar ute i en stor jordbruksbygd, uppfattas ofta inte. Den lilla myren blir en delkaraktär i ett större landskap.

De småskaliga myrarna, inneslutna i skogsmark, omges av täta bryn. Bebyggelse saknas och marken används ofta extensivt.

En del större myrar har idag en karaktär som gör att vi har fört dem till denna typ. Så t ex myren från Atlingbo upp till Roma kloster, Stormyr. Här är dikesvegetationen så tät och uppväxt att man aldrig får överblick över hela myren, d v s den öppenhet som ger den storskaliga myrens karaktär, saknas. Denna myrs karaktär kommer dock att förändras, då brukaren har skyldighet att rensa dikena med vissa års mellanrum. En del dikesvegetation blir emellertid kvar som erosionsskydd.

Exempel på småskaliga uppodlade myrar är Visne myr väster om Ardre och Västers myr sydväst om Boge.

Detta landskap är känsligt för störning. Ett hus placerat felaktigt, en kraftledning eller dylikt, kan helt spoliera det visuella värdet för det aktuella området. Dock bör framhållas att den aktuella störningen här endast kan uppfattas från en liten yta och därför knappast heller av någon större allmänhet.

För den småskaliga uppodlade myren gäller på lång sikt samma förhållanden som för den storskaliga - risk för övergång till sterila blekebottnar eller eventuellt en förnyad försumpning. Risken för att dessa mindre myrar skall förvandlas till blekebottnar, är dock troligen inte lika stor, då de oftast används till bete. Den troligaste utvecklingen är att avlägset belägna myrar inte längre betraktas som lönsamma och att dikena inte hålls efter, vilket medför en försumpning.

4.3.6 HEDDOMINERAT BETESLANDSKAP

Bild 32. Heddominerat beteslandskap vid gården Bandlunde, BURS

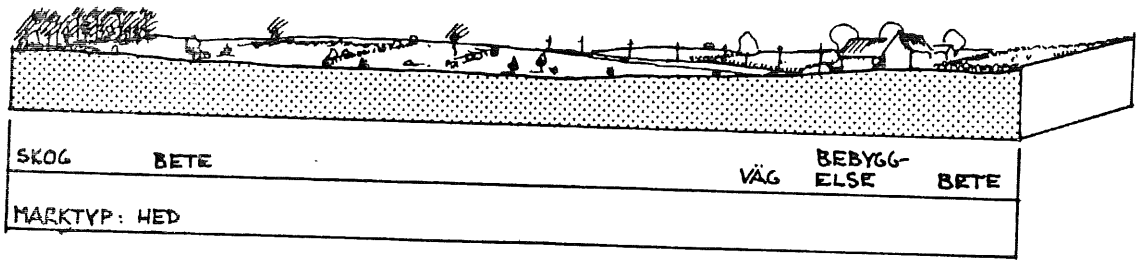

Det heddominerade beteslandskapet är kanske den viktigaste landskapsbildstypen för det gotländska landskapets särprägel. Som namnet antyder är det fråga om mark med sämre växtbetingelser. När den befann sig i orört tillstånd växte här en tallskog med

undervegetation av enbuskar, örter och gräs.

De förhållanden som medfört att dessa marker övergått till mer eller mindre kala hedområden är att man avverkat skogen för att använda den till kalkbränning, ved eller byggnadsmaterial, och att marken i samband med detta börjat användas som bete. Detta har omöjliggjort en föryngring av skogen. Samma utveckling kan förorsakas av skogsbränder.

Ett karaktäristiskt drag för dessa marker är att de ofta är flacka. Den plana berggrunden ligger tätt inunder ett tunt jordtäcke, och ibland saknas detta helt. Trots markens karghet har delar av den en gång använts till odling och spår av äldre odlingssystem visar sig som grunda diken.

Det som annars mest vittnar om människans gärning i dessa områden är de långa stenmurarna. De tycks många gånger vara nästan oändliga, som på Faludden och Grötlingboudd, där de skär genom det öppna landskapet och understryker intrycket av öppenhet.

Bebyggelse hör ibland till detta landskap, då som enstaka gårdar, med fårskötsel som viktigaste näring.

Exempel på heddominerade beteslandskap finns framför allt på öns norra och södra delar, t ex Fleringebygden i norr och på uddarna efter sydostkusten.

Det heddominerade beteslandskapets genomgående öppna karaktär gör det känsligt. Att anpassa sig efter landskapet är emellertid möjligt. Bebyggelse är av tradition en integrerad men underordnad del av detta landskap.

Det heddominerade beteslandskapet är för sin karaktär beroende av ett visst betestryck. Om detta upphör eller blir mindre intensivt, kommer vegetationen tillbaka, en förändring som först märks längs stenmurarna. Förutom enbuskar tillhör hagtorn och nypon de första kolonisatörerna. Sedan följer tall och oxel, och vegetationen övergår successivt mot den ursprungliga (potentiella), d v s skog.

Alvaret är en form av det heddominerade beteslandskapet, men mer extremt utbildat. De förhållanden som har skapat alvaret är att här finns ett tunt täcke av vittringsjord, stundom grusavlagringar, samt att här varit ett långvarigt, hårt betestryck.

De mest kända alvarmarkerna finns på Sudret, Sundre-alvaret och på Karlsöarna. Drygt 1/5 av det heddominerade beteslandskapet kan karaktäriseras som alvar.

4.3.7 ÄNGSDOMINERAT BETESLANDSKAP

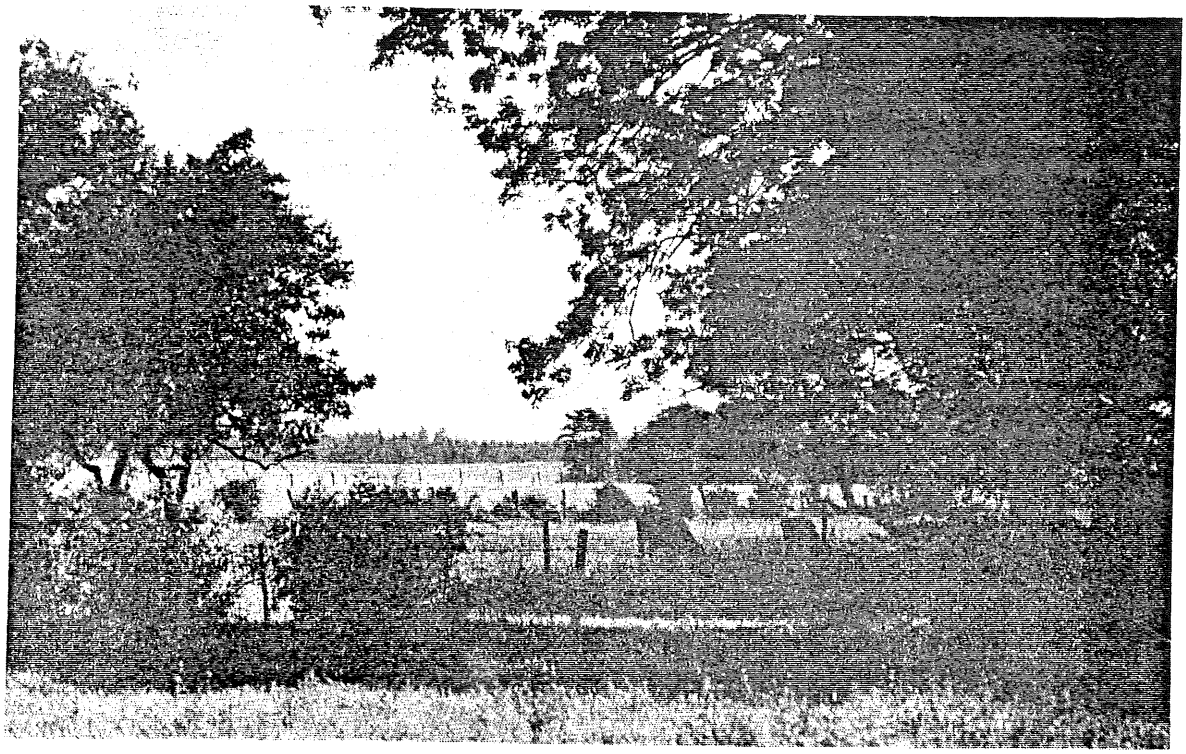

Bild 33. Ängsdominerat beteslandskap vid gården Nyhultet, ENDRE

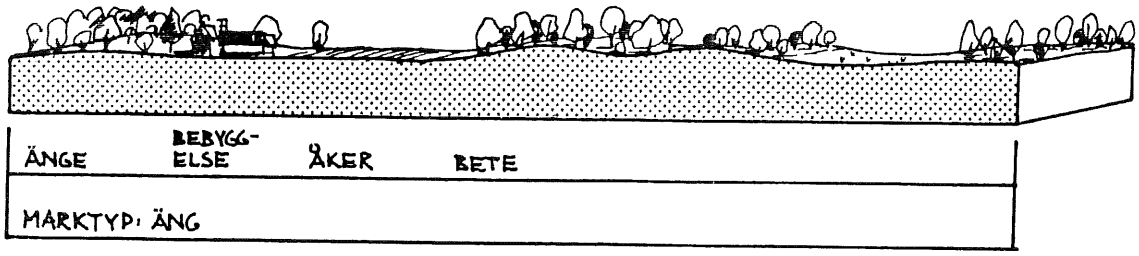

Det ängsdominerade beteslandskapet är en ovanlig landskapsbildstyp på Gotland. Detta beror på att varje gård endast har en mindre del av sin mark brukad på detta sätt. Vidare på att de för flera gårdar gemensamma hagmarkerna håller på att försvinna, t ex de som tidigare präglade delar av ostkusten från Gothemhammar och söderut.

Marktypen är bördig, d v s närings- och vattenförhållanden är goda, vilket i naturligt tillstånd medför frodig lövvegetation. Betad har den ett stort inslag av lövträd framför allt de ädla lövträden ask och ek.

Detta landskap är mycket attraktivt ur visuell synvinkel, men även för vistelse. Vegetationen växlar. Stora friväxande ekar ger skugga i området, rester av lövvastar (ibland med hamlad ask) och enstaka buskage avgränsar sikten och ger rumslighet och variation. Marken är svagt kuperad, speciellt när hagmarken ligger i de grundvattenrika områdena nedanför någon höjd.

Det största sammanhållna området med denna karaktär finns söder om Lye, även om inslaget av åker i de lövrika markerna där är stort. Ett fint exempel finns också norr om Lausbackar mellan gårdarna Hemmor och Botels.

De gotländska ängarna finns på områden som kan hänföras till denna landskapsbildstyp, men kriteriet på en landskapsbildstyp är att större sammanhängande områden har en enhetlig karaktär. Detta medför att de gotländska ängarna, som är vanliga inslag i den gotländska odlingsbygden, men som endast ingår som dungar i landskapet, betecknas som landskapselement och inte som landskapsbildstyp.

Typen är störningskänslig i första hand därför att den idag är så pass sällsynt.

Dock är det ett landskap som ur visuell synpunkt har hög toleransnivå. Möjlighet att anpassa exempelvis bebyggelse finns.

Denna landskapsbildstyp är hotad. Den bördiga marken utnyttjas nämligen inte för maximal produktion och uppodling kan bli aktuell. En sådan utveckling skulle förändra landskapets helhetskaraktär mot landskapsbildstypen småskaligt alternativt storskaligt åkerlandskap. Detta skulle vara negativt ur två aspekter. Dels skulle landskapet bli mindre variationsrikt, dels skulle ytterligare en landskaps- och kulturhistoriskt värdefull landskapstyp försvinna.

En annan utveckling går mot igenväxning, särskilt när det gäller avlägset belägna och svårhävdade marker. Resultatet blir ett återskapande av den naturliga lövskogen.

4.3.8 STORSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, ÅKER RANDZON BETE

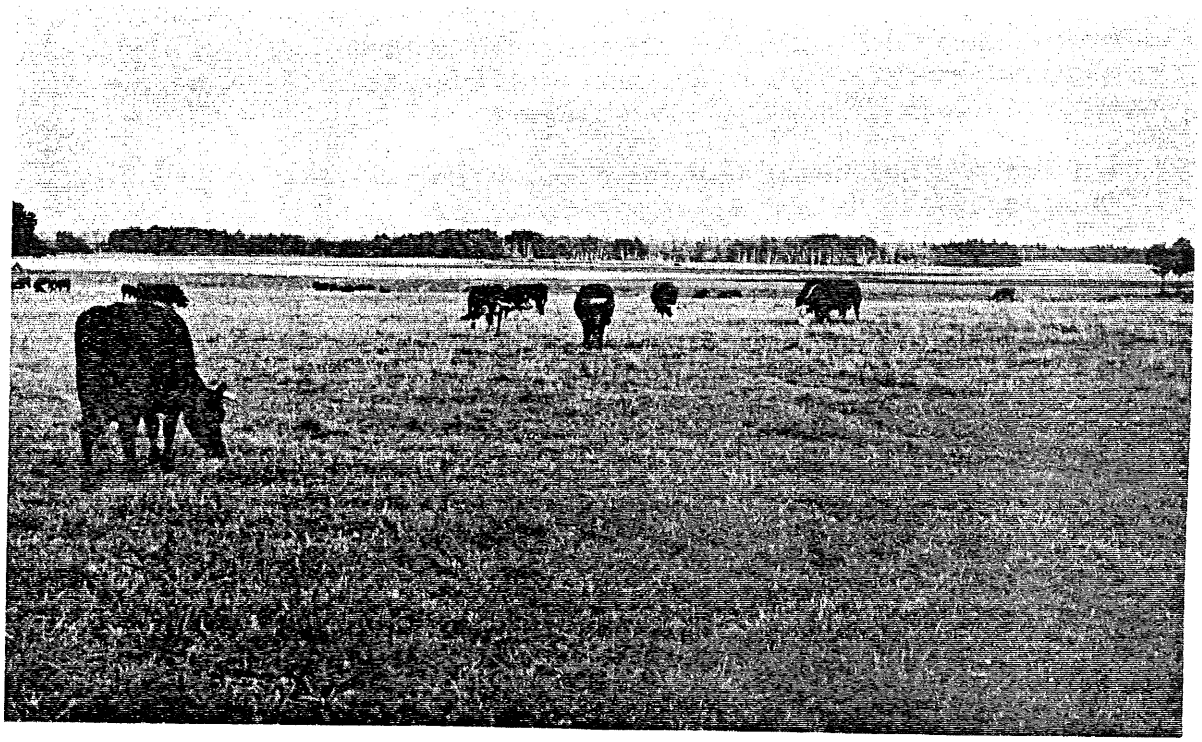

Bild 34. Storskaligt zonerat landskap, åker randzon bete vid gården Bryor väster om Elinghems myr, TINGSTÄDE

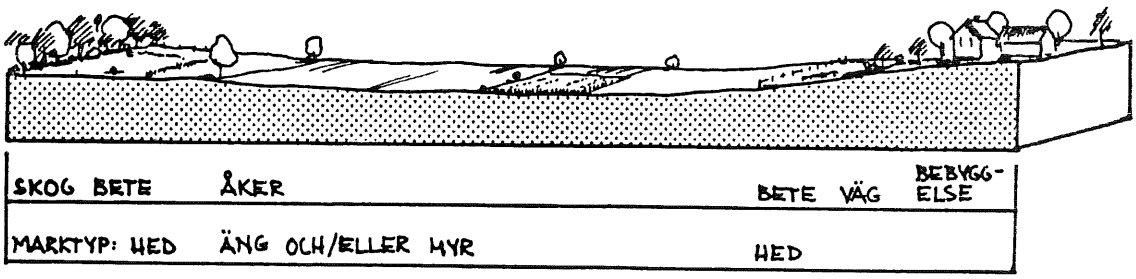

Detta landskap utgör den lättfattligaste landskapsbildstypen och den mest överblickbara.

Det gemensamma draget är att de är långsträckta odlingsbygder, med tydliga sluttningar. De bördiga odlingsjordarna ligger nere i dalen och betesmarkerna utefter sluttningarna.

I dessa bygder har man varit mån om den odlingsvärda marken, och i samband med insikt om ekologiskt byggande, har detta medfört att man byggt i sluttningen. Här ligger stora gårdar i övergångszonen till kargare marker, med stenmursomgärdade betesmarker och kontrasterande vegetation intill.

Utsikterna och möjligheten att uppfatta hela den odlade ytan och den angränsande skogen från en punkt, gör att dessa odlade dalar känns väl sammanhållna och enhetliga.

På norra och mellersta Gotland finns ett antal dalgångar i ungefär nord-sydlig riktning, t ex norr om Fardume träsk, delar av Hejnumdalen söder om Tingstäde och Stenkumla-Träkumladalen, som alla är exempel på denna landskapsbildstyp.

Det zonerade landskapet är lättuppfattligt och därför känsligt för felaktigt placerad bebyggelse samt vägar, som inte följer den givna strukturen.

Denna landskapsbildstyp är liksom de tre följande, för sin karaktär helt beroende av att den naturgivna kulturella strukturen bibehålls. Då ett fortsatt brukande av marken för jordbruksändamål är mest trolig, kan dessa zonerade landskapsbildstyper betecknas som stabila. Ett mer extensivt jordbruk, skulle möjligen medföra att siktavgränsande dikesvegetation och dungar växte upp, vilket skulle innebära att landskapets karaktär blev mosaikartad, uppsplittrad.

4.3.9 SMÅSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, ÅKER RANDZON BETE

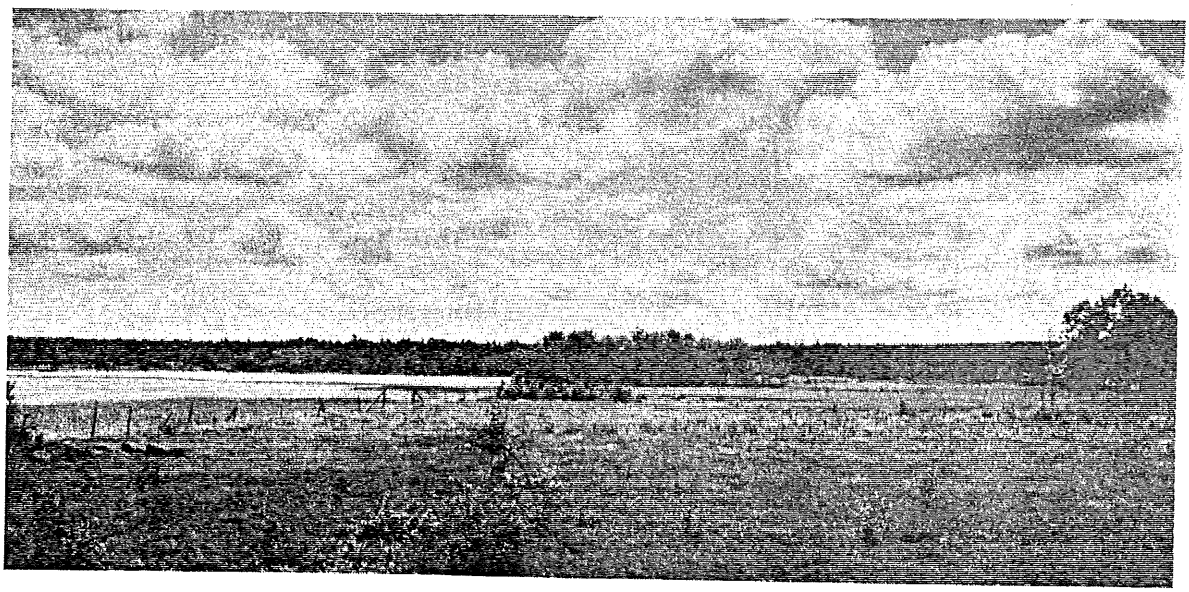

Bild 35. Småskaligt zonerat landskap, åker randzon bete, vid gården Hajdeby, KRÄKLINGBO

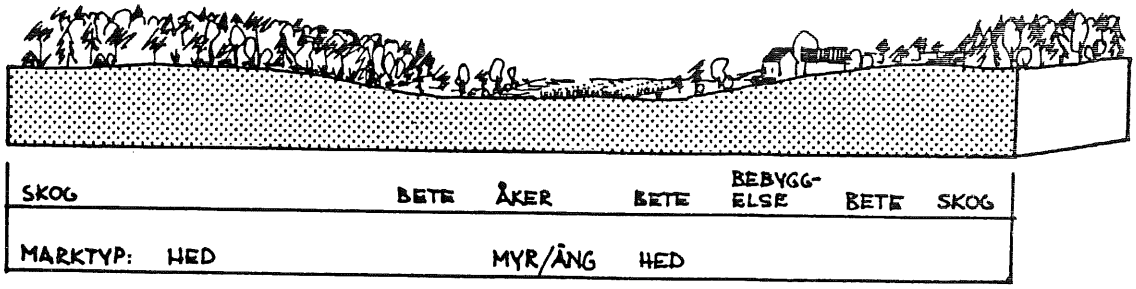

Denna landskapsbildstyp är ovanligare och mer svåröverskådlig än den storskaliga motsvarigheten. Dels är det fråga om mindre områden, dels om sluttningar utan dalkaraktär.

Dessa små bygder ligger ofta i skogsmark med en svagt kuperad yta. Någon eller några gårdar ligger spridda efter en väg, centralt i området, och ytan odlas. Mot brynen tar betet vid på något sämre jordar. Skogsbete utgör också en vanligt inslag.

Ett typiskt område utgörs av Hajdeby söder om Kräklingbo, med en stor gård centralt och med bete ut över den icke odlingsbara marken mot skogen. Brynen är glesa och successiva som följd av detta.

Ett exempel på en sluttning är södra delen av Burgen i När. Här är endast en smal zon av åkermark nedanför sluttningen, varför det storskaliga landskapets karaktär aldrig kommer till uttryck.

Störningskänsligheten får här bedömas från fall till fall. Ytorna är små, men ofta med vegetationselement, som möjliggör förändringar.

Detta landskap kan utvecklas mot:

- ett småskaligt åkerlandskap, om betet upphör och betesmarkerna växer igen till skog
- ett mosaiklandskap, om delar av åkermarken övergår till betesmark och delvis växer igen
- barrblandskog, om jordbruket helt upphör.

4.3.10 STORSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, BETE RANDZON ÅKER

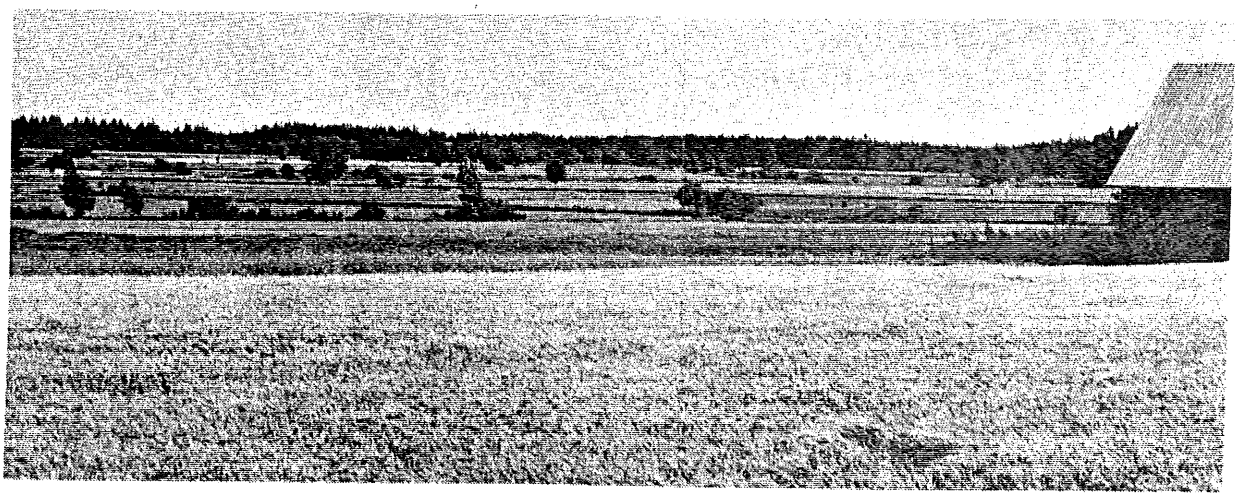

Bild 36. Storskaligt zonerat landskap, bete randzon åker, vid gården Botes, ETELHEM

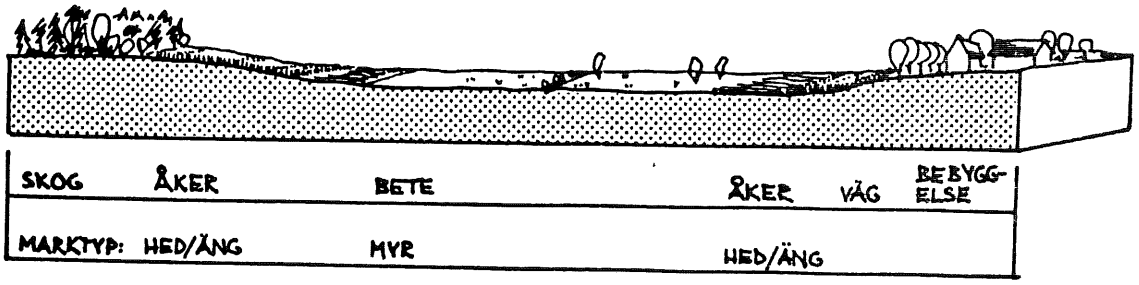

Denna landskapsbildstyp uppträder endast i samband med uppodlade myrmarker. Skillnaden mellan denna typ och de enhetliga uppodlade myrarna är att myren här omges av en tydlig åkermarkzon på fastmark. Myrjorden används för bete, den fasta marken odlas. Be-

byggelsen ligger en bit upp i sluttningen.

Det kan vara värt att poängtera hur stor roll vägdragningarna och bebyggelsen spelar. Skulle vägen (med hus och träddungar) löpa i kanten på myren skulle den uppfattas som enhetlig och inte som zonerad.

Landskapsbildstypen är ovanlig. Den är tydligast och kanske vackrast i den västra delen av Etelhem. Förutom de typiska dragen finns där ett antal lövdungar ute i myren, vilket ökar kvaliteten.

Som vägledande för störningsbedömningen kan sägas att de funktionella sambanden här är mycket tydliga och läget är öppet, vilket försvårar ett ingrepp.

En övergång av betesmarken till åkermark skulle innebära att landskapets karaktär blev enhetlig och närmade sig det storskaliga åkerlandskapets.

4.3.11 SMÅSKALIGT ZONERAT LANDSKAP, BETE RANDZON ÅKER

Bild 37. Småskaligt zonerat landskap, bete randzon åker, vid gården Gannarve, GAMMELGARN

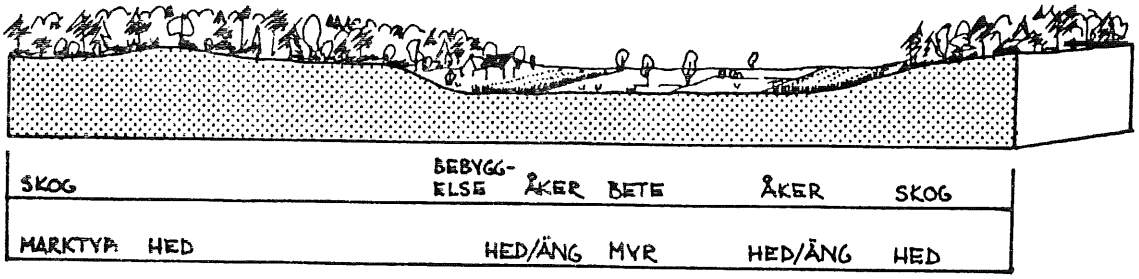

Denna form av zonerat landskap är ovanlig på Gotland. Karaktären känns igen och upplevs i landskapet, men det brukningssystem som är en förutsättning för landskapsbildstypen utnyttjas sällan.

Landskapsbildstypen förekommer i samband med små uppodlade myrar och fuktstråk. De centrala, låglänta delarna betas, medan sluttningarna på fastmark används till åkerbruk. En eller ett par gårdar ligger i kanten av odlingsytan.

Exempel på småskaliga områden som betecknats som "bete randzon åker" är Limmormyr på Fårö, ett område väster om St. Tune i Väte socken och ett söder om Gannarve gård i Gammelgarns socken.

Då exemplen på denna landskapsbildstyp är få, är det svårt att göra generella uttalanden om störningskänslighet.

Två alternativa utvecklingslinjer kan urskiljas för detta landskap:

- ett enhetligare brukningssätt, d v s landskapet övergår i ett småskaligt åkerlandskap (kanske det troligaste) eller ett beteslandskap
- bruket av det centrala fuktstråket upphör varefter marken växer igen.

4.3.12 MOSAIKLANDSKAP

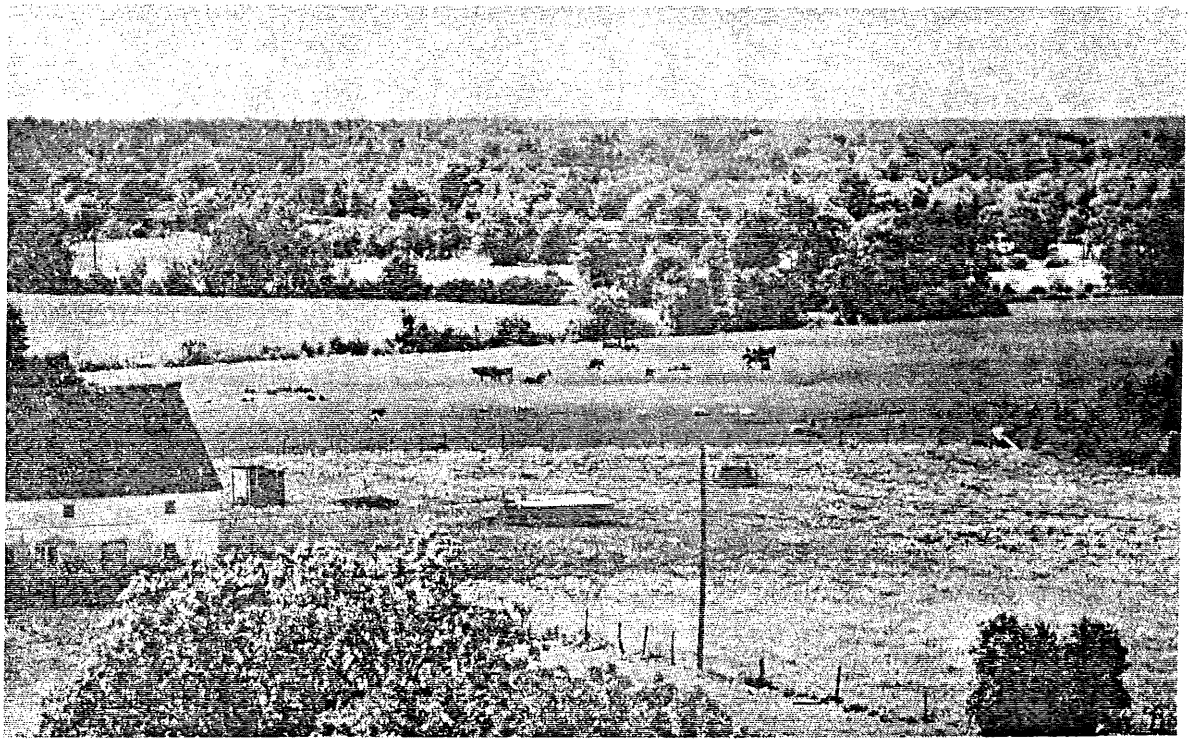

Bild 38. Mosaiklandskap. Utsikt från kyrkan, ANGA

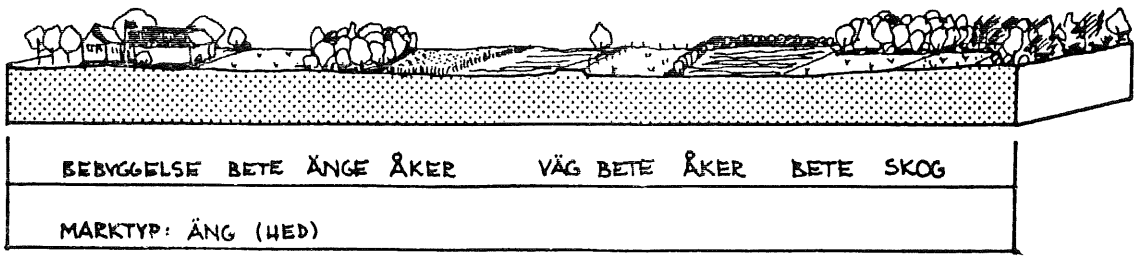

Denna landskapsbildstyp är relativt vanlig. Men den innehåller landskap med stora inbördes variationer och kan till skillnad från de föregående landskapsbildstyperna inte beskrivas på ett entydigt sätt.

Gemensamt är att markanvändning och brukningssätt skiftar, ofta beroende på marktyp. Landskapet kan ha drag av det småskaliga åkerlandskapet och av det ängsdominerade beteslandskapet. Det är då lövrikt med askkantade vägar, uppväxt dikesvegetation och ibland även med många och stora lövdungar. Fältformerna är regelbundna, ett rektangulärt mönster dominerar. Brukningssättet är både åker och bete. Bebyggelsen ligger spridd.

Typexempel utgör landskapet innanför Grötlingboudd och i Fide-Öja socken.

En spegelvändning av detta landskap är också mosaikartat. Här ligger lövdungar ute i ett öppet landskap med omgivande åkrar och betesmarker och med få siktavgränsningar. Detta exemplifieras bäst av landskapet ut mot Hammaren på Närhalvön och området söder om Hundlausar på Sudret.

Ett ytterligare exempel på mosaiklandskap utgör ett landskapsavsnitt där bebyggelsen dominerar och jordbruket upplevs som sekundärt.

Dessa landskap är inte så störningskänsliga p g a landskapets detaljrikedom och den ständiga växlingen i markanvändning och vegetation.

Mosaiklandskapet är alltså en kombination av olika landskapsbildstyper, vilket innebär att det i sig innehåller många utvecklingsmöjligheter. T ex kan den starkt rumsliga typen övergå till ett småskaligt åkerlandskap, om betesmarkerna odlas upp, eller övergå till ett ängsdominerat beteslandskap om åkerbruket upphör.

SKOGSMARK

Skogsmarken har som nämnts ovan behandlats på något andra grunder än den öppna odlingsmarken. Indelningen i landskapsbildstyper är här i huvudsak grundad på de naturliga förutsättningarna. Undantag utgör hällmarkstallskogen och tallsavannlandskapet (på Fårö) som är mer eller mindre kulturbetingade skogstyper. Beskrivningarna nedan av de skogstyper vi värderat i landskapsbildsbedömningen är kortfattade. För utförligare beskrivning hänvisar vi till naturinventeringens botanikdel.

4.3.13 TALLSAVANN

Bild 39. Tallsavann på Vinngardsalvret, FÅRÖ

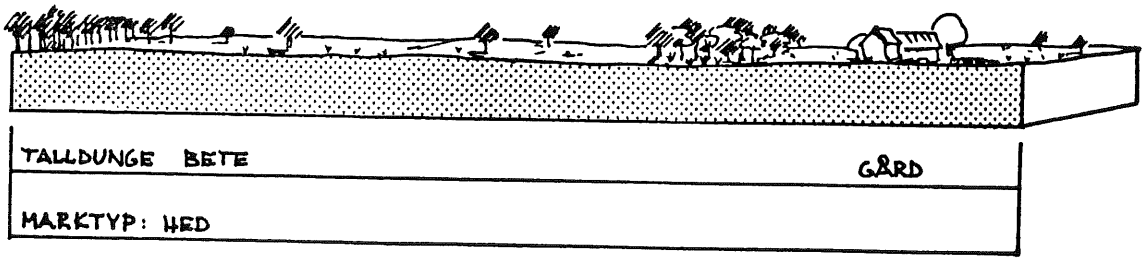

Fårös betade skogsmarker är en fascinerande syn. Marken är gräsklädd samt mjukt och ständigt kuperad. I de lägre delarna finns små agmyrar eller skogsvätar. Skogen är gles och tydligt präglad av betet; spretiga, knotiga tallar och uppstammade enar. Det rör sig om förhållandevis stora arealer och med enstaka byggnader. Lambgiftarna, utfodringsplatser för får, med branta agtak, tillhör på ett självklart sätt miljön.

Tallsavannen är en kulturpräglad mark och därför i viss mån tolerant mot förändringar. Den bör emellertid bevaras för helhetsintryckets skull. Trycket från fritidsbebyggelsen är extremt stort på Fårö och stora delar är redan helt präglade av den.

Tallsavannen övergår i en hällmarkstallskog/tallskog om betet upphör. Förändringen tar dock lång tid.

4.3.14 HÄLLMARKSTALLSKOG

Bild 40. Hällmarkstallskog vid gården Tajnungs, HANGVAR

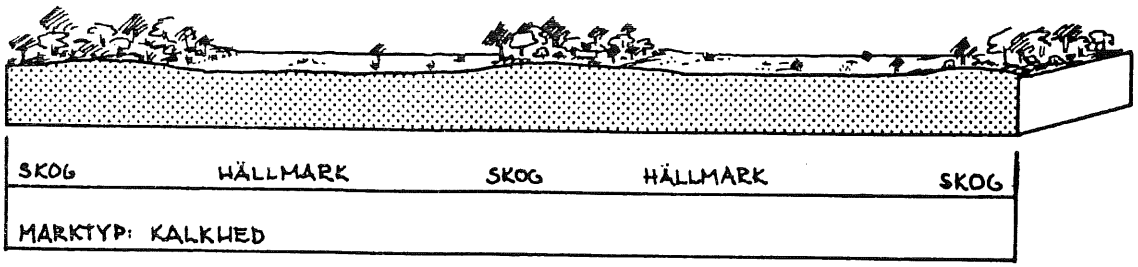

Hällmarkstallskogen är den vanligaste formen av tallskog på Gotland. Skogstypen är karg och träden lågväxta. Vi har i detta arbete endast urskiljt den extremaste (minst växtliga) formen av hällmarkstallskog. Det är därför som den har arealberäknats till endast 4,5 % av Gotlands totala yta (se diagrammet i slutet av kapitlet).

Tallen är alltså det helt dominerande trädslaget medan enen härskar i buskskiktet. Marken är gräsklädd. Karaktäristiskt för typen är att här finns en stor andel skoglösa partier där berget går i dagen. Vätar är talrika där berggrundens spricksystem inte är tillräckligt dränerade.

Vegetationen kan vara individuellt utformad och fältskiktet örtrikt med orkidéer och andra försommarblomster.

Landskapsbildstypen kan klassas som homogen då växlingarna mellan skog och öppen mark uppträder med ett regelbundet mönster.

De bästa exemplen på denna typ hitter vi i Fleringe, Halls och Hangvars socknar samt på Hejnum hällar.

Generellt är denna skogstyp inte så känslig för visuell störning. De områden vi har valt ut som representanter för denna nästan opåverkade skogsmark, bör emellertid inte exploateras.

I stort kan landskapsbildstypen betecknas som stabil. De aktuella förändringarna är få, men som när det gäller stenbrott, desto våldsammare.

4.3.15 GRANSKOG

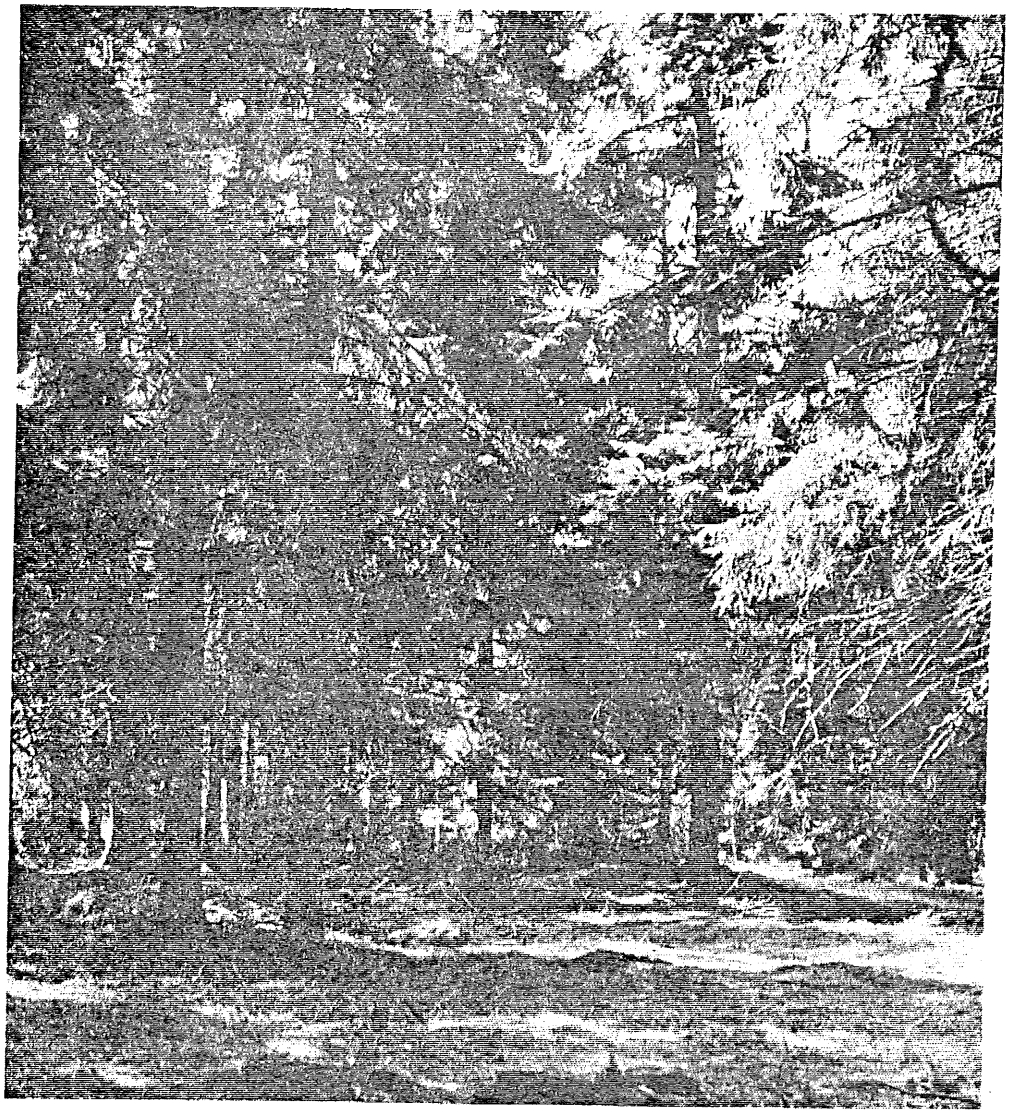

Bild 41. Granskog, södra delen av ALSKOG

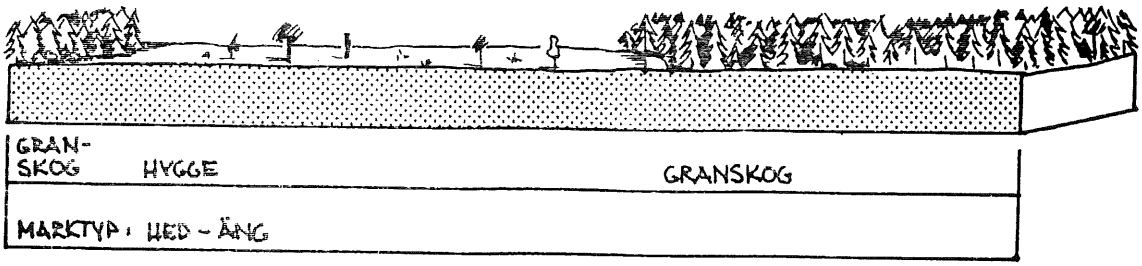

Ren granskog är en ovanlig skogstyp. Den förekommer i huvudsak på mellersta och södra delarna av Gotland, där den växer på sandigt underlag. Granen är beroende av rörligt grundvatten och därför hittar man den oftast i brytpunkter i terrängen. Gransko-

gen växer alltså på friska (våt-frisk-torr) marker och den karaktäriseras av en frodighet som står i stark kontrast till den kämpande hällmarkstallskogen. Undervegetationen består av ris och mossor. Exempel på större områden med granskog finns i Ardre och Alskogs socknar samt markerna söder om Muldedalen vid Klintehamn.

4.3.16 FUKTSKOG

Bild 42. Fuktskog, Hejnum Kallgate, BÄL

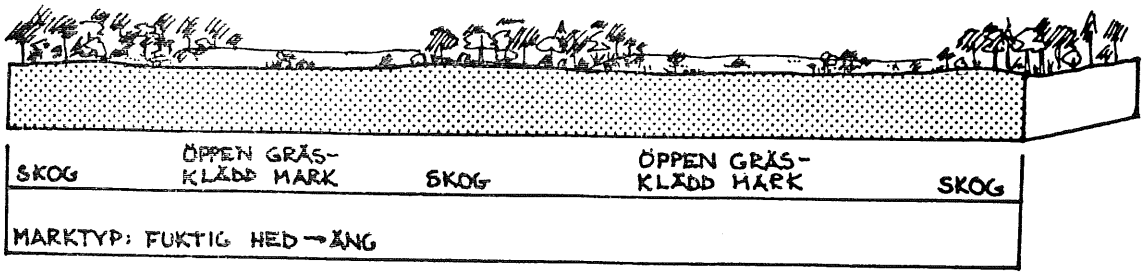

Fuktskogen kan räknas till den örtrika tallskogen, men dess

höga fuktstatus gör att den får en alldeles speciell artsammansättning och därför här beskrivs som en speciell skogstyp.

Den växer uteslutande på märgelområden och består av en gräs- och örtrik barrblandskog, men där även lövträden förmår hävda sig i konkurrensen. Obetad är den snårig och svårframkomlig, inte minst p g a de fuktiga partierna.

Den förekommer på ett fåtal ställen på ön, p g a att just märgelområdena till största delen är uppodlade. Exempel på denna skogstyp är Kallgate och kustskogen norr om Näsudden.

4.3.17 LÖVSKOG

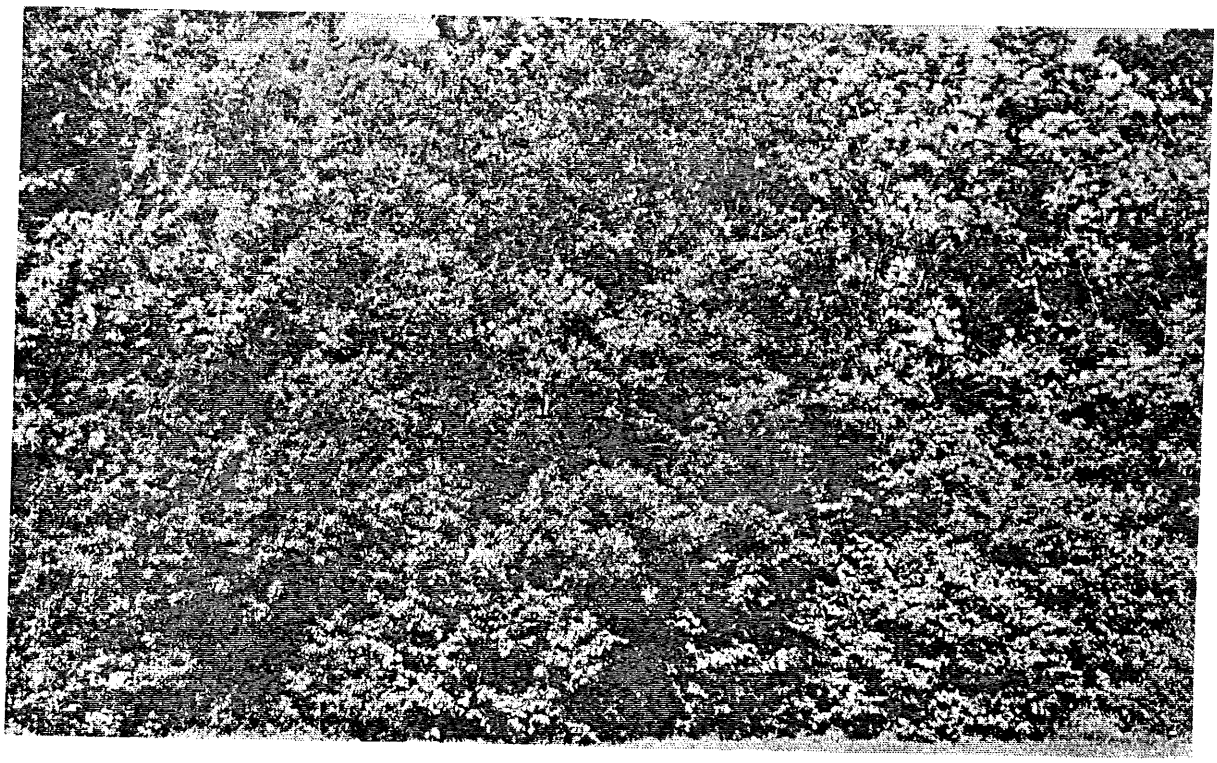

Bild 43. Lövskog vid Nygranne, FIDE

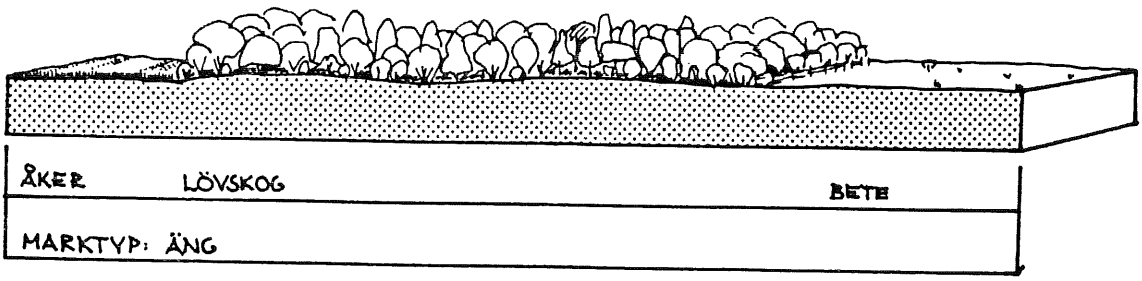

Lövskogen finns framför allt på södra och mellersta Gotland. Här växte det ursprungligen stora lövskogar, men de har under tidernas lopp omvandlats till åker eller änge. Ursprungliga lövskogar saknas på Gotland.

I dag, med vikande ängesbruk, växer en del marker igen, vilket leder till en långsam återgång till lövskog.

Dagens lövskog karaktäriseras av en artrikedom som är kulturbetingad. Rena björkskogar finns dock på de sandiga jordarna på södra Gotland.

Lövskogen utgör en attraktiv skogstyp för de flesta människor, och dess variation under året gör den till ett livfullt inslag i landskapet.

Exempel på lövskogar är alltså naturligt nog inte så lätt att hitta. Men det finns områden som är mycket lövrika och där lövskogsdungarna är många och relativt sett stora, t ex vid Grötlingbo och nordväst om Hejde.

4.3.18 ÖVRIG SKOG

De skogstyper vi inte särbehandlat, utan samlat under en rubrik, är sandbarrskog, blandskog och växtligare former av hällmarkstallskog. Gemensamt för dessa är att de har en förhållandevis hög bonitet och att de utgör marker där rationellt skogsbruk bedrivs.

Vi har vid den visuella värderingen av skogstyperna tagit fasta på de gotlandsspecifika typerna och därför blir den "övriga skogen" styvmoderligt behandlad.

Dessa skogstyper finns framför allt längs ostkusten och på Avanäset på Fårö.

STRANDTYPER

Fyra stycken strandtyper kan urskiljas. De har föga gemensamt med de landskapsbildstyper som har presenterats ovan. För stränderna är det nämligen kontakten med havet och de naturgivna förutsättningarna som är utslagsgivande. Det enda undantaget utgörs av strandängar, som ibland präglas av betesdriften.

De fyra strandtyperna är strandäng, grus- och klapperstrand, sandstrand och klippstrand.

Frågan om bebyggelse nära stranden är komplex och omdebatterad. På Gotland hör dock bebyggelse av tradition till stranden. Fiskelägenas klungbebyggelse ligger här i exponerat läge. Ur visuell synpunkt kan man därför tänka sig fritidsbebyggelse av denna karaktär vid havet. Men då saknas de funktionella samband som exteriören antyder.

4.3.19 STRANDÄNG

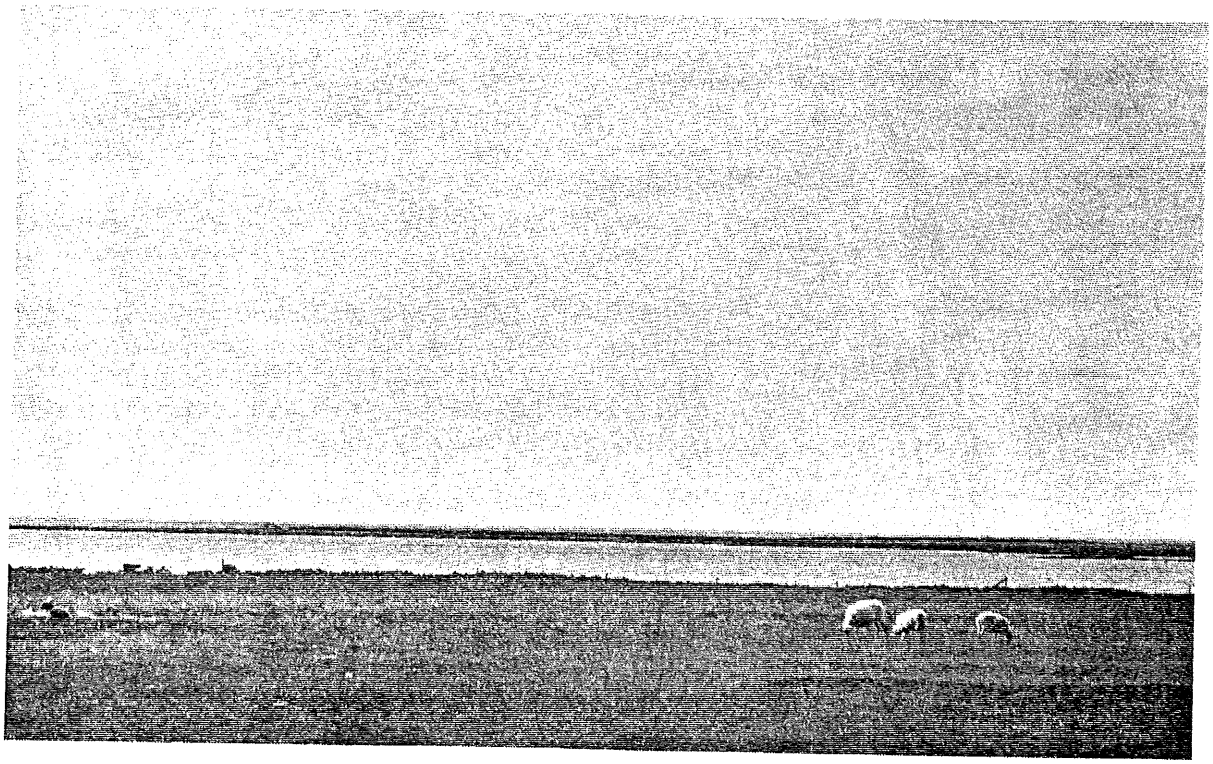

Bild 44. Strandäng vid Stockvike, ÖJA

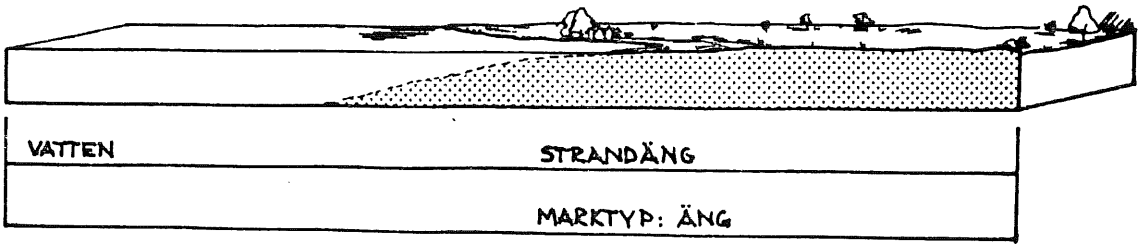

Strandängen är den vanligaste strandtypen på Gotland. Den utgörs ofta av ett öppet, flackt landskap med vida betesmarker inåt land.

Strandängen är rik och bär en frodig ört- och gräsvegetation. Träd och buskar saknas vanligen, då betet når ända ner till vattnet. Bitvis kan denna strand vara blockrik. Bebyggelse i form av fiskelägen finns vid en mindre udde eller inne i en vik och utgör då ett tillskott i landskapet.

De bästa exemplen på denna strandtyp finns efter hela västkusten söder om Eksta socken och efter ostkusten mellan Gothemhammar och Sudret.

Strandängen är känslig för visuell störning men utgör en ganska stabil landskapsbildstyp. Det största hotet utgörs av exploatering genom fritidsbebyggelse och i viss mån av minskat betestryck.

4.3.20 GRUS- OCH KLAPPERSTRAND

Bild 45. Grus- och klapperstrand nedanför Grogarnsberget, ÖSTERGARN

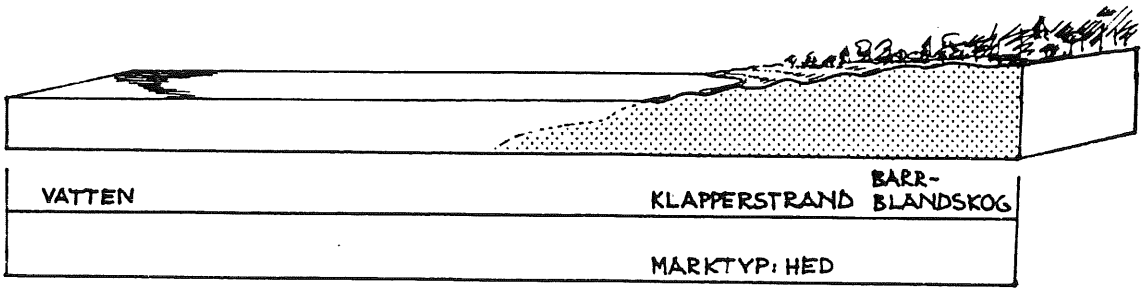

Grus- och klapperstranden är nästan lika vanlig som strandängen.

Strandtypen är mångformig. Den karaktäriseras av att strandmaterialet är grovt och upplagt i ett regelbundet strandvallssystem. På vissa stränder kan dessa strandvallar vara helt sterila och sträcka sig långt inåt land. Ibland utgör de endast en smal zon mot strandskogen.

De bästa exemplen på vidsträckta klapperstränder finns väster om Ar i Fleringe socken och på Norsholmen på Fårö. Mindre extrema klapperstränder är vanliga, framförallt efter nordostkusten.

Grus- och klapperstrandens visuella störningskänslighet varierar, men den är känslig som all strand.

Strandtypen är stabil. Exploatering, som fritidsbebyggelse eller grustäkt, kan utgöra hot mot den.

4.3.21 SANDSTRAND

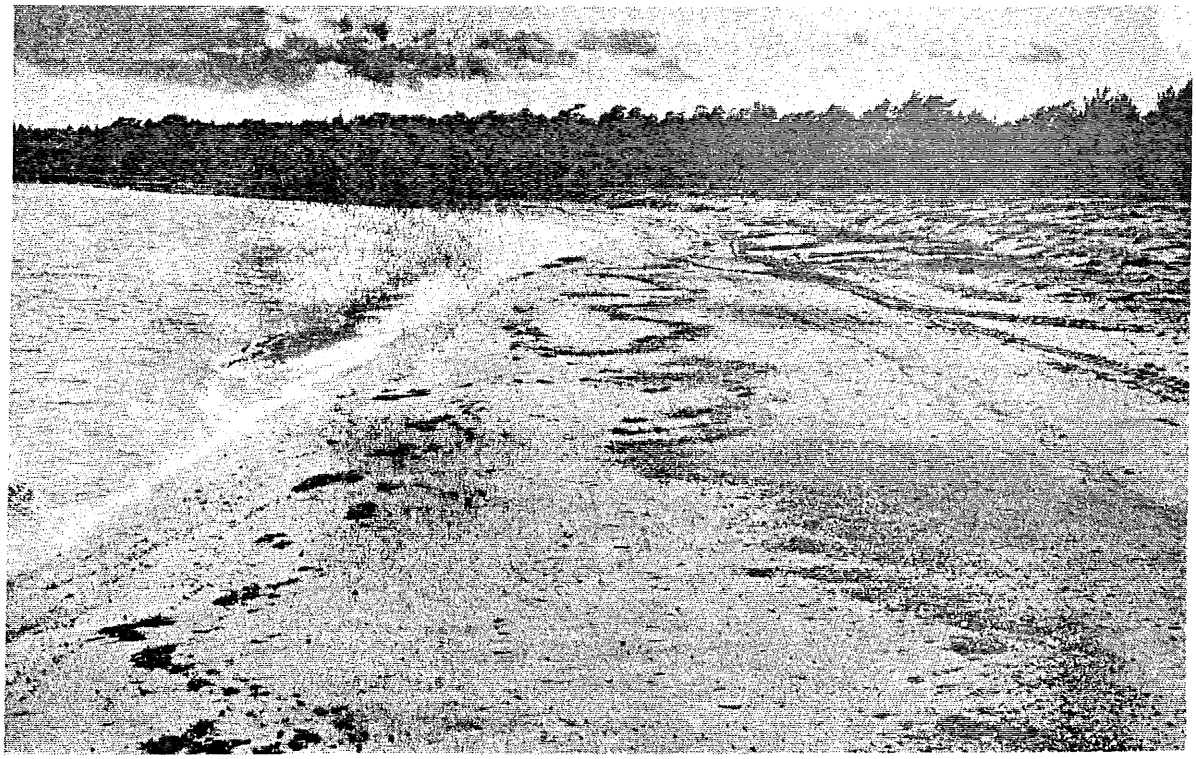

Bild 46. Sandstrand. Sjaustrestranden i ARDRE

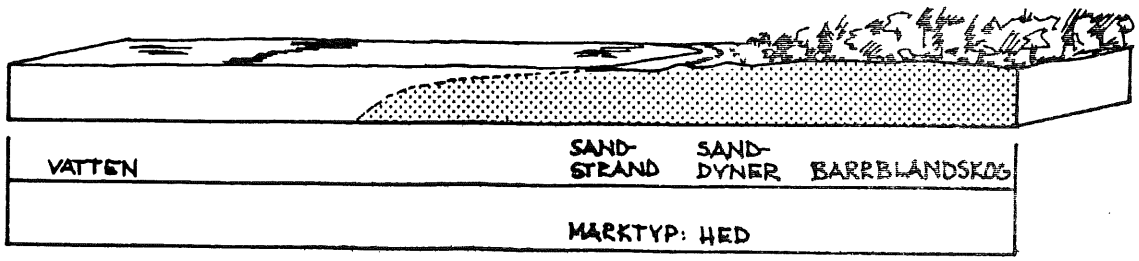

Sandstranden finns utspridd över hela ön efter öns hela kuststräcka!

Den typiska sandstranden känns igen på de långa mjuka bukterna med en hög sanddyn nära vattenlinjen. Växtligheten består av sandbindande gräs och örter och i något fall av viden.

Typiska exempel är Sjaustrestranden norr om Ljugarn, Toftastranden och Sudersand på Fårö.

Den exploatering som friluftslivet är upphov till förstör inte det visuella värdet, men helt opåverkade sandstränder bör sparas.

Landskapsbildstypen är stabil. Ett än så länge teoretiskt hot är täktverksamhet.

4.3.22 KLIPPSTRAND

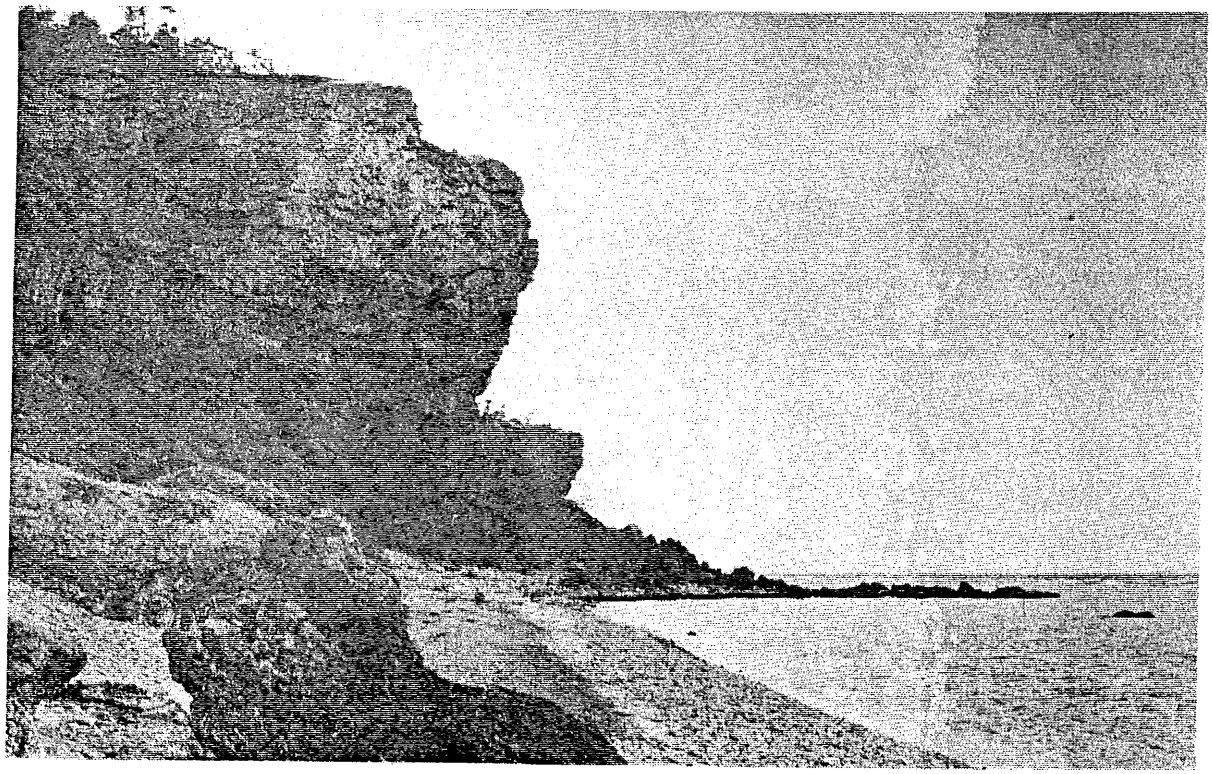

Bild 47. Klippstrand eller klintkust väster om Lickershamn, STENKYRKA

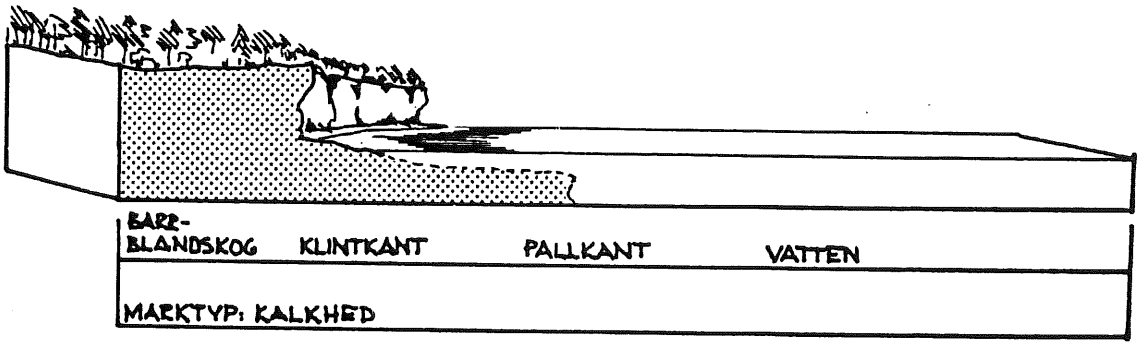

Klippstranden, eller lika egentligt klintkusten, är en magnifik strandtyp och unik för landet. Den dominerar öns nordvästra kust och är en av Gotlands viktigaste karaktäristika.

Klinten går sällan rakt ned i havet, utan en smal klapper- eller blockstrand bildar en skiljezon. Klinten varierar mycket beroende på kalkberggrundens hårdhet. Den kan vara reslig med överhäng - klintnäsor - och dessemellan nedvittrad och beväxt med låga tallar och granar.

Resliga klintar finns från Högklint i söder upp till Hallshuk i norr. Exempel finns även efter ostkusten, exempelvis Grogarnsbergets klint.

Landskapsbildstypen är mycket känslig för visuell störning, men hoten är få. Förändringar kan främst ske genom att området exploateras med fritidshusbebyggelse.

4.3.23 EJ UPPODLAD MYR

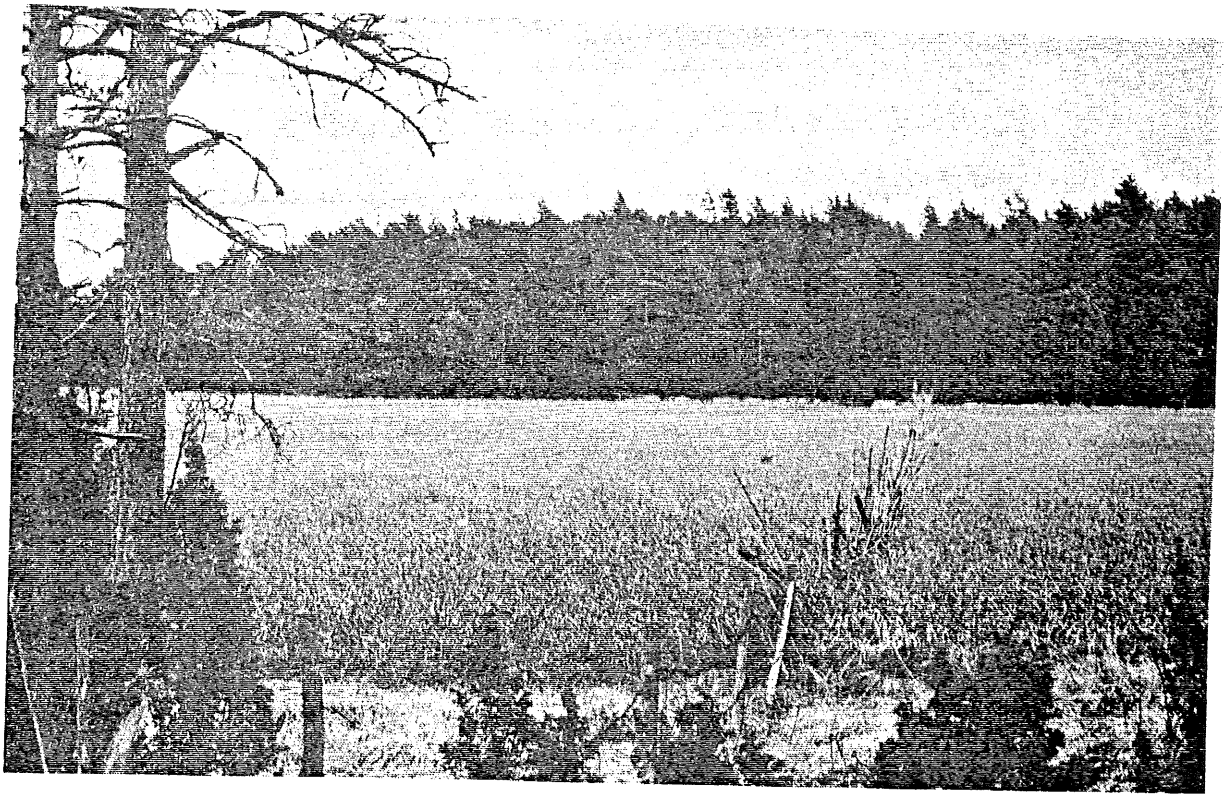

Bild 48. Ej uppodlad myr, Hoxelmyr, FRÖJEL

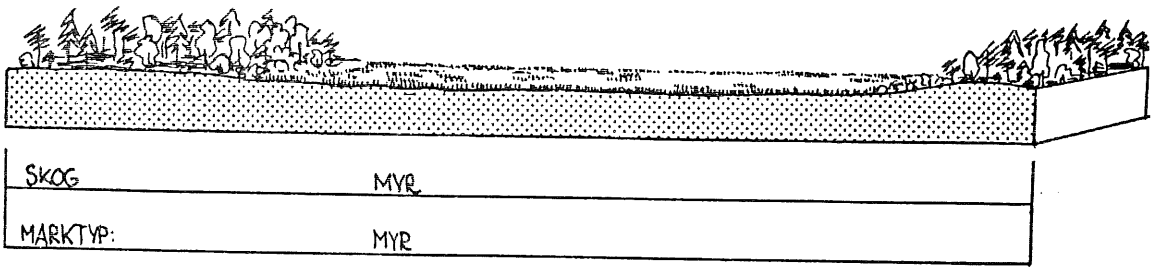

De gotländska myrarna karaktäriseras av agen och bildar stora enhetliga ytor.

De stora myrarna har odlats upp men några finns kvar opåverkade. Dessa ligger något isolerade i förhållande till kulturbygderna och är omgivna av skogsmark. Exempel: Träskmyr i Hangvars socken och Lindhammarsmyr i Vänge och Buttle socknar. Det finns även exempel på myrar i öppna landskap. Muskmyr i Sundre socken är det bästa exemplet.

Landskapsbildstypen är inte direkt ovanlig då det finns ett stort antal små myrar. De stora myrarna som tidigare dominerade det

gotländska landskapet utgör emellertid i dag endast 1 % av ytan.

Den opåverkade myren är självklart känslig för störning, då det minsta ingrepp påverkar landskapsupplevelsen.

Hotet utgörs nu som tidigare av utdikning och uppodling, men det är svårt att bedöma hur aktuellt det är.

I sig är typen stabil då eventuella naturliga förändringar sker på mycket lång sikt.

4.3.24 SJÖAR

Bild 49. Slättsjö, Tingstäde träsk, TINGSTÄDE

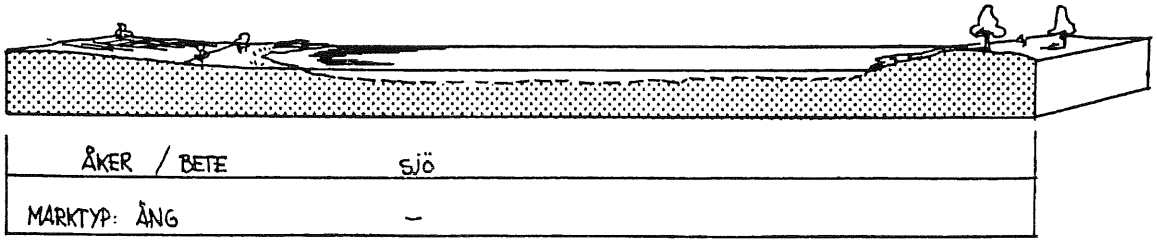

Det finns två sorters sjöar på Gotland. Dels små djupa sjöar i anslutning till en revkalkkulle. Dels större sjöar i ett flackt landskap. Den förra typen förekommer centralt på ön i Lojstaområdet. De stora sjöarna finns över hela ön, men det är ett fåtal mot tidigare. Exempel är Mjölhatte träsk i Vamlingbo socken, Tingstäde träsk i Tingstäde socken och Bäste träsk i Fleringe socken.

Sjöarna är mycket betydelsefulla i det gotländska landskapet och känsliga för störning. Det gäller framför allt för bebyggelse i strandområdet.

En förhoppning är att sjöarna numera kan betraktas som ohotade - och därigenom stabila - genom att sjösänkningarnas tid är förbi.

4.3.25 SAMMANSTÄLLNING AV LANDSKAPSBILDSTYPERNAS FÖREKOMST

Diagrammet på omstående sida visar de olika landskapsbildstypernas omfattning och fördelning. Ytberäkningarna är grundade på en analys av den nedförminskade topografiska kartan och på landskapsbildstyp-kartan (skala 1:100 000). De får därför en översiktlig karaktär och de enskilda siffrornas exakthet är alltså skenbar, de utgör en ungefärlig storleksangivning.

Gotland består till drygt 50 % av skogklädd mark, där tallskogen är den dominerande skogstypen. I norr dominerar hällmarkstallskogen. Ren lövskog utgör en försvinnande liten del, den förekommer i huvudsak på södra delen av ön.

Av ovanstående framgår klart de regionala skillnaderna.

De öppna markerna utgör tillsammans ca 45 % av Gotlands yta, varav 20 % x) är beteslandskap, 20 % består av landskap som är präglat av både åker och bete medan 60 % är rena åkerlandskap.

Den helt dominerande landskapsbildstypen är det småskaliga åkerlandskapet som utgör 1/3 av de öppna markerna. Det heddominerade beteslandskapet och det storskaliga åkerlandskapet är de två landskapsbildstyper som därnäst karaktäriserar det öppna landskapet på Gotland.

De landskapsbildstyper som tillhör sällsyntheterna är dels det ängesdominerade beteslandskapet, dels de zonerade landskapen där randzonen består av åker och de centrala delarna betas.

x) hur stor procenten är av öns totala yta kan utläsas ur diagrammet.

Av strandtyperna är strandängen den vanligaste, men även klapper- och grusstranden är vanlig. Tillsammans utgör dessa typer ungefär 2/3 av Gotlands stränder. Klint- och sandkust utgör vardera ca 10 %.

Myrarna och sjöarna upptar tillsammans en så försvinnande liten del som 1,5 % av öns totala yta. Vid 1800-talets början utgjorde myrarna 1/10 av Gotlands yta, i dag upptar de endast 1/100. Den landskapsbildstyp som myrarna utgör är ett levande minnesmärke från en svunnen tid, en landskapsbildstyp som är värdefull för förståelsen av landskapets utveckling.

LANDSKAPSBILDSTYP		YTA km	PROCENT %
.2	storskaligt åkerlandskap	266,6	8,45
.3	småskaligt åkerlandskap	411,6	13,21
.4	storskalig dikad myr	113,3	3,64
.5	småskalig dikad myr	49,4	1,59
.6a	heddominerat beteslandskap	194,1	6,23
.6b	alvar	74,0	2,38
.7	ängsdominerat beteslandskap	11,2	0,40
.8	storskaligt zonerat landskap, åker/bete	60,2	1,92
.9	småskaligt zonerat landskap, åker/bete	40,2	1,29
.10	storskaligt zonerat landskap, bete/åker	23,2	0,74
.11	småskaligt zonerat landskap, bete/åker	5,9	0,19
.12	mosaiklandskap	141,2	4,53
.13	tallsavann	23,4	0,75
.14	hällmarkstallskog	139,0	4,46
.15	granskog	uppgift saknas	
.16	fuktskog	15,8	0,51
.17	lövskog	uppgift saknas	
.18	skog, plus övrig mark som mindre utskiften, stenbrott, tätorter	1452,4	45,92
.19	strandäng	26,3	0,84
.20	klapperstrand/grusstrand	22,2	0,71
.21	sandstrand	7,5	0,24
.22	klippstrand (klintkust)	6,4	0,21
.23	ej uppodlad myr	31,3	1,00
.24	sjö	24,7	0,79

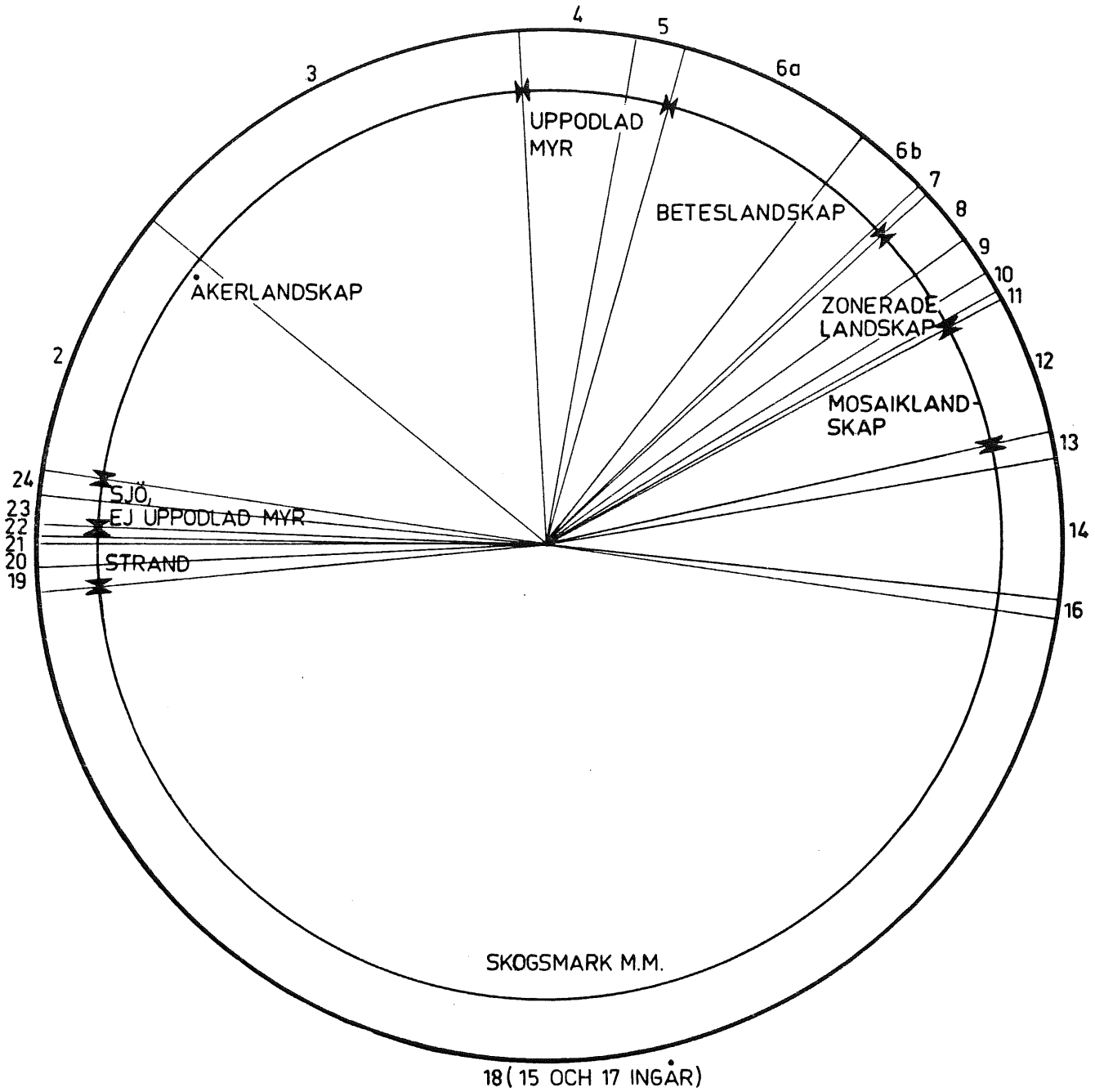

DIAGRAM: LANDSKAPSBILDSTYPERNAS FÖRDELNING PÅ GOTLAND.

O B J E K T S F Ö R T E C K N I N G

1. FÅRÖ

1:L1 Kalbjärga, Bondansträsk, norra delen av Norrsund och Langhammarshammaren, kusten ned till Lauterhorn (I)

1:L2 Norsholmen (II)

1:L3 Ullahau (II)

1:L4 Norst Auren (I)

1:L5 Skalasand (II)

1:L6 Sudersandsviken (II)

1:L7 Området mellan Mölnorträsk, Norrsund, Ajkesträsk och Alnäsaträsk (II)

1:L8 Stora Gasmora - Stora Hoburga - Båta - Ringvida (I)

1:L9 Alnäsauddens och Gasmorahammarens strand (I)

1:L10 Lauter, Farnavik, Marpesträsk (I)

1:L11 Lansa (II)

1:L12 Lansaholm (II)

1:L13 Giftskog mellan Lansa och Ödehoburga (II)

1:L14 Hammars, Friggars, Verkegards, Limmorträsk och den öppna marken N Limmorträsk (I och II)

1:L15 Kusten från Broa runt Ryssudden till Hyluvik samt delar av marken innanför (I och II)

1:L16 Dämba (I)

1:L17 Kusten från Hammars till Hyluvik (II)

1:L18 Gotska Sandön (I)

2. FLERINGE

2:L1 Kuststräckan Bläse - Ar (I och II)

2:L2 Falholmen (II)

2:L3 Nyrajsu, Mavrajd, Kölnhajdträsk med Gajsthajd (II)

2:L4 Kuststräckan - Raukudd - Bläse (I och II)

2:L5 Burgbackar (I)

2:L6 Bästeträsk (II)

2:L7 Kuststräckan Ar - Grönudden med Sändeträsk (I)

2:L8 Hau gård och träsk (II)

2:L9 Fleringe, odlingsbygden (II)

2:L10 Hällmarkstallskog O Fleringe (II)

3. BUNGE

3:L1 Höjd vid Hultungs, S Bunge (II)

3:L2 Ajnenäs och Ängeviken (II)

3:L3 Grunnudden (II)

4. RUTE

4:L1 Betat öppet landskap vid Rute kyrka (II)

4:L2 Fardume träsk med dalgång i norr (I)

4:L3 Valleviken och de öppna markerna norrut till Bräntings (II)

4:L4 Kusten från Sildviken till Lergravsviken och den skogklädda branten innanför Sildviken (II)

4:L5 Branter med klintar S Talings, kusten från Lergravsviken till Huskeudd (I och II)

4:L6 Furilden (II)

4:L7 Ön Fjaugen och Klasen (I)

5. HELLVI

5:L1 Uppodlad dalgång söder om Hellvi kyrka (II)

5:L2 Kyllaj, Lörgeudd och Lörgeholm (I och II)

5:L3 Stranden mot Aurskallsviken, S:t Olofsholm, Ytterholmen och östra stranden av Hideviken (I och II)

6. HALL

6:L1 Kusten från Halls fiskeläge till Irevik (I och II)

6:L2 Den öppna marken vid gårdarna Hägvards och Nors samt Grönbjärgsklinten (I och II)

6:L3 Hall - Halls fiskeläge (I och II)

6:L4 Kuststräckan Halls fiskeläge - Kristi kanal (I och II)

7. HANGVAR

7:L1 Odlingsbygd vid Stora och Lilla Häftings samt Verkmyr (I och II)

7:L2 Hällmarksområde N och S vägen Ire - Hangvar (II)

7:L3 Irevik (I och II)

7:L4 Uppodlad myr vid Elinghem (II)

8. LÄRBRO

8:L1 Ganns ödekyrka med lövrik mindre odlingsbygd (II)

8:L2 Odlingslandskapet O Lärbro (II)

8:L3 Dalstråk S Gisslause (II)

8:L4 Stora Hammars, Barläst, Näsudden på Vägumevikens östra kant (II)

9. STENKYRKA

9:L1 Lickershamn och kusten österut (I och II)

9:L2 Sågvätar och vätrik skogsmark söder därom (II)

9:L3 Hällmarksområde utmed väg 149 S Irevik (II)

10. LUMMELUNDA

10:L1 Klintkusten från Lickershamn till Lusklint (I och II)

10:L2 Stranden och den låglänta marken nedanför klinten från Nyhamns fiskeläge till Lummelunds bruk (I och II)

10:L3 Storträsk (II)

12. TINGSTÄDE

12:L1 Tingstäde träsk (II)

13. OTHEM

13:L1 Öarna Asunden, Enholmen, Grunnet och Majgu utanför Slite (I och II)

13:L2 Dalen V och NNV Klints och Klints backar (II)

14. VÄSKINDE

14:L1 Fårbeteslandskap vid gården Skäggs (II)

14:L2 Kust från pälsdjursfarmen vid Lummelunds bruk ned till Själsö fiskeläge (I och II)

15. BRO

15:L1 Odlingsbygd NV Bro (II)

17. HEJNUM

17:L1 Odlad dal vid Hejnum (I och II)

17:L2 Delar av Hejnum hällar (II)

18. BOGE

18:L1 Bogevik (II)

18:L2 Klinteberget och området väster därom (II)

18:L3 Kusten Gylviken - Vitviken (II)

19. VISBY

19:L1 Kusten från Själsö förbi Snäckgärdsbaden mot Talludden (I och II)

22. BÄL

22:L1 Delar av Kallgate, Hejnum hällar (II)

22:L2 Gane (II)

24. ENDRE

24:L1 Hejdeby - Follingboslätten (I och II)

24:L2 Miljö vid Endre (II)

26. KÄLLUNGE

26:L1 Odlingslandskapet O Källunge (II)

27. VALLSTENA

27:L1 Odlingsområdet vid Bäl och Vallstena (I och II)

28. GOTHEM

28:L1 Gothemån med omgivande marker (II)

28:L2 Kusten Gothemhammar till S Kyrkebingegrunn (II)

29. VÄSTERHEJDE

29:L1 Kusten S Visby (I och II)

29:L2 Nygårds allé S Visby (II). Se 38:L1

31. AKEBÄCK

31:L1 Odlingsbygd i Akebäck (II)

32. BARLINGBO

32:L1 Allé vid Stenstugu S Roma (II). Se 38:L1

33. DALHEM

33:L1 Del av Dalhemå i öppet landskap (II)

34. HÖRSNE

34:L1 Odlingsbygd N Hörsne (I och II)

34:L2 Lina myr (II)

35. TOFTA

35:L1 Klintkusten S Blåhäll och sandstranden i Tofta (II)

36. STENKUMLA

36:L1 Miljön vid Forse gård (II)

36:L2 Dalgången Träkumla - Stenkumla (II)

36:L3 Lövdominerat odlingslandskap i sluttningen vid Ansarve - Gannarve (II)

37. VALL

37:L1 Lövdungar i storskaligt landskap (II)

38. ROMA

38:L1 Alléer på Romaslätten (II)

41. NORRLANDA

41:L1 Kusten S Kyrkebingegrunn till Sandviken (II)

42. ESKELHEM

42:L1 Del av odlingslandskapet i Eskelhem (I och II)

45. ATLINGBO

45:L1 Område S Isums (II)

46. BJÖRKE

46:L1 Allé intill Stava gård på Barlingboslätten (II). Se 38:L1

47. VIKLAU

47:L1 Gården Möllebos med omgivningar S Roma (II)

47:L2 Fritt bäcklopp i Dalhemås vattensystem mellan Viklau och Guldrupe (II)

49. ANGA

49:L1 Odlingsytan i Anga (II)

50. VÄSTERGARN

50:L1 Utholmen i Västergarn (II)

50:L2 Kuststräckan S Toftastranden ned till Skansudde samt Paviken (II)

51. SANDA

51:L1 Kusten från Lekarve i norr t o m strandreveln vid Koviken i söder (I och II)

51:L2 Kusten vid Vivesholm med Sagholmen och Räveln samt norra delen av Varvsholm (II)

51:L3 Odlingsbygd NO Sanda (II)

52. VÄTE

52:L1 Liten odlingsbygd vid Gullarve - Gräne (II)

52:L2 Landskapsparti N Väte (II)

52:L3 Lövrikt område i Väte (II)

53. HEJDE

53:L1 Bebyggelsedominerat odlingslandskap V Hejde (II)

53:L2 Zonerat landskap V Hejde (II)

54. GULDRUPE

54:L1 Odlingsytan vid Krasse (II)

55. VÄNGE

55:L1 Odlingsområde N Vänge kyrka (II)

58. KRÄKLINGBO

58:L1 Kusten Sandviken - Katthammarsvik (I och II)

58:L2 Hajdeby (II)

58:L3 Torsburgen (I och II)

59. GAMMELGARN

59:L1 Herrgårdsklint (II)

59:L2 Klintklinten (I)

59:L3 Kusten Sysnehalvön - Sjaustre (I och II)

60. ÖSTERGARN

60:L1 Östergarnsberget (I)

60:L2 Grogarnsberget med dalgång i väster (I)

60:L3 Kusten Herrvik - Sysne (I och II)

60:L4 Sysnehalvön (I)

60:L5 Östergarnsholm (I)

61. KLINTE

61:L1 Klinte - Muldedalen (II)

62. FRÖJEL

62:L1 Odlingslandskap i Fröjel (I och II)

63. LOJSTA

63:L1 Lojsta (I och II)

64. ETELHEM

64:L1 Västra delen av odlingsbygden i Etelhem (II)

65. GARDE

65:L1 Norra delen av odlingsbygden i Garde (II)
65:L2 Guffride (II)

66. ALSKOG

66:L1 Visne ängar (II)
66:L2 Delar av odlingslandskapet i Alskog (II)
66:L3 Kusten Ljugarn - Snausarve (II)

67. ARDRE

67:L1 Delar av odlingslandskapet i Ardre (II)
67:L2 Kuststräckan Sjaustre - Ljugarn (I och II)

68. EKSTA

68:L1 Stora Karlsö (I)
68:L2 Lilla Karlsö (I)
68:L3 Kusten mellan Kronvald - Sandhamn (II)
68:L4 Ekstakusten, Kronvalds fiskeläge - Hammarudd (I)
68:L5 Kusten Hammarudd, Langstiteviken, Bodbacke (I och II)
68:L6 Kulturlandskap vid Hägur och Bjärges (II)

70. GERUM

70:L1 Gerum (II)

71. FARDHEM

71:L1 Lindeberget och markerna söder därom ned till Fardhem (I och II)

72. LINDE

72:L1 Asträsk (II)

73. STÅNGA

73:L1 Ronmyr och Stångmyr (II)

74. LYE

74:L1 Odlingslandskap i Lye (II)

75. LAU

75:L1 Lausbackar med angränsande odlingsbygd (I)

76. SPROGE

76:L1 Kusten Faldye - Kvännakershamn (II)

76:L2 Tallhage nära kusten (II)

79. BURS

79:L1 Den öppna marken vid Bandlunde (II)

79:L2 Kuststräckan Hörte - Hummelbosholm (II)

79:L3 Hummelbosholm (I och II)

80. NÄR

80:L1 Burgen och ett öppet landskap norr därom (I och II)

80:L2 Kusten Snausarve - Närsholm (II)

80:L3 Kustområdet mellan Närsholmen - Hörte (I)

80:L4 Närsholmen (I)

81. HABLINGBO

81:L1 Kusten Kvännakershamn - Marbodar (II)

81:L2 Hagmarker mellan Hablingbo och Havdhem (II)

82. HAVDHEM

82:L1 Kulturmiljö i västra Havdhem (II)

84. RONE

84:L1 Inlandsområde vid gårdarna Uggårde och Vinarve innanför Raudstajnsviken (II)

84:L2 Kuststräckan Tomtbod - Ronehamn (II)

85. EKE

85:L1 Centrala delarna av kulturlandskapet i Eke (II)

85:L2 Kuststräckan Ronehamn - Bybod - Gansviken (II)

86. NÄS

86:L1 Näsudden (II)

87. GRÖTLINGBO

87:L1 Lövrikt landskap S Grötlingbo (II)

87:L2 Grötlingboudd och området innanför udden (I)

88. FIDE

88:L1 Odlingslandskapet Fide - Öja (II)

89. ÖJA

89:L1 Austerrum (I)

89:L2 Faludden, Stockvike och kusten ner till Hammarshagehällar (I och II)

90. VAMLINGBO

90:L1 Kusten från Burgsvik till Kettelvik inklusive Mjölhatteträsk (I och II)

90:L2 Inlandsområde från Burgsvik till södra Vamlingbo innefattande Hundlausar (II)

90:L3 Vamlingbo (II)

90:L4 Odlingslandskapet SV Hamra (II)

90:L5 Kusten Holmhällar - Kvännmyr (II)

91. HAMRA

91:L1 Hammarshagehällar, Holmhällar och Heligholmen (I)

92. SUNDRE

92:L1 Det öppna landskapet på södra delen av Sudret (I och II)

O B J E K T S B E S K R I V N I N G

1:L1:klass I, Kalbjärga, Bondansträsk, norra delen av Norrsund och Langhammarshammaren, kusten ned till Lauterhorn, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: I söder ansluter området till den i 1:L7 beskrivna tallsavanntypen. Marken är dock delvis mindre trädbevuxen, bl a beroende på att den utgörs av utdikade träsk. Eninslaget tilltar norrut och visar framför allt ute på Langhammarshalvön stora individuella variationer.

Vid Kalbjärghobben ligger extremt steniga åkrar i direkt anslutning till en inlandsklint. (Härifrån fin utsikt) Västerut är marken sankare. Talldungar är siktavgränsare, längre norrut öppnar sig landskapet, men sikten hindras ofta av tätnande enbuskage. Längre ut på udden blir enarna krypande. Stora delar utgörs av klapperstensfält med strandvallar både på östra och västra sidan. En lagunbildning finns nedanför gårdarna vid Langhammars med träd som oxel och rönnoxel.

Norra delen utgörs av det välbekanta raukområdet. Bondansträsk och norra delen av Norrsund är exponerade från den välbesökta vägen upp emot raukområdet och ligger (Bondansträsk) i direkt anslutning till kusten. Utmed Norrsunds nordvästra strand finns en del uppodlad mark och några gårdar.

Kusten ned mot Lauterhorn utgörs av ett av de mäktigaste raukområdena på Gotland; innanför strandvallarna tar lågvuxen tallskog vid.

Motivering för klass I: Hela området karaktäriseras av stor ödslighet, alltifrån den savannliknande tallskogen med mosaik av öppna vätar över de endominerade stora flacka områdena till klapperstensstränderna och de magnifika raukområdena. Träskens blanka, lugna vattenspeglar kontrasterar mot den av spretiga tallar söndertrasade horisontlinjen, och mot de oändliga utblickarna över havet.

Störningskänslighet: Mycket stor, varje ingrepp i form av fritidsbebyggelse eller t ex exponerade parkeringsplatser måste undvikas.

1:L2:klass II, Norsholmen, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Norsholmen är en låg flack halvö. Högre vegetation saknas helt, till stor del beroende på fårbete. Övergången till själva Fårö sker via låglänta strandängar. Udden höjer sig stegvis. Steniga, glest bevuxna strandvallar ligger upp mot högsta punkten, som kröns av ett sjömärke. Södra stranden domineras av tippar och rester från den tidigare utskeppningen av kalksten. Längst ut på udden ligger ett vrak, som också är ett landmärke. Ovanför fiskebodarna på norra stranden ligger en f d odlad yta fint inhägnad av stengärdsgårdar, men utan sedvanlig förankring i träddungar.

Motivering för klass II: Mycket enkel uppbyggnad, få element. Öppenheten ger överallt kontakt med havet. Den flacka horisonten

bryts av tre karaktäristiska landmärken. Miljön är speciellt attraktiv vid fiskebodarna och västra stranden, med fin utsikt över Tällevika.

Störningskänslighet: Mycket stor då hela området är exponerat över vattnet åt alla håll. Ingen fritidsbebyggelse eller täktverksamhet bör förekomma.

Kommentar: Fortsatt fårbete tillrådes.

1:L3:klass II, Ullahau, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Ullahau är en hästskoformad dynkedja, ca 3 km lång och intill 400 m bred. Dynområdet började uppstå på 1700-talet strax söder om Ajkesvik och fick sin nuvarande form ungefär vid sekelskiftet. Dynbildningen förorsakades av skogsavverkning och intensivt bete. Området har en varierande topografi och är klätt med tallskog, ibland mycket gles. Det är alltså en sorts halvöppen skogsmark. De högsta delarna av dynerna är ofta starkt påverkade av tramp, så att sanden ligger bar.

Motivering för klass II: Den varierande topografin i kombination med den glesa tallskogen medger en överblick, som är ovanlig i skogsmark. Ovanligt stor dynform med blottlagd sand ger en uppfattning om områdets uppbyggnad och en fascinerande landskapsupplevelse.

Störningskänslighet: Stor, dock främst för slitage. Ingen fritidsbebyggelse bör förekomma.

1:L4:klass I, Norst Auren, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: En sandstrand, som inåt land övergår i sanddyner med stor benägenhet för sandflykt. Den högre vegetationen som håller sanden i schack är högväxta viden och inåt land tall och gran. Stranden är i stark förändring, bl a därför att sand tillförs från havet och att den därigenom växer utåt.

Motivering för klass I: En av Gotlands längsta sandstränder och samtidigt en av de ödsligaste och minst besökta.

Störningskänslighet: Känsligheten är stor för den öppna stranden och de innanför liggande dynerna (sandflykt). Området är framför allt mycket slitagekänsligt och ingen fritidsbebyggelse bör förekomma nära stranden.

1:L5:klass II, Skalasand, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Skalasand är en liten bukt med sandstrand i skyddat söderläge. Bakom själva strandremsan breder ett småkuperat dynområde (naturreservat) ut sig med omväxlande småtallar, gräs och blottad flygsand.

Bidragande orsaker till den tidigare sandflykten var avverkning av skogen och det hårda betestrycket.

Motivering för klass II: Sandstränder har förutom landskapsbildsvärde ett rekreativt värde. Det kuperade inlandet bidrar också positivt.

Störningskänslighet: Mycket störningskänsligt för all exploatering.

1:L6:klass II, Sudersandsviken, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Sudersandsviken utgörs av en långsträckt sandstrand, inåt land avgränsad av tallskog, exploaterad för fritidshusbebyggelse. Intill den välbesökta badstranden i skyddat söderläge finns fina solgropar i dynerna. Bukten ger lång fri sikt över själva stranden.

Motivering för klass II: Storslagen mjukt rundad sandstrand i söderläge.

Störningskänslighet: Stor, ingen fritidsbebyggelse bör förekomma annat än i de redan exploaterade områdena i skydd av strandskogen. Viktigt att inte bryta skogsbrynet ut mot havet.

1:L7:klass II, Området mellan Mölnorträsk, Norrsund, Ajkesträsk och Alnäsaträsk, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Topografin är svagt böljande. I stort utgörs området av en för Fårö typisk betad tallskog - en sorts halvöppen mark med omväxlande gles skog och partier med hårt betade enar, vätar och hällmarker. Ett tallsavannlandskap, med ständigt samma siktavgränsning; den glesa tallskogen.

Gårdarna ligger glest i området med koncentration till södra delen intill Fårö kyrka där också det största inslaget av stenig åkermark finns. I söder kring Mölnorträsk är inslaget av ek markant; där finns också en del fritidshus.

Kring Alnäsaträsk tätnar vegetationen, utom i de betade, lövdominerade partierna. Sydost om Ajkesträsk ligger ett annat avvikande område med lövinslag. Överallt är det gott om fårstängsel och stengärdsgårdar. I norr vid Bondans gård består skogen av torrfuror från en extrem torrperiod under 50-talet.

Motivering för klass II: Ett för Fårö typiskt tallsavannlandskap som också innehåller de flesta kvarvarande träsken på Fårö. Det är svårt att exakt avgränsa detta område, bidragande orsaker till föreslagna gränser har varit strävan att bevara helheten från

Langhammarshammaren i norr till Hammarsändan och Alnäsaudden i söder. Fina gårdsmiljöer finns dels efter vägen Fårö kyrka-Langhammarshammaren, dels glest spritt i landskapet, t ex gården Friggars.

Störningskänslighet: Stor p g a öppenheten och överblickbarheten i området. Bebyggelse möjlig i anslutning till de befintliga gårdarna, främst mot Alnäsaträsk.

Kommentar: Fortsatt bete och hävd av jorden är nödvändigt för att förhindra igenväxning och för att behålla den kulturpräglade karaktären.

1:L8:klass I, Stora Gasmora - Stora Hoburga - Båta - Ringvida, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Området innanför Alnäsaudden är flackt och öppet med en svag lutning norrut in mot land och även västerut mot Alnäsaträsk. Utblickarna är vida bl a ut över havet.

En del vallodling ingärdad av stengärdsgårdar förekommer i det för övrigt betesdominerade landskapet. Den högre vegetationen utgörs av glesa, spridda talldungar. Betesmarkerna är karga, steniga och med stort inslag av en.

Ovanför Båta ligger några väderkvarnar i sluttningen. Ner emot Alnäsaträsk tilltar åkermark, avgränsad av stengärdsgårdar, men trots det ökade lövinslaget i brynen verkar området kargt.

Gasmorhammaren övergår norrut i ett småskaligt åkerlandskap vid Ringvida. Markanvändningen är varierad: bete med strödda olikformiga enar, vall och åker. En mängd trägärdesgårdar med intilliggande lövträd avgränsar de ofta mycket små brukningsenheterna.

Ringvida ligger på en höjd med vid utblick. Norr därom, innanför viken, höjer sig marken mycket långsamt inåt land. Siktavgränsande förutom havet är de i odlingsytan norrut liggande gårdarna med sina dungar av lövträd.

Motivering för klass I: Stora Gasmora, Stora Hoburga, Båta: Ett storslaget beteslandskap som får sin karga karaktär av mängden enar, stengärdsgårdar och de spretiga tallsiluetterna mot himlen. Väderkvarnarna ovanför och den fina gårdssamlingen vid Båta syns också långt över den svagt konvexa ytan. Tyvärr kommer en ny vägdragning att skära rakt igenom detta för Fårö så karaktäristiska område.
Ringvida: Ett detaljerat och varierat odlingslandskap som kontrasterar mot strandens och Gasmorhammarens enkelhet. Området ger ett lummigt och intimt, verkligt kulturpräglat, intryck.

Störningskänslighet: Stor i exponerade lägen. I övrigt är det dock fullt möjligt med ytterligare fritidsbebyggelse.

Kommentar: Karaktären är betingad av det hårda fårbetet som om möjligt bör fortsätta.

1:L9:klass I, Alnäsauddens och Gasmorhammarens strand, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Området sträcker sig från strandlinjen upp till pallkanten som är siktavgränsande inåt land. Den svaga sluttningen är uppbyggd av strandvallar, som är glest gräsbevuxna och betade av nötkreatur. Ovanför vägen växer stora snår av enar och dungar av tall. Stengärdsgårdar går ner tvärs över strandvallarna. I nordöst övergår den öppna marken till gräsrik tallskog. Stranden saknar bebyggelse och övergår norrut i Gasmorhammaren, en udde som skjuter ut i vattnet mot sydost. I södra delen ner mot havet ligger steniga åkrar omgivna av gärdsgårdar. Mot vägen finns en stengärdsgård. Ut mot havet bryts horisontlinjen av några lövdungar, men även av solitära träd utmed hägnaderna. I övrigt utgörs det sluttande området av betade eller f d betade strandvallar och klapperstensfält utan markant inslag av enbuskar. Lövträd dominerar den höga vegetationen; här finns bl a ask och oxel.

Från västra delen av Gasmorhammaren har man utsikt över det obrutna skogsbrynet innanför Sudersandsvikens sandstrand.

Motivering för klass I: Alnäsaudden med sitt system av strandvallar och obetade sluttningar, delvis klädda med enar i mjuka lummiga former, är bland de vackraste landskapen man kan se på Gotland. Sluttningarnas värde förstärks av stengärdsgårdarna som vindlar sig ner från klintkanten. Området är typiskt för Fårö genom sin trots kargheten starka kulturprägel.

Gasmorhammaren är ett vackert exempel på hur storslaget ett enkelt uppbyggt landskap kan vara. En karg sluttning ner mot havet där vägen mycket fint följer terrängen förbi en fungerande gotlandsgård kontrasterar mot en nästan pastoral sommaridyll med lövträd nedanför gården.

Störningskänslighet: Mycket stor p g a det öppna läget och den kulturpräglade strukturen.

Kommentar: Miljön på Gasmorhammaren är till stor del beroende av att gården är i bruk.

1:L10:klass I, Lauter, Farnavik, Marpesträsk, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Lauterhornsvik skyddas ut mot det öppna havet av det karga, vegetationslösa Lauterhorns klapperstensudde. Inne i viken finns en zon med strandängskaraktär innan tallskogen tar vid innanför vägen. I södra delen av viken ligger ett fiskeläge.

Öppen mark, till största delen fårbetad, finns i dalen upp från Lauter mot Norrsund. Tallskogen är hela tiden siktavgränsande. Dalen är svagt konkav med antydan till fuktstråk i bottnen. Karga hällmarker tar vid ut mot de successiva brynen. Stengärdsgårdar delar upp ytan. En gårdssamling finns vid Lauter.

Öster om Farnavik löper en mindre öppen, betad dal upp mot den mindre av de gårdar som bär namnet Lauter och vars byggnader ligger intill låga klintkanter och tallskogsbrynet. Nere i dalen

ligger en liten agmyr omgiven av gamla gärdsgårdar.

Farnavik är en oregelbundet formad vattenyta, sönderbruten av utskjutande landtungor och omgiven av gles, betad tallskog. Inslaget av uppstammade enar och enstaka storvuxna tallar bidrar till karaktären. Tydligt urskiljbara strandvallssystem finns i den angränsande skogen. I övrigt är området flackt.

Kusten utanför Farnavik består av stora klapperstensfält. Vid Gamlahamn ligger ett mindre raukområde.

Söder om Farnavik ligger Stajnträsk och Marpesträsk. Här finns öppnare ytor av hällmarkskaraktär. Kring Marpesträsk är marken hårt betad med uppstammade enar. Också här är ett flackt område med öppna marker utmed kusten och mot gården Marpes. Den ligger i början av en svagt markerad dalgång som till en del utgörs av stenig åker. Man anar havet från vägen.

Motivering för klass I: Området ger nära nog ett koncentrat av de element som bidrar till den unika karaktären på Fårö. Nere vid stranden finns fiskeläge, raukområde och klapperstensfält; innanför finns orörda träsk, hårt betad tallskog med vätar, typiska stenhus i öppna lägen och stengärdsgårdar. Huvudkaraktären är opåverkad gammal kulturbygd, med av fårbete hårt slitna utmarker.

Störningskänslighet: Mycket stor.

1:L11:klass II, Lansa, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Lansa är en samling gårdar som ligger på krönet och i sluttningen åt väster nedanför vägen till Norra gattet. Ett betydande inslag av lövträd (främst ask) inramar bebyggelsen. I övrigt är området betat. Tallskogen har till en del torkat bort, därav de nästan savannartade markerna nedanför sluttningen västerut.

Till området har vi också fört den öppna fårbetade marken med enstaka talldungar söder om vägen. Det gräsklädda dalstråket avgränsas av tallskog som framför allt i söder har ett rikligt inslag av hårt betade enar.

Motivering för klass II: Värdet ligger främst i kontrasten mellan lummigheten kring gårdarna i sluttningen och de omgivande karga markerna.

Störningskänslighet: Inte större än att ytterligare bebyggelse kan inpassas.

1:L12:klass II, Lansaholm, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: En öppen låglänt udde med några talldungar och enstaka tallar på i övrigt gräsklädd mark. Man har utsikt mot Norra gattet över skogen och den öppna ytan på gotländska storlandet.

Motivering för klass II: Synlig från såväl Fårö som storlandet. Värdefull just som en oexploaterad del.

Störningskänslighet: Stor, se motivering.

1:L13:klass II, Giftskog mellan Lansa och Ödehoburga, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Ett landskap med öppna betade enbevuxna marker omväxlande med partier med gles tallskog, d v s ett utpräglat tallsavannlandskap.

Området sluttar mot sydväst och har en varierande topografi. Några gårdar ligger på sluttningens övre del. Här finns enstaka lövträd och en inhägnad gammal åker.

Motivering för klass II: Ett mycket fint exempel på tallsavannlandskap, vars visuella kvaliteter förstärks av områdets topografi.

Störningskänslighet: Störningskänsligt för exponerad fritidsbebyggelse p g a områdets ålderdomliga prägel.

Kommentar: Områdets karaktär är helt beroende av fortsatt fårbete.

1:L14:klass I och II, Hammars, Friggars, Verkegards, Limmorträsk och den öppna marken N Limmorträsk, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Innanför strandzonen tar odlade marker och bete vid. Ytorna är inhägnade och utmed gärdsgårdarna växer enstaka högre lövträd.

Upp mot Friggars höjer sig landskapet. Ytan är till största delen uppodlad. Bebyggelse och några kvarnar ligger i exponerat läge med utsikt över havet.

Västerut öppnar sig landskapet, som trots gles tallskog är överblickbart. Dessa typiska fårbetesmarker sträcker sig förbi Hammars ända upp mot stora vägen och även från Verkegards söder ut efter vägen mot Dämba. Norr om Hammars är området mycket hårt betat, enarna är nästan kala. Markerna är magra och karga. Uppe efter stora vägen finns några lambgiftar.

En annan karaktär visar Limmormyr med tydlig zonering från det nyss nämnda torra fårbetet via vallodling ner till videsnåren i de fuktigare delarna. Siktavgränsande är lövbrynet väster om Limmorträsk. Lövbryn finns även mot Hammars. F d Limmorträsk är dikat och numera till största delen täckt av ag.

Motivering för klass I (stranden upp till vägen mellan Friggars och Verkegards) och II (fårbetesmarkerna från Verkegards till Hammars, Limmormyr och f d Limmorträsk): Sluttningen från Friggars mot havet utgör en fin begränsad hävdad yta med havskontakt och utsikt också upp mot Fårö kyrka.

Resten är förutom agmyren och den utdikade, uppodlade myren typiska fårbetesmarker med ett hårt betestryck.

Störningskänslighet: Inte så störningskänsligt.

1:L15:klass I och II, Kusten från Broa runt Ryssudden till Hyluvik samt delar av marken innanför, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Norr om Broa övergår hedbetesmarkerna ned mot stranden i strandängar. Området är öppet och delvis enbevuxet. Söder om Broa tillkommer ett inslag av vallodling och dessutom mer bebyggelse efter vägen, både gårdar och fritidshus. Det är hela tiden en svag sluttning ned mot stranden och kontakt med vattnet. Trädvegetation förekommer mest i form av lövträd efter vägen.

I söder begränsas den öppna ytan av en betad tallskog, så gles att den medger en viss utsikt över sundet. Siktavgränsande är här en höjdrygg (strandvall) inåt land. Inne i skogen öppnar sig en större betad yta som även rymmer en del vallodling. Stängsel avgränsar de små enheterna. Det är gott om enbuskar i betesmarken.

Ner mot Ryssnäs syns tydliga strandvallssystem tätt klädda av enar. Själva näset är kalare, med tallskog inåt land.

Motivering för klass II (ned till Häjdeviken) och I (resten): De öppna betesmarkerna är exponerade från färjeläget och väsentliga som entré till hela Fårö. Strandvallarna ned mot Ryssudden ger med enarna och havet ett storslaget intryck som förstärks av utsikten över Fårösund och av att man längst i söder har havet på båda sidor.

Störningskänslighet: Stor i det överblickbara landskapet.

1:L16:klass I, Dämba, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning; Kulturlandskapet omkring Dämbaträsk utgör en mosaik vad gäller marktyp och brukningssätt.

Längst i norr ligger ett gammalt änge intill klintkanten mot Limmorträsk, söderut följer omväxlande enbetesmarker, vallodling och lövrika, fuktigare områden. Sluttningen väster om Dämbaträsk består av åker-, vall- och betesmark. Nordost om träsket ligger gårdssamlingar med omgivande betesmarker med lambgiftar, som söderut och ned mot havet övergår i de för Fårö karaktäristiska halvöppna fårbetade tallskogsmarkerna.

Motivering för klass I: Området rymmer hela skalan av gamla kulturpåverkade miljöer, typiska för Fårö, på en begränsad yta. Bebyggelsen är fint grupperad i den öppna marken. Värdefull är också den spänning som både sjö- och havsutsikt ger.

Störningskänslighet: Stor.

1:L17:klass II, Kusten från Hammars till Hyluvik, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: Utmed denna kuststräcka dominerar ödsliga klapperstensfält. Ibland, som i Brajdaursvik, antar de ansenliga dimensioner (Gotlands största klapperstensfält) men för det mesta är de knutna till själva stranden och ofta med tydliga strandvallssystem. Uddarna Norderholm och Suderholm har

längst ut små raukar och avslutas av låga klintar.

Inne i Strandakersvik når flackt sluttande betesmarker ända ner till stranden. Där finns i söder ett fiskeläge och en imponerande stenmur.

I övrigt begränsas strandzonen inåt land av tallskog.

Motivering för klass II: En storslagen kust, som genom sina klapperstensfält får en för norra Gotland typisk karaktär.

Störningskänslighet: Stor framför allt för bebyggelse.

1:L18:klass I, Gotska Sandön, FÅRÖ

Landskapsbildsbeskrivning: En sandö. Sanden bygger upp flacka slätter och kuperade dynområden, bevuxna med lavar, ljung och tall. Lövrika marker förekommer som öar i tallskogen. Långa sandstränder.

Där sanden ligger obunden, börjar sandvandringen; träd begravs, dödas,blottas åter allteftersom dynen vandrar och står då utmejslade som trädskulpturer i den ljusa sanden. Resultatet av detta naturens spel blir det märkliga landskap som bl a finns vid Arnagrop och som där kallas Döda skogen.

När vegetationen binder sanddynerna stelnar de som jättevågor i landskapet, som främst exemplifieras av Höga åsen.

Bebyggelsen på ön är uppförd i samband med och i närheten av fyrarna.

Motivering för klass I: De långa sandstränderna, den lavrika tallskogen, de mäktiga dynområdena formar en helhet som är unik.

Störningskänslighet: Känslig för all störning.

2:L1:klass I och II, Kuststräckan Bläse - Ar, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Stranden är mycket karg. Strandgrusvallarna i söder avlöses vid Svarvarhuk av en ganska hög klintsträcka. Några enstaka raukar står vid Saxriv och Hälludden. Vid Hälludden går kalkberget i dagen.

Strandzonen vidgas vid Ajnesriv till ett stort, av vågorna format klapperstensfält - Gotlands motsvarighet till Ölands Neptuni åkrar. Kustens utsatta läge och det grova materialet i strandvallarna medför att vegetationen för en tynande tillvaro. De enstaka tallar som slagit rot är täta och krypande.

Intilliggande strandskog är mer eller mindre hällmarksartad tallskog, växtligheten är mycket fattig. Ibland ger stora mattor av mjölon liv åt marken, speciellt när den gränsar mot kala klapperstensvallar.

Det öppna, svagt böljande hedartade partiet och strandängen som ligger i viken mellan Saxriv och Hälludden, utgör en välkommen kontrast till den i övrigt karga naturen. Här skönjer man även spår av hus och trädgårdar.

Militären har sargat stranden. Deras försök att dölja anläggningarna genom att plantera en för denna natur främmande tallart bidrar inte till att minska det störande intrycket.

Motivering för klass I (hela kusten fram till Gamla hamn) och II (resten mot Ar): Kusten har en storslagen ödslighet. Vid Saxriv finns en av den gotländska kustens tydligaste och mest spännande kontraster i en brytpunkt mellan vitt skilda landskapsbildstyper.

Störningskänslighet: Hela kuststräckan är mycket känslig för exploatering.

2:L2:klass II, Falholmen, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Holmen ligger alldeles utanför kusten. Det är möjligt att vada ut till den.

Längs nordvästra stranden sträcker sig en markant klint. I övrigt består ön av strandvallar, vilka är relativt branta på den västra sidan. Trädvegetation saknas.

Motivering för klass II: Avsaknaden av träd och buskar gör det svårt att rätt bedöma avståndet ut till ön. Detta och dess enkelhet ger en känsla av storslagenhet.

Störningskänslighet: Öns exponerade läge gör att eventuell fritidsbebyggelse helt skulle spoliera landskapsbilden.

2:L3:klass II, Nyrajsu, Mavrajd, Kölnshajdträsk med Gajsthajd, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Dessa stora träsk ligger i hällmarkstallskog och nära den ödsliga Fleringekusten. Traktens karghet återspeglar sig även i träskens natur. Vattenytorna har trots det ganska ringa djupet inte vuxit igen. Gajsthajd är en stor, flack och ovanligt öppen hällmark.

Motivering för klass II: De grunda träsken är karaktäristiska för Gotland, deras värde ökar här genom det kustnära läget och omgivningarnas orördhet. Vattenspeglarna ger vidare omväxling åt den homogena naturtypen och förstärker intrycket av orördhet. Gajsthajd är ett av de bästa exemplen på de gotländska hällmarkerna på kalkberggrund.

Störningskänslighet: Mycket störningskänsligt.

2:L4:klass I och II, Kuststräckan Raukudd - Bläse, FLERINGE /LÄRBRO/

Landskapsbildsbeskrivning: Låg tallskog gränsar till klapperstensstranden längs stora delar av sträckan. Några små raukar finns vid Raukudd.

Miljön kring Lundarhage är mosaikartad. Betesmarken bryts av steniga små åkrar. Vegetationen består mest av tall och björk, men är i västra delen lundartad, med en askhage och en ek-hassellund. Utmed "burgen" inne i skogen är anblicken märklig med ask och idegran som växer på klapperstensartad mark. Rötterna är sammanflätade ovanpå den i övrigt nästan vegetationslösa marken. Norra delen domineras av hassel.

Vid Bläse är miljön full av spår efter forna verksamheter. Här finns igenväxande jordbruksmarker, övergivna kalkugnar och ett rostande vrak i hamnen. Allt i skuggan av den slagghög som ligger i norr. Slagghögen utgör ett landmärke som kraftigt dominerar kusten, och är av ett icke föraktfullt värde.

Motivering för klass I (kusten) och II (Lundarhage med strand): Den orörda klapperstenstranden, den fina strandgårdsmiljön vid Lundarhage gör denna kuststräcka särskilt värdefull, liksom den rika förekomsten av lövvegetation.

Störningskänslighet: Miljön kring Lundarhage är störningskänslig.

2:L5:klass I, Burgbackar, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Ett helt kalt strandvallsparti med klappersten, beläget i skogen. Det är fascinerande att se dessa regelbundna, nästan helt parallella mjuka kurvor och landformer. Området ligger högt, man ser över den låga skogen ut i väster, och klinten vid Halls fiskeläge avtecknar sig klart mot havet.

Motivering för klass I: Klapperstensfält är storslagna och ödsliga. Att detta ligger i skogen utan anknytning till dagens kust inger dessutom en känsla av overklighet. Ett fascinerande naturminne.

Störningskänslighet: Mycket störningskänsligt för all exploatering.

2:L6:klass II, Bästeträsk, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Gotlands största träsk som i likhet med de flesta nordgotländska träsk är näringsfattigt nästan utan igenväxningstendenser.

I norr är stranden stenig, och barrskogen går ända ned till den meterbreda strandremsan. Att detta ger ett egenartat intryck är självklart.

I sydväst är stranden sank med omväxlande vegetation. I öster och väster står barrskogen nära stranden.

Endast 250 m öppen mark skiljer träsket från havet, med en nivåskillnad på sex meter.

Motivering för klass II: Träsket är ett viktigt inslag i kustnaturen. Märkligt och spännande är det faktum att hav och sjö kan upplevas samtidigt. Att man dessutom tydligt ser nivåskillnaden mellan vattenytorna ger en spänning svår att beskriva.

Störningskänslighet: Skogsbrynen runt träsket är känsliga.

2:L7:klass I, Kuststräckan Ar - Grönudden med Sändeträsk, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Stranden är stenig med låg tallskog relativt nära vattenlinjen. Innanför denna skogsridå finns några välputsade hedbetesmarker. Skogsmarken inom området består ofta av gles tallskog, och brynen utgör inga klara siktavgränsningar.

Till skillnad från kusten väster om Ar, ligger här ett par fina gårdar kvar alldeles vid stranden, i anslutning till de stängslade betesmarkerna. Kusten har även de typiska dragen med klint (Buckhällar) och raukar (Buckhällar, Nackviken). Militäranläggningar har sargat delar av kustnaturen.

Sändeträsk ligger 600-700 m från kusten i en terräng av liknande landskapsbildstyp som beskrivits ovan. En låg klint visar sig i den östra sluttningen och även i övrigt är området välgörande kuperat. Vegetationen växlar mycket inom de ramar som den magra marken ger den.

Motivering för klass I: Kustnaturen är här storslagen trots att de mäktiga höga klintkanterna saknas. Men den varierade strandlinjen med vikar och uddar, raukar och vida klapperstensfält ger här samma orörda karaktär trots kulturpåverkan.

Störningskänslighet: Kustzonen är störningskänslig.

2:L8:klass II, Hau gård och träsk, FLERING /BUNGE/

Landskapsbildsbeskrivning: Gården ligger i ett hedbetesdominerat hårt kulturpräglat och ganska kuperat område. Den stora Gotlandsgården ligger öppet och är ett exempel på människans utnyttjande av nära nog utpostområden på Gotland. Kargheten är slående trots inslaget av lövträd. Ja, till och med hasselrika områden omväxlar med enar och stenskravel, men ändå förblir huvudintrycket ödsligt.

Motivering för klass II: Gården med sina omgivande marker med betande får utgör en helgjuten och ostörd miljö som på ett fint sätt antyder den jordbrukande människans samhörighet med marken. Positivt bidrar också de fina utsikterna över Fårö och sundet och ner över betesmarkerna mot Hau träsk.

Störningskänslighet: Mycket stor för alla former av exploatering.

2:L9 klass II, Fleringe, odlingsbygden, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Området karaktäriseras av de stora gårdarna som bildar slutna enheter i det annars helt öppna, hedbetesdominerade landskapet. Bebyggelsen ligger i den norra, magrare och högre liggande delen av området. De centrala delarna av den svagt böljande dalgången är fuktigare och även denna jord är uppodlad.

Betespräglade bryn, med successivt tilltagande vegetation både vad gäller höjd och täthet, finns framför allt i öster.

Vid Hässle finns ett hasselrikt änge och landskapsbilden präglas där av lövinslaget.

Motivering för klass II: Kanske är det vetskapen om att de omgivande markerna är alltför fattiga att användas till annat än bete som skapar den rofyllda känslan av att bygden är begränsad och sluten. De betade markerna och de olika gårdarnas genuint gotländska stenhus, ger bygden ett alldeles speciellt värde.

Störningskänslighet: Bebyggelsen består idag av samlade gårdar som var för sig behärskar den näraliggande marken. Att lägga nya hus på de öppna ytorna - utan att därmed splittra landskapsbilden och förta bygdens karaktär - är svårt på gränsen till omöjligt.

2:L10:klass II, Hällmarkstallskog O Fleringe, FLERINGE

Landskapsbildsbeskrivning: Detta stora skogsområde präglas av hällmarker och tallskog med ständiga växlingar mellan plan, öppen, kal mark - med eller utan gräs och örter - och skogklädd mark med tall och en. Att det finns ett flertal vätar är också typiskt för denna landskapsbildstyp.

Ett par myrar ingår också i området.

I detta skogslandskap löper stora system av strandvallar med avvikande naturtyp. Här växer gran på sandigt underlag och bl a frodig örnbräken ger färg och ljus åt skogen.

De markanta sluttningarna bidrar till att ge landskapet liv.

Motivering för klass II: Denna landskapsbildstyp tillhör de karaktäristiska för Gotland och uppfattas av envar. Det rent estetiska värdet kan diskuteras men inom detta område finns en viss differentiering i biotoper som i alla fall förhöjer värdet.

Störningskänslighet: Området är känsligt ur landskapsbildssynpunkt, men ej tillnärmelsevis så mycket som ur ekologiska aspekter.

Kommentar: Detta är alltså en av många likartade hällmarkstallskogar. Det är möjligt att denna typ även med tanke på landskapsbilden skall skyddas över än större arealer.

3:L1:klass II, Höjd vid Hultungs, S Bunge, BUNGE

Landskapsbildsbeskrivning: Denna kalkstenshöjd, som reser sig över den omgivande slätten, har raukar i slänten och betas på själva krönet. Hassel och ask karaktäriserar några lundartade områden.

Motivering för klass II: Fina raukar i ett öppet inlandsläge.

Störningskänslighet: Stor i den närmaste omgivningen.

3:L2:klass II, Ajnenäs och Ängeviken, BUNGE

Landskapsbildsbeskrivning: Området utgörs av öppna hävdade marker norr om Ängevikens fyr och av Ajnenäs, som är en välvd skogklädd udde. Vid Ängevikens fyr är landskapets karaktär växlande. Marken som sluttar ner mot stranden, består till största delen av betesmarker, men några inhägnade åkerlappar ligger längst i norr. Betesmarkernas öppna karaktär bryts av några träddungar.

Motivering för klass II: Den överblickbara, öppna marken vid Ängeviken utgör ett värdefullt avbrott i de annars av skog domineranade stränderna längs denna kust.

Störningskänslighet: Stor för bebyggelse i öppna lägen.

3:L3:klass II, Grunnudden, BUNGE

Landskapsbildsbeskrivning: Grunnudden är i de centrala delarna skogklädd, och växtlig granskog omväxlar med blandskog och sanka vätartade partier. Skogsmarken är svagt kuperad. Längs ut på udden är klapperstensvallarna glest bevuxna med buskage av en, tall, slån och oxel.

Motivering för klass II: Vegetationen på udden är omväxlande och tilltalande liksom den kargare delen längst ut på udden.

Störningskänslighet: Känsligt för fritidsbebyggelse.

4:L1:klass II, Betat öppet landskap vid Rute kyrka, RUTE

Landskapsbildsbeskrivning: En mycket liten odlingsyta finns vid Rute. Kyrkan ligger öster om vägen (148) omgiven av stora lövträd. Strax nordost om kyrkan letar sig en mindre väg ner mot Valleviken. Betesmarker och små odlingslotter ligger här i sluttningen väster om vägen. De mjukt terrasserade betesmarkerna är nyröjda med mycket hassel och ask bland alla enar. Asken inramar stundom vägen som allétträd.

Motivering för klass II: Vår strävan har varit att i delar av området framhålla det landskap som tidigare var vanligare på Gotland. Området är av vikt som "närmiljö" till kyrkan i Rute och speciellt värdefull för upplevelsen efter den skogsdominerade vägen.

Störningskänslighet: Att man här försökt vårda landskapet gör att man kan hoppas att miljön inte kommer att drabbas av olycklig exploatering.

4:L2:klass I, Fardume träsk med dalgång i norr, RUTE /HELLVI/

Landskapsbildsbeskrivning: Norr om Fardume träsk finns en tydligt zonerad uppodlad dal. Den omgivande marken är skogklädd och höjer sig tydligt över dalgången. De båda sluttningarna har olika karaktär. I väster stiger marken sakta och är svagt kuperad. Här är beteszonen mot tallskogen bred med stora gårdar efter vägen. Runt husen står rikligt med ljusa askar. Långa stengärdsgårdar kring betesenheterna gör miljön fullödig, och då speciellt vid gården Kauparve.

Den östra sluttningen är brant. En jordtäckt klint löper just där den odlade marken tar slut. Klinten med klintfot betas och bär en vegetation av tall, oxel, hagtorn och nypon. Även här har bebyggelsen sin naturliga placering och gårdarna Fardume och Sofieberg ligger tätt intill den branta sluttningen.

Den centrala delen och främst södra delen av dalen är frodigare än sluttningarna. Lövvegetationen är stundtals högväxt runt åkrarna och ner mot träsket även kring ett antal betesmarker.

Fardume träsk avslutar dalen och har en tät lövbård vid den norra stranden.

Från dalens sluttningar är utsikterna många; dels över dalen, träsket och sluttningarna, dels över ett stort skogslandskap med något enstaka kyrktorn som avtecknar sig mot horisonten.

Motivering för klass I: Denna dal är den tydligaste och mest sammanhållna av de dalar som karaktäriserar denna del av Gotland. Värdet förhöjs av att Fardume träsk ligger som en naturlig avslutning på dalen.

Störningskänslighet: Mycket känsligt för felaktigt lokaliserad bebyggelse då den befintliga nästan helt är bunden till vissa partier av sluttningarna. Vidare skulle barrskogsplanteringar i dalgången förändra värdet.

4:L3:klass II, Valleviken och de öppna markerna norrut till Bräntings, RUTE

Landskapsbildsbeskrivning: Området utgörs egentligen av två dalstråk men upplevs visuellt som en dalgång. Dess övre del är relativt vid med jämna sluttningar. Dalen smalnar av söderut där den avgränsas av en tydlig, skogklädd klint i väster.

I dalen är brukningssättet både åker och bete med en övervikt för åker i de södra och norra delarna. Karaktären blir stundtals småskaligt åkerlandskap, men mot sluttningarna dominerar betet enligt känt gotländskt mönster. Omgivningarna består av hällmarkstallskog.

Småskaligheten bestäms av skogsdungarna och dikesvegetationen. Lövinslaget är stort, och större, rena lövdungar finns; den största söder om gården St Valle.

Skalan ändras något norr om den väg som går tvärs igenom området vid Talings. Där har landskapet den utdikade och betade myrens karaktär.

Vägarna, som dels löper längs sluttningarna, dels tvärs igenom dalen, är fint anpassade till landskapet. I första fallet har man möjligheter till fina utblickar över dalen.

Bebyggelsen ligger huvudsakligen i kanten på de öppna markerna. Gårdarna ligger dels spridda, dels samlade i grupper. De flesta är mycket vackra, framför allt bebyggelsen vid Alby. De fyra gårdarna här har en enhetlig bebyggelsestruktur i ett fast mönster med vägen nästan som en bygata.

Valleviken är ett gammalt brukssamhälle. Därom vittnar framför allt bebyggelsen, som består av rödfärgade flerfamiljsbostäder och stora villor, vilket är en ovanlig syn på Gotland.

Motivering för klass II: Området är med sin dalkaraktär typisk för denna del av Gotland, men för Gotland som helhet är det sällsynt med en så markant uppbyggd dal.

Ett bestående intryck gör de många fina gårdarna. Frånvaron av fritidshus i denna annars tätt bebyggda trakt är befriande.

Marktypen varierar mellan hed, äng och myr; vegetationen mellan barrträd och lövträd och brukningssättet mellan åker och bete. Detta gör att området är ovanligt sammansatt, utan att det för den skull förlorar i harmonisk helhetsverkan.

Störningskänslighet: Känsligt för fasta anläggningar. Det kan dock vara möjligt att finna lägen för enstaka fritidshus, då dalen i norra delen är uppsplittrad.

4:L4:klass II, Kusten från Sildviken till Lergravsviken och den skogklädda branten innanför Sildviken, RUTE

Landskapsbildsbeskrivning: Denna kuststräcka är den minst exploaterade i trakten. Den saknar helt fritidsbebyggelse utmed de skogklädda stränderna.

Sildviken är långgrund med sanka, gräsbevuxna partier i de inre delarna. Innanför finns en klint i den skogklädda sluttningen. Klinten är mest markant i norr med höga raukar och en del grottor. Skogen är växtlig och består av gran och tall. Vid Albyriv går berggrunden i dagen vilket leder till att trädvegetationen glesnar.

Norr om Lergravsviken ligger en flack udde med gles tallskog och undervegetation av gräs.

Motivering för klass II: Den orörda stranden ger tillsammans med brantens vackra raukar och ovanligt växtliga skog en för nordöstra Gotland typisk karaktär.

Störningskänslighet: Inte så stor utom vid stranden och intill klinten.

Kommentar: Skogen bör behållas i området men sluttningen just nedanför klinten skulle med fördel kunna röjas.

4:L5:klass I och II, Branter med klintar S Talings, kusten från Lergravsviken till Huskeudd, RUTE

Landskapsbildsbeskrivning: Ifrån Talings till Lergrav följer vägen den sträckvis höga klinten. Skog och snår döljer vissa bitar, men man anar den hela tiden. Flera grottor finns i branten.

Vid Lergrav en bit upp ovanför viken ligger ett av Gotlands mäktigaste raukområden i den relativt trädfria sluttningen ner mot Lergravsviken. På stranden finns ett delvis fungerande fiskeläge.

Söder om Lergrav minskar klintens dominans då den täcks av skog. Klapperstensområdet i början är delvis sargat av gammal nedlagd täktverksamhet.

Området innefattar även Huskeudd (Husken). Det är en udde med varierad, vacker klint och en bitvis trädlös kalkplatå och som har ett mycket dominerande läge efter kusten.

Motivering för klass I (från Talings till Lergrav samt Huskeudd) och II (resten): Redan innan man norrifrån kommer fram till raukområdet i Lergrav har intresset väckts genom vägens fina kontakt med klintkantens sträckning i skogen. Raukområdet har förutom vackert utformade geologiska formationer ett mycket vackert läge vid kusten utan särskilt mycket störande bebyggelse. Huskeudd utgör ett spännande avbrott mot den i övrigt mer typiska kustnaturen.

Störningskänslighet: Raukområdet, klinten och Huskeudd är självklart mycket störningskänsliga.

4:L6:klass II, Furilden, RUTE

Landskapsbildsbeskrivning: Ett nu nedlagt kalkbrott och militära anläggningar sätter sin prägel på Furilden. Störst ingrepp har skett på den västra stranden varifrån kalkutskeppningen ägt rum. Kvar finns stora slagghögar, rostiga transportband och grävskopor mellan själva brottet och kajen. Detta om något är ett framtida kulturminnesmärke.

Det här avgränsande området innefattar de flacka strandängarna i norr, den mot havet exponerade och relativt oexploaterade östra kusten med klappersten och enstaka berghällar och en låg klint. Vidare hela udden längst i söder med klappersten, strandvallar och hårt betad tallskog.

Motivering för klass II: Framför allt den östra kusten har stora landskapsbildsvärden med sina mjuka bukter, slipade klintkanter och vindpinade tallar.

Störningskänslighet: Relativt stor för bebyggelse.

Kommentar: Öns framtida utnyttjande bör utredas.

4:L7:klass I, Ön Fjaugen och Klasen, RUTE

Landskapsbildsbeskrivning: Denna ö har en mycket säregen siluett. Den består av två högre klintkullar med en låg landtunga emellan. En markant klintkant finns åt öster (ovanligt för Gotland) och i anslutning till denna ett flertal raukar.

Ön är gräsklädd och saknar skog. Något enstaka träd finns exempelvis det som markerar den lilla hamnen och det nedlagda stenbrottet på norra delen av Fjaugen.

Motivering för klass I: Den märkliga landformen utgör ett spännande blickfång från de närbelägna kusterna men främst från Furilden.

Störningskänslighet: Mycket känsligt för alla typer av ingrepp.

5:L1:klass II, Uppodlad dalgång söder om Hellvi kyrka, HELLVI

Landskapsbildsbeskrivning: Denna uppodlade mark är den tredje tydliga dalgången i landskapet sydost om vägen Lärbro - Fårösund.

Dalen är tydligt zonerad med hedbetesmarker, längsgående vägar och bebyggelse i sluttningarna. Skogsmarken höjer sig sakta runt dalen. Av vägarna har den efter den västra kanten den enhetligaste miljön med vackert belägna gårdar och utsikt över dalen.

Den svagare östra sluttningen har en något splittrad bebyggelse i öppet läge (efter vägen mellan Sajgs och Längers).

I dalbottnen rinner Bångå, omgiven av tät tallskog i hela dalens längdriktning. Denna skog skymmer inte sikten uppifrån de högre partierna, utan man ser tvärs över dalen. Den sydligaste delen är regelbundet inrutad av tät dikesvegetation.

Öster om dalen öppnar sig ett småskaligt åkerlandskap som sträcker sig upp till den ibland synliga klinten innanför Kyllaj.

Även området vid Hellvi kyrka ligger något avsides. Förutom vacker placering av kyrkan märks här ovanligt hasselrika marker. Tyvärr ser man inte det närbelägna Fardume träsk.

Motivering för klass II: En tydligt zonerad dal; därför välgörande lättuppfattlig och av betydelse för förståelsen av odlingens och bebyggelsens villkor. Landskapet är överblickbart och har höga estetiska kvaliteter.

Störningskänslighet: Den sparsamt bebyggda västra sluttningen och dalbottnen är känsliga för ingrepp. Det syns möjligt att komplettera bebyggelsen efter vägen i den östra svaga sluttningen.

5:L2:klass I och II, Kyllaj, Lörgeudd och Lörgeholm, HELLVI

Landskapsbildsbeskrivning: Kusten norr om Kyllaj karaktäriseras av den moränrygg som låg och skogklädd följer stranden. Innanför utbreder sig fuktiga, nästan vätartade betesmarker.

Från nordväst ner mot Kyllaj löper en låg klintbrant med gran och lövskog. Litorinagränsvallen ligger i branten och vallarna nedanför har utnyttjats för grustäkt. Ovanför branten utbreder sig den här så vanliga glesa hällmarksskogen.

Ner mot den fina Strandridaregården finns avskräckande exempel på nybyggda fritidshus. Att området gallrats ur mot klinten har lett till ett onaturligt kalt utseende vid den annars ofta ask- eller granrika klintfoten.

Själva Kyllaj är en väl samlad miljö, nästan av brukskaraktär med gamla kalkugnar och enhetlig bebyggelse efter vägen. Spännande klint och fina raukar fullständigar omgivningen till ett samhälle som levt av vad naturen här bjuder i överflöd - nämligen kalkstenen.

Söder om Kyllaj finns ytterligare spår av gammal exploatering i

form av ett sedan länge övergivet, stort öppet stenbrott. Landskapet är för övrigt varierat och innefattar låga klintar, raukar och strandskog.

Ute på Lörgeudd finns rester av kalkugnar och i den lilla viken ligger idag en småbåtshamn. I norra delen av Lörgeudd finns ut mot havet ett vackert raukområde. Enar förekommer rikligt över hela Lörgeudd, liksom ute på Lörgeholm.

Motivering för klass I (hela klinten och större delen av stranden från Kyllaj ner till Lörgeudd och Lörgeholm) och II (resten av kusten och hällmarken ovanför klinten i Kyllaj): En vacker kulturpräglad trakt som i sin helhet bör bevaras intakt.

Störningskänslighet: Att toleransnivån för vad klinten tål av störning, redan är överskriden vittnar fritidsbebyggelsen ovanför Strandridaregården om. Trots detta bör man inte fortsätta att exploatera området.

Kommentar: Tanken bakom röjningen av skogen nedanför klinten är förståelig, men utförandet har gett ett resultat som lämnar en del i övrigt att önska. Man bör spara partier med vegetation i stället för enstaka träd.

5:L3:klass I och II, Stranden mot Aurskallsviken, S:t Olofsholm, Ytterholmen och östra stranden av Hideviken, HELLVI

Landskapsbildsbeskrivning: Närmast Smöjen är stranden till stor del påverkad av det stora, nu nedlagda, stenbrottet. En flack kalkstensplatå går ut mot stranden. För övrigt kryper tallbrynet nära havet i hela Aurskallsviken.

S:t Olofsholm är ett intressant naturområde med raukar, kalkbranter och klapperstrand men även med spår av tidigare stentäkt. Vegetationen är snårig med åtskilliga enbuskar och ovanligt mycket måbär mellan de kala hällarna. Här ligger också några fina hus som med kallmurade väggar visar sin samhörighet med naturen.

Ytterholm med sina raukar utgör blickfång utåt havet.

Strandremsan utmed östra delen av Hideviken bjuder på omväxlande låg klint, klapper- och strandvallsystem. I det inre av viken finns ett nyligen övergivet stenbrott som visar ovanligt röd nyans i klyftan (de färska brottytorna).

Längst in i viken ligger fritidshus i tallskogen. Stranden visar tendenser till igenväxning.

Motivering för klass I (S:t Olofsholm och Ytterholmen) och II (resten av strandremsan): S:t Olofsholm utgör ett litet koncentrat av uttryck som både natur- och kulturpåverkan tar sig på nordöstra Gotland. Utsikten över Ytterholmen och Aurskallsvikens obrutna skogsbryn i strandlinjen förstärker den ostörda karaktären.

Störningskänslighet: Hela den strandnära zonen är mycket störningskänslig utom längst in i Hideviken där det är gott om fritidshus.

6:L1:klass I och II, Kusten från Halls fiskeläge till Irevik, HALL /HANGVAR/

Landskapsbildsbeskrivning: Denna kuststräcka innehåller tre olika strandtyper: grusstrand, strandäng och klintkust.

Från Halls fiskeläge och söderut löper en öppen grusstrand med tydligt utbildade strandvallar. Stranden är delvis sargad av täktverksamhet.

Mellan Harudden och Hasselriv är stranden sank och kärrartad samt prydd med enstaka stora rundade stenblock. Området betas.

Söderut återkommer sedan grus- och klapperstranden med en enhetlig strandskog av tall. Vid fiskeläget viker skogen tillfälligt tillbaka och lämnar plats för ett betat, hedartat parti. Tallskogen efter denna sträcka är ovanligt växtlig och kontrasterar mot den i övrigt karga naturen.

Från Häftings och söderut reser sig en mäktig och sönderskuren klintkust. Nere vid Irevik viker den av inåt land. På sina håll är klinten helt nederoderad och tallskogen når fram till strandens grusremsa. Ibland kan en låg lerig brant följa dessa kustpartier.

Motivering för klass II (den kärrartade betesmarken) och I (resten): Klinten är storslagen i detta för Gotland ovanligt ödsliga område.

Störningskänslighet: Kusten är mycket störningskänslig.

6:L2:klass I och II, Den öppna marken vid gårdarna Hägvards och Nors samt Grönbjärgsklinten, HALL

Landskapsbildsbeskrivning: Det svagt konkava öppna området innanför stranden begränsas av tallskog. I norr förstärks skogsbrynet av Nors klint och i söder av en annan inlandsklint.

I en svag sluttning från nordväst ligger hedbetesmarker med enstaka lövsolitärer ned mot ett småskaligt myrområdes lummiga lövridåer. Som en mörk kuliss mot dessa drar en tätt bevuxen enemark fram över den gärdsgårdsfria ytan. I övrigt finns av bete uppstammade enar glest utspridda.

Gårdarna ligger enligt känt maner efter den askkantade vägen upp mot skogsbrynet i områdets periferi.

I söder tar ett bebyggelsefritt småskaligt åkerlandskap vid.

Motivering för klass I (i norr på hedbetet och den dikade myren) och II (åkermarken i söder): Ett vackert exempel på den karaktäristiska uppbyggnaden av ett betesdominerat landskap, med i vegetation och topografi välförankrade gårdsbildningar. De mörka barrskogsbrynen och det dominerande klintbergt kontrasterar effektfullt mot den ljusa gräsklädda öppna marken.

Störningskänslighet: Hela området är störningskänsligt och skulle förlora mycket av sitt stora värde om brynen kantades av fritidshus.

6:L3:klass I och II, Hall - Halls fiskeläge, HALL

Landskapsbildsbeskrivning: Huvudparten av de öppna markerna sydväst om Hall är betade med ett dominant inslag av enbuskar ut mot brynen. Den trädartade vegetationen i dikena accentuerar landskapets småskalighet.

Vid Hall finns ett hävdat tallänge och dessutom mycket lövträd efter vägarna. Husen ligger väl samlade och ger karaktären av bygata.

Vid gården St Norrbys norr om Hall finns en del åkermark, men huvudintrycket ges av de betade karga markerna. Från den markanta sluttningen norr om gården har man en fin utsikt. Skogen på sluttningen är lövrik, höga hasselvastar trängs med uppväxande gran och undervegetationen består av kovall som växer i en tät matta.

Sluttningen antyder en början till den inlandsklint som löper längs vägen mot Halls fiskeläge. Vegetationen består förutom av tall även av ek och ask. Vid Jännklinten är klinten speciellt framträdande. Man har därifrån en fin överblick över ett detaljerat och lövrikt odlingslandskap i söder.

Mellan Jännklinten och Hallshuk löper klinten delvis genom skogsmark, men fram mot fiskeläget framträder den tydligt, då marken hålls öppen genom ett sparsamt bete. Bebyggelsen vid Hallshuk är av varierande karaktär p g a av senare tids fritidsbebyggelse.

Motivering för klass I (Jännklinten) och II (resten): I odlingsbygden vid Hall kontrasterar de öppna ytornas frodighet mot den karghet som i övrigt präglar trakten. Det öppna stråket vidare mot norr utgör en typisk odlingsbygd med Jännklintens dramatiska siluett som viktigaste delkaraktär.

Störningskänslighet: Småskaligheten och detaljrikedomen i området gör det möjligt att utöka bebyggelsen.

6:L4:klass I och II, Kuststräckan Halls fiskeläge - Kristikanal, HALL

Landskapsbildsbeskrivning: En mäktig klint löper från Hallshuk och söderut. Den stupar brant ner mot stenstranden. Vegetationen ovanpå klinten är hedartad, enbusksnår och mattor av doftande växter som timjan och gulmåra mellan partier med helt kala kalkhällar. Inåt land tillkommer de småväxta hällmarkstallarna.

Efter ca 1 km böjer klinten av från kusten. Stranden flackar ut. Tallskogen nära strandlinjen växer dåligt på det grova underlaget. Inåt land är skogen av växlande karaktär, bl a finns partier med växtlig granskog. Här går klinten i dagen på några ställen, vilket ytterligare höjer attraktionsvärdet.

Området avslutas i söder med Kristikanal med kallmurade skoningar.

Motivering för klass I (kustzonen) och II (Kristikanal): Klinten är mäktig och dominant och man har en fantastisk utsikt över havet. Den grunda zonen ut till pallkanten och bränningarna, bjuder på ett fängslande färgspel.

Störningskänslighet: De kustnära exponerade partierna är ytterst känsliga för all exploatering.

7:L1:klass I och II, Odlingsbygd vid Stora och Lilla Häftings samt Verkmyr, HANGVAR

Landskapsbildsbeskrivning: Ett åker- och beteslandskap, vars huvudprägel ges av de betade markerna. Området är mycket kargt med hällmarker och huvudsaklig vegetation av tall och en. Bebyggelsen består av gamla fina stenhus.

Den öppna marken är inrutad av stenmurar, varav en del är förfallna. Den karga prägeln accentueras av de många husruinerna. Betet har givit skogsbrynen ett karaktäristiskt utseende, vegetationens täthet och höjd tilltar successivt, från låga glest förekommande enbuskar till tätare bestånd där även tall kan göra sig gällande (s k successiva bryn).

Norra delen av odlingsytan utgörs av en uppodlad myr med dikesvegetation av vide. Längre norrut finns en hårt betad betesmark med lummiga stora lövträd, en del karaktäristiskt tuktade av fåren. Askar bär spår av lövtäkt och fina trägärdsgårdar löper efter vägen.

Norrut från St och L Häftings ligger Verkmyr, en av de stora kvarvarande agmyrarna. Skogsmarken väster om myren har ett mycket växlande utseende; här finns hällmarker med vätar blandat med typiskt lågvuxen, risig tall- och envegetation, dominerar.

Motivering för klass I (den lövdominerade betesmarken i norr med gårdarna St och L Häftings) och II (resten): Denna lilla bygd kan karaktäriseras som en av odlingens verkliga utposter, och är som sådan av stor betydelse för ett varierat landskap. Fascinerande i området är det karga och det ödsliga men även de små lövrika partierna som skapar en effektfull kontrast.

De angränsande markerna med Verkmyr utgör representativa avsnitt av det gotländska naturlandskapet.

Störningskänslighet: Detta småskaliga landskap skulle ur visuell synvinkel kunna exploateras sparsamt för fritidsbebyggelse. Områdets enhetliga kulturprägel ställer emellertid så stora krav att det ställer sig svårt.

7:L2:klass II, Hällmarksområde N och S vägen Ire - Hangvar, HANGVAR

Landskapsbildsbeskrivning: Detta hällmarksområde har en ovanligt vacker och intresseväckande utformning med stora flata hällar, gles ofta gammal tallskog, stora sankområden, mest i form av vätar, som torkar ut under normala somrar, och strandvallar. Växtligheten är synnerligen representativ för de gotländska hällmarkerna.

Motivering för klass II: Hällmarken och hällmarkstallskogen utgör karaktäristiska delar av Gotland och är värdefulla för bibehållandet av ett mångsidigt och skiftande landskap.

Störningskänslighet: Mycket störningskänsligt.

7:L3:klass I och II, Irevik, HANGVAR

Landskapsbildsbeskrivning: I Irevik inramar klintar en låglänt, mot havet sluttande yta. Innanför den öppna grusstranden växer en frodig barrskog (tall och gran) med många fritidshus. Badplatsen är välbesökt.

Speciellt klinten som löper mot norr har en imponerande form och höjd. Skogen är högstammig och gles, och den ljusa klinten utgör en effektfull bakgrund. Ett flertal stora raukar står mellan den lilla vägen och klinten. Från stranden har man en fin utsikt ut över havet med klintstupens siluetter i norr och väster.

Motivering för klass I (stranden och den östra klinten) och II (i övrigt): Landskapet är rumsligt välavgränsat och uppbyggnaden är enkel och storslagen.

Störningskänslighet: Åtminstone stranden och klinten bör hållas fria från exploatering.

7:L4:klass II, Uppodlad myr vid Elinghem, HANGVAR

Landskapsbildsbeskrivning: Två olika landskapsmiljöer ryms inom detta område. Störst och dominant är den utdikade norra delen av Elinghems myr. Den bildar en vid, flack dalgång med tydligt zonerade sidor. Centralt är den uppodlad men de fuktigaste markerna betas av nötkreatur.

Brynen är p g a betet successiva, den östra sluttningen har inslag av friväxande lövträd.

I sydöstra kanten av myren där fastmarken tar vid är landskapet detaljrikt och varierat. Här ligger också bebyggelsen samlad, och här finns Elinghems ödekyrka med ett välbevarat änge och överhuvudtaget frodig lövvegetation. Annars är det mest karga betade marker runt gårdarna, av vilka speciellt den stora gården Austers har ett dominant läge.

Sist men inte minst! En något hundratal meter hög radiomast står mitt ute i dalen.

Motivering för klass II: Elinghems myr är ett av de bättre exemplen på den zonerade landskapsbildstypen med en myr i botten. Miljön kring ödekyrkan är sällsynt växlande och rumslig.

Störningskänslighet: Myren har faktiskt fortfarande ett värde trots radiomasten. Bebyggelsefrågor måste behandlas varsamt. Det största hotet skulle utgöras av rektangulära skogsplanteringar.

Kommentar: Röjning vid ödekyrkan bör ske med det snaraste.

8:L1: klass II, Ganns ödekyrka med lövrik mindre odlingsbygd, LÄRBRO

Landskapsbildsbeskrivning: Längs den lilla vägen förbi den muromgärdade ödekyrkan ryms ett flertal odlingsmiljöer. Här finns små uppodlade utskiften, betad lövrik hagmark, igenväxande små ängar, nu nästan lundartade med ek och hassel. Äldre kulturdrag framträder också genom den rika förekomsten av hamlad ask. En källa utgör en viktig detalj.

Från det stora öppna landskapet i öster syns kyrkan tydligt och utgör ett effektfullt landmärke.

Motivering för klass II: Ett skiftande, lövrikt odlingslandskap med ovanligt små, tilltalande enheter.

Störningskänslighet: Då området är så litet, skulle exempelvis även en sparsam nybyggnation komma att dominera landskapsupplevelsen.

8:L2:klass II, Odlingslandskapet O Lärbro, LÄRBRO

Landskapsbildsbeskrivning: En sluttningszon löper öster om Lärbro. Sluttningen utgör ett markant drag i landskapet och man har en vid utsikt från den. Vid gården Kajlungs t ex ser man både Lärbros och Othems kyrktorn. Väg 148 från Fårösund passerar på krönet, och infarten till Lärbro är ett av de vackraste vägpartierna i inlandet (ur trafikantens synvinkel).

Den norra delen av sluttningen saknar bebyggelse och består av ett stiligt endominerat beteslandskap. En låg klint går genom området.

Resten av sluttningen karaktäriseras av landskapselementen stengärdsgårdar, mindre askalléer och genuina stora kalkstenshus som tillsammans med betesmarkerna ger området dess särprägel.

De genuina gårdarna ligger i det odlade områdets utkant. Zoneringen framträder speciellt tydligt längs vägen Liffride-St Källstäde, där markerna väster om husen är betade häll- eller hedmarker och öster om husen utgörs av ett stort plant område med den uppodlade myrens karaktär.

Den zon husen ligger inom är omväxlande med stort inslag av lövträd, vilket bitvis ger landskapet ett mosaikartat utseende.

Söder om den stora och smått förfallna gården Takstens ligger ett betat änge. Därifrån leder en almallé fram mot gården. Infarten från norr till gården går mellan stora stengärdsgårdar och kantas av askar. Landskapet vid Takstens skiljer sig något från de övriga partierna. Marken fårbetas och enheterna är mycket stora. Vegetation - ofta stora lövträd - finns endast i gränserna mellan de olika enheterna. Detta med de höga alléerna gör att detta landskap inte liknar något annat på Gotland. Störande inslag utgörs här av kraftledningen i den norra delen.

Motivering för klass II: Det storslagna och karga (främst vid gården Takstens) ger detta område en säregen karaktär. Kontrasten

mellan de plana fårbetesmarkerna och den stora gården i frodig grönska fascinerar en besökare.

De övriga delarna utgörs av ett tydligt zonerat landskap med vackra utsikter och typiskt gotländska karaktärer.

Störningskänslighet: Känsligheten för nya inslag (bebyggelse, vägar o s v) varierar i området. Den beror på hur pass exponerat läget är. Miljön vid Takstens bör alltså inte påverkas.

8:L3:klass II, Dalstråk S Gisslause, LÄRBRO

Landskapsbildsbeskrivning: Det värderade området utgörs av en liten dal, som i väster avgränsas av en skogklädd sluttning och i öster av en markant, delvis jordtäckt klint.

Vegetationen vid klintfoten är frodig och sammansatt.

Marken nära klinten betas, annars är brukningssättet åker. Området är lövrikt.

En ask-kantad väg går tvärs igenom dalen i norr och här ligger några mindre gårdar.

Motivering för klass II: Landskapet är överblickbart, välavgränsat och växlande både vad det gäller topografi, vegetation och brukningssätt.

Störningskänslighet: Känsligt för alla ingrepp i de exponerade sluttningarna.

8:L4:klass II, Stora Hammars, Barläst, Näsudden på Vägumevikens östra kant, LÄRBRO /HELLVI/

Landskapsbildsbeskrivning: Odlingslandskapet kring de fåtaliga gårdarna vid St Hammars är småskaligt och rumsligt varierat med mycket dikesvegetation mellan de oregelbundna enheterna. En del, ibland betade lövdungar förekommer. Öster om St Hammars ligger invid en låg klint med ett litet raukparti, en nu till stor del betad ängsmark. Nordligaste delen är det berömda Hammarsänget.

Barläst vid Vägumeviken minner om tidigare kalkhantering genom en välbevarad kalkugn. Numera finns en småbåtshamn vid den gamla bryggan. Härifrån mot Sandviken varierar områden, som håller på att växa igen med lövsly, med hällmarker och produktiv skogsmark. Det är ett markant inslag av unga ekar.

Näsudden mot Hideviken utmärks av växlingen mellan strandvallar och kalkberg. Det finns raukar, grottor och klintar och inåt land tar barrskogen vid.

Motivering för klass II: Trakten kring St Hammars är ett vackert exempel på kulturbygd och odlingslandskap med anor i denna trakt. Speciellt värdefullt är Hammarsänget.

Kuststräckan fram till Sandviken har kulturhistoriska minnesmär-

ken och i hela området är ekinslaget en positiv faktor.

Störningskänslighet: Området är genom sin detaljrikedom inte så störningskänsligt.

Kommentar: Kustlandskapet skulle vinna mycket på att skogen omvandlades till ren ekskog eller ekblandskog.

9:L1:klass I och II, Lickershamn och kusten österut, STENKYRKA

Landskapsbildsbeskrivning: En mäktig klint löper efter hela kuststräckan. Lickershamn har samma läge och uppbyggnad som Ireviken - en inskärning i klintkusten. Innanför viken är klinten indragen från stranden. Den är inte så brant som i norr, där den stundtals är så gott som lodrät med endast en smal, låg strandremsa mot havet.

Fascinerande är inlandsklintens varierade morfologi. Ibland är den starkt nedvittrad. Klintfotens vegetation är rik med bl a blommande murgröna som helt kan täcka klinten.

Sluttningen och den plana marken nära stranden är omväxlande till sin karaktär. I den norra delen växer en låg tallskog. I den centrala delen efter nedfartsvägen ligger bebyggelse, mest fritidshus, och vid stranden ett fiskeläge. Markerna är här öppna och en del betas eller odlas fortfarande. Öppenheten gör att sluttningens jämna terrassering framträder mycket tydligt, och ger en mycket fin havsutsikt.

Mäktiga raukar tillhör miljön, t ex Jungfrun, Gotlands högsta rauk.

Motivering för klass I (klinten och stranden) och II (centralt i Lickershamn): Klinten, raukarna, havskontakten och de öppna vackra markerna i Lickershamn utgör en som helhet väl fungerande miljö trots den höga fritidshusexploateringen. Kusten är en av de mäktigaste kustklintarna.

Störningskänslighet: I öppna lägen tål inte landskapet ytterligare bebyggelse. Skogsbrynet ovan klinten bör inte heller bebyggas om värdet skall bibehållas. Den orörda klintkusten i öster är mycket störningskänslig för alla ingrepp.

9:L2:klass II, Sågvätar och vätrik skogsmark söder därom, STENKYRKA /LUMMELUNDA/

Landskapsbildsbeskrivning: Söder om Lickershamn sträcker sig en relativt orörd skogsmark. Skogstypen är mycket uppsplittrad beroende på berggrunden. På den skogklädda marken överväger tallen, och de öppna ytorna består av vätar, sluttande källmyrar och mindre agmyrar.

Kargheten präglar området men under året skiftar naturen då vätarna sommartid torkar ut.

Motivering för klass II: Denna skogstyp har estetiska värden genom sin omväxling, den kan dock kännas ändlös då utsikterna saknas. Värdet består också i den ovanligt rika förekomsten på fuktstråk och är alltså ett bra exempel på gotländsk skogsmark.

Störningskänslighet: Svårt att ange känslighet för visuell störning.

9:L3:klass II, Hällmarksområde utmed väg 149 S Irevik, STENKYRKA /HANGVAR/

Landskapsbildsbeskrivning: På väg norr ut från Visby träffar man här för första gången på ett större sammanhängande hällmarksområde. Det är extremt platt och saknar nästan helt jordtäcke och vegetation förutom glest stående låga tallar och enar, som ser ut att växa upp direkt ur kalkhällen.

Motivering för klass II: Området har tagits med som ett representativt hällmarksalvar. Det vill säga ett kargt, glest tallskogsområde som bland annat fått sin karaktär av betestrycket.

Just att detta är det första större hällmarksområdet när man närmar sig Hall-Hangvar-reservatet söderifrån förhöjer värdet ur landskapsbildssynpunkt.

Störningskänslighet: Stor för stentäkt eller nya vägdragningar.

10:L1:klass I och II, Klintkusten från Lickershamn till Lusklint, LUMMELUNDA /STENKYRKA/

Landskapsbildsbeskrivning: Denna otillgängliga och höga klintkust ger ett vilt och orört intryck. Undantag är Stenkyrkehuk och bebyggelsen vid Allstädar. Klinten är hög och brant och kan endast forceras på enstaka ställen. Ovanför går tallskogen, med inslag av gran i brynet, ända fram mot stupet, och nedanför vid foten ligger omväxlande nedrasade block och strandklapper. Överhänget är på flera ställen imponerande. En bit ut i vattnet bryter vågorna ovanför pallkanten som ligger under vattenytan.

Motivering för klass II (Stenkyrkehuk och södra delen) och I (resten): Den höga klinten är typisk för stora delar av Gotlands västkust, och härifrån och norrut finns de längsta relativt orörda sträckorna med dessa unika karaktärsdrag.

Störningskänslighet: Mycket stor, redan en ringa exploatering i exponerat läge spolierar intrycket av vildmark.

Kommentar: Den eventuella fritidsbebyggelse som tillåts i närheten av kusten bör ligga avsevärt mycket längre in i skogen än den gör idag.

10:L2:klass I och II, Stranden och den låglänta marken nedanför klinten från Nyhamns fiskeläge till Lummelunds bruk, LUMMELUNDA

Landskapsbildsbeskrivning: Nyhamns fiskeläge ligger i ett avsnitt av kusten där marken höjer sig inåt land i en relativt jämn sluttning. Tallskogen når långt ner mot stranden och marken i det successiva brynet har ett fältskikt av gräs som tunnar ut över den steniga stranden.

Längre söderut vidgar sig det låglänta området mellan havet och klinten till ängar och åkrar innanför ett smalt stråk av tall och slån. Ovanpå klinten bildar tallskogen horisont.

Söder om åkermarken i svackan där bäcken rinner ut och nedanför bruket tar ett lummigt, nästan parkartat område vid. Hit är också den huvudsakliga bebyggelsen koncentrerad. Vattnet som kommer från Martebomyr springer fram ur berget vid Lummelundagrottan. Nedanför bruket ligger ett fint, litet odlat område.

Motivering för klass I (så långt norrut som den ovan beskrivna gamla odlingsmarken når) och II (strandzonen norr därom): Huvudorsak till värdet är den tilltalande växlingen inom en relativt liten yta mellan karg kust, leende odlingsbygd, ensartad tallskog, klintberg och parkområdet med dammar efter bäcken.

Störningskänslighet: Stor, områdets närhet till Visby gör det till ett självklart utflyktsmål.

Kommentar: Det vore önskvärt att de övergivna odlingsmarkerna hävdades. En igenväxning skulle förta mycket av kvaliteten.

10:L3:klass II, Storträsk, LUMMELUNDA

Landskapsbildsbeskrivning: Området utgörs av den forna bottnen i ett sänkt träsk, vars kalkstenshällar nu breder ut sig som en vidsträckt, plan hällmark. Den är glest klädd med förkrympta tallar och enar. Kala hällytor omväxlar med vätar, som under vintern är vattenfyllda men torkar ut på våren. Hela området kännetecknas av märkliga vittringsfenomen.

Här finns också ett fridlyst idegransbestånd.

Motivering för klass II: Ett märkligt savannliknande område vars sena historia är helt betingad av människans odlarnit. Den ungefär 70-åriga förstagenerationsskogen ger karaktären.

Störningskänslighet: Stor för all verksamhet som medför markslitage.

12:L1:klass II, Tingstädeträsk, TINGSTÄDE /HEJNUM/

Landskapsbildsbeskrivning: Tingstädeträsk är ett av de stora träsken på Gotland. Det ligger vid allfarvägen Visby-Fårösund, och utgör en välkommen kontrast i ett landskap där större vattensamlingar är sällsynta. Vattenytan bryts av vassvegetation, vars förekomst långt ut i träsket klart visar dess ringa djup och stora känslighet för föroreningar.

Stränderna är mestadels sanka, vilket minskar träskets tillgänglighet. En badplats finns vid Tingstäde.

De låga omgivningarna, framför allt i söder, gör att träsket inte kan upplevas förrän man är alldeles inpå det. En fin utsikt har man dock från vägen på åsen norr om träsket. Tallskog gränsar längs hela östra sidan och delar av den västra.

Motivering för klass II: Sjöar är generellt ett värdefullt inslag i ett landskap. På Gotlands inland är en vidsträckt vattenyta en sällsynthet vilket ytterligare höjer värdet.

Störningskänslighet: Strandzonen relativt störningskänslig.

13:L1:klass I och II, Öarna Asunden, Enholmen, Grunnet och Majgu utanför Slite, OTHEM

Landskapsbildsbeskrivning: Låga, mjukt formade gräsklädda öar utanför Slite. Militära anläggningar från olika tider, fyrar och sjömärken tecknar sig mot horisonten i denna lilla skärgård.

Ön Asunden har efter sin östra strand ett stort raukområde som ligger mycket effektfullt vid stranden.

Motivering för klass I (raukområdet) och II (resten): Spännande och lockande blickfång från storlandet, delvis beroende på de gamla befästningsanläggningarna. Det är också den enda skärgården på Gotland. Raukområdet utgör ett karaktäristiskt och värdefullt inslag i detta område.

Störningskänslighet: Stor, men en del av de nuvarande kvaliteterna har säkert en gång upplevts som störande.

13:L2:klass II, Dalen V och NNV Klints och Klints backar, OTHEM

Landskapsbildsbeskrivning: Klints backar är en grann inlandsklint, helt omgärdad av skog. Raukarna nedanför klintkanten ger ett trolskt intryck. Fortsätter man söderut på vägen utmed klinten, passerar man ett spännande stenbrott och sedan ett störande koksupplag. Söder om berget bildar gårdarna, vägen och lövträdsvegetationen en fin enhet.

Den odlade dalen väster om vägen är zonerad med åker i de centrala delarna. Från vägen har man en mycket fin utsikt över dalen och Filehajdar.

Motivering för klass II: Den markanta dalen, den fina utsikten över Filehajdar, klinten och raukarna vid Klints backar bildar tillsammans ett händelserikt landskap. Det är ovanligt på Gotland både med den stora höjdskillnaden och en så vid utsikt över skogmark.

Störningskänslighet: Det är de stora dragen, skogklädd sluttning och uppodlad dal, som är av betydelse här. Dessa partier är känsliga för förändringar, t ex hyggen eller nybebyggelse. Klints backar är redan exploaterat genom täktverksamhet, men detta försvarar inte en fortsättning.

14:L1:klass II, Fårbeteslandskap vid gården Skäggs, VÄSKINDE

Landskapsbildsbeskrivning: Söder om den platta öppna Martebomyr skiftar landskapet karaktär. Marken blir torr och karg, men landskapet behåller sin storskaliga öppenhet. Brukningssättet är fårbete. En jämnt putsad grässvål och en betespräglad vegetation ger detta landskap en savannkaraktär som annars återfinns på Fårö. En viktig roll spelar den stora, dominerande gården Skäggs med ett stort antal byggnader.

Motivering för klass II: Ett landskap som är präglat av en gotlandstypisk näring - fårskötsel.

Störningskänslighet: Viss bebyggelse kan accepteras.

14:L2:klass I och II, Kust från pälsdjursfarmen vid Lummelunds bruk ned till Själsö fiskeläge, VÄSKINDE

Landskapsbildsbeskrivning: I stort sett ett in mot land, genom klinten, väl avgränsat landskapsavsnitt med havskontakt.

I norr upptas hela området mellan stranden och klinten av en minkfarm och en djurpark. Ingendera kan påstås tillföra landskapet några värden.

Söderut omväxlar öppna, ofta uppodlade marker med tallskog, som på några ställen sträcker sig ända ner till stranden. I och nedanför branten är inslaget av ask markant liksom efter vägarna. Delar av tallskogen är hårt exploaterade med fritidshus, som för övrigt förekommer i övermått i hela området.

I söder växer de tidigare betade markerna igen med enbuskar och tall. Där finns också en del alvarliknande vegetation och en liten lagunsjö.

Motivering för klass I: (klintkanten och delar av kusten) och II (resten): Värdet av denna kust är stort för förståelsen av landskapets uppbyggnad. Ur landskapsbildssynpunkt är den imponerande klintbranten och de öppna odlingsytorna speciellt viktiga liksom den visuella kontakten med havet.

Störningskänslighet: Inte så stor i redan hårt exploaterade områden, men desto större i övriga.

15:L1:klass II, Odlingsbygd NV Bro, BRO

Landskapsbildsbeskrivning: Kärnan i bygdens odling utgörs av den uppodlade Mörbymyr. I dess södra kant ligger Bro samhälle med kyrka och ett mycket tilltalande tallänge.

Efter sluttningen öster om myren ligger två stora dominerande gårdar. Det är St och L Åby. De ligger naturligt placerade där marken blir torrare och byggbar. Runt de bastanta gårdarna finns fint detaljerade betesmarker med ett markant lövinslag. I sluttningen ned mot myren lämnas tyvärr ett antal mindre odlingslotter att växa igen.

Öster om den uppodlade marken vidtar en tallskog som bitvis har hällmarkstallskogens typiska karaktärer.

Motivering för klass II: Detta landskap har en typisk och tilltalande uppbyggnad väl tillvaratagen genom odlingen. Gotlandskaraktäristiska inslag som tallänget bidrar till värdet.

Störningskänslighet: Det öppna landskap som influeras av de stora gårdarna är känsligt för ingrepp som nybebyggelse, vägdragningar och luftledningar.

17:L1:klass I och II, Odlad dal vid Hejnum, HEJNUM /BÄL/VALLSTENA/

Landskapsbildsbeskrivning: I stora drag bildar den odlade marken från Tingstädeträsk och till Bäl en långsträckt dal som avgränsas av Hejnum hällar i öster och ett förhöjt skogsparti i väster.

Den nordligaste delen är dalens smalaste och flackaste. Sikten avgränsas av tvära barrskogsbryn, och gårdarna är små. Karaktären av uppodlad myr dominerar odlingsytan.

Dalen tränger ihop sig i höjd med Hejnum. Just där blir topografin svagt böljande och man ser över de omgivande skogarna. Gårdarna ligger i kanten av den odlade ytan. En bäck rinner i dalbottnen och markeras av uppväxt lövvegetation.

Marken söder om Hejnum utgörs av en dikad myr, vars centrala delar betas. Sluttningszonen upp mot gårdarna är odlad, och mellan gårdarna och den omslutande skogen ligger betesmarker av hedkaraktär. Betesmarken i dalbottnen är indelad av talrika stängsel, men dikesvegetation saknas eller består av spridda buskar.

Motivering för klass I (dalavsnittet vid Hejnum) och II (resten): Denna dal utgör ett enhetligt landskapsstråk. Utblickarna och de tilltalande vyerna från sluttningarna, med kontakt med skilda naturtyper, ger spännande kontraster. Detta område är en del av det stora värdefulla område som fortsätter söderut till Vallstena och Lina myr, med de flesta av kulturlandskapets värdefulla karaktärer. Bebyggelsen har kvar en stark gotländsk prägel, framför allt genom gårdarna i Hejnum.

Störningskänslighet: Viktigast är att odlingsbygdens uttryck inte påverkas.

17:L2:klass II, Delar av Hejnum hällar, HEJNUM

Landskapsbildsbeskrivning: Området ligger i en långsträckt sluttning mot öster. Det är av växlande karaktär.

I norr finns små mjukt kuperade betesmarker med bok, ask, ek och en rik busk- och örtvegetation. Helt öppet är endast ett nordsydligt ängsbetonat stråk med inslag av en. Mot strandvallen med idegransbeståndet i öster finns en större dikad myr. I övrigt är här hällmarkstallskog, vätar och några små långsträckta agmyrar.

I söder finns ett isälvdalsområde med tydliga terrasseringar.

Motivering för klass II: Ett fint exempel på en sammansatt gotländsk skogstyp med både typiska och ovanliga inslag.

Störningskänslighet: Mänsklig påverkan bör begränsas. Självklart bör ingen bebyggelse förekomma.

18:L1:klass II, Bogevik, BOGE /OTHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: Denna lagunliknande avsnörda vik ligger klämd mellan vägar och bebyggelse vid infarten till Slite. Tvärs över viken löper en åsrygg som nätt och jämnt når över vattenytan.

Motivering för klass II: I en alltmer urbant präglad miljö är det av stort värde att spara de närmaste omgivningarna till en vattenspegel som denna något så när intakta. Värdet förstärks av läget nära kusten.

Störningskänslighet: Stor för fasta anläggningar.

18:L2:klass II, Klinteberget och området väster därom, BOGE

Landskapsbildsbeskrivning: Berget ligger med en markant klint alldeles vid den stora landsvägen (146). Vackra raukar poserar längs kanten. Området väster om Klinteberget utgörs av ett småskaligt mosaikartat landskap. Brukningssättet växlar mellan åker och bete. En väg slingrar fram mellan fina gårdar. Vid några av gårdarna finns korslagda trägärdsgårdar av gammal gotländsk typ (standtun).

Motivering för klass II: Klinteberget, med de gotländska accenterna, klint och raukar, gränsar i väster till en intim odlingsbygd, med ålderdomlig prägel.

Störningskänslighet: Mycket störningskänsligt p g a den ålderdomliga prägeln, och klintens utsatta läge.

18:L3:klass II, Kusten Gylviken - Vitviken, BOGE /GOTHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta kustavsnitt består till största delen av strandängar med en flack och stenig karaktär. Undantag utgörs av Tjälderviken och Vitviken som är sandstränder. Kustlinjen är relativt jämn, men med några markanta uddar: Ajstudden, Långriv, Friggarsriv och Tjälderholm. Vid Tjälderholms stränder går kalkberggrunden i dagen.

Områdets öppna marker är betade och ofta bevuxna med stora ensnår. Skogen nära kusten är talldominerad.

Både Tjälderviken och Vitviken är välbesökta badplatser. Strandskogen av tall innanför Vitviken är idag hårt exploaterad med fritidshus.

Gothemån rinner ut inne i Vitviken vid Åminne, i skydd av en låg gräsbevuxen sandrevel.

Motivering för klass II: De öppna markerna vid Friggars och Tjälder bildar tillsammans med två av östkustens långa sandstränder ett fint kustavsnitt.

Störningskänslighet: Stranden och de delar av skogen som ligger nära stranden bör inte exploateras ytterligare.

19:L1:klass I och II, Kusten från Själsö förbi Snäckgärdsbaden mot Talludden, VISBY /VÄSKINDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Morfologiskt domineras landskapet av klinten, vars läge i förhållande till strandlinjen varierar, så att olika breda strandzoner uppstår. Klinten stupar brant på sina ställen. Krönet är beväxt med gles tallskog.

Strandkaraktären är växlande; ren sandstrand, kärrartade strandängar och grusstrand. Kusten upp till Kolens kvarn är starkt påverkad av närheten till Visby med många fritidshus, campingplats och friluftsbad.

Landskapet var förr mer öppet, vilket kan utläsas av det stora inslaget av täta snår och den vegetationsmässigt komplext sammansatta skogen. Lövvegetationen har tilltagit, sedan betesgången upphört, och kontrasterar fint mot den äldre tallskogen.

I området ingår Brucebo naturreservat och fågellokalen Skansudd.

Själsö fiskeläge har en fungerande fiskehamn.

Motivering för klass I (klinten) och II (i övrigt): Landskapet är naturskönt och imponerande med den markanta klinten och vegetationens växlande karaktär. Området utgör ett omistligt landskapsstråk även i egenskap av närströvområde till Visby.

Störningskänslighet: Känsligheten får främst bedömas efter områdets funktion som strövområde, men det bör hållas fritt från ytterligare exploatering även ur landskapsbildssynpunkt.

22:L1:klass II, Delar av Kallgate, Hejnum hällar, BÄL

Landskapsbildsbeskrivning: Mellan Bäl och Slite finns en uppsplittrad skogstyp. På märgelstensunderlag växer här en låg tallskog i mosaik med vätar och källmyrar. Karaktären är minst sagt ovanlig; fascinerande orörd och ödslig. Vägen mellan Visby och Slite går genom området varför man lätt kan uppleva detta slitagekänsliga landskap utan att slita på vegetationen.

Från vägen har man överblick över ett vidsträckt skogsområde norr om Kallgate, det s k Hejnum hällar.

Motivering för klass II: Gotlands största inte uppodlade märgelstensområde. Betydelsefull landskapsbildstyp för förståelsen av landskapets utveckling - hur det har sett ut förr.

Störningskänslighet: Extremt känsligt för dikning, avverkning och vägdragningar.

22:L2:klass II, Gane, BÄL

Landskapsbildsbeskrivning: Odlingsytan vid Gane har karaktären av en glänta. Från den konkava ytan ser man i alla väderstreck en tät skog som omsluter området. I dalbottnen rinner en liten bäck, vars läge anges av uppväxande lövvegetation. Marken är zonerad, åkermarken övergår till bete mot skogsbrynen. En del lövinslag i brynen.

Motivering för klass II: Landskapet vid Gane är ett fint exempel på en för Gotland karaktäristisk landskapsbildstyp; småskaligt, åker randzon bete. Värdet motiveras också av den omväxling, det avbrott som man upplever i kontrast med den omgivande skogen. Miljön kring gården Gane är genuin. De fina byggnaderna ligger på ett för Gotland karaktäristiskt sätt, i gränszonen till de magrare, torrare markerna. Gården dominerar helt den öppna ytan.

Störningskänslighet: Känsligt.

24:L1:klass I och II, Hejdeby - Follingboslätten, ENDRE /FOLLINGBO/ /HEJDEBY/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta landskap är helt präglat av odling, åkrarna är stora och jorden bördig. Området har många drag gemensamt med Stenkumladalen (36:2) men är ännu storskaligare. Avgränsningen i väster utgörs av en skogklädd sluttning, vilken höjer sig markant över den öppna marken. I öster fortsätter det storskaliga åkerlandskapet, men så småningom med svagare kontakt med den västra sluttningen som ger karaktären av dalgång.

Den norra delen av dalen är tydligt zonerad. Sluttningarna betas och här ligger även bebyggelsen och vägarna. Det halvöppna landskapet i sluttningen ger fina utblickar över dalen. I denna zon finns Hejdeby kyrka omgiven av mindre hagmarker, och det berömda Allkvieänge ligger i samma sluttning efter vägen mot Endre.

I den centrala delen av dalen är lövinslaget stort, exempelvis vid gården Svenskens. Det tydligaste landmärket är Follingbomasten. I söder har vi avgränsat området i och med Romavägen. Den har en vacker sträckning i detta odlingslandskap men är tyvärr kantad av en oxelallé; oxeln tillhör ett kargare landskap. Nästan parallellt med denna väg löper en askallé in till den stora gården Stava och utgör ett viktigt inslag i landskapet.

Motivering för klass I (den nordvästra sluttningen) och II (resten): Genom dalkaraktären är detta ett odlingslandskap som är ovanligt överblickbart och har en lättuppfattlig uppbyggnad. Den skogklädda sluttningen dominerar helt det innehållsrika landskapet.

Störningskänslighet: Av vikt för området är att jordbruket får fortsätta. Annan exploatering bör undvikas.

24:L2:klass II, Miljö vid Endre, ENDRE

Landskapsbildsbeskrivning: Endre ligger vid en markant höjd. Landskapet är mycket lövrikt på den östra sluttningen och i den lilla dalen vid dess fot. Brynen, dikesvegetationen samt björkarna och de kraftfulla ekarna i hagmarkerna ger ett lummigt intryck. Marken används främst till bete och åkrarna är få och små.

Landsvägen följer terrängen utan störande skärningar eller bankar.

Motivering för klass II: Detta är en miljö med ett lövrikt, småskaligt landskaps kvaliteter. För variationen i landskapet i stort är det viktigt att behålla denna lummiga dalsida. Den tydliga övergången från Hejdebys storskaliga åkerlandskap till denna kontrast, visar klart på kulturformernas beroende av naturförutsättningarna.

Störningskänslighet: En fast anläggning utan samband med jordbruket, uträtning av vägen, kraftledningsdragning eller fritidshusbebyggelse skulle få förödande konsekvenser i ett så här litet område.

26:L1:klass II, Odlingslandskapet O Källunge, KÄLLUNGE /VALLSTENA/

Landskapsbildsbeskrivning: Odlingsytan öster Källunge karaktäriseras av stora gårdar inneslutna i vegetation; gröna öar bildas i det annars åkerpräglade landskapet. Ofta leder rumsligt betydelsefulla alléer fram mot gårdarna.

Trots att marken är högklassig finns ett antal barrskogsplanteringar i landskapet.

Inom detta område spelar även topografin, genom några höjdsträckningar, en betydande roll.

Vägen mellan Bölungs och Allkvie har en naturlig sträckning och knyter ihop de olika gårdarna.

Motivering för klass II: Området är ett exempel på ett odlingslandskap där naturförutsättningarna inte är alltför ogina. Det är funktionellt entydigt, harmoniskt i sin uppbyggnad och av fattbar skala.

Störningskänslighet: Störningskänsligt för all verksamhet som inte har med jordbruksdrift att göra.

27:L1:klass I och II, Odlingsområdet vid Bäl och Vallstena, VALLSTENA /BÄL/

Landskapsbildsbeskrivning: Markerna vid Bäl karaktäriseras av åkrar som genom högväxt dikesvegetation och skogsdungar bildar välavgränsade enheter. Den rumsliga prägeln återfinns inom "byn" där gårdarna ligger inbäddade i lummig lövvegetation och där vägarna är kantade av askalléer.

Denna landskapskaraktär förändras mot Allkvie. Landskapet behåller sin småskalighet, men vegetation och brukningssätt övergår till enrika hedbetesmarker. Här ligger även den gamla exercisheden med extremt lågvuxna enar. Vägen genom området är fint inpassad i det svagt kuperade landskapet.

Öster om detta parti är lövinslaget markant och brukningssättet växlar mellan åker och bete. Här återfinns Alvena Lindaränge, ett av Gotlands finaste ängar.

Väster om vägen ligger några stora grustag som svårt har sargat marken.

Motivering för klass I (vid Alvena Lindaränge) och II (resten): Området ligger i förlängningen av dalgången vid Hejnum och tillhör det större värderade landskapsavsnitt som inom sig rymmer nästan hela skalan av gotländska landskapsbildstyper. Bäl och Vallstena representerar småskaligt åkerlandskap och hedartad betesmark.

Störningskänslighet: Ej så störningskänsligt för bebyggelse.

Kommentar: Om man vill bevara denna bygd som en helgjuten miljö bör man fylla igen de störande grustäkterna.

28:L1:klass II, Gothemån med omgivande marker, GOTHEM /HÖRSNE/VALLSTENA/

Landskapsbildsbeskrivning: I nordost avvattnas Lina myr genom Gothemån. Loppet är i början påverkat men har mot kusten en något naturligare sträckning med ravinartade partier. I den påverkade delen markerar uppkastade jordvallar åns lopp. Här består omgivande mark av en dalgång, till stor del uppodlad. Söder om ån omväxlar åker och betesmark. Den gamla vägen leder här följsamt förbi gårdarna.

Motivering för klass II: Gothemåns nedre lopp visar en för Gotland så ovanlig karaktär som ett till synes fritt lopp.

De fina betesmarkerna på höjdsträckningen söder om ån bildar tillsammans med gårdsmiljöerna en harmonisk helhet.

Störningskänslighet: Stor för åns närmaste omgivningar.

28:L2:klass II, Kusten Gothemhammar till S Kyrkebingegrunn, GOTHEM

Landskapsbildsbeskrivning: Strandkaraktären inom detta kustavsnitt är relativt öppna strandängar, förutom vid Gothemhammar där en klapperstensstrand utbreder sig nedanför den stentäckta låga klinten.

Den i övrigt flacka topografin understryker växlingen mellan kala strandytor, skogsbevuxna högre moränfläckar och strandvallar och enrika betesmarker.

Kusten är förutom vid Gothemhammar småskuren, med omväxlande näs och vikar.

Två öar finns efter denna kuststräcka; Sildungen och Kyrkebingegrunn. Sildungen är en fin lövklädd holme ungefär 1 km från stranden. Kyrkebingegrunn med vida strandängar avskiljs nu från land endast av ett smalt igenväxande sund.

I den skyddade viken söder om Kyrkebingegrunn ligger ett av ostkustens finaste fiskelägen, Agbod.

Motivering för klass II: Den öppna strandzon som strandängarna ger bildar en tilltalande övergång mellan skog och öppet hav. Ett för ostkusten karaktäristiskt avsnitt.

Störningskänslighet: Störningskänsligt i de öppna partierna. Viktigt är att kustbrynen hålls intakta och betade.

29:L1:klass I och II, Kusten S Visby, VÄSTERHEJDE /TOFTA/

Landskapsbildsbeskrivning: Kusten söder om Visby har ett flertal karaktärer. I den norra delen ned till Högklint går många gånger bebyggelse ända ned till klinten och har skapat ett parkartat landskap. Själva klintens morfologi är dock opåverkad. Den är hög och mäktig och avbryts ibland av nedvittrade delar som vid Fridhem.

Högklint är den mest besökta utsiktspunkten på Gotland. Från den öppna klippan kan man med blicken följa en storslagen kust både åt norr och söder.

Kusten mot söder inom naturreservatet är omväxlande och klintens uttryck skiftar ständigt. Falska raukar, mjukt vittrade delar och hisnande stup ger karaktären. Vegetationen är karg med knotiga tallar och innanför klinten även gran. Fritidsbebyggelsen har ett väl störande läge nära klintkanten.

Inom Tofta skjutfält är klinten och naturen lika variationsrik och här finns ett antal skogsklintar ett stycke från stranden.

Motivering för klass II (kusten Visby-Högklint) och I (från Högklint och söderut): Denna kuststräcka utgör tillsammans med klintarna vid Ireviken och Lickershamn den mest magnifika kustnaturen på Gotland. Om möjligt finner man här fler individuellt utformade partier. Att denna kust är av största värde för landskapets struktur kan inte nog poängteras.

Stora delar av dessa enastående naturvärden ligger inom militärt område. Detta försvarar emellertid inte att landskapets morfologi förstörs.

Störningskänslighet: Stor störningskänslighet trots i stora delar långtgående påverkan.

31:L1:klass II, Odlingsbygd i Akebäck, AKEBÄCK

Landskapsbildsbeskrivning: I utkanten av den stora och rika odlingsbygden mellan Follingbo och Roma ligger små gårdar efter vägen från Akebäcks kyrka upp mot Follingbo. Bebyggelsen är här präglad av helt andra odlingsvillkor än ute på slätten, som syns i öster. Hela området sluttar svagt uppifrån det mörka tallskogsbrynet i väster.

Miljön kring gårdarna är mycket detaljerad. Asken är ett karaktärsträd runt de ålderdomliga byggnaderna.

Motivering för klass II: En ålderdomlig, odlingspräglad miljö vid sidan av allfarvägarna men med utsikt mot jordbruksslätten. Därför är miljön viktig även som kontrast.

Störningskänslighet: Stor för fritidsbebyggelse i öppna lägen och för nya vägdragningar.

33:L1:klass II, Del av Dalhemå i öppet landskap, DALHEM

Landskapsbildsbeskrivning: Dalhemå har längs denna sträcka ett förhållandevis opåverkat lopp; den rinner genom ett helt öppet jordbrukslandskap. Men bäckravinen är klädd med en frodig vegetation av höga lövträd, främst ask, vilket gör att vattnet flyter fram i en lövsal.

Motivering för klass II: Åar med ett naturligt slingrande lopp är sällsynta inslag på Gotland. Alltså ett mycket unikt och värdefullt landskapselement.

Störningskänslighet: Åns lopp måste bibehålla sin slingrande karaktär, för att landskapsvärdena inte ska gå förlorade. Detsamma gäller vegetationen.

34:L1:klass I och II, Varierad odlingsbygd N Hörsne, HÖRSNE

Landskapsbildsbeskrivning: Öster om den långsträckta Tallmyr har landskapet en varierad uppbyggnad. Landskapsbildstypen är mosaikartad vid Hörsne och zonerad vid Baraberget i norr.

Man kan trots detta finna en gemensam nämnare för hela området. Det är i första hand topografin (varierad), men även småskalighet och fin bebyggelse.

Den vackra Dibjärs gård, söder om Hörsne vid en låg klintkant, har en uppfartsväg kantad av lövträd i ett även i övrigt lövrikt landskap. Tyvärr är det nu delvis spolierat av vägförbättringar.

Den andra ovanligt vackert belägna gården är Simunde i norr. Den ligger tydligt exponerad på en liten höjd, med utsikt över myren i väster. Den omgivande zonerade marken är till sin uppbyggnad lik dalen vid Hejnum, med omfattande inhägnat myrbete i de centrala delarna. Åker i sluttningen och bebyggelse innan betet (här hedbete) kommer igen mot brynet.

Baraberget reser sig intill skogsbrynet och är den enda höjden i öppet läge på denna del av Gotland.

Motivering för klass I (vid gården Simunde och Baraberget) och II (resten): Den norra delen utgör en samlad miljö med gården Simunde och det lövrika området norr om gården och Baraberget. Ödekyrkans gavel reser sig effektfullt över tallskogen. Här liksom i hela området uppskattar man småskalighet och detaljrikedom mycket p g a kontrasten mot den storskaliga uppodlade myren.

Störningskänslighet: Känsligt men främst i anslutning till de dominerande gårdarna. Vidare bör inga ingrepp göras i Baraberget.

34:L2:klass II, Lina myr, HÖRSNE /GOTHEM/VALLSTENA/

Landskapsbildsbeskrivning: Odlingslandskapet har skapats genom en utdikning av Lina myr. Den rena myrkaraktären med stora rundade videsnår finns dock delvis kvar längs den östra kanten. De angränsande markerna är relativt höglänta, med den jordtäckta klinten i öster som mest markant, topografiskt drag. Även vid Hörsne framträder en låg klint.

Jordbrukslandskapet är storskaligt, landskapselementen få. Variationerna finns i gränszonen mellan skog och myr. Denna zon består ofta av marker med ängsbeteskaraktär. Vid Smiss finns en något större lövskog.

På många ställen har man en fin utsikt över myren, bl a vid Medebys i norr, Smiss i väster och i de gläntor som finns utmed vägen i öster.

Motivering för klass II: En av de stora dikade myrar som är karaktäristiska för de centrala gotländska odlingsbygderna. Värdet ökar av att delar av den har bibehållit naturlig karaktär. Utsikterna över klinten med dess dominerande läge vid myren utgör ovanliga kvaliteter.

Störningskänslighet: Framför allt för skogsplantering.

Kommentar: Ur landskapsbildssynpunkt bör klintskogen gallras.

35:L1:klass II, Klintkusten S Blåhäll och sandstranden i Tofta, TOFTA

Landskapsbildsbeskrivning: Den klint som ger kusten söder om Visby dess storslagna utseende försvinner här sakta för att ner mot Gnisvärd vara helt utflackad. Stranden övergår till att bli omväxlande blockrik och av strandängskaraktär.

Gnisvärds fiskeläge har under senare tid blivit mycket populärt för fritidsbebyggelse och som småbåtshamn. Den ursprungliga miljön är på reträtt. Innanför hamnen återstår rester av äldre slåttermarker, numera hagmarker. Dessa har säkert bidragit till att göra Gnisvärd attraktivt för bebyggelse.

Toftastranden är mest känd som badstrand och har självklart där sin främsta funktion. Strandlandskapet har även andra kvaliteter. Strandlinjen är mjukt rundad ända upp till Gnisvärd, med en ganska hög dyn nära stranden. Dynområdet fram till det bakomliggande skogsbrynet är småkuperat. Den vegetation som präglar stranden är högväxta videdungar, som även ger svalka och vindskydd.

Motivering för klass II: Alla dessa strandtyper har ett väsentligt värde. Toftastranden med homogena dynsystem och lummiga videdungar känns välgörande mot den mörka tallskogen. Klinten som börjar vid Tofta skjutfält utgör den södra utlöparen på en magnifik kustnatur, tyvärr otillgänglig för intresserade.

Störningskänslighet: Inte mycket av vad som kallas "orörd" strandnatur återstår i området, men värdena bör inte hotas ytterligare om man vill behålla den magnifika kustnaturen.

36:L1:klass II, Miljön vid Forse gård, STENKUMLA

Landskapsbildsbeskrivning: Martille dalgång är en småskalig dal men utan tydlig zonering. I dalen urskiljer sig den sydligaste delen runt gården Forse som en värdefull enhet. Området är svagt kuperat. Marken med gården Forse centralt belägen på en liten höjd utnyttjas för bete och odling.

Motivering för klass II: Forse gård är en av de genuinaste på Gotland och är placerad i sällsynt samklang med topografi och brukningssätt.

Störningskänslighet: Ytterligare bebyggelse, nya vägar, kraftledningar o d skulle förta områdets karaktär.

36:L2:klass II, Dalgången Träkumla - Stenkumla, STENKUMLA /TRÄKUMLA/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta är en av Gotlands tydligast utformade dalgångar. Den ena sidan sluttar stundtals brant, den andra är flackare. Denna topografi ger en zonering i markanvändning: magra betesmarker, vägar och bebyggelse ligger i sluttningen och stora åkrar centralt i dalen.

Det föreslagna området avgränsas i nordost av Träkumla samhälle där en oenhetlig bebyggelse minskar värdet. Vid väg 142 intill Träkumla ligger ett änge.

Vid Stenkumla finns flertalet lättuppfattliga landskapselement. Kyrkan ligger högt och väl synlig i bygden, ett änge ligger i sluttningen. Bebyggelsen består av muromgärdade stenhus med ask och syren.

Till området har också förts höjden Acklundskulle med en mycket varierad skogsmark.

Utsikterna över de odlade markerna och ett vidsträckt skogslandskap i söder är imponerande.

Motivering för klass II: En dalgång med en mycket enhetlig uppbyggnad och zonering. Efter den branta sluttningen finns flertalet gotlandstypiska karaktärer - bebyggelsen, änget, kyrkan m m. Stenkumla kyrka är en kyrka som kanske mer än någon annan dominerar sin bygd.

Störningskänslighet: Dalen är känslig för bebyggelse, vägdragningar o d i exponerade lägen.

36:L3:klass II, Lövdominerat odlingslandskap i sluttning vid Ansarve - Gannarve, STENKUMLA

Landskapsbildsbeskrivning: Området utgör en fortsättning på Stenkumladalen men syns inte från denna. Sluttningen mot sydost är här svagare och egentlig dalbotten saknas. Själva sluttningen är smått kuperad. Markanvändningen är i huvudsak åker, men efter vägen förbi gårdarna Ansarve och Gannarve ligger mindre, igenväxande äng ar och större hagmarker med ek och björk. I sluttningens övre delar

blir marken magrare med enstaka hedbeten och gotlandstypiska, talldominerade hagar.

Motivering för klass II: Lövrikedom, variationsrikedom och småskalighet är områdets positiva värden.

Störningskänslighet: Små ingrepp är möjliga, exempelvis sparsamt utökad bebyggelse.

37:L1:klass II, Lövdungar i storskaligt landskap, VALL /HOGRÄN/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta är ett av det centrala Gotlands storskaliga åkerlandskap. Enheterna är stora och de öppna dikena ett minne blott.

I det öppna landskapet finns ett flertal större lövdungar med ek och ask som karaktärsträd. De flesta betas och påminner om dragen i det engelska parklandskapet.

Tidigare har dessa dungar hävdats som ängar och tre stycken bär fortfarande tydliga spår av detta. Det är dungen söder om Valls kyrka, den väster om gården Mickels och ett litet område efter vägen mellan Vall och Hogrän.

Motivering för klass II: I ett landskap som idag präglas av hård produktionsinriktning utgör dessa lövdungar ett värdefullt, avvikande element. Kulturhistoriska aspekter sammanfaller i stort med landskapsbildsvärdet.

Störningskänslighet: Den förändring som kan inträffa är att dungarna röjs för att ge odlingsmark. Detta bör inte ske. Andra förödande ingrepp som barrskogsplanteringar och fritidsbebyggelse lär knappast hota.

38:L1,29:L2,32:L1 och 46:L1, Alléer i kulturlandskapet, ROMA/VÄSTERHEJDE/ /BARLINGBO /BJÖRKE

Landskapsbildsbeskrivning: Alléerna utgör viktiga element i det gotländska kulturlandskapet. De offras idag av hänsyn till trafiksäkerheten, men även p g a att välfärd och ekonomisk status ej längre markeras på detta sätt.

De mindre alléerna (fortfarande ganska vanliga) hade ofta en dubbel funktion. De användes också för lövtäkt. Nyplanteringar är sällsynta.

De stora högväxta alléerna påverkar i hög grad jordbruksbygdens skönhetsvärden. Öns bästa exempel på detta finns i det storskaliga landskapet vid Roma Kungsgård. Även väster om Roma delar alléer upp det stora landskapsrummet. Övriga alléer återfinns efter den slingrande vägen upp till Stava gård ute på barlingboslätten och vid gården Nygårds söder om Visby.

Motivering för klass II: Alléerna utgör detaljer i landskapet men är ändå väsentliga för att ge odlingsbygden identitet och då främst den mark som på ett rationellt sätt utnyttjas för odling.

Störningskänslighet: Vägdragningar som inte tar hänsyn till alléernas linjespel kan få olyckliga konsekvenser. Självklart är alléerna även beroende av ett omgivande öppet odlingslandskap.

Kommentar: Det är viktigt att föryngring sker i tid.

41:L1:klass II, Kusten S Kyrkebingegrunn till Sandviken, NORRLANDA /GOTHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: Strandkaraktären ges av strandängarna som förr användes till slåtter, men som nu, i de fall de hävdas, utgör betesmarker. Även markerna innanför stranden användes tidigare på ett intensivare sätt för utkomsten. Skogen utnyttjades som hage och spår efter detta (stengärdsgårdar och rester av kulturpräglad vegetation) syns än idag.

Vid Hammars är strandterrängen öppen med ett fint småskaligt åkerlandskap. Lövträden är talrika, framför allt ask, men även odlingsrösen och gravfält visar på en ålderdomlig kulturtradition.

Söder om odlingsytan finns ett rikt landskapsparti med bl a ett änge.

Längs Djupå har tidigare funnits flera kvarnar med tillhörande fördämningar, varav en har bevarats och restaurerats. Vid Djupås utlopp övergår stranden till en sand- och grusstrand, av den typ som även återfinns nere i Sandviken.

Motivering för klass II: Den öppna strandzon som strandängarna ger bildar en tilltalande övergång mellan skog och öppet hav. Ett för ostkusten karaktäristiskt avsnitt.

Störningskänslighet: Störningskänslig i de öppna partierna. Viktigt är att kustbrynen hålls intakta.

42:L1:klass I och II, Del av odlingslandskapet i Eskelhem, ESKELHEM

Landskapsbildsbeskrivning: Mellan kustvägen (140) och Eskelhem ligger ett odlingslandskap med många olika karaktärer. De överallt genomgående dragen är lövrikedomen och kulturprägeln. Längst i väster är landskapsbildstypen mosaikartad. Små betes- och åkermarker växlar, ofta med markanta ridåer av buskvegetation efter dikena.

Utmed kustvägen är vegetationen tät, nästan lundartad, och dold i grönskan ligger en enhetlig gotlandsgård i huvudsak uppförd av sten. Gamla askalléer kantar vägarna till gården och ett mindre änge ligger i närheten.

Området är ständigt böljande men flackar ut mot öster. Analogt med detta blir markanvändningen enhetligare, småskaligt åkerlandskap, även om enheterna fortfarande är små.

Denna öppna odlingsmark gränsar i öster till ett ovanligt stort, lövrikt område söder om gården Ekeby. Det hävdas idag som änge och inom vissa delar genom ett inte alltför hårt bete. Tidigare har odling förekommit. Därom vittnar spåren av ett äldre regelbundet brukningssystem. Dessa små öppna ytor, både i änget och i betesmarken, ger omväxling och ljus åt den i övrigt mycket högväxta lövskogen.

Barrskog och undervegetation i allmänhet har vandrat in i området i takt med minskad hävd av marken.

Motivering för klass I (lövskogen) och II (resten): Det öppna odlingslandskapet har en ovanlig karaktär för gotländska förhållanden - kontinuerligt varierad topografi och tilltalande växling i markanvändning. Lövskogsområdet är det största på västra delen av ön och har förutom alla de kvaliteter som lövrikedom ger, en värdefull rumslig omväxling.

Störningskänslighet: Skall områdets värden bestå måste det aktuella hotet - barrskogen - snabbt neutraliseras.

Kommentar: Det är dock svårt att ange vilken betesintensitet som passar bäst. Det vore önskvärt om större delar kunde hävdas som änge.

45:L1:klass II, Område S Isums, ATLINGBO

Landskapsbildsbeskrivning: I det storskaliga åkerlandskapet mellan Mästerby och Atlingbo är ett område i norra delen av speciell vikt för landskapsbilden. Det öppna landskapet domineras där av lövdungar och ängar. Ett litet område just söder om Isums har klassats som ängsdominerat beteslandskap, medan de övriga lövinslagen ligger mer öppet i åkermarken. Beteslandskapet - hagmarken - är ovanligt kuperat med ständigt växlande utsikter när man rör sig genom landskapet. Ek och ask är de träd som sätter sin prägel på dungarna, även om björken sakta vandrar in.

Av ängarna bör de två som finns på varsin sida om väg 142 vid L Atlings framhållas som detaljrika intressanta miljöer.

Motivering för klass II: Lövrika hagmarker och ängar med ovanligt värdefulla drag. Värdet motiveras även av att dessa element ligger så pass öppet i landskapet och utgör en rest av en mer differentierad odling.

Störningskänslighet: Större ingrepp som barrskogsplantering, röjning o d skulle inverka på landskapsbilden.

47:L1:klass II, Gården Möllebos med omgivningar S Roma, VIKLAU /HALLA/

Landskapsbildsbeskrivning: Möllebos är en stor gård, som har rester från 1200-talet och är av kulturhistoriskt värde. En allé inramar uppfarten. Ett av de vattendrag som norrut bildar Dalhemå passerar gården, där den dämts till en vattenspegel.

Efter den slingrande bäcken i söder är landskapet delvis öppet. Tidigare har strandängarna betats, men området växer nu snabbt igen.

Motivering för klass II: Miljön med gården, allén, vattnet och ådalens öppna partier är detaljrikt och tilltalande. Den stora gården är också typisk för den bördiga jordbruksbygden vid Roma.

Störningskänslighet: Känsligt för nybebyggelse, vägdragningar och ingrepp i vattenföringen.

47:L2:klass II, Fritt bäcklopp i Dalhemås vattensystem mellan Viklau och Guldrupe, VIKLAU

Landskapsbildsbeskrivning: Öster om markvägen mellan Prästbåtels och Ollajvs finns i skogsmarken en bäck med slingrande lopp. I skogen närmast omkring vattendraget ligger öppna betade gläntor. Skogen är ovanligt växtlig och har förutom gran och tall även inslag av ek och björk.

De ljusa gläntorna och den slingrande bäcken med sitt lugnt flytande vatten är mot den mörka skogen en pastoral och fridfull idyll. Detta gäller framför allt i den västra delen som också är rik på vackert skulpterade enar.

Motivering för klass II: På Gotland är de flesta vattendrag så hårt påverkade av diknings- och sänkningsföretag att de rätteligen skulle kallas diken. En relativt opåverkad sträcka får i det läget genast ett värde, och här förhöjs värdet genom de vackra gräskläddа gläntorna.

Störningskänslighet: Områdets nuvarande karaktär hör så intimt samman med naturförutsättningar och brukningssätt att varje förändring skulle påverka värdet.

49:L1:klass II, Odlingsytan i Anga, ANGA

Landskapsbildsbeskrivning: Detta mosaikartade landskap kan karaktäriseras relativt enkelt.

Den dominerande markanvändningen är kargt hedbete med enprydda marker. Enheterna är små, och uppväxt dikesvegetation förstärker småskaligheten.

Att området är mosaikartat beror på att en riklig lövvegetation står i motsatsförhållande till de karga markerna. Således kantas vägarna ofta av ask, och dikesvegetationen är lövrik. Till sist finns ett prästänge och en dominerande lövdunge (betad) väster om Liffride med ek, ask, alm och hassel.

Angas små gårdar ligger fint utmed vägen och kring den ålderdomliga kyrkan.

Motivering för klass II: Den mosaikartade landskapsbildstypen har generellt ett stort värde. Typen kan beskrivas med ord som variationsrik, småskalig och fattbar. Anga har dessa egenskaper i en sammansättning som gör det till en attraktiv kulturbygd på östra Gotland.

Störningskänslighet: Måttligt känsligt för ny bebyggelse. Det är säkert svårare att klara av nya vägdragningar.

50:L1:klass II, Utholmen i Västergarn, VÄSTERGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Västergarns utholme, drygt 1 km från kusten, är en låg ö bildad av otaliga strandvallar. Då högvuxen vegetation förutom något enstaka träd saknas, dominerar dessa strandvallar ön helt och hållet. Vallarna är mjukt rundade med en fascinerande symmetri.

Från storlandet uppfattas Utholmen som en låg ö mot horisonten.

Motivering för klass II: Alla oexploaterade öar är av självklar betydelse för landskapsbilden utanför en öppen kust.

Störningskänslighet: Mycket störningskänslig.

50:L2:klass II, Kuststräcka S Toftastranden ned till Skansudde samt Paviken, VÄSTERGARN /ESKELHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: Kusten söder om Toftastranden består av en smal strandremsa mellan väg och hav. En uppstammad tallskog växlar med helt öppna strandpartier. Stranden är ovanligt brant för att bestå av löst material. Innanför kustvägen finns än mer markerade strandvallar. Remsan har förskonats från den typ av gles fritidsbebyggelse som ligger på andra sidan vägen.

Skansudde består av låg, svagt kuperad mark nära stranden. En del talldungar syns tydligt i det i övrigt öppna landskapet. En golfbana ute på udden bidrar till karaktären.

Innanför Skansudde ligger Paviken, det sista kvarvarande träsket på denna del av Gotland. Stränderna betas fortfarande i stor utsträckning, varför vattenspegeln uppfattas från omgivningarna.

Motivering för klass II: Detta är ett av de få orörda kustavsnitten mellan Visby och Klintehamn, varför strandnaturens särart och värden självklart bör skyddas. Paviken är av stor vikt som ett karaktäristiskt men numera relativt ovanligt landskapselement för Gotland.

Störningskänslighet: Stora delar av omgivningarna är hårt exploaterade varför landskapet helt skulle mista sina drag av ursprunglighet om även dessa områden togs i anspråk.

51:L1:klass I och II, Kusten från Lekarve i norr t o m strandreveln vid Koviken i söder, SANDA

Landskapsbildsbeskrivning:Stranden söder om Lekarve är oexploaterad. Den är attraktiv utom i partierna med något tråkiga tallskogsplanteringar.

Landsvägen går här mycket nära kusten med sällsynt formlös fritidsbebyggelse i skogen öster om vägen.

I den södra delen ligger en strandrevel, som löper rakt ut i havet. Reveln kallas för "Korumpu" och norr om den ligger en liten, mjukt formad bukt - Koviken.

Vid basen av halvön växer en låg genomsiktlig tallskog med av vinden vackert formade tallar. Där träd- och buskvegetationen slutar, ligger ett fiskeläge med hamn på sydsidan. Vackra stängsel följer den lilla vägen ned till bodarna.

Motivering för klass I ("Korumpu") och II (resten av kusten): Strandreveln är en unik naturbildning. En miljö som beror av fisket är här sällsynt pietetsfullt återskapad. Kontrasten mot det öppna havet förstärker värdet. Kusten vidare mot norr har främst sitt värde som en av de oexploaterade stränderna i trakten och av betydelse för vägmiljön.

Störningskänslighet: Speciellt "Korumpu" känsligt för alla former av exploatering.

51:L2:klass II, Kusten vid Vivesholm med Sagholmen och Räveln samt norra delen av Varvsholm, SANDA

Landskapsbildsbeskrivning: Norr om Klintehamn är strandlinjen uppbruten genom låga revliknande bildningar som skjuter ut i havet. Underlaget är framför allt sand, morän och strandvallar. Trädvegetationen är över lag sparsam. Emellertid förändras landskapet. Med minskad betesgång kommer snårvegetation in, men det är föga troligt att hela området kommer att utvecklas mot den slutna tallskog som idag finns centralt på Vivesholm.

Motivering för klass II: Denna strandnatur är ovanlig för gotländska förhållanden och spännande för en besökare. Halvöarna har dessutom ett läge i landskapet som motiverar ett skydd.

Störningskänslighet: De öppna markerna är mycket känsliga för spridd, gles bebyggelse.

51:L3:klass II, Odlingsbygd NO Sanda, SANDA

Landskapsbildsbeskrivning: Nordost om Sanda är odlingslandskapet småskaligt och svagt böljande. Dikesvegetationen är sparsam och ytan är därigenom mycket öppen. Tre stora gårdar med stenhus - Vives, Bäckstäde och Petarve - ligger i området. Vid Vives finns ett mindre, betat änge och norr om Bäckstäde ett stort nyröjt.

Dessa två ängar räcker till för att få området att verka lövrikt, trots att barrskogen står tät i norr.

Motivering för klass II: En av de vackra miljöerna vid Sanda. Det öppna landskapet och de stora gårdarna utgör en intim enhet.

Störningskänslighet: Störningskänsligt för fasta anläggningar.

52:L1:klass II, Liten odlingsbygd vid Gullarve - Gräne, VÄTE

Landskapsbildsbeskrivning: Ett avsides beläget småskaligt åkerlandskap. Det avgränsade området följer en kuperad höjdsträckning i nord-sydlig riktning. Bebyggelsen ligger uppe på åsen och gårdarna relativt tätt. Bebyggelsemiljön är enhetlig med genomgående stenhus och en äldre väderkvarn. Vid gården Botarve finns ett litet, numera betat änge. Landskapet är över huvudtaget lövrikt. Runt gårdarna står kraftiga träd och ute i odlingslandskapet finns flertalet mindre, betade lövdungar. En markant dikesvegetation fullständigar bilden.

Vägen löper efter åsen och utsikterna är otaliga över detta intima odlingslandskap.

Motivering för klass II: Området ger en stimulerande omväxling och många kontraster. Viktigt för denna bild är lövvegetationen, småskaligheten och den samlade bebyggelsen efter vägen.

Störningskänslighet: Det största ingreppet i detta landskap vore barrskogsplanteringar. Stora möjligheter finns att komplettera den befintliga bebyggelsen p g a landskapets rumslighet.

52:L2:klass II, Landskapsparti N Väte, VÄTE

Landskapsbildsbeskrivning: Landskapet varierar och ger ett frodigt sammansatt intryck. Den öppna marken är småskalig och antar bitvis hagmarkskaraktär. Bebyggelsen innesluts i lövvegetation och miljön kring kyrkan är speciellt fin. En bäck rinner i områdets östra kant.

Gården Norrbys med kvarn och tillhörande damm ger området kulturhistoriska kvaliteter.

Skogsmarken består delvis av högstammiga tallar med en kraftig undervegetation av gräs.

Motivering för klass II: Området är ett litet fint landskapsparti alldeles i anslutning till Väte kyrka. En mängd natur- och kulturupplevelser ryms inom en liten väl avgränsad yta.

Störningskänslighet: Stor, trots områdets sammansatta karaktär.

52:L3:klass II, Lövrikt område i Väte, VÄTE /HEJDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta är ett mycket lövrikt område med små åkermarker mellan de stora dungarna. Ytorna blir större och siktlinjerna längre i öster där området gränsar till en dikad myr.

I västra kanten vid väg 142 ligger detta landskaps främsta kännetecken; i det stora Fonnsänget väster om vägen. Det är hävdat. Ett mindre änge, numera betat, finns på andra sidan av vägen.

Nordost om den stora gården Medebys finns ett stort lövområde som bitvis håller på att förändras. Vissa delar av dungen hävdas som hagmark, medan andra växer igen och får nästan kärrartad tät lövvegetation. Den största förändringen svarar stora barrskogsplante-

ringar för.

Motivering för klass II: Det är viktigt att lövvegetationen bibehålls i det gotländska odlingslandskapet. Den är av mycket stor vikt för landskapets struktur och för att skapa kontrast och liv. Änget är ett av de största som hävdas.

Störningskänslighet: Bebyggelse utesluten i änget.

53:L1:klass II, Bebyggelsedominerat odlingslandskap V Hejde, HEJDE

Landskapsbildsbeskrivning: Väster om Hejde finns en randzon mot skogsmarken i söder. En väg löper genom området parallellt med brynet och med stundtals tät bebyggelse (vid Hejde, Forse och Dans).

Markanvändningen består i denna zon av övervägande bete med lövrik hagmarkskaraktär. Tillsammans med lövvegetationen runt gårdarna ger detta ett mosaikartat landskap. Närmast skogsbrynet kan hedbete uppträda.

Den västra delen skiljer sig något; den är öppnare - ett enhetligt småskaligt åkerlandskap. En bit från vägen, på en liten höjd, ligger en stor 1600-talsgård. Gården heter Tyrvalds och har en bred, nästan manshög stenmur runt omkring. Man får lätt intrycket av borg. Söder om gården går en delvis jordtäckt klint i dagen alldeles invid vägen.

Motivering för klass II: Ett nästan helt igenom kulturpräglat landskap som följsamt anpassat sig efter terrängen. Bebyggelsemiljön med den ovanliga muromgärdade gården i kombination med lövrikedom gör landskapet tilltalande intimt.

Störningskänslighet: Känsligt för illa anpassad bebyggelse, främst i den västra öppna delen vid den stora gården.

53:L2:klass II, Zonerat landskap V Hejde, HEJDE

Landskapsbildsbeskrivning: Detta odlingslandskap är tydligt zonerat och småskaligt. Mot brynen och på de högre liggande partierna betas den karga marken. Tall och enbuskar är karaktärsväxter.

I de lägre bördiga delarna odlas marken. Åkrarna är små, dikena öppna och dikesvegetationen låg och tät. I zonen mellan bete och åkermark ligger bebyggelse, stora och stadiga stenhus, med fri sikt över odlingsytan. Asken tillhör miljön närmast gårdarna. Bäst framgår detta sätt att bygga och odla marken efter vägen förbi L Krämplause ned till Ekeskogs.

Norr om vägen Sigsarve - Kauparve ligger en uppodlad myr och ned mot den finns en tydlig sluttning. Mark- och vattenförhållanden är här goda och landskapet har drag av den lövrika hagmarken med ask och ek i sluttningen. Ask inramar gårdsmiljöerna. Genom grönskan har man utsikt över myren.

Motivering för klass II: Detta är ett småskaligt, zonerat landskap med mycket av den gotländska karaktären. Zoneringen är förstärkt genom bebyggelsens läge och på så vis skapas ovanligt fullödiga miljöer.

Störningskänslighet: Känsligt framför allt för okänsliga vägdragningar och hårdare exploatering.

54:L1:klass II, Odlingsyta vid Krasse, GULDRUPE

Landskapsbildsbeskrivning: En stor gotländsk gård med typisk karaktär ligger centralt på denna odlingsyta och dominerar helt landskapsrummet. Åkrarna är många och små, betesmarkerna ligger spridda. Av de omgivande tallbrynen är en del tvära,andra naturligt sluttande. Dikesvegetationen spelar stor roll för variationen i området.

Motivering för klass II: Det är av vikt att en och annan mindre, något isolerad odlingsbygd bibehålls för att skapa kontrast i skogsmarken. Krasse är då ett bra val, mycket beroende på den vackra gården.

Störningskänslighet: Ett så här litet område tål inte mycket i fråga om ingrepp. För helhetens skull krävs att odlingslandskapet hålls öppet och att den vackra gården får dominera.

55:L1:klass II, Odlingsområde N Vänge kyrka, VÄNGE

Landskapsbildsbeskrivning: Området utgör en zon mellan den öppna uppodlade dikade myren och "storskogen". Nivåskillnaderna är markanta och delvis siktavgränsande i det kuperade landskapet. Markanvändningen är åker i små öppna ytor som omväxlar med skogsdungar.

I området ligger längs vägen några mindre gårdar. Vid den stora gården Gandarve breder fina betesmarker med solitära ekar ut sig. Områdets norra delar består av för gotländska förhållanden vidsträckta lövskogar.

På en av kullarna är halva skogen avverkad, vilket ger ett stympat intryck.

Motivering för klass II: Området är kontrastfyllt och har en varierad öppenhet, skapad både av markens kupering och av skogsdungarna. Ett exempel på ett fint småskaligt åkerlandskap.

Störningskänslighet: Måttligt störningskänsligt. De känsligaste elementen är skogsdungarna och topografin.

58:L1:klass I och II, Kusten Sandviken - Katthammarsvik, KRÄKLINGBO /ANGA/GAMMELGARN/ÖSTERGARN/

Landskapsbildsbeskrivning: Kustlinjen är varierad med markerade uddar och djupa vikar. Stranden består av strandängar förutom vid Hammarudden, som har klapperstenstrand.

Den öppna strandzonen är i huvudsak bred. Markerna betas i stor utsträckning och beroende på marktyp uppstår hed- eller ängsbeteslandskap.

Detaljrikedomen är stor efter hela kusten, och landskapet är hela tiden varierat trots att de översiktliga dragen är enhetliga.

Vi vill speciellt framhäva två miljöer med säregna och värdefulla drag:

Ett delområde ligger innanför fiskeläget Baju och den lilla ön Bendesriv. Här ligger ett småskaligt, uppsplittrat odlingslandskap. Små åkerlappar växlar med lövdungar och betade marker. Ett bestående intryck av kustavsnittet är den rika växtligheten och den expanderande fritidsbebyggelsen.

Det andra och största delområdet utgörs av ett landskap från de östligaste delarna av den öppna marken vid Kräklingbo och ut på den breda udden söder om Skarnvik. I odlingslandskapet vid Kräklingbo ligger flera små gårdar i de högre delarna. De stenmursomgärdade brukningsenheterna är små och växlar mellan karg betesmark, bördig åker och betad myrbotten. Hamlade askar, talrika odlingsrösen och väl anpassade vägar kompletterar den helgjutna miljön.

Öster om denna odlingsbygd löper ett ganska brett skogsbälte med stundtals växtlig granskog.

Ute på själva udden ligger ett mycket ålderdomligt kulturlandskap. Åkrarna är igenlagda men ett omfattande bete fortsätter. Två stora gårdar - St och L Hammars - ligger i området men används numera endast som fritidshus.

Det halvöppna landskapet mellan St Hammars och Garnudden (den norra stranden) är mycket lövrikt med talrika vastar av ask och hassel. Askarna har tidigare hamlats men sköts inte längre. Enstaka högväxta ekar finns även men får nu konkurrens av tall, oxel och björk.

Efter uddens östra strand är marktypen kargare och därmed lövinslaget sparsammare. Landskapsbildstypen har här klassats som ett enhetligt hedbeteslandskap.

Bebyggelsen efter hela kuststräckan består av fiskelägen och bodar med en självklar hemortsrätt. Fritidsbebyggelsen är stundtals tät i områdets inre delar och strandskogsbrynet påverkat därav.

Motivering för klass I (udden söder om Skarnvik) och II (resten): Människans odling har här märkbart format kustnaturen. Resultatet - ett sällsynt ålderdomligt, mångformigt och lättfattligt kulturlandskap - är mycket värdefullt för förståelsen av kulturlandska-

pets uppbyggnad och utveckling. Området representerar många av de drag och kvaliteter som är typiska för östra Gotland.

Störningskänslighet: De öppna betesmarkerna bör ej störas av ny bebyggelse.

Kommentar: Fortsatt bete och till viss del landskapsvårdande insatser skulle kunna säkra områdets värden.

58:L2:klass II, Hajdeby, KRÄKLINGBO

Landskapsbildsbeskrivning: Hajdeby består av en odlingsyta och en sluten gårdssamling med typiska gamla kalkstenshus. Gårdsmiljöns slutenhet förstärks ytterligare av omgivande lövvegetation. Vägen, en slingrande grusväg, är kantad av hamlade askar.

Markanvändningen närmast gården är åker. Mot skogen övergår den till bete. Den öppna marken avgränsas inte skarpt mot skogen; en övergångszon har skapats av de betande djuren. Vegetationen tätnar successivt och tilltar i höjd.

Motivering för klass II: Hajdebys landskapskaraktär är representativ för Gotland. Att just Hajdeby fått representera dessa odlade utmarker beror på att området är överskådligt och tydligt visar effekterna av jordhunger. Men även på att Hajdeby passeras på väg till välbesökta Torsburgen.

Störningskänslighet: Helhetskaraktären är känslig för element, som inte kan hänföras till ett jordbruk av denna typ. Eventuellt nytillkomna element måste noga anpassas till de befintliga.

Kommentar: Jordbruket vid Hajdeby bör vidmakthållas.

58:L3:klass I och II, Torsburgen, KRÄKLINGBO /ARDRE/GAMMELGARN/

Landskapsbildsbeskrivning: Torsburgen reser sig högt över den omgivande skogsmarken, höjdskillnaden är hela 30 m. Den markeras av den tvära klintkanten och den intressanta fornborgen. I klinten finns många grottor. Vegetationen består av växtlig gran- och tallskog. Från utsiktstornet har man en vid utsikt över Östergarnslandet, över odlingsytan vid Kräklingbo, Ala och Hajdeby och över skogslandskapet i söder med den närbelägna Diksmyr.

Motivering för klass I (klinten) och II (resten): Torsburgens landskapsbildsvärde bestäms av den höga inlandsklinten i kombination med den vackra skogstypen.

Störningskänslighet: Området är känsligt för ingrepp som bebyggelse, vägdragningar och utdikningar.

59:L1:klass II, Herrgårdsklint, GAMMELGARN

Landskapsbildsbeskrivning: I skogsmarken sydost om Torsburgen ligger en liten skogsklint, Herrgårdsklint. Den reser sig mycket tvärt ur den mörka skogen och skapar liv och dramatik i området. Ovan klinten finns en fornborg i den gallrade tallskogen.

Motivering för klass II: Östergarnslandet är mycket rikt på klintberg. De som i första hand ger landskapet karaktär är de i öppet läge. Men även skogsklintarna måste kunna dokumenteras. Dessutom utgör denna klint en verkningsfull kontrast i den omgivande barrskogen.

Störningskänslighet: Känsligt för större anläggningar.

59:L2:klass I, Klintklinten, GAMMELGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Klintklinten är det minsta av Östergarnslandets tre klintberg i öppet läge. (De andra två är Östergarnsberget och Grogarnsberget). Klinten ligger i norr och berget har en jämn sluttning åt söder. Karaktären på detta berg är ungefär densamma som på Östergarnsberget. Den lilla vägen norr om berget löper mycket vackert under klinten, som har en frodig askvegetation. Norr och nordost om berget ligger mycket lövrika betesmarker och gamla slåttermarker med hamlad ask mm. Det öppna landskapet upp mot Gammelgarns kyrka är ett småskaligt åkerlandskap, något kuperat, med Gammelgarns kyrka i tät grönska och några äldre gotländska gårdar som viktigaste inslag.

Motivering för klass I: Klintberg har stort värde som typiska drag i det gotländska landskapet. De omgivande markerna har alla de kvaliteter som ett lövrikt landskap kan ge.

Störningskänslighet: Känsligt, men inte så som Östergarnsberget och Grogarnsberget, då det inte har ett lika dominerande läge i landskapet.

59:L3:klass I och II, Kusten Sysnehalvön - Sjaustre, GAMMELGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Denna strands huvuddrag består av de två långa mjuka sandstränderna vid Sandviken och Gryngvik. Dessa bukter avskiljs av två uddar - Gryngudd och Sjaustreudd. Norr om Grynge består stranden av bl a en hög klippsträcka, kallad Briten. Norr om Sjaustre omväxlar klipp- och sandstrand med ett antal raukar.

Strandskogen består av tall och den där belägna fritidsbebyggelsen har tyvärr ibland fått en störande placering.

Motivering för klass I (Sjaustreudd) och II (resten): Detta kustlandskap utgör ett vackert exempel på en för ostkusten inte ovanligt förekommande sandkust.

Störningskänslighet: Orörda sandstränder bör självklart inte exploateras. I anslutning till uddarna kan det vara möjligt med en viss försiktig utbyggnad. Strandskogen har betydelse även för landskapets utseende, förutom den självklara funktionen som sandbindare.

60:L1:klass I, Östergarnsberget, ÖSTERGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Östergarnsberget med en hög klint mot norr ligger i anslutning till en mindre jordbruksbygd. Den uppodlade ytan är mycket småskalig och detaljerad. Enheterna - åker- och betesmarker - är små och varierade ofta avgränsade med mindre stenmurar och lövridå av främst ask. Ett antal mindre gårdar inbäddade i lövvegetation ligger spridda. Betesmarkerna är koncentrerade i ett smalt band nedanför klinten på något stenigare och magrare marker. Genom området löper en nybyggd väg som väl illustrerar motsatsen till begreppet "enhetlig kulturell struktur". Vägen skär nämligen okänsligt genom små nivåskillnader och ett småskaligt odlingssystem. Resultatet är emellertid bättre här än längre österut efter vägens fortsättning ut till Herrvik.

Vid Östergarn och vidare österut är inslaget av lövvegetation markant och betet extensivare i anslutning till den blockrika klinten.

Kyrkan i Östergarn ligger i nära anslutning till klinten och bildar tillsammans med ett tilltalande, välhävdat änge en mycket genuin miljö.

Uppe på själva klintberget är naturförhållandena mycket omväxlande. I den nordöstra delen ligger en mager bergsplatå med enstaka tallar och en agmyr. Mot söder ökar skogens slutenhet. Floran är variationsrik.

Förutom det ovan sagda kan storslagna utsikter och den slingrande vägen vid Östergarnsbergets nordöstra och östra klint nämnas.

Motivering för klass I: Detta klintberg har den vackraste och tydligaste klinten av alla berg i inlandsläge. Vegetation, vägar och bebyggelse nedanför berget harmonierar och har ett naturligt och därmed självklart sammanhang. Liksom Grogarnsberget utgör Östergarnsberget den viktigaste delen av landskapets struktur på denna del av Gotland.

Störningskänslighet: Berget ligger i nära anslutning till Östergarn och Katthammarsvik, varför bebyggelse inte är främmande i området. Dock bör inget göras, som hotar landskapsbilden på själva platån, vid klinterna och i den öppna marken i nordväst.

Ny bebyggelse kan tänkas i anslutning till vägen norr om berget.

Kommentar: Jordbruksmarken nordväst om berget bör hållas öppen i framtiden (åker eller bete).

60:L2:klass I, Grogarnsberget med dalgång i väster, ÖSTERGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Grogarnsberget har på bergsplatån ett hedbeteslandskap under minskat betestryck; alltså en blandning av talldungar, lövsnår, låg enbuskvegetation och öppna ytor. Den välutbildade klinten är högst i väster in mot Östergarnsberget. Hela platån sluttar svagt mot söder. En typisk lövvegetation växer nedan klinten. Ut mot havet i öster finns enstaka lågväxande talldungar mellan klinten och den steniga stranden.

De omgivande odlingsmarkerna utgörs av ett zonerat landskap. Det är betesmarker närmast klinten och åkermark i relativt stora enheter mot dalgångens centrala delar. Den glesa bebyggelsen ligger i övergångszonen mellan bete och åker och passar stundtals väl in i omgivningen, exempelvis gården Grogarns. Överblickbarheten i detta landskap är mycket god då siktavgränsande vegetation saknas.

Motivering för klass I: Grogarnsberget är ett typiskt, men ovanligt storslaget gotländskt kustklintberg och utgör tillsammans med Östergarnsberget och mellanliggande jordbruksmark det område som ger Östergarnslandet dess särprägel. Landskapsbildstyperna inom området, hedbeteslandskapet på platån, klapperstranden med den låga klinten i öster och den zonerade odlingsmarken utgör ett ovanligt enkelt och enhetligt sammanhang.

Störningskänslighet: Enkelheten och helheten genom ett fåtal harmonierande landskapselement; överblickbarhet och utsikter gör att landskapet är mycket känsligt. Speciellt känslig är själva klintkanten. Således bör ingen annan bebyggelse än den som har direkt samband med jordbruket tillåtas i området. Likaså skulle barrskogsplanteringar och skogsavverkningar ge svåra landskapsbildsmässiga konsekvenser.

Kommentar: Bete av bergsplatån och sluttningarna bör vidmakthållas.

60:L3:klass I och II, Kusten Herrvik-Sysne, ÖSTERGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Denna kuststräcka är relativt sammansatt men har några klara huvuddrag. I norr vid Herrvik finns en låg bergsplatå med brant nordsida, som helt dominerar kustens natur. Mot söder övergår stranden i sand och grus vilande på kalkberggrund. Ibland går hällen i dagen och med strandvallar och raukartade partier visar detta på havets bearbetning av strandlinjen.

Den bakomliggande naturen är hedartad och karg med enstaka talldungar. Små lövrika områden och äldre odlingslotter ligger insprängda i heden. Söder om Herrvik nedanför Grogarnsbergets fortsättning, finns en mindre, uppodlad mark på sandjord.

Herrvik är ett fungerande fiskeläge med ett mindre varv och talrika bodar. Det ligger sällsynt väl inpassat i landskapet.

Motivering för klass I (kusten och Herrvik) och II (landet innanför): En vacker orörd strand med geomorfologiskt enkla och rena drag, och med en av de få kustklinterna på östra Gotland.

Störningskänslighet: Detta enkelt uppbyggda landskap är mycket känsligt för ingrepp. Bebyggelse saknar tradition i ett så exponerat läge som det här är fråga om. En sparsam bebyggelse hör möjligtvis hemma vid Herrviks fiskeläge eller vid odlingsytorna.

60:L4:klass I, Sysnehalvön, ÖSTERGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Denna kalkplatå följer det morfologiska mönstret för andra höjder i trakten med en skarp brant åt norr och en jämnare sluttning åt söder. Halvön är till stora delar överlagrad av strandvallar och relativt mäktiga jordlager, men en låg klint blottläggs ibland längs den västra stranden. Halvön saknar trädvegetation och slån, enbuskar och andra snårbildande växter ger den karaktären av hedbeteslandskap.

Sysne fiskeläge ligger i skyddat läge på halvöns västra strand.

Motivering för klass I: Både till följd av sitt dominerande läge vid kusten och med hänsyn till de många vackra dragen i landskapets byggnad är detta landskap värdefullt.

Störningskänslighet: Ett öppet landskap med denna enkelhet i uppbyggnad är mycket störningskänsligt.

60:L5:klass I, Östergarnsholm, ÖSTERGARN

Landskapsbildsbeskrivning: Denna ö har samma morfologi som klintbergen på Östergarnslandet med klint i norr (ofta blockrik och sönderskuren genom havets inverkan) och en jämn sluttning åt söder. Holmen saknar högre vegetation, den är kal och gräsklädd. Här är m a o ett typiskt kustnära hedbeteslandskap. Ruinen av fyrvaktarbostället och den gamla fyren berikar öns siluett.

Motivering för klass I: Denna ö har för det första gotlandstypiska drag, för det andra ligger den mycket vackert utanför kusten. Den är även ett självklart blickfång främst från Grogarnsberget.

Störningskänslighet: Mycket känslig.

61:L1:klass II, Klinte - Muldedalen, KLINTE /FRÖJEL/

Landskapsbildsbeskrivning: Från samhället Klinte sträcker sig en vid dalgång ned mot kusten. I den övre delen är dalen delad; en gren följer Klinteberget mot söder och en gren (mot sydväst) övergår längre ned i den dal som vi nedan kallar Muldedalen.

Dalen mot söder är inte helt entydig, det är ibland mer fråga om uppodlad mark i en sluttning. Landskapsbildstypen är mosaikartad p g a växlande markanvändning och brukningssätt: åker, bete, bebyggelse, löv- och barrskog samt täktverksamhet (ej i bruk). Ovan detta landskap reser sig alltså Klinteberget med lövrika sluttningar och längst i norr med kyrka och änge vid klintfoten. Klintkanten bär spår efter en svunnen tid. Gamla kalkbrott sargar marken och rester av äldre bebyggelse skymtar genom nästan ogenomträngliga syrenbestånd.

Den gren som löper mot sydväst har som landskapsbildstyp ett småskaligt åkerlandskap. Den övre delen (öster om kustvägen) innehåller många små gårdar och mycket lövvegetation. Vägen genom området följer landskapet på ett riktigt sätt och är en viktig del av detta kulturlandskap.

Nedan kustvägen ligger sedan den tydligaste dalen (Muldedalen). Landskapsbildstypen är fortfarande småskaligt åkerlandskap, men bebyggelse saknas så gott som helt i detta avsnitt. Lövrik och sammansatt dikesvegetation kantar de oregelbundna åkrarna och skapar en omväxlande odlingsyta. Havskontakten utgör en viktig del av detta landskap.

Söder om Muldedalen finns en av de fåtaliga, enhetliga och växtliga granskogarna efter västkusten.

Motivering för klass II: Detta är de småskaligaste av Gotlands små, intima dalgångar. Ett omväxlande landskap med klinten, kyrkan och havet som de viktigaste elementen för landskapsbilden.

Störningskänslighet: Klintkanten är känslig. Likaså den del av Muldedalen som ligger väster om kustvägen och helt saknar bebyggelse.

62:L1:klass I och II, Odlingslandskap i Fröjel, FRÖJEL

Landskapsbildsbeskrivning: Landskapet vid Fröjel är mosaikartat med många växlingar och skiftande karaktärer. Mellan väg och kust är det till stora delar öppet med åker och bete.

Lövvegetationen är riklig med framförallt ask i den vattenrika branta sluttningen. Nere vid Valbybodar ligger ett tilltalande skogsparti med en liten myr och ett f d änge.

I norra delen av Fröjel ligger Gannarve udde med betade strandängar och -hedar. Udden växer igen med enbuskar, hagtorn, slån ~~och~~ nypon, vilket inte är störande.

Vid vägen intill och norr om Fröjels kyrka ligger två domineran-
vid
de höjder kallade Haugklintar och Fröjelklint. Båda bergen är till stora delar skogklädda, men man har trots detta många utsiktspunkter därifrån. Man ser närbelägna åker- och betesmarker, Gannarveviken och i fonden Karlsöarna.

Den äldre bebyggelsen i området känns naturlig kring den öppet och vackert belägna kyrkan. En del fritidshus ligger dock störande för landskapsbilden.

Till områdets karaktär hör också detaljer som fornminnen; exempelvis skeppssättningen vid Gannarve och fornborgen på Fröjelklint.

Motivering för klass II (vid Valbybodar) och I (resten): Detta mosaiklandskap med flera speciellt värdefulla karaktärer, har ändå störst betydelse för landskapsbilden genom alla sina utsiktspunkter.

Solnedgången är magnifik en sommarkväll i detta landskap.

Störningskänslighet: Viss utökad bebyggelse i anslutning till befintlig kan tänkas. Utsikterna från vägen bör inte störas.

63:L1:klass I och II, Lojsta, LOJSTA /LINDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Öppen mark norr om Fridträsk, Rammträsk och Broträsk samt skogsmark söder därom.

Den uppodlade marken i de norra delarna utgörs av ett småskaligt åkerlandskap med endast ett fåtal betesmarker, främst i sluttningen mot Fridträsk. Bebyggelsen ligger vid vägkorset vid väg 142 och följer vägen mot öster. Detta öppna landskap domineras av barrbrynet söder om sjöarna. Brynet lyfter sig ordentligt över den öppna marken, men är på nära håll rätt glest på grund av den låga boniteten på dessa klintar. Ett viktigt element är även den lundartade vegetationen vid Fridträsk.

I området ingår också skogsmarken i söder. Det mest påfallande draget hos den är variationen i topografi med ständiga sluttningar och branter. Skogen - mest tallskog - är ganska växtlig och variationsrik.

De små klintarna i området ger dessutom stora utsiktsmöjligheter.

Motivering för klass I (klintar och sjöar) och II (resten): Dessa klintar och småsjöar utgör de landskapselement som förknippas med Lojstaområdet. Vattenspeglar intill skogen ger dessutom säregna landskapsupplevelser.

Störningskänslighet: Klintar och sjöar är mycket känsliga för störning. Intrycket av orördhet bör bibehållas.

64:L1:klass II, Västra delen av odlingsbygden i Etelhem, ETELHEM /STÅNGA/

Landskapsbildsbeskrivning: De odlade markerna vid Etelhem ger upphov till ett flertal olika landskapsbildstyper. I nordost finns en storskalig uppodlad myr, vidare finns ett mosaiklandskap, ett storskaligt zonerat landskap med central åkermark och en randzon av bete och till sist (inom det avgränsade området) i sydväst en zonering med bete i centrum på en utdikad myr och med åkermark på sluttningarna. Mindre lövdungar ligger ute i den utdikade myren.

Samhället Etelhem med kyrka ligger helt inbäddat i lövvegetation med små hagmarker och betade f d ängar runt den koncentrerade bebyggelsen.

Bitvis har Etelhem samma karaktär som Lojstaområdet, p g a likartad geologisk uppbyggnad. Således finns i den västra delen ett träsk - Hagebyträsk - i anslutning till en låg skogklädd klint. Sigvaldeträsk, öster om Etelhem, med omgärdande fuktiga betesmarker med ek och ask, har samma ursprung.

Då stora delar av Etelhem består av utdikad och uppodlad myr och fukthållande moränmärgel ligger bebyggelsen på högre mark och i sluttningarna. Gården Bjärby öster om Etelhem, med vacker placering i landskapet är ett exempel på detta.

Till området har även förts ett mindre skogsparti i väster. Det utgör en fortsättning på Lojstaskogen. I skogen finns här ett flertal inlandsklintar och även en liten sjö (Liffrideträsk). En mindre, uppodlad myr ligger vid sjön och bildar ett detaljrikt och lättfattligt kulturlandskap.

Motivering för klass II: Det zonerade landskapet väster om kyrkbyn är förhållandevis ovanligt för Gotland. Det ovanliga består i att det har en så tydlig och lättfattlig zonering. Fint ligger också de små lövklädda höjderna i detta landskap. De små klintarna och sjöarna utgör typiska detaljer för denna inlandsdel av Gotland. De ger området mycket av dess särprägel. Särskilt vackert är Liffrideträsk.

Störningskänslighet: Bebyggelse utgör en naturlig del av ett kulturpåverkat landskap. Här måste man emellertid fortsätta bygga ekologiskt riktigt och på ett sådant sätt att landskapsbilden inte störs. Området är känsligast för skogsplanteringar; de fina utsikterna och landskapsvyerna bör ej brytas.

65:L1:klass II, Norra delen av odlingsbygden i Garde, GARDE

Landskapsbildsbeskrivning: Gardetrakten är en av de mindre odlingsbygder som framför allt karaktäriserar östra Gotland. Den är uppbyggd av en central gårdssamling med kyrka, och spridda jordbruksfastigheter utöver den öppna marken. Marken i Garde är bördig. Den största delen hävdas som åker och enheterna är större än normalt i dessa små odlingsbygder.

I Garde urskiljer sig ett litet område i den norra delen som extra värdefullt. I det avgränsade området ingår delar av den redan beskrivna åkermarken och dessutom ett mindre landskap av mycket sammansatt, mosaikartad karaktär.

Markanvändningen är skiftande med inslag av såväl hag- som hedbete. Att Garde är en gammal kulturbygd framgår av de äldre odlingssystem som framträder i betesmarkerna. Ibland tätnar lövvegetationen och är nästan lundartad med frodig undervegetation. Skogsbete förekommer också. I denna norra del är dikesvegetationen vanlig och gör landskapet rumsligt avgränsat.

Hela området är småkulligt, vilket förklarar den ständiga växlingen i markanvändning och brukningssätt.

Bebyggelsen är av ursprunglig typ; gårdar med stramt placerade huskroppar i anslutning till en liten höjd. Vegetationen runt gårdarna består av ask, ek, lönn och stora syrenbuskage. Av gårdarna kan nämnas Robbenarve och Bjärges som de kanske vackraste och mest karaktäristiska. En del allérester av hamlade lövträd finns efter den slingrande vägen i norr.

Motivering för klass II: Denna del av Garde är mycket enhetlig med stora estetiska kvaliteter. Markanvändning och brukningssätt har skapat ett tilltalande detaljrikt landskap. Bebyggelsemiljön i området är en av de vackraste på Gotland.

Störningskänslighet: En eventuellt nytillkommen bebyggelse måste anpassas mycket noga både till bebyggelsestruktur och -exteriör. Landskapsbildstypen är även känslig för barrskogsplanteringar på den hävdade marken.

65:L2:klass II, Guffride, GARDE

Landskapsbildsbeskrivning: Detta område ligger efter den lilla väg, som leder söderut från Garde. Direkt utanför "samhället" ligger en tydlig sluttning, som åt öster övergår i en låg inlandsklint. Vägen löper parallellt med klinten ned mot en stor platt åkermark i söder.

Landskapsbildstypen i anslutning till klinten är ett ängsdominerat beteslandskap, som längre ner i slänten övergår i ett småskaligt åkerlandskap. Det är m a o en tydlig zonering.

Lövrikedom och omväxling mellan öppna ytor och små dungar av lövträd karaktäriserar tillsammans med kraftfulla friväxande ekar i betesmarken detta landskap. Enstaka rester av lövvastar finns; framför allt av hamlad ask. Bebyggelse saknas i området.

Motivering för klass II: Denna landskapsbildstyp har många värdefulla egenskaper genom den växling och kontrast, som lövvegetationen och den öppna marken ger. Värdet förstärks genom att området ligger förankrat vid en klint och tack vare den följsamma sträckningen av vägen.

Störningskänslighet: Denna landskapsbildstyp är generellt inte så känslig för exempelvis bebyggelse. Området nedanför klinten är emellertid så viktigt för förståelsen av landskapets struktur, att det ej bör bebyggas.

Kommentar: Bete och åkerbruk i lämpliga delar bör vidmakthållas.

66:L1:klass II, Visne ängar, ALSKOG

Landskapsbildsbeskrivning: Detta område ligger väster om Visne myr och insprängt i ett vidsträckt skogslandskap. Landskapsbildstypen är ett ängsdominerat beteslandskap, som uppstått genom bete av äldre lövängar. Den skyddande och avgränsande lövvegetationen består av björk, ask, ek, hassel m m. Området sluttar ner mot myren och är tydligt kuperat. Visne ängar saknar bebyggelse; en mindre bilväg med vackra landskapsvyer går väster om området.

Motivering för klass II: Ett mycket tilltalande landskap, som i likhet med ängarna håller på att försvinna från Gotland.

Störningskänslighet: Bebyggelse, avverkningar, skogsplanteringar och liknande påverkan skulle förstöra landskapsbilden.

Kommentar: Fortsatt bete är önskvärt.

66:L2:klass II, Delar av odlingslandskapet i Alskog, ALSKOG

Landskapsbildsbeskrivning: Alskog är ett av de mest varierade odlingslandskap som ligger insprängda i det breda skogsbälte som löper från Fröjel på västkusten till Östergarnslandet på ostkusten.

En grusås i sydväst-nordostlig riktning delar upp Alskog i ett relativt storskaligt åkerlandskap i norr och ett betydligt småskaligare i söder. Bebyggelsen är koncentrerad till åsen. Här ligger kyrka, prästgård och ett antal större gårdar. Åsen betas och rymmer många fina miljöer. Som exempel kan vi nämna gården Snausarve med omgivningar. Här har betet, de mäktiga, fristående lövträden, de glesa envastarna och spår av de tidigare brukade åkrarna skapat ett koncentrat av kvaliteterna i ett gotländskt odlingslandskap.

Söder om åsen förekommer två avvikande karaktärer. Den norra delen upp mot gårdarna Rommunds och Lassor är påfallande lövrikt och betas i stora delar. Kulturgynnade träd och buskar som ask, ek och hassel växer fristående eller i mindre dungar. Marken är svagt men märkbart kuperad.

Mot söder förändras marktypen och blir av kargare art. Landskapsbildstypen övergår till hedbete med inslag av glesa talldungar. Inom området finns även ett av öns större gravfält (vid Digerrojr) och gravrösena ligger blottade i det fårbetade, småkuperade landskapet.

Motivering för klass II: Denna del av Alskog ger ett mycket harmoniskt intryck främst beroende på den utbredda betesdriften vilken ger landskapet säregna former. Ytterligare motiv är områdets ålderdomliga prägel.

Störningskänslighet: Området är känsligt för alla former av ingrepp. Sparsam bebyggelse kan tänkas efter den slingrande vägen omedelbart öster om området. Det största och allvarligaste hotet utgörs dock av utökad grustäkt i åsen.

66:L3:klass II, Kusten Ljugarn-Snausarve, ALSKOG /LJUGARN/LAU/

Landskapsbildsbeskrivning: Stranden söder om Ljugarn är en strandäng med en relativt bred öppen strandzon.

I området ned till Svajde fiskeläge ligger bakom stranden ett småskaligt åkerlandskap med tät lövvegetation. Vid Svajde fiskeläge når en storvuxen granskog nästan ända ner till stranden, vilket skapar omväxling i kustlinjen. I söder fortsätter sedan strandängen. En bäck rinner ut vid Tuten, och nere vid Snausarve tilltar lövinslaget ovan stranden. Ett änge och några lundartade partier ligger där ovanligt nära stranden för gotländska förhållanden.

Motivering för klass II: En vacker strand, särskilt söder om Svajde. Den norra delen av stranden har främst sitt värde genom att vara ett obebyggt område intill Ljugarns samhälle.

Störningskänslighet: Känslig som all strand, dock ej extremt; skyddade lägen finns.

67:L1:klass II, Delar av odlingslandskapet i Ardre, ARDRE

Landskapsbildsbeskrivning: Odlingsbygden i Ardre är ett småskaligt åkerlandskap. Ändå ryms skilda karaktärer i området.

I väster är landskapet relativt öppet (lite dikesvegetation förekommer) med barrskogsbryn i norr. Mot detta bryn och utmed det åt öster är karaktären genomgående hedbete. Det är dock inte fråga om någon tydlig zonering.

I sydost ökar lövinslaget och bebyggelsen (vackra stenhus). Den öppna marken är svagt böljande med ökad dikesvegetation. I och innanför det lövdominerade brynet löper två klintar: Petsarve- och Kaupungsklint. Den senares klintplatå består av mycket mager hällmark, varifrån utsikten ut över klintfotens askar och odlingslandskapet är mycket tilltalande.

Vägmiljöerna är mycket attraktiva; kommer man från söder förbi Ardre ödekyrka går vägen i en lövsal nedanför Kaupungsklint och när man når det öppna landskapet ser man strax det hävdade Mullvalds änge.

Centralt i området ligger bebyggelsen med kyrka, utan att behärska landskapet.

Motivering för klass II: Gotländska drag i odlingsmönster och bebyggelse saknas inte men värdefullast ter sig lövvegetationens förmåga att ge liv och rumslighet åt landskapet.

Störningskänslighet: Känsligt för störning, speciellt den sydöstra delen med lövsalen, klintarna och änget.

67:L2:klass I och II, Kuststräckan Sjaustre - Ljugarn, ARDRE

Landskapsbildsbeskrivning: Strandremsan består av sand med enstaka blockrika uddar. Den har alltså samma karaktär som stranden längre norrut. Efter denna kuststräcka ligger även ett raukområde - Folhammar. Strandtallskogen är stundtals uppluckrad med intima öppna ytor.

Även marken innanför själva stranden består av sand. På detta underlag finns en av Gotlands växtligaste skogar. Gran överväger och ibland ses helt enhetliga, trolska bestånd, men den riktiga benämningen på skogstypen är nog barrblandskog. Stora delar av skogen har avverkats under 1973 och 1974.

Fritidsbebyggelsen är det största hotet idag, och flertalet hus har letat sig ned till lägen nära stranden.

Motivering för klass I (Folhammars raukområde) och II (resten): Raukar ger mycket av Gotlands karaktär, och Folhammar är ett naturskönt raukområde och en effektfull kontrast mot den flacka sandstranden. Även sandstranden är ett omistligt karaktärsdrag i kustens landskapsbild. Skogstypen är ovanlig för gotländska förhållanden men även värdefull för sina skönhetsvärden.

Störningskänslighet: Ur landskapsbildssynpunkt är raukområdet självklart mycket känsligt för ingrepp. För sandstränderna gäller även att garantera deras fortbestånd som attraktiva badstränder.

68:L1:klass I, Stora Karlsö, EKSTA

Landskapsbildsbeskrivning: Denna välbekanta kalkstensplatå reser sig brant ur havet med en mångfald landskapsbildsvärden, förutom de väldokumenterade botaniska, zoologiska och geologiska värdena.

Att själva platån saknar högre vegetation medger vida utblickar över den svagt böljande gräsklädda ytan. Stora fält av orkidéer, sprickbemängda hällar i dagen och enbestånd tillhör platåns natur.

Klintarna är mycket dominerande med sina klipphyllor, grottor och ett rikt fågelliv. Trädvegetationen, främst i form av ask, är koncentrerad till delar av klintfoten, som också ofta är blockig. På några ställen viker klinten undan från stranden och lämnar plats åt klapperstensfält med strandvallar och ibland åt en låg klippkust. Fyren intar ett dominerande läge uppe på platån, men i övrigt är den sparsamma bebyggelsen koncentrerad till ett askrikt område nedanför klinten vid Hien samt till hamnområdet.

Motivering för klass I: Den egenartade uppbyggnaden, det exponerade läget och exemplet på gammal fårbetesmark där betet upphört ger ön dess odiskutabla värde. För de flesta är den en viktig del av begreppet Gotland.

Störningskänslighet: Mycket stor.

68:L2:klass I, Lilla Karlsö, EKSTA

Landskapsbildsbeskrivning: Lilla Karlsö har en uppbyggnad som i stort överensstämmer med Stora Karlsö. Här finns block- och klapperstränder, raukar, höga klintar och ovanför dem en vidsträckt och gräsklädd platå. Fåren håller all högre vegetation nere och snaggar gräsytan.

Av strandpartierna framträder den nordvästra delen som den kanske märkligaste. Från havet ser man en otillgänglig klipp- och blockrik strand mot den höga, vilda klinten.

Motivering för klass I: Samma som för Stora Karlsö, se 68:1. Förutom att ön har egenvärde, visar siluetten mot horisonten öns karaktäristiska, morfologiska uppbyggnad. Tillsammans med Stora Karlsö är den av omistligt värde.

Störningskänslighet: Mycket stor.

68:L3:klass II, Kusten mellan Kronvald och Sandhamn, EKSTA

Landskapsbildsbeskrivning: Stranden norr om Kronvalds fiskeläge består av sand och grus och är öppen mot havet. Vid Skansudd finns rester av ett änge med en del gamla ekar. Ytterligare norrut vid Vavle ligger en fruktodling ända nere vid stranden. Ett märkligt vindskydd av träslanor markerar läget.

Norr om fruktodlingen kommer en låg klint av lerig kalksten i dagen. Här finns skog och fritidsbebyggelse ända ut till strandlinjen. Denna strand mynnar i Djauviks fiskeläge. Stranden i norr har

samma karaktär, då den låga klinten snart framträder igen.

Hela denna kust norr om Djauvik har exploaterats för fritidsbebyggelse. Exploateringen har varit hård och ibland okänslig.

Motivering för klass II: Den låga, leriga klinten som kusttyp är ovanlig på Gotland och är värdefull för landskapsbilden. Fruktodlingen så nära kusten är ett uppseendeväckande inslag.

Störningskänslighet: En mycket känslig strand. Det är endast i skyddade delar av strandskogen som en exploatering möjligen kan motiveras.

68:L4:klass I, Ekstakusten, Kronvalds fiskeläge-Hammarudd, EKSTA

Landskapsbildsbeskrivning: Ett säreget kustlandskap. Den smala stranden av klappersten saknar vegetation närmast havet p g a dåliga växtbetingelser. Skogen kommer successivt med låga enar, tallar och enstaka granar. All vegetation har spår av havets och vindens inverkan.

Ute i havet ligger Lilla och Stora Karlsö, och solnedgången upplevd från denna kust är ett av Gotlands stora naturscenerier.

Området är fritt från bebyggelse.

Motivering för klass I: Detta är en av de absolut finaste kuststräckorna på ön. Karghet, hav och himmel ger en mycket enkel och därigenom enhetlig landskapsbild.

Störningskänslighet: Inga ingrepp kan göras.

Kommentar: Biltrafik är idag tillåten i området och låter sig knappast förbjudas. Däremot kan man tänka sig att reglera parkeringen efter kusten.

68:L5:klass I och II, Kusten Hammarudd, Langstiteviken, Bodbacke, EKSTA

Landskapsbildsbeskrivning: Söder om klapperstranden i Eksta skiftar naturen karaktär. Stenstranden slutar tvärt och en helt annan landskapsbildstyp tar vid - en låg strandäng, som inåt land övergår i hedbete. Ytan är flack, den enda variationen fås genom att stranden är flikig. Bl a finns en snart avsnörd havsvik - Langstiteviken.

En smal, slingrande väg med mycket långa trägärdsgårdar löper genom det flacka området.

Ute vid Bodbacke, där det finns en fin nedfartsväg, avtecknar sig siluetten av ett par bodar mot havet.

Inåt land avgränsas området av envegetation och successiva, betade barrbryn.

Motivering för klass I (vid stranden) och II (resten): En vacker öppen yta efter den i övrigt skogklädda stranden. Iögonfallande

är den markanta övergången mellan två skilda strandtyper.

Störningskänslighet: Känsligt genom den enkla uppbyggnaden.

Kommentar: Fortsatt bete är nödvändigt.

68:L6:klass II, Kulturlandskap vid Hägur och Bjärges, EKSTA

Landskapsbildsbeskrivning: Området ligger i den södra delen av ett svagt välvt landskap. Det är den del där de olika landskapselementen samverkar till en ovanligt genuin helhet.

Här ligger flera typiska gotlandsgårdar - en av gårdarna ståtar både med gårdskors och standtun - och flera väderkvarnar. Stengärdsgårdar markerar de olika odlingsenheterna.

Mot skogen i söder ligger betesmarker, i övrigt är den öppna marken åker.

Anmärkningsvärt är ett hamlat askbestånd vid gården Ajvide, som ytterligare poängterar landskapets kulturhistoria.

Motivering för klass II: Den helhet och harmoni som gårdarna med omgivande marker uttrycker är kulturhistoriskt intressant och utgör ett värdefullt landskapsavsnitt.

Störningskänslighet: Känsligt för ingrepp som stör det fina sambandet mellan gårdarna och odlingsmarken, t ex vägdragningar och fritidsbebyggelse.

70:L1:klass II, Gerum, GERUM /LEVIDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Landskapsbildstypen inom detta område är småskaligt åkerlandskap. Markanvändningen är i huvudsak åker med vissa täckdikade delar. Mot norr är brukningsenheterna mindre med ökad dikesvegetation av framför allt ask. I norra Gerum finns en del betesmarker, men även centralt på den öppna ytan, där några större lövdungar med ek och ask betas. Brynen som avgränsar området är av barrskogs- eller blandskogskaraktär. Punktvis finns ett magert hedbete i anslutning till barrbrynen - en antydan till zonering.

Bebyggelsen i området följer vägen i landskapets norra del och är av skiftande karaktär, stora gedigna stenhus som gården Ollajvs, mindre och även nyare hus vid Stenbjärs och Mickelbys.

Ett utmärkande drag för just jordbruksbygden i Gerum är att landskapet är ständigt böljande. Siktavgränsningarna växlar därför.

Ett mindre parti, värt uppmärksamhet, är det änge som ligger söder om gården Ollajvs. Stora ekar och askar, täta hasselbuskar omväxlande med öppna ljusa ytor ger ängets karaktär.

Motivering för klass II: Det småskaliga åkerlandskapet är den vanligaste landskapsbildstypen på Gotland, och Gerumbygden är kanske den vackraste representanten för denna. Kvaliteten ligger i det kulliga landskapets ständiga växlingar och i områdets lövrikedom. De centralt belägna hagmarkerna är mycket värdefulla.

Störningskänslighet: Detta landskap är känsligt för barrskogsplantering och avverkning av lövdungarna, vilket skulle förstöra karaktären. Eventuell bebyggelse kan grupperas efter vägen i norr.

71:L1:klass I och II, Lindeberget och markerna söder därom ned till Fardhem, FARDHEM /LINDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Till området hör Lindeberget med angränsande öppen mark, Sandarve kulle och norra delen av Fardhem. Landskapsbildstyperna skiftar med andra ord.

Lindeberget, Gotlands största inlandsklint, är skogklädd men med synlig klintkant. I sluttningen nedanför Lindeberget ligger det lilla samhället Linde med bebyggelsen samlad kring kyrkan. Sydväst om berget vid Källder har under senare år exploateringen för bebyggelse tilltagit.

Vidare åt sydväst utbreder sig ett skiftande mosaiklandskap. Åker, betad hagmark, hög och tät dikesvegetation, genuin bebyggelsemiljö, slingrande vägar kantade av ask och stenmurar ger trakten dess identitet. Två miljöer kan lyftas fram till närmare beskrivning:
Dels Sandarve kulle, en skogklädd 15-20 m hög höjd i den öppna marken. Den täcks av en tät barrblandskog utom i övergången till den plana marken där en tät lövridå bildar gräns. Nedanför den östra sluttningen tar en betad ekhagmark vid.
Dels bebyggelsemiljön efter vägen nordost om Fardhem. Där ligger bl a en stor muromgärdad gård med symmetriska flygelbyggnader alldeles intill vägen. En bäck, kantad av yppig grönska, rinner vid gården.

Motivering för klass I (Lindebergets klint, Sandarve kulle och mosaiklandskapet norr om Fardhem) och II (resten): Området innehåller gotlandskaraktäristiska landskapselement: klinten, som dessutom utgör ett viktigt landmärke för denna del av Gotland, bebyggelsen vid den fina romanska kyrkan i Fardhem samt gårdsmiljöerna i ett tilltalande lövrikt jordbrukslandskap.

Störningskänslighet: Det är i området möjligt att finna nya lägen för bebyggelse.

Kommentar: Varför inte hugga ned skogen på och kring Lindeberget?

72:L1:klass II, Asträsk, LINDE /LOJSTA/

Landskapsbildsbeskrivning: Söder om Lojstaskogen ligger ett litet träsk - Asträsk - i anslutning till en låg klint. Norr om träsket finns betade björkhagmarker; skogen i söder växer på småkullig mark. Söder om skogsdungen finns ett öppet småskaligt åkerlandskap. Skogsbrynet betas vilket har gett det karaktären av ett tallsavannlandskap. Där vägen mot Stånga tangerar dungen framträder en låg klint.

Motivering för klass II: I ett litet koncentrat finns här många attraktiva och gotlandstypiska landskapselement: klint med mager vegetation, ett ovanligt djupt träsk och fårbetesmark med gles tallskog.

Störningskänslighet: Bör ej bebyggas ytterligare då även en sparsam exploatering påverkar den enhetliga karaktären.

Kommentar: Fortsatt bete krävs.

73:L1:klass II, Ronmyr och Stångmyr, STÅNGA /LINDE/HEMSE/RONE/BURS/

Landskapsbildsbeskrivning: En storskalig uppodlad myr eller egentligen två stycken, som just öster om Hemse avskiljs genom ett smalt fastlandsnäs. Myren är omväxlande uppodlad och utnyttjad för bete. Inga siktavgränsningar i form av högre dikesvegetation finns. Endast några videbuskar och någon ensam björk skymtar ute på den stora platta ytan. Intrycket förstärks av de höga tvära barrbryn som omger myren.
I den norra delen ingår en fastmarkszon upp emot vägen mellan Linde och Stånga. Där ligger ett småskaligt åkerlandskap med enstaka lövrika hagmarker och dungar. Permanent bebyggelse finns i norra delen av fastmarken.

Motivering för klass II: Denna uppodlade myr är den som tillsammans med Lina myr har getts landskapsbildsvärde. Den representerar alltså en av de karaktäristiska gotländska landskapsbildstyperna. Ur renodlad estetisk synvinkel kan värdet diskuteras, men klart är att utsikten är magnifik. Ett så långt obrutet siktfält (10 km) över en absolut plan yta har man ingen annanstans på Gotland.

Störningskänslighet: Myren är självklart mycket känslig ur visuell synvinkel. Den kan dock knappast hotas av olämplig exploatering då sämre byggnadsmark inte finns.

74:L1:klass II, Odlingslandskap i Lye, LYE

Landskapsbildsbeskrivning: Söder om Lye samhälle ner mot Laus myr ligger ett ovanligt stort ängsdominerat beteslandskap, karaktäriserat av högväxta ekar och askar. Trots att åkermark finns upptagen på ett flertal ställen, ger trädvolymerna ändå intrycket av ett beteslandskap. Buskvegetation saknas nästan, varför relativt långa utblickar möjliggörs. De öppna ytorna växlar i storlek, vilket ger en rumslig variation. Topografin upplevs som platt även om området sluttar svagt mot söder.

I det avgränsade området ingår också den södra delen av Lye samhälle med två ängar vid kyrkan.

Bebyggelse finns, förutom vid kyrkan, efter vägen i områdets västra kant.

Motivering för klass II: Detta är det största sammanhängande lövområdet på denna del av Gotland. P g a täckdikning och rationellare jordbruksdrift är det även en landskapsbildstyp i försvinnande.

Störningskänslighet: Detta beteslandskap har ej den variation i vegetationssammansättning som underlättar inplacerandet av hus. Väsentligt är även att man inte hindrar utblickarna från vägen genom bebyggelse.

75:L1:klass I, Lausbackar med angränsande odlingsbygd, LAU

Landskapsbildsbeskrivning: Själva Lausbackar utgörs av ett hedbeteslandskap, till stor del igenväxande. Envegetationen ökar och bereder plats för tall och oxel. Vissa marker hävdas fortfarande och är öppnare. I öster går klinten i dagen och dominerar strandlandskapet. Klinten fortsätter sedan söderut ned till Kauparve i ett öppnare åkerlandskap med stora gårdar. Den är bitvis jordtäckt. Lausbackar har delvis utnyttjats för grustäkt men detta har ej helt spolierat karaktären. Utsikter finns över havet i öster och det småskaliga åkerlandskapet i norr och nordväst.

Landskapet i norr är svagt zonerat med karga marker mot Lausbackar. Nere på den lägre marken förändras karaktären till större åkrar, avgränsade med lövvegetation. Enstaka lövrika hagmarker finns, som vid gården Hemmor där landskapet har en nästan pastoral karaktär med hedlandskap och Lau kyrka i fonden.

Sydväst om Lau samhälle efter vägen ned mot myren finns ett variationsrikt åkerlandskap. Små åkerlappar, på kargare mark bete, stenmurar, lövvastar, små betade ängesrester och alléer, som den till gården Gannor, ryms i landskapet. Som sammanfattning kan man säga att det är ett mycket detaljrikt landskap med utsikt över den mycket platta Lau myr.

Motivering för klass I: Detta småskaliga landskap är mycket väsentligt som kontrast mot de stora öppna ytorna på Närhalvön. Det har dessutom egna kvaliteter som omväxlande vegetation och topografi, fint inpassad bebyggelse och följsamma vägdragningar - ett vackert landskap.

Störningskänslighet: Områdets variationsrikedom gör att det inte är så känsligt för förändrad markanvändning. Men stora krav måste ställas på lokaliseringen av nybebyggelsen i området. Täktverksamheten på Lausbackar bör begränsas.

Kommentar: Lausbackar bör betas. Det kan ur landskapsbildssynpunkt vara lämpligt med varierat betestryck.

76:L1:klass II, Kusten Fuldye - Kvännakershamn, SPROGE /EKSTA/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta kustavsnitt är flackt och öppet. Strandskogen, ofta långt från vattnet, består av tall men stundtals, som vid Sandholmsviken, av tät granskog.

Strandlinjen är flikig med grunda vikar. Den låga stranden leder också till att stora delar är sanka.

I detta öppna läge ligger ett antal fiskelägen och bodar, varav en del, t ex boden ute på den låga ön Busan, inte berikar landskapsbilden.

Klase fiskeläge har samlade bodar och efter nedfartsvägen passerar man först igenväxande marker med snår och tall. Den längre ned helt öppna marken präglas av långa stenmurar och välputsade betade marker. En kvarn norr om fiskeläget ligger i ovanligt läge.

Vid Snoderviken, norr om Kvännakershamn, är stranden sandig och strandängarna betade av nötkreatur.

Motivering för klass II: De drag som är värdefulla och domineran-de för denna kust är öppenheten och flackheten. Detta kulturlandskap upplevs mycket varierande beroende av väder och årstid. Det kan växla från kuslig isolering i dimma till idyll, soliga sommardagar.

Störningskänslighet: Den invanda och av tradition accepterade användningen av marken bör bibehållas. För bebyggelse innebär detta hårda restriktioner vad det gäller material och struktur. Strandbrynet bör av samma skäl undandras exploatering.

76:L2:klass II, Tallhage nära kusten, SPROGE

Landskapsbildsbeskrivning: Den gotländske odlaren har utnyttjat så gott som all mark på ön. Även skogsmarken har varit ytterst betydelsefull. Den har betats, i första hand av får.

I kustsocknarna på sydvästra Gotland finns ett brett skogsbälte nära stranden som tidigare har använts just på detta sätt.

Det avgränsade området utgör ett bra typexempel på detta brukningssätt och består av en utglesad ganska växtlig tallskog med ljus gräsklädd mark. Bitvis syns svaga strandvallar parallellt med nivåkurvorna.

Motivering för klass II: Området är värdefullt p g a hagens visuella kvaliteter och som ett typexempel på en allt ovanligare kulturbetingad miljö.

Störningskänslighet: Känsligt mot bebyggelse, vägar o d. Avverkning genom plockhuggning är ett ingrepp som är en nödvändig skötselåtgärd.

Kommentar: Det är självklart önskvärt med fortsatt bete.

79:L1:klass II, Den öppna marken vid Bandlunde, BURS

Landskapsbildsbeskrivning: Detta landskap söder om Burs och innanför Hummelbosholm präglas av marktyp och markanvändning. Det är karga marker som betas. Brynen är successiva. Den enda högväxta vegetationen på den öppna ytan är avbetade enar, hagtorns- och nyponbuskar samt någon enstaka uppvuxen tall.

Området karaktäriseras av bebyggelsen, främst genom de tre stora gårdarna Bandlunde, Hummelbos och Vanges. Alla har stora boningshus i sten och av typisk gotländsk exteriör. Runt husen växer ask, ek och föråldrade syrenbuskage, vilket fullständigar miljön. Strax väster om Vanges ligger ett vackert änge i anslutning till gården. Norr om gården ligger en annan typiskt gotländsk kulturmark. Där finns nämligen en betad hage med växtliga tallar, nästan av parkkaraktär.

Många av vägarna i området är raka och skär okänsligt genom landskapet. Utblickarna är tilltalande.

Motivering för klass II: Ett typiskt gotländskt kulturlandskap på karg mark.

Störningskänslighet: Områdets karaktär beror av betet. Markanvändningen kan alltså inte förändras om landskapet skall behållas.

79:L2:klass II, Kuststräckan Hörte-Hummelbosholm, BURS

Landskapsbildsbeskrivning: Stranden väster om f d fiskeläget Hörte är av strandängskaraktär och betas. Mot söder ökar steninslaget sakta och lokalt blir stranden blockrik.

I den innersta delen av Bandlundviken ökar återigen finmaterialet med frodigare vegetation som följd.

Skogen når nära stranden efter hela bukten och är så gott som helt fri från exploatering.

Motivering för klass II: En relativt orörd kuststräcka, typisk för östra Gotland. Vidare värden som vid havskontakt och utsikt över de öppna uddarna Närsholmen och Hummelbosholm i norr och söder.

Störningskänslighet: Strandlinjen och strandskogen är känslig för ingrepp i större skala.

79:L3:klass I och II, Hummelbosholm, BURS /RONE/

Landskapsbildsbeskrivning: Hummelbosholm är den nordligaste av de tre uddar (längre söderut Grötlingboudd och Faludden) som ger Gotlands sydöstra kust dess karaktärsdrag.

Landskapet är öppet, flackt med låg vegetation av enbuskar och lövsnår, m a o ett hedbeteslandskap. Betets påverkan växlar, varför vissa ytor helt saknar buskvegetation. Tidigare har marken härute odlats, och spår av detta finns fortfarande.

Den södra stranden är uppsplittrad med nästan avsnörda havsvikar, igenväxande vätar, snåriga partier och strandängar vilket ger en välgörande omväxling. Ett viktigt drag, och ett uttryck för områdets kulturpåverkan, är de stenmurar och de många genuina gärdsgårdar, som finns kvar i gott skick. Holmen är vidare så gott som förskonad från fritidshus.

I tallskogsridån innanför den öppna udden finns däremot ett antal nyligen utplacerade fritidshus.

Det hedbeteslandskap som breder ut sig väster om denna skog har en annan karaktär. De enbart gräsbevuxna ytorna saknas här. Envegetation dominerar nästan helt. Insprängt i denna mark ligger några enstaka vätar, som nu växer igen med ag. Även härifrån är utsikten vid - havet syns och i norr Burgen på Närhalvön.

Motivering för klass I (utanför skogsbältet) och II (resten): Trots den storslagenhet, som öppenhet och hav ger, finns i området även en märkbar och betydelsefull variation i detaljer, och det gäller framförallt den södra kustlinjen.

Området innanför är ett typiskt avsnitt gotländsk natur med positiva estetiska upplevelser.

Störningskänslighet: Detta öppna landskap är mycket känsligt för störning genom fasta anläggningar.

Kommentar: Bete av Hummelbosholm är önskvärt.

80:L1:klass I och II, Burgen och ett öppet landskap norr därom, NÄR /BURS/

Landskapsbildsbeskrivning: Burgen är en helt dominerande höjdsträckning på Närhalvön. Från dess krön är utsikten magnifik över havet med den flikiga kusten i söder och över ett vidsträckt storskaligt åker- och skogslandskap i norr. Åtminstone fem kyrkor - När, Lau, Garde, Lye och Etelhem - syns samtidigt.

På Burgen växer enbuskar och tall utom på den östra, lägre delen där landskapet är helt öppet. I den södra sluttningen går en låg klint i dagen med ett par mindre raukar intill.

Den norra sluttningen är mycket tydligt zonerad. Den karga marken närmast krönet övergår successivt i bördigare och vattenrikare mark mot dalen.

I det storskaliga åkerlandskapet växlar markförhållandena. I väster och i norr är det torrt och kargt, i övrigt bördigare. Detta medför att både löv- och barrdungar finns i landskapet.

Inom detta stora område finns det tre delar som drar uppmärksamheten till sig:
För det första landskapet efter vägen mellan Ammunde och L Gläves som ligger på en svag åsbildning. Efter vägen syns enbetesmarker, betade f d ängar, gotlandstypiska stenhus, gamla husbehovstäkter, spår av äldre odlingssystem i betesmarkerna m m.

För det andra ett kontrasterande område ungefär vid gården Dalbo rakt norr om Burgen. Här ligger stora gårdar (bördigt) med mycken lövvegetation och högväxta askalléer.

För det tredje hedbeteslandskapet Alverlajran, som ligger norr om de små gårdarna Ljugännes och Hägvide och nästan har alvarkaraktär. Oxel är ett mycket vackert och passande vägträd i detta karga landskap.

Motivering för klass I (Burgen med den norra sluttningen ungefär till gården Dalbo) och II (den norra delen): Burgens värde i detta öppna storskaliga landskap är uppenbart. Markanvändning, vägar och bebyggelse är anpassade till landskapets förutsättningar. Gotlandskaraktäristika saknas inte heller.

Landskapet i norr är av vikt som blickfång från Burgen men har också värderats som ett storslaget åkerlandskap med en skarp övergång till hedbetet i norr.

Störningskänslighet: Landskapet är i första hand känsligt för skogsplanteringar.

Kommentar: Krönet och norrsluttningen på Burgen bör betas så att utsikterna bibehålls.

80:L2:klass II, Kusten Snausarve - Närsholmen, NÄR /LAU/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta område utgörs av en ca 1 km bred strandzon. I den norra delen tangerar den Lausbackar inåt land. Den dominerande landskapsbildstypen är storskalig åker utom just nedanför Lausbackar där landskapet är småskaligt med åkermarker och lövrika partier.

Stranden är flack och mycket öppen; endast någon ensam talldunge syns ut mot havet. En, visserligen låg, men ändå dominerande höjd finns ute på Nyan vid Lausvik. Bebyggelse finns på ett antal ställen ute vid kustlinjen. Det är fiskelägena Nyudden, Nabben, Hammarnäs och Djaupdy. Alla utom Nyudden har väl samlad bebyggelse och deras siluett är effektfull mot havet. Annan fritidsbebyggelse innanför stranden stör det storskaliga landskapet.

Motivering för klass II: Det öppna flacka landskapet gör att upplevelsen av himmel, hav och land blir storslagen, ibland fascinerande ödslig.

Störningskänslighet: Landskapet är mycket känsligt för exploatering som ej är anpassad till landskapet. Exempel finns ute på Nyan där fritidsbebyggelsen har placerats väl öppet. Skogsplanteringar kan ge samma effekt.

80:L3:klass I, Kustområdet mellan Närsholmen och Hörte, NÄR

Landskapsbildsbeskrivning: Detta landskap är kargt och landskapsbildstypen är heddominerat beteslandskap. Väster om Pilgårdsvik når den storskaliga Närslätten nästan ned till kusten. Höjden innanför Närshamn och Kapellet är till stora delar enbevuxen och särskilt den östra sidan, där en låg klint löper intill stranden.

Stranden söder om Närshamn består i huvudsak av sand för att fram mot Kapellet bli stenig. I fortsättningen bort mot Hörte ökar lövvegetationen men intrycket är fortfarande "kargt kustlandskap" - utom intill själva strandlinjen, där vegetationen är frodigare.

I den norra delen av området präglas landskapet av bebyggelsen efter vägen. Gårdarna är stora och ligger öppet utefter en svagt kuperad åssträckning, som är en fortsättning av Burgen. Här står också tre väderkvarnar, varav en fortfarande är i bruk.

Den attraktiva marken nordost om Hörte har under senare tid exploaterats för fritidsbebyggelse.

Motivering för klass I: Det öppna, svagt kuperade landskapet rymmer flera drag typiska för Gotland. Till områdets värden kan också räknas: storslagenhet, fint anpassad bebyggelse och differentierad kulturprägel.

Störningskänslighet: Området klarar knappast mer exploatering. De små husbehovstäkter för grus öster om Kapellet visar detta. Möjligen kan man tänka sig begränsad fritidsbebyggelse, men den måste i så fall underordnas landskapet.

Kommentar: Området norr om Kapellet växer idag igen, och för landskapsbildens skull kan delar av detta med fördel bli skogbeklätt. Ängsstranden mot Hörte bör bevaras.

80:L4:klass I, Närsholmen, NÄR

Landskapsbildsbeskrivning: Närsholmen har ett storslaget, ödsligt hedbeteslandskap. Enstaka högvuxna enar, kala nedtill, förstärker områdets ödslighet. Halvön är gräsklädd, vilket gör att den vågiga marken dominerar upplevelsen av landskapet. I stor skala är topografin mjukt böljande. Enda avbrottet mot detta utgörs av stranden längst ute på Stangudden, där kalkberget går i dagen. Där finns också fyren och det stenmursomgärdade f d fyrvaktarbostället.

På näset ut till halvön finns en växtlig tallskog på sandigt underlag, vilken tyvärr är utan naturlig hemortsrätt här.

Motivering för klass I: Närsholmen har ett mycket vackert kustlandskap väl synligt från den närliggande kusten. En fascinerande synvilla utgörs av de akacieliknande enarna, som på håll ibland uppfattas som högväxta tallar. Fyren med fyrvaktarbostället korrigerar den förryckta skalan. Dessutom tillkommer uddens dominerande läge i landskapet och dess betydelse för landskapets struktur.

Störningskänslighet: Mycket känsligt för bebyggelse, täktverksamhet och skogsplantering.

Kommentar: Fortsatt bete med nötkreatur är önskvärt. Skogen på näset kunde med fördel gallras hårt och sedan betas.

81:L1:klass II, Kusten Kvännakershamn - Marbodar, HABLINGBO /SILTE/ /HAVDHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta stora kustområde är en av Gotlands öppnaste och flackaste stränder. Landskapet liknar östkustens uddar, men strandlinjens variationer är mindre här. De uddar som finns (Sandskallen, Laxskär och Snabben) är små och smala och underlagras ofta av sand och grus.

Denna öppna kust är ett resultat av bete och utsatt läge. Även utan bete kommer karaktären i stort att bestå. Enstaka fiskelägen tillhör den öppna strandens kulturmiljö men karaktären uppluckras nu genom senare års fritidsbebyggelse.

Indraget från kusten på något högre mark finns avvikande bebyggelse och miljöer. Ett exempel som kan nämnas är Petesgårdens svagt kuperade och lövrika 1800-talsmiljö. Innanför odlingslandskapet vid gården växer en vidsträckt tallskog som delvis fårbetas och har den genuina gotländska hagens utseende och funktion.

Även Nisse, ett småskaligt kuperat landskap i områdets södra del med tät bebyggelse, utgör en kontrast mot kustnaturens enkelhet.

Motivering för klass II: Vid värdering av dessa flacka kuster är det svårt att göra distinktioner mellan olika miljöer. Intrycket av landskapet kan förändras från punkt till punkt. Det måste ändå vara mest fruktbart att behålla hela området som en helhet då överblickbarheten är så god att även avlägsna kustavsnitt är av betydelse.

Fritidsbebyggelsen söder om Kvännakershamn har emellertid överskridit gränsen för vad detta landskap tål.

Störningskänslighet: Av resonemanget ovan förstås att landskapet är mycket känsligt för permanenta visuella störningar. Hotet utgörs i första hand av fritidsbebyggelse i öppna lägen.

81:L2:klass II, Hagmarker mellan Hablingbo och Havdhem, HABLINGBO /HAVDHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: I gränsen mellan Hablingbo och Havdhems socknar finns ett större skogsparti i ett i övrigt öppet jordbruklandskap. Denna skog utnyttjas som betesmark och i mindre delar även för slåtter. Betet har skapat ett mycket tilltalande landskap med glest bevuxna stängselomgärdade hagar. Både tall och lövträd förekommer.
Genom området löper en fint slingrande väg.

Motivering för klass II: Detta område är inom sig mycket omväxlande trots det enhetliga brukningssättet (bete). Det utgör ett ovanligt väl bevarat gotlandstypiskt beteslandskap.

Störningskänslighet: Känsligt mot exploatering i form av fritidsbebyggelse och vägdragningar.

82:L1:klass II, Kulturmiljö i västra Havdhem, HAVDHEM

Landskapsbildsbeskrivning: Längs landsvägen in till Havdhem från väster ligger ett flertal gårdar fram emot kyrkan. Stenbyggnaderna är av enhetlig karaktär, lövvegetation kringgärdar gårdarna. De ligger inte tätare än att de utgör en integrerad del av odlingsbygden. Ända fram till vägen når betade hagmarker med björk och vackra ängen med ask och hassel.

Motivering för klass II: Det är tyvärr alltför sällan som så här enhetliga miljöer finns kvar intill "kyrkbyarna". Ofta har 1900-talets bebyggelse splittrat de ursprungliga värdena.

Störningskänslighet: Känsligast för störning är områdets struktur, d v s förhållandet mellan jordbruksmarker, byggnader och vägar och deras övergripande samband med kyrkan.

84:L1:klass II, Inlandsområde vid gårdarna Uggårde och Vinarve innanför Raudstajnsviken, RONE /EKE/

Landskapsbildsbeskrivning: Hela området utgörs av ett hedbeteslandskap. De inre delarna innehåller relativt mycket åkermarker, men hedens karghet lyser igenom. Vegetationen domineras av enbuskar även runt de små åkrarna. Efter de många stenmurarna och i de numera lågt utnyttjade betesmarkerna är enen högväxt och bildar ibland täta ridåer. Lövvegetation kantar vägarna till de fåtaliga gårdarna. I detta landskap känns dessa livgivande. Speciellt Uggårde och Vinarve är vackra stenhus med typiskt gotländsk byggnadsstil.

I det halvöppna landskapet ner mot havet och mot söder minskar uppodlingsgraden successivt. I anslutning till gården Uggårde vidtar ett flackt öppet hedbeteslandskap med öns mäktigaste bronsåldersgravar. Marken är märglig och fuktighetshållande vilket i de sydligaste delarna ger landskapet en alldeles speciell karaktär. Även där betet har upphört för länge sedan är landskapet halvöppet, och gräsklädda marker växlar med låga talldungar. Området saknar bebyggelse vilket förstärker intrycket av utmark.

Motivering för klass II: Området är en karg utmark där odling och bete skapar ett tilltalande och fascinerande landskap runt vackra gårdsmiljöer. Påtagligt är också att kulturlandskapet har en mycket ålderdomlig karaktär, och på flertalet ställen syns spår av äldre odlingssystem (fossila åkrar).

Störningskänslighet: För detta enkelt uppbyggda landskap måste kraven ställas så, att en eventuell ny bebyggelses material och exteriör väl ansluter till områdets nuvarande karaktär. Den södra delen bör helt undandras bebyggelse.

84:L2:klass II, Kuststräckan Tomtbod-Ronehamn, RONE

Landskapsbildsbeskrivning: Den strandnära zonen har sin speciella karaktär. Detta är en av de blockrikaste gotländska stränderna, och strandlinjen är uppsplittrad. Vegetationen är av strandängstyp.

Innanför den öppna stranden utbreder sig ett omväxlande men igenväxande hagmarksområde. Betet har gett området en parkartad karaktär. Andra obetade delar växer snabbt igen med strandens snårvegetation. I områdets norra del ligger Tomtbods fiskeläge med en- och snårbeväxta strandvallar in mot skogen.

Motivering för klass II: Strandtypen är ovanlig på Gotland med många värdefulla miljöer i detaljskala. Hagmarksresterna i strandskogen har många kvaliteter för landskapsbilden, framförallt som ett varierat strandbryn.

Störningskänslighet: Den öppna stranden är känslig för ingrepp, medan hagmarksområdena är tåligare.

Kommentar: Önskvärt med bete i den igenväxande strandzonen.

85:L1:klass II, Centrala delarna av kulturlandskapet i Eke, EKE

Landskapsbildsbeskrivning: Genom odlingsbygden i Eke löper en låg men markant åsbildning. Åsen är en av de naturförutsättningar som styrt uppbyggnaden av detta kulturlandskap. Längs åsen ligger de stora gårdarna, den stora landsvägen och kyrkan. Vid kyrkan finns ett änge med vikande hävd, men även betesmarkerna uppe på åsen är lövrika med ek och ask.

Det omgivande flacka landskapet är småskaligt och brukas i första hand som åker. I det avgränsade områdets södra del blir marken magrare och bete blir det vanligaste brukningssättet; speciellt mot det låga successiva tallskogsbrynet.

Motivering för klass II: Låga grusåsar är ofta centrala element i de gotländska kulturbygderna (jfr landskapen i Alskog och Lummelunda-Stenkyrka). Åsen genom Eke är den som bäst har stått emot nya tiders ingrepp och landskapet är därför mycket enhetligt och harmoniskt. Områdets värde motiveras också av mångfalden gotlandstypiska detaljer.

Störningskänslighet: Känsligt mot vägdragningar och bebyggelse som saknar anknytning till åsen.

85:L2:klass II, Kuststräckan Ronehamn-Bybod-Gansviken, EKE /GRÖTLINGBO/

Landskapsbildsbeskrivning: Stranden söder om Ronehamn är blockrik. Vegetationen ned till Bybod är ensartad och karg, berggrunden går i dagen på flertalet ställen. Strandlinjen är dock för gotländska förhållanden ovanligt flikig. Utanför stranden ligger ön Sigdesholm med typisk kontur. Den är betad, svagt välvd och gräsklädd. Söderut efter Gansviken blir stranden mer ängsartad.

Motivering för klass II: En karg, ödslig kust utan större kulturpåverkan och med en ovanlig karaktär för ön. Den bör bibehållas i detta skick.

Störningskänslighet: Detta låga flacka landskap är mycket känsligt för exploatering.

86:L1:klass II, Näsudden, NÄS /HAVDHEM/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta är det enda stora öppna området på västra kusten. Den yttersta delen av udden påminner närmast om Faludden - ett heddominerat beteslandskap, med enstaka åkermarker. I kustzonen fortsätter detta landskap ända upp till St Däppan.

Efter Burgsvikens innersta strand ligger en fuktig landvinningsmark med många småvätar och kraftig enbuskvegetation. Tallen invaderar nu området. Delar av den rumsligt omväxlande naturtypen betas.

Inåt land ökar uppodlingsgraden och landskapet övergår successivt i ett storskaligt åkerlandskap trots att marktypen fortfarande är hed. Denna övergång sker ibland vid en låg, men markant höjdsträckning som delar av den öppna ytan.

Mellan Näs och gården Olsvenne 3 km längre söderut ligger ett småskaligt åkerlandskap med gott om typiska stenhus, dikesvegetation och regelbundna odlingssystem (arrondering).

Lövvegetation dominerar först nere vid gården Olsvenne och landskapsbildstypen blir uppsplittrad och mosaikartad.

Motivering för klass II: Den svagt böljande topografin ger omväxling i överblickbarhet; ofta möts land och himmel utan sedvanlig skogshorisont. Den varierade uppbyggnaden av odlingslandskapet ger både stora, nästan oändliga och små, intima landskapsrum. Dessutom är det ovanligt med denna karga typ av storskaligt åkerlandskap.

Störningskänslighet: De stora öppna ytorna tål knappast ny bebyggelse, täkter eller skogsplanteringar.

87:L1:klass II, Lövrikt landskap S Grötlingbo, GRÖTLINGBO /FIDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Söder om samhället Grötlingbo ligger ett mycket lövrikt landskap. Det är ett resultat av brukningssätt och marktyp. Således ligger små ängar och betesmarker med lövvastar och hamlade askar insprängda i åkermarken. Även den talrika bebyggelsen inramas av trädvegetation.

Motivering för klass II: Ett omväxlande, lövrikt landskap som dessutom är av stor betydelse för miljön efter väg 142. Att området inte har värderats lika högt som det angränsande och likartade området 87:2 beror på att bebyggelsen saknar särskilda kvaliteter.

Störningskänslighet: Bebyggelse bör ej placeras alltför tätt efter vägen. Nyodling skulle självklart helt förändra landskapets kvaliteter.

87:L2:klass I, Grötlingboudd och området innanför udden, GRÖTLINGBO/FIDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Inom detta stora avsnitt urskiljs tre skilda delområden. Det första är området öster om Grötlingbo, som är ett av Gotlands lövrikaste, det andra är ett mindre hedbetesområde vid gården Rovalds alldeles innanför udden och det tredje själva udden.

Det lövrika området är mosaikartat till sin uppbyggnad. Markanvändningen i de öppna markerna växlar mellan åker och bete i små enheter, avgränsade med löv- och stenvastar. Lövvegetationen dominerar landskapsbilden helt och det träd som märks mest är asken. Den finns i vastarna som planterat vägträd, i lundarna och i ängarna.

Gårdarna i området är små och ligger nära de små slingrande vägarna. De är alla stenhus och hela bebyggelsemiljön är genuin och liksom hela detta område egentligen värt en utförligare och fullödigare beskrivning.

Landskapet vid Rovalds står i slående kontrast till den beskrivna frodigheten. Här möter ett kargt hedlandskap. Åkermarkerna är få och magra. Betestrycket varierar, vilket gör att en del ytor är gräsbevuxna, andra tätt beväxta med skulpturala enar. På de gräsklädda markerna syns tydligt ett äldre, småskaligare odlingssystem. Genom detta öppna landskap skär långa, magnifika stenmurar av sandsten med enstaka lövuppslag vid murfoten. Några små gårdar ligger efter vägen. De är väl synliga i landskapet och anpassade till det. Här finns emellertid ett hämningslöst exempel på fritidsbebyggelse i dess sämsta form.

Ett mer varierat hedbeteslandskap finns ute på själva udden. Vissa delar, främst i norr är helt dominerade av en. En del nästan trädartade exemplar finns i den öppna marken. Centralt vid Kauparve ligger en liten hagmark med björk och någon gran. Söderut blir landskapet omväxlande och mer rumsligt.

Den södra stranden är mycket vacker. Den är uppsplittrad med lagunartade havsvikar, stora och små vätar samt låga öar ute i vattnet. Det blir en mycket stark effekt av alla dessa skiftande vattenspeglar och de låga gräsklädda markerna.

Ute på udden ligger två stora jordbruksfastigheter med poppel som vårdträd.

I området ingår även de delvis igenväxande strandängarna ned till Stapeludden samt Ytterholmen.

Motivering för klass I: Detta område rymmer ofantligt mycket som är typiskt för det gotländska landskapet. Här finns gotländsk bebyggelse, hedbetesmarker, vätar, ängar, hagmarker m m. Vidare är landskapsbildstyperna sådana att de i sig är värdefulla. Lövrikedomen med förändring under året, de enbevuxna betesmarkerna med utsikter och tidlöshet. Stränderna med sällan skådad variationsrikedom och skönhet. Dessa landskapsbildstypers samlade betydelse för det gotländska landskapet är ovärderlig.

Störningskänslighet: Ett dylikt område måste handhas med största varsamhet. Inga större förändringar bör tillåtas. Variation i betestryck och enstaka fritidshus i rätt läge behöver inte förstöra helhetsbilden, men de stora dragen måste bibehållas.

88:L1:klass II, Odlingslandskapet Fide - Öja, FIDE /ÖJA/

Landskapsbildsbeskrivning: Detta landskap begränsas av Burgsvikens strand i väster och av Austerrums alvarmark i öster.

Hela området har klassats som ett mosaiklandskap med betes- och åkermarker, ängar (bl a Fide prästänge och Bredkvie änge) och skogsdungar i en ständig växling.

Lövvegetationen dominerar i området och hjälper till att göra landskapet rumsligt välavgränsat. Detta markeras också genom de regelbundna odlingsenheterna. Lövvastarna i den öppna marken är mycket variationsrika i höjd och i artsammansättning.

Området utgörs av en bred höjdsträckning med den brantaste sluttningen mot väster. Tvärs över denna ås går flertalet raka vägar med utsikt över Burgsviken och Näsudden.

Ett område med fritidshus ligger vid Björklunda på västkusten.

Motivering för klass II: Ett vackert och kontrastrikt kulturlandskap med ovanlig variation och lövrikedom. Rumsligheten upplevs som positiv, liksom utsikten mot havet i öster.

Störningskänslighet: Detta område är känsligt för barrskogsplantering, ohämmad exploatering för fritidsbebyggelse, men även för nya vägar som bryter områdets regelbundna uppbyggnad.

89:L1:klass I, Austerrum, ÖJA /FIDE/

Landskapsbildsbeskrivning: Här är det svårt att göra exakta avgränsningar. Det är ett öppet hedbeteslandskap, som successivt går över i bördigare marker och en annan landskapsbildstyp inåt land. Tidigare har denna mark endast varit täckt av en grässvål, men med minskad betesgång har främst enbuskar och slån tagit överhanden. I deras spår kommer tall och någon enstaka oxel. Stora ytor är nu beväxta med nästan mattbildande snårvegetation.

Landskapet har dock fortfarande en stark kulturprägel; det finns långa stenmurar och betesstängsel, och nere vid stranden ligger någon enstaka fiskebod.

Utsikterna är mycket vidsträckta och landskapet förefaller nästan oändligt.

Underlaget är dåligt dränerat, varför sankmarker och vätar på sina ställen, t ex nordväst om Skäret, har en dominerande utbredning.

Området är platt, endast svaga höjdsträckningar i nordsydlig riktning varierar topografin. Landskapet avgränsas i öster av utskjutande lövbryn av björk, som rycker allt längre ut.

I ett så här pass storskaligt landskap är landmärkena viktiga för orienteringen. Tornet på Öja kyrka är ett sådant, de stora popplarna nere vid fiskeläget Skäret ett annat.

Detta landskap är i förändring. Om betesgången upphör kommer stora delar att bli skogklädda.

Motivering för klass I: Ett område av största betydelse för landskapets struktur. Dessutom och inte minst ett storskaligt och fascinerande landskap.

Störningskänslighet: Alla ingrepp i ett dylikt landskap påverkar den visuella upplevelsen. Det torde vara mycket svårt att lyckas med en exploatering.

Kommentar: Önskvärt med fortsatt bete.

89:L2:klass I och II, Faludden, Stuckviken och kusten ner till Hammarshagehällar, ÖJA /HAMRA/

Landskapsbildsbeskrivning: Landskapsbildstypen är här i stort densamma som på Austerrum och någon strikt skiljelinje mellan de två områdena finns inte. Landskapet på Faludden är mycket öppet och betas. Envegetationen har inte lyckats ta några större arealer i besittning. Söder och väster om Stuckviken breder dock enen ut sig igen.

De centrala delarna av Faludden är uppodlade, enheterna små och landskapsbildstypen småskaligt åkerlandskap. Samma karaktär återfinns i delar av Hamra ut mot kusten.

Innanför Faludden vid gårdarna Rudvier, Lasses och Sandkvie ligger ett lövrikt ängsdominerat beteslandskap. Björk och ask är de

vanligaste trädslagen. Ett jämförbart område finns även vid gården Sallmunds i Hamra.

Det storskaliga landskapet är platt, de enda nivåskillnaderna finns centralt på Faludden, samt i Hamra utanför gårdarna Norrgårde och Lilla och Stora Sindarve. Siktavgränsningarna kan bestå av någon stenmur, några popplar eller de stora gårdarna med omslutande trädvolymer.

Bebyggelsen i området skiftar i storlek och utseende. Ute i landskapet ligger stora fast förankrade stenhus. Motsatsen kan man uppleva vid Skogs i Hamra, där senare års bebyggelse helt saknar fasthet i form och läge.

Mitt i detta område ligger Stuckviken, en nu nästan avsnörd havsvik med ängsartad strandvegetation. Så länge strandängarna hålls öppna genom nötbete är denna vattenyta av självklar betydelse för upplevelsen i landskapet.

Motivering för klass I och II: Ett vidsträckt landskap med storslagna utsikter och klara funktionella samband. Typiska gotländska drag i betesmarker och bebyggelse ger en klar motivering. Ett av de områden där de långa obrutna stenmurarna är av yttersta värde för upplevelsen av landskapet.

Störningskänslighet: Ett mycket känsligt landskap, vilket illustreras av bebyggelsen vid Hamra. Här kan diskuteras om inte en förbättring skulle kunna åstadkommas genom en utbyggnad efter en medveten idé.
Skyddade lägen finns i det inre av Faludden. Men detta landskap bör bevaras, då det inte finns många sådana kvar på Sudret.

90:L1:klass I och II, Kusten från Burgsvik till Kettelvik inklusive Mjölhatteträck, VAMLINGBO /ÖJA/

Landskapsbildsbeskrivning: Många olika karaktärer ryms efter denna kuststräcka även om kargheten genom magert jordtäcke och utsatt läge för vindarna bestämmer områdets utseende.

Stranden är övervägande stenig; den nordligaste delen i höjd med Mjölhatteträsk har strandängskaraktär. Strandskogen är växlande p g a en växling i underlag mellan sand, morän, strandvallar och sandsten.

Mjölhatteträsk - Gotlands sydligaste stora träsk - omgärdas av barrbryn utom i väster och söder där det växer ljusa björkdungar. Norr om träsket brukas fortfarande några grunda, karga åkerlappar. Naturen ut mot kusten och vidare mot norr är karg. Exempelvis är oxel ett karaktärsträd.

Ut mot kusten vid Snäckvik finns ett tidigare hårt exploaterat område. Antalet sandstensbrott är påfallande även om många har läkts med sakta invandrande vegetation.

Betesgången i området har minskat och snårigheten tilltar. Spår av ett beteslandskap finns kvar genom stenmurar, stängsel och grindar efter de slingrande markvägarna. Undantag från igenväxningen utgör ett enbevuxet öppet beteslandskap vid Killingholm.

Naturen vid Grumpvik är omväxlande och rik. Vid stranden ligger ett fiskeläge med enhetlig miljö. Efter kusten söderut finns dungar av ask och gran samt öppna betesmarker med en. Terrängen är mjukt kuperad p g a strandvallsystemet.

Motivering för klass II (området innanför Snäckvik) och I (resten): En vacker, ibland säregen kust med ett antal finare miljöer, som Grumpvik, Killingholm och Gotlands sydligaste träsk Mjölhatteträsk.

Stora delar av området karaktäriseras av att det har lämnats av människan med en sakta igenväxning som följd. Detta ger en speciell typ av ödslighet, och detta område är nog öns bästa exempel på denna företeelse.

Ödsligheten dominerar landskapet men naturen är ibland tilltalande detaljrik med strandvallar, lövegetation och orkidémattor.

Störningskänslighet: Inget absolut hinder finns för sparsam, noggrant planerad nybebyggelse.

Kommentar: Områdets nuvarande karaktär är inte bestående. Igenväxningen tilltar vilket kommer att försämra värdet. Ett måttligt bete vore därför önskvärt.

90:L2:klass II, Inlandsområde från Burgsvik till södra Vamlingbo innefattande Hundlausar, VAMLINGBO /ÖJA/

Landskapsbildsbeskrivning: Det heddominerade beteslandskapet, som här sakta håller på att försvinna, överväger i området. Betet har i stora delar upphört och snårvegetationen är bitvis nästan ogenomträngliig. En del åkerlappar finns men de förmår aldrig skapa bilder av ett odlingslandskap. Det dominerande draget är storslagenhet genom långa siktlinjer, men havskontakten saknas. Området är platt utom söder om Burgsvik där terrängen höjer sig mjukt. Bebyggelsen i området är spridd och stenhusen överväger. Även enstaka fritidshus har uppförts i sten.

Motivering för klass II: Ett område som förstärker Sudrets landskapsstruktur. Av betydelse är även att detta landskap bildar miljö till väg 142 och talar om för besökaren att Sudrets speciella naturscenerier väntar.

Störningskänslighet: De öppna ytorna tål knappast någon form av exploatering. Områden möjliga för bebyggelse finns eventuellt i och i anslutning till dungarna söder om Mjölhatteträsk.

Kommentar: Landskapet skulle tjäna på att bete återupptogs på vissa ytor.

90:L3:klass II, Vamlingbo, VAMLINGBO

Landskapsbildsbeskrivning: Miljön norr om Vamlingbo kyrka upp till Bottarvegården är starkt kultur- och bebyggelsepräglad. Den norra delen är mycket lövrik med tät bebyggelse efter vägen. I anslutning till gårdarna finns mindre ängeshävdade delar.

Bottarvegården (hembygdsmuseum) utgör ett exempel på vacker gotländsk gård med ag- och flistak.

De öppna markerna vid kyrkan utgör ett småskaligt åkerlandskap, men med enstaka kala fårbetesmarker. Kyrkan har en för Gotland ovanlig byggnadsstil och en mycket vacker prästgård intill.

Motivering för klass II: Bebyggelse är en integrerad del av Sudrets landskap och av vikt för förståelsen av hur landskapsbildstypen har skapats. Detta område har valts som en representant för en tätare gårdssamling - en "by" utan att ha eller ha haft den egentliga byns funktioner. Bebyggelsestrukturen är ovanlig för Gotland. Den påminner närmast om en öländsk bygata.

Störningskänslighet: Det som kan påverka värdet i området är nybebyggelse. Om sådan blir aktuell krävs anpassning till befintlig struktur och exteriör.

90:L4:klass II, Odlingslandskap SV Hamra, VAMLINGBO /HAMRA/

Landskapsbildsbeskrivning: Inom de östra delarna av området fortsätter det heddominerade beteslandskapet som finns ute vid kusten. Mot väster övergår området i ett småskaligt odlingslandskap med mestadels åkermark. Det avgränsas rumsligt genom markanta bryn.

Den öppna ytan vid gården Stenstugu har samma landskapsbildstyp, men upplevs än mer rumsligt.

De två stora gårdarna Bonsarve och Rofinds dominerar det större området och ligger väl inbäddade i grönska, men ändå synliga från kustlandskapet.

I landskapsrummet vid Stenstugu finns en detalj väl så betydelsefull; det är en ensam vacker tall, som står efter vägen men ändå ger hela området en viss karaktär.

Motivering för klass II: Markanvändning och vackra gårdar hör intimt samman i en fungerande enhet.

Störningskänslighet: De stora gotlandsgårdarna Rofinds och Bonsarves karaktär försvårar inpassandet av fritidsbebyggelse.

90:L5:klass II, Kusten Holmhällar - Kvännmyr, VAMLINGBO

Landskapsbildsbeskrivning: Detta område är varierat till sin uppbyggnad. Det består av en sandstrand ned till Norebod och innanför den en tallskog på sanddynsunderlag med märkliga inlandsraukar. Norr om strandskogen ligger ett småskaligt åkerlandskap vid gården Nore. Här är marken kuperad, med mindre betesmarker och lövdungar varav i alla fall en med den lundartade karaktär som tidigare varit betydligt vanligare i denna trakt.

I södra delen av stranden ligger Kvännmyr som sakta växer igen. I angränsande områden finns även fuktstråk vilket ger en omväxling i landskapet. Stranden från Norebod och söderut är en stenig strandäng.

Norebod är ett litet fiskeläge med en enhetlig samling bodar. Fiskelägets plats markeras genom de väldiga popplar som växer efter vägen ned till kusten. Innanför Norebod ligger också mycket omväxlande betesmarker med dungar av tall och en.

Motivering för klass II: Detta kustlandskap är mycket variationsrikt och innehåller flera vackra kontraster mellan natur- och kulturmark.

Störningskänslighet: Strandzonen är ömtålig för exploatering. De fritidshus som byggts i brynen innanför sandstranden kunde med fördel ha placerats någon annanstans.

Kommentar: Fortsatt bete är önskvärt i området söder om Norebod.

91:L1:klass I, Hammarshagehällar, Holmhällar och Heligholmen, HAMRA /VAMLINGBO/

Landskapsbildsbeskrivning: De mest markanta dragen i detta kustlandskap är raukfälten dels vid Hammarshagehällar, dels vid Holmhällar. Särskilt det senare området är välkänt och välbesökt för sin naturskönhet.

Vid Hammarshagehällar har grustäktsverksamhet spolierat stora värden.

Ön Heligholmen ligger strax sydöst om Holmhällar och är gräsklädd med omväxlande branter, klippstränder och mjukare sluttningar.

Den mellanliggande kusten - Skvalpvik - är en rundad sandbukt.

Motivering för klass I: Trots de mäktiga raukfälten och sandstranden är det Heligholmen som drar blickarna till sig. Värdet av den fina kusten förhöjs av Helingholmens egenartade utseende.

Störningskänslighet: Mycket känsligt, ingen exploatering bör förekomma.

92:L1:klass I och II, Det öppna landskapet på södra delen av Sudret, SUNDRE /VAMLINGBO/

Landskapsbildsbeskrivning: I detta stora område med riksbekant betydelse för landskapsbilden ingår ett flertal olika landskapsbildstyper. Det utgör dock en enhet där öppenhet, storslagenhet och havskontakt är de dominerande dragen.

I det följande ger vi en kort sammanfattning av detta landskaps visuella uppbyggnad och dess särdrag.

Den överskuggande landskapsbildstypen är det heddominerade betelandskapet. Variationer finns dock inom typen. I delar av området är mark och växtlighet av alvarkaraktär som öster och norr om Sundre. Andra delar har den för hedbetet typiska grässvålen.

Den geologiska uppbyggnaden framgår mycket tydligt i detta landskap. Som exempel kan nämnas de nästan geometriskt uppbyggda strandvallssystemen vid Barshageudd, de blottlagda klintarna vid sydspetsen och vid Hoburg. Efter Kettelvikskusten på västsidan domineras landskapet helt av den märkliga "Husryggen" med enstaka talldungar vid foten och längre ned strandvallssystem och klippstrand. Här ligger också ett antal sandstensbrott med slipstenstillverkning som ett av områdets många kulturdrag.

En agmyr - Muskmyr - finns i områdets norra del. Den ligger med ett tallbryn i norr och öster men i övrigt öppet.

Skogen inom området är relativt högstammig med bra genomsikt. Fältskiktet är frodigt med mycket örnbräken. I skogen ligger ett antal vätar som skapar omväxling och ljusspel.

Söder och öster om Sundre kyrka finns ett odlingslandskap med tydlig zonering. I sluttningen betas den karga marken medan dalgångens botten odlas. Vägar och bebyggelse (t ex de fina gårdarna Skoge och Ottes) ligger i sluttningen med utsikt över den enhetliga dalen. Mot kusten löses dalen upp och betesmarkerna tar vid. De är för Sudret ovanligt lövrika och småskaliga.

Vid den södra udden finns ett småskaligt åkerlandskap mellan inlandsklinten och kusten. Åkrarna är små, dikesvegetationen sparsam men ytan livas upp av några friväxande ekar och tallar.

Ett mindre, sammanhängande åkerlandskap ligger dessutom ovan Kettelviken. Den här delvis avvikande karaktären förstärks genom lövrika lundar. Här växer stora bestånd av ask, lundalm och hassel.

Bebyggelsen inom ett så här pass stort landskap skiftar naturligtvis, men i stort är den enhetlig. En del nybebyggelse inom jordbruket och traditionella fritidshus bryter av.

Motivering för klass I (enstaka skogsmark) och II (resten): De flesta landskapselement som är typiska för Gotland ryms inom detta odelbara landskap. Landskapets struktur och uppbyggnad kan knappast vara lättfattligare. De estetiska kvaliteterna är många; utsikter med obruten havshorisont i tre väderstreck, kontrastrika lövområden, detaljrika betesmarker, märkliga geologiska formationer (observera siktlinjen) m m. Det kan även sägas att det är sällan som

samverkan mellan naturförutsättningar och kulturpåverkan lyckas skapa ett landskap med dessa kvaliteter.

Störningskänslighet: Ett mycket känsligt område. Framförallt får inget göras som inverkar menligt på landskapets struktur. Att landskapet förändras är ofrånkomligt och skall inte hindras. Att skogen kommer att breda ut sig står klart men markförhållandena gör att alvarkaraktären och öppenheten kommer att bestå. Täkter och bebyggelsens utveckling måste granskas mycket noga. Ett viktigt krav är också att vägar anpassas till landskapets struktur, vilket hittills skett.

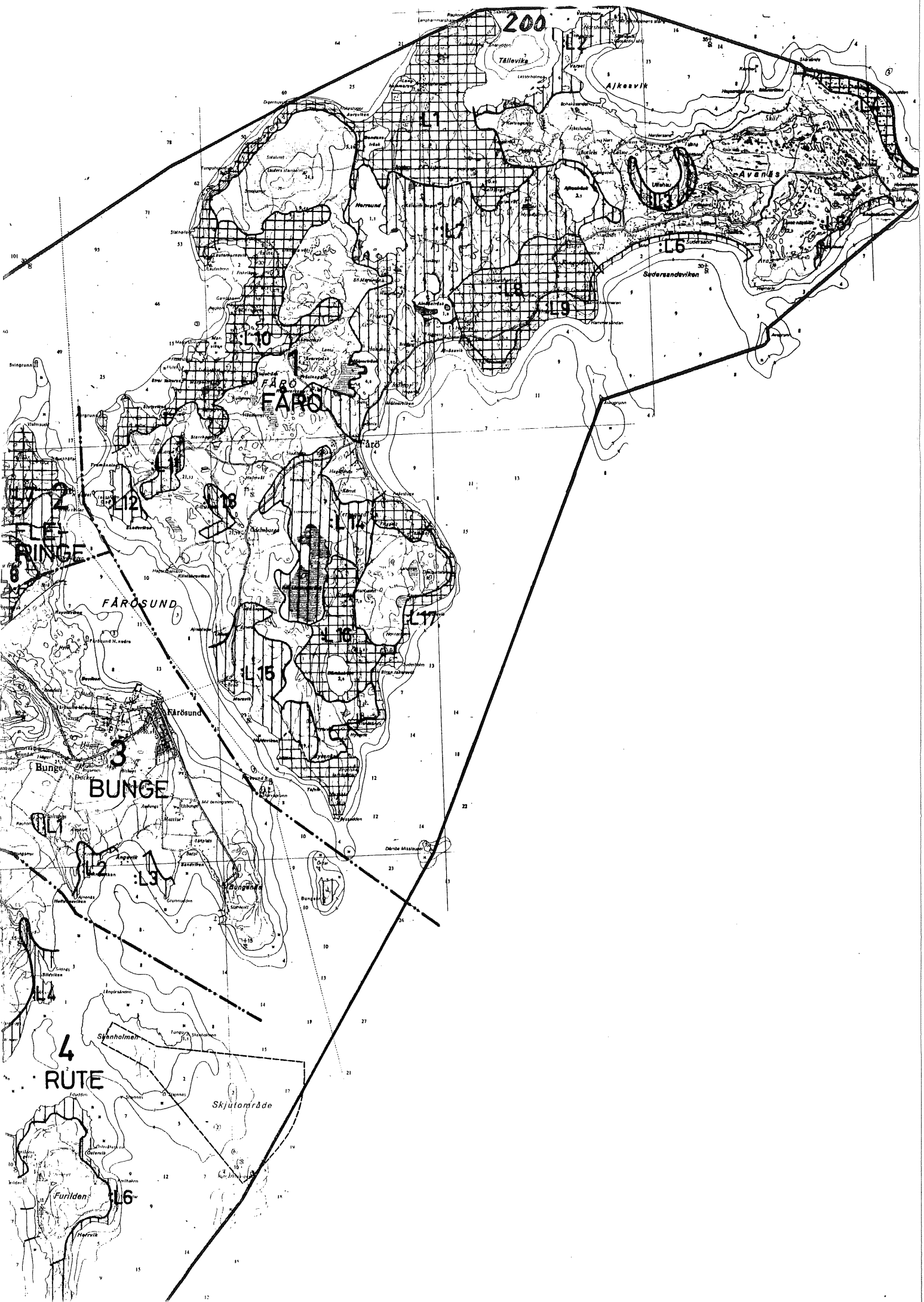
200
L1
L2
L3
L4
L5
L6
L7
L8
L9
L10
L11
L12
L13
L14
L15
L16
L17
1
FÅRÖ
2
FLÉT
RINGE
3
BUNGE
4
RUTE
Tällevika
Ajkesvik
Avenäs
Sudersandeviken
Herraund
Fårösund
Bunge
Bungehus
Svenholmen
Skjutområde
Furilden

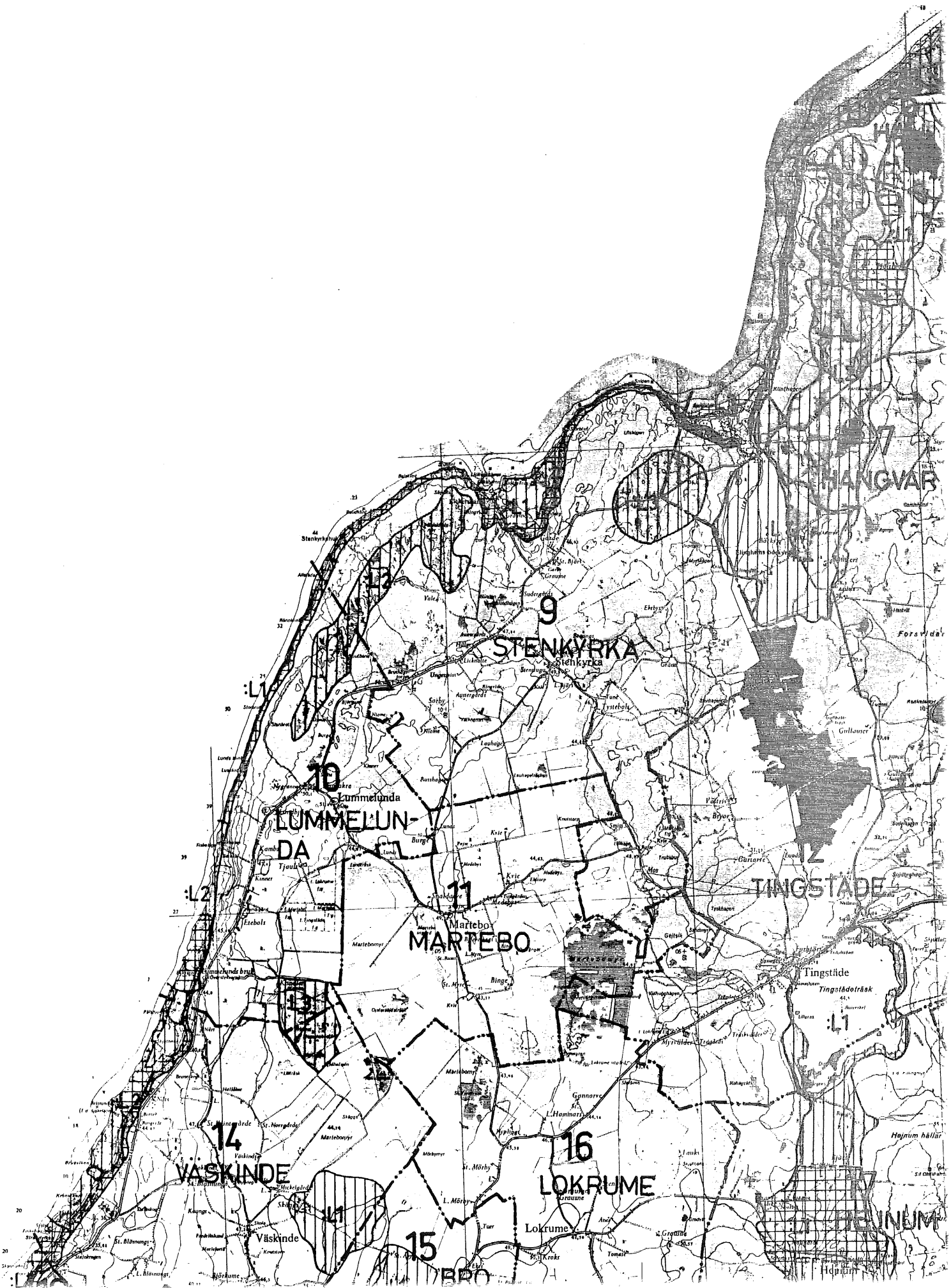
HANGVAR
9
STENKYRKA
Stenkyrka
10
Lummelunda
LUMMELUN-
DA
11
Martebo
MARTEBO
TINGSTÄDE
Tingstäde
14
VÄSKINDE
Väskinde
16
LOKRUME
Lokrume
15
BRO
FRUNUM
Hemnum
:L1
:L2
:L3

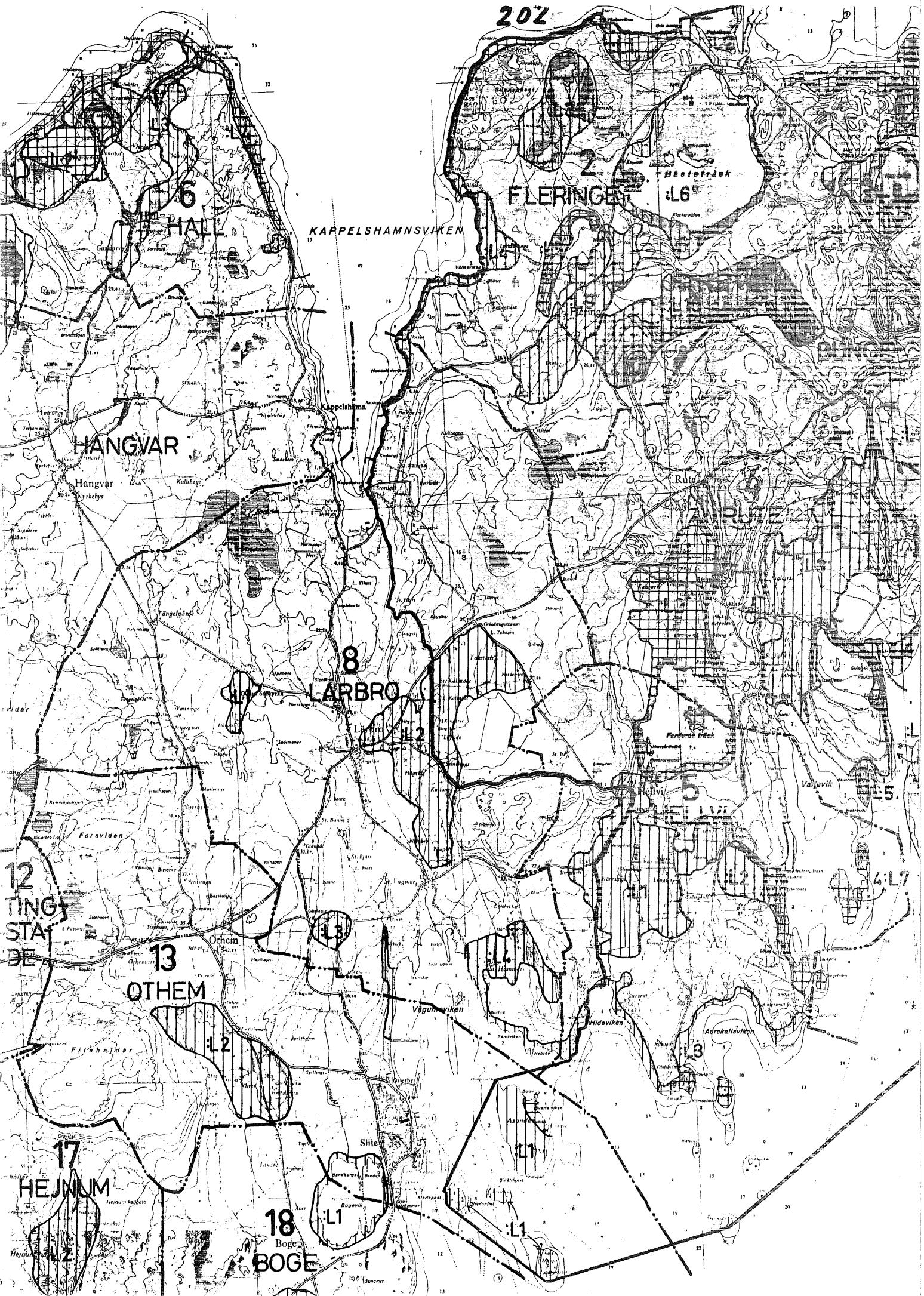
202
6
HALL
KAPPELSHAMNSVIKEN
2
FLERINGE
L6
3
BUNGE
HANGVAR
Hangvar
Kyrkebyn
Kappelshamn
Rute
4
RUTE
8
LÄRBRO
L2
5
HELLVIK
Hellvi
Vargevik
L5
L1
L2
4
L7
12
TINGSTADE
13
OTHEM
Othem
L3
L4
Vägumsviken
Hideviken
Aurakällsviken
L3
L2
Fiskhajdar
17
HEJNUM
Slite
L1
18
BOGE
Bogevik
L1
L1
L2

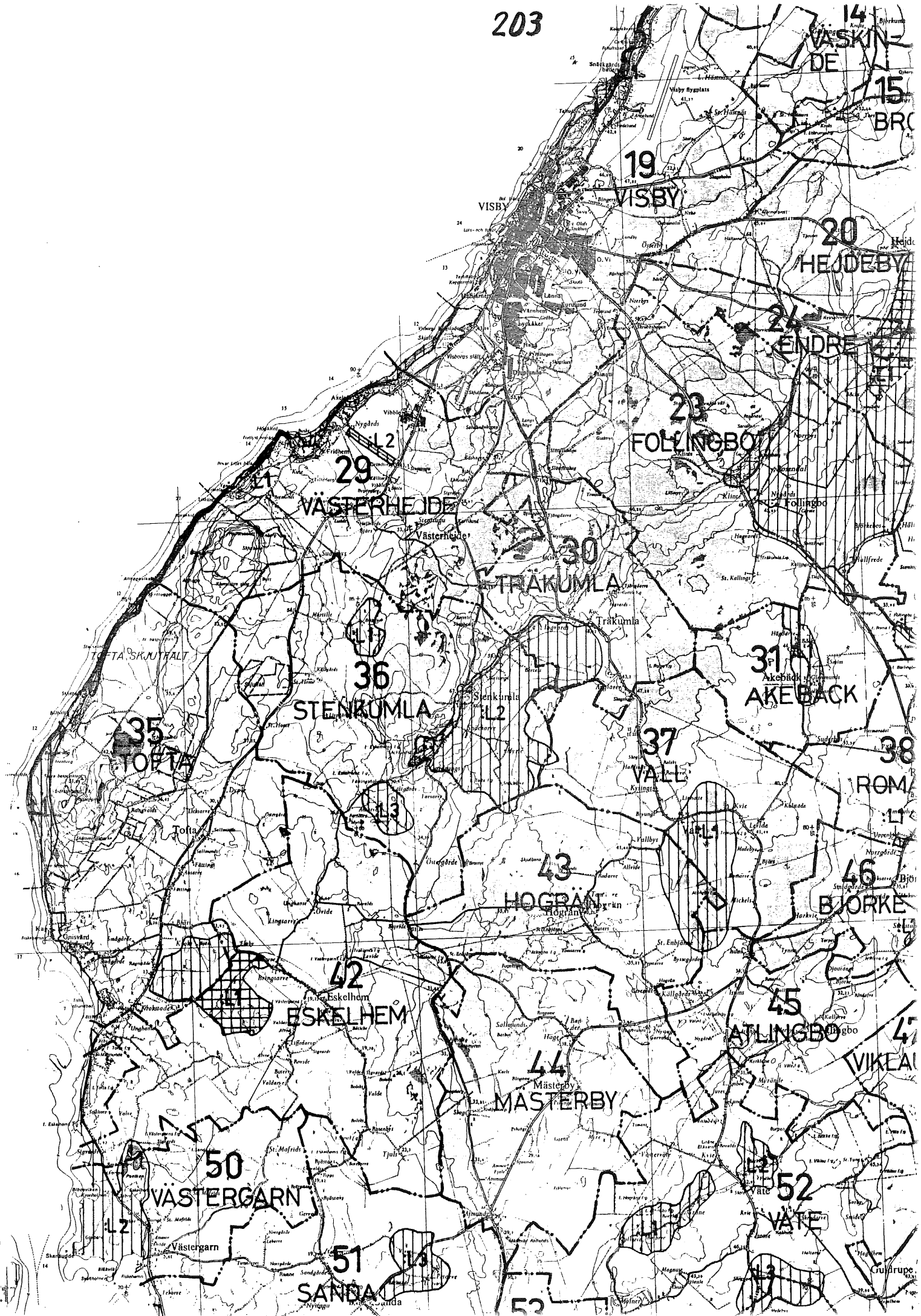
14
VASKIN-
DE
15
BRO
19
VISBY
VISBY
20
HEJDEBY
21
ENDRE
23
FOLLINGBO
29
VÄSTERHEJDE
Västerhejde
30
TRÄKUMLA
Träkumla
31
AKEBACK
36
STENKUMLA
Stenkumla
35
TOFTA
Tofta
37
VALL
38
ROM
43
HOGRÄN
Högrän
46
BJÖRKE
42
ESKELHEM
Eskelhem
45
ATLINGBO
44
MÄSTERBY
Mästerby
50
VÄSTERGARN
Västergarn
52
VÄTE
51
SANDA
Sanda
L1
L2
L3

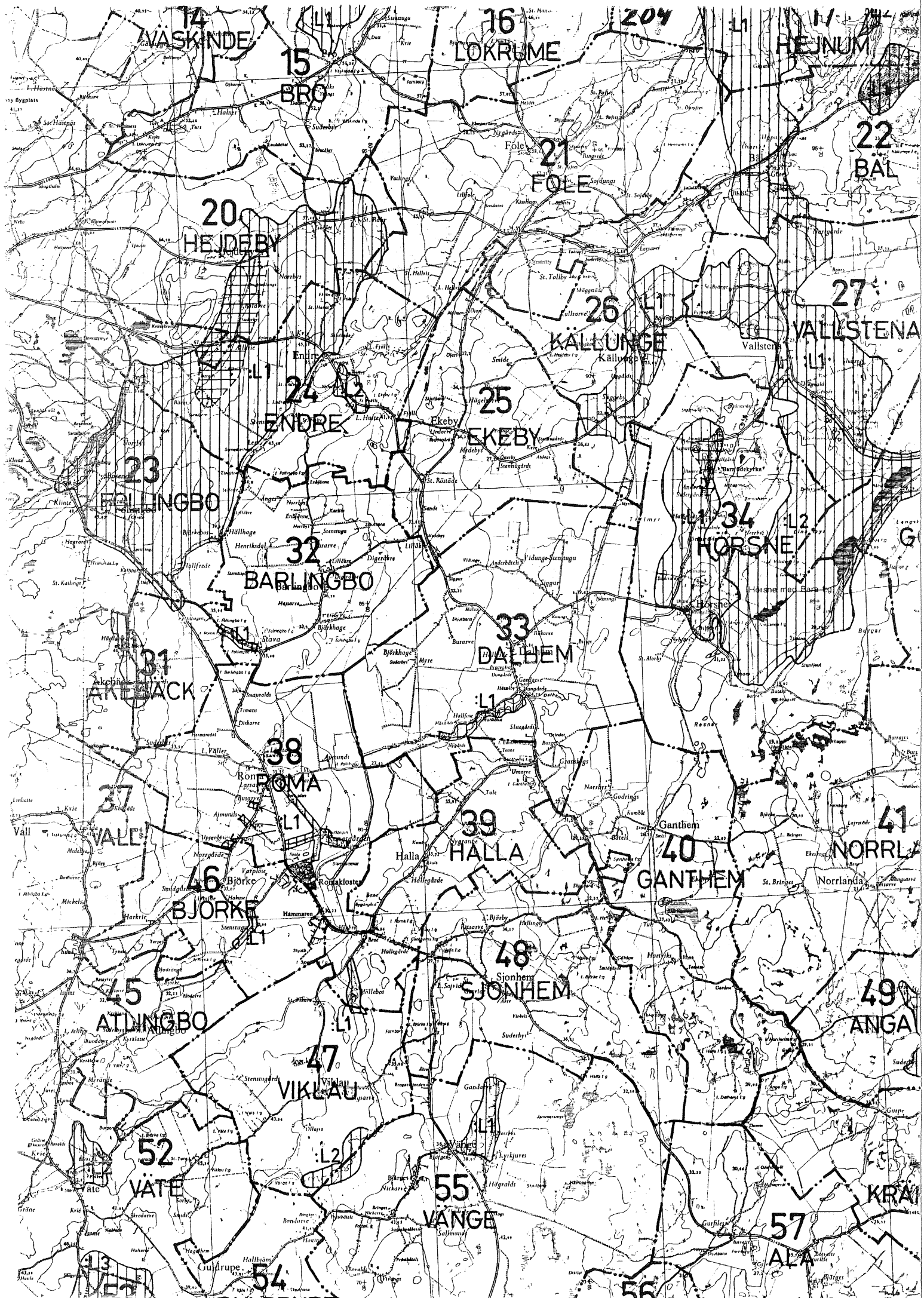
14
VÄSKINDE
15
BRO
16
LÖKRUME
HEJNUM
21
FÖLE
22
BAL
20
HEJDEBY
26
KÄLLUNGE
27
VALLSTENA
24
ENDRE
25
EKEBY
23
FÖLLINGBO
34
HÖRSNE
32
BARLINGBO
33
DALHEM
31
ÅKEBÄCK
38
ROMA
37
VALL
39
HALLA
40
GANTHEM
41
NORRLA
46
BJÖRKE
48
SJONHEM
45
ATLINGBO
49
ANGA
47
VIKLAU
52
VÄTE
55
VÄNGE
57
ALA
54
L1
L2

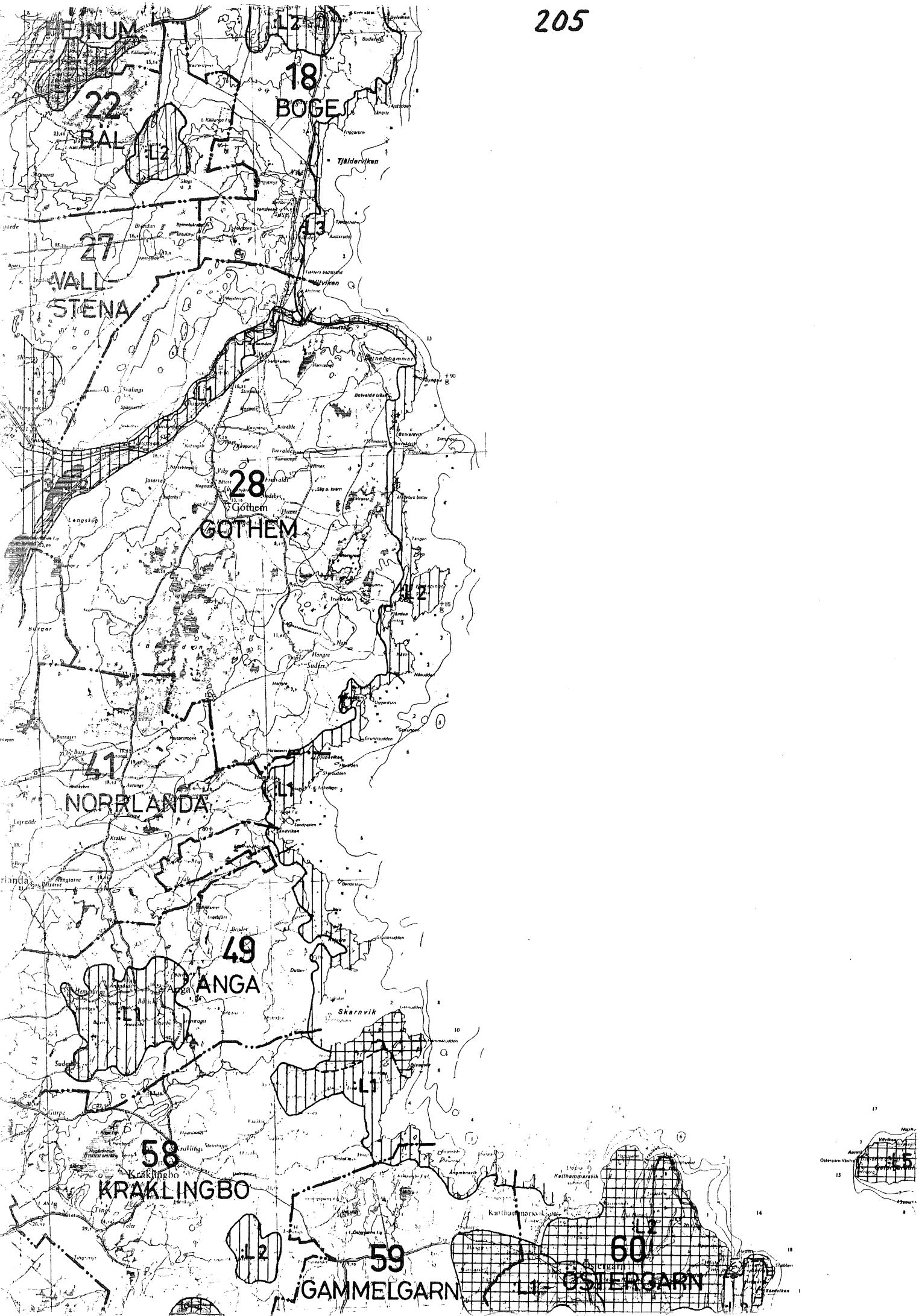
HEJNUM
22
BAL
18
BOGE
27
VALL-
STENA
28
Gothem
GOTHEM
41
NORRLANDA
49
ÅNGA
58
Kråklingbo
KRÅKLINGBO
59
GAMMELGARN
60
ÖSTERGARN
L1
L2
L3
L5
Tjälderviken
Skarnvik

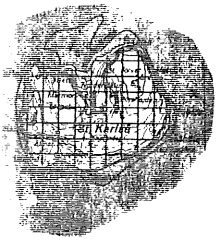

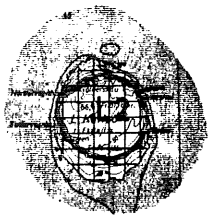

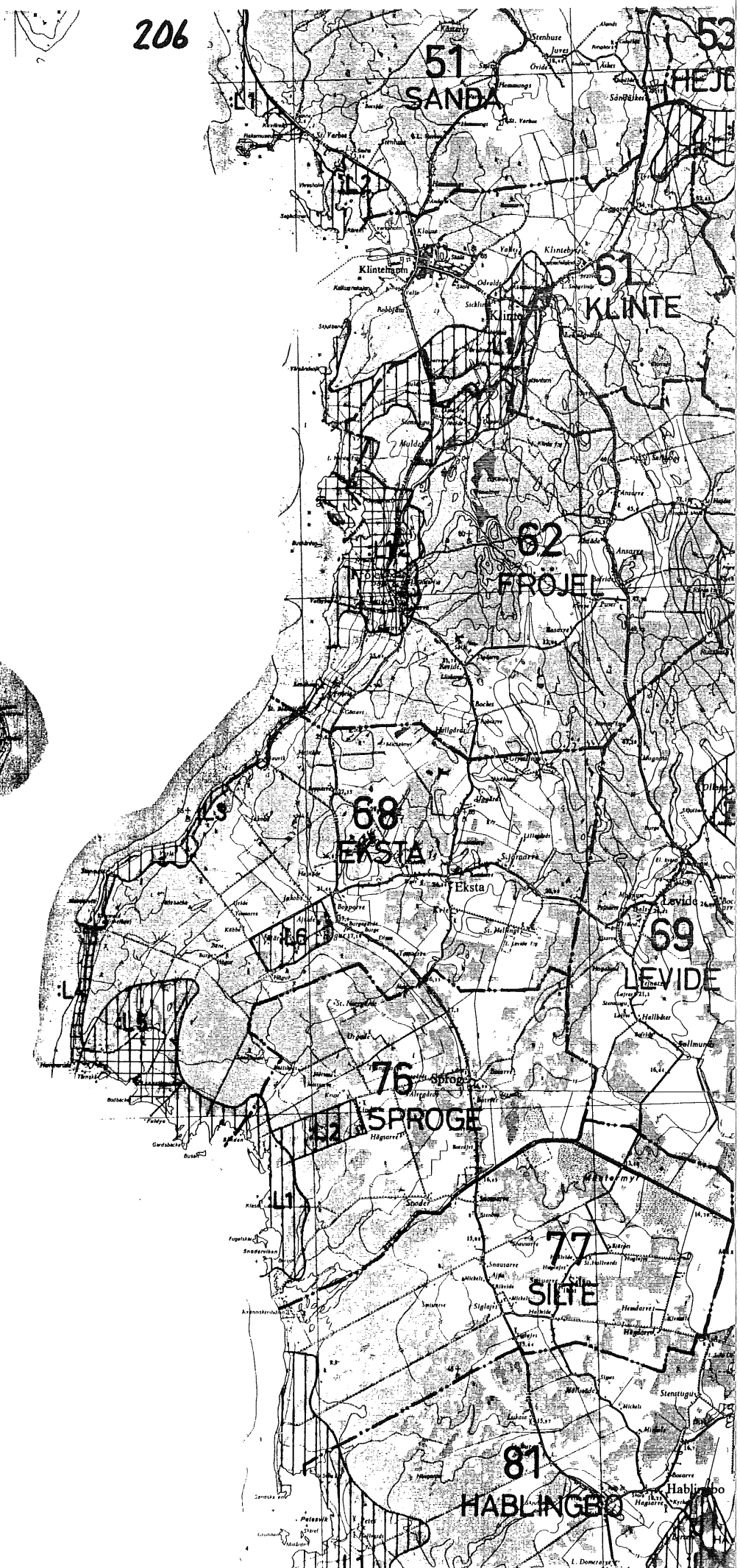
51
SANDA
53
HEJD
61
KLINTE
62
FRÖJEL
68
EKSTA
Eksta
69
LEVIDE
Levide
76
SPROGE
Sproge
77
SILTE
81
HABLINGBO
Hablingbo
L1
L2
L3
L4
L5
L6

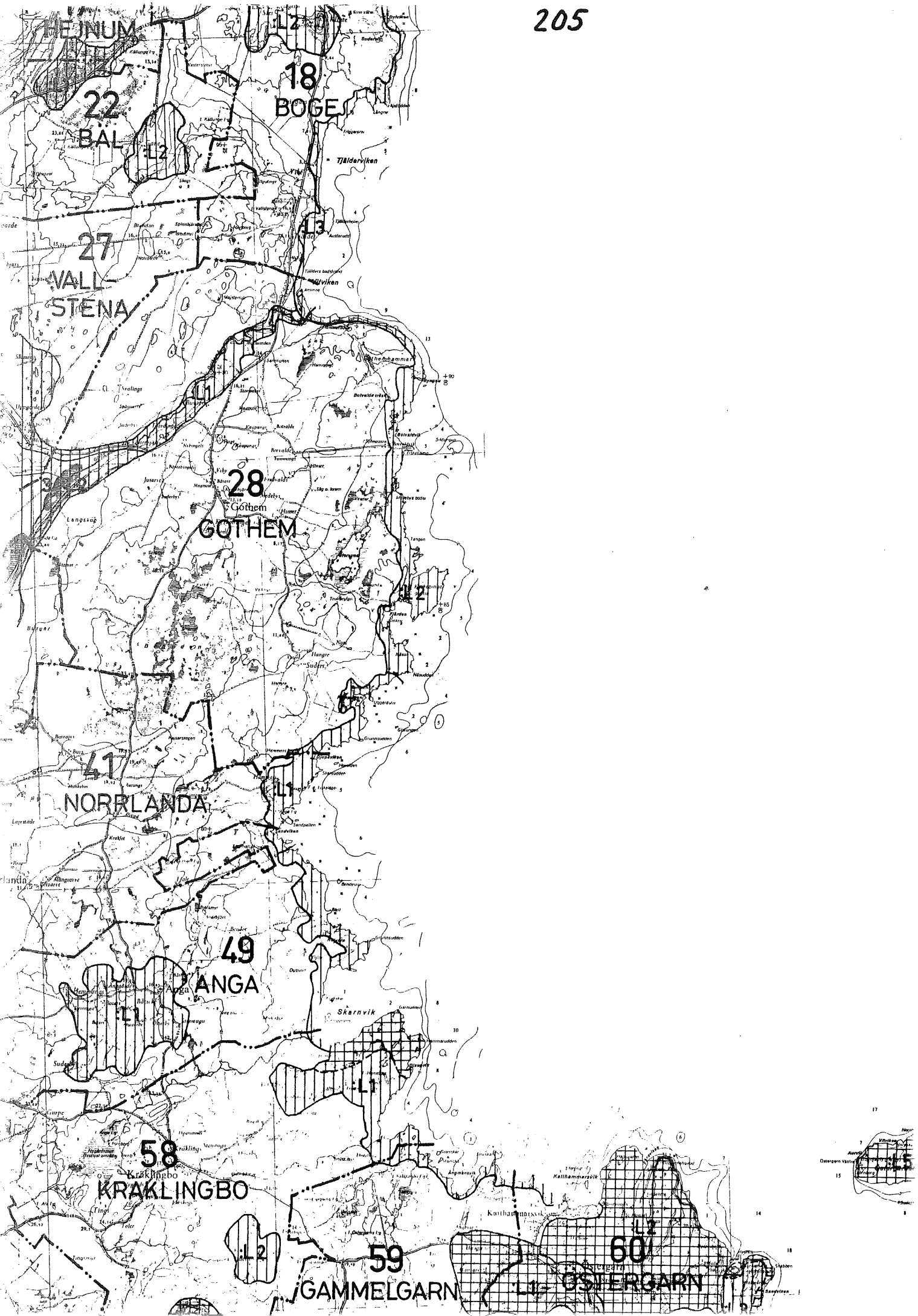
HEJNUM
22
BÅL
18
BOGES
L2
L3
27
VALL-
STENA
L1
28
GÖTHEM
41
NORRLANDA
49
ÅNGA
58
KRÅKLINGBO
59
GAMMELGARN
60
ÖSTERGARN
Tjälderviken
Skarnvik

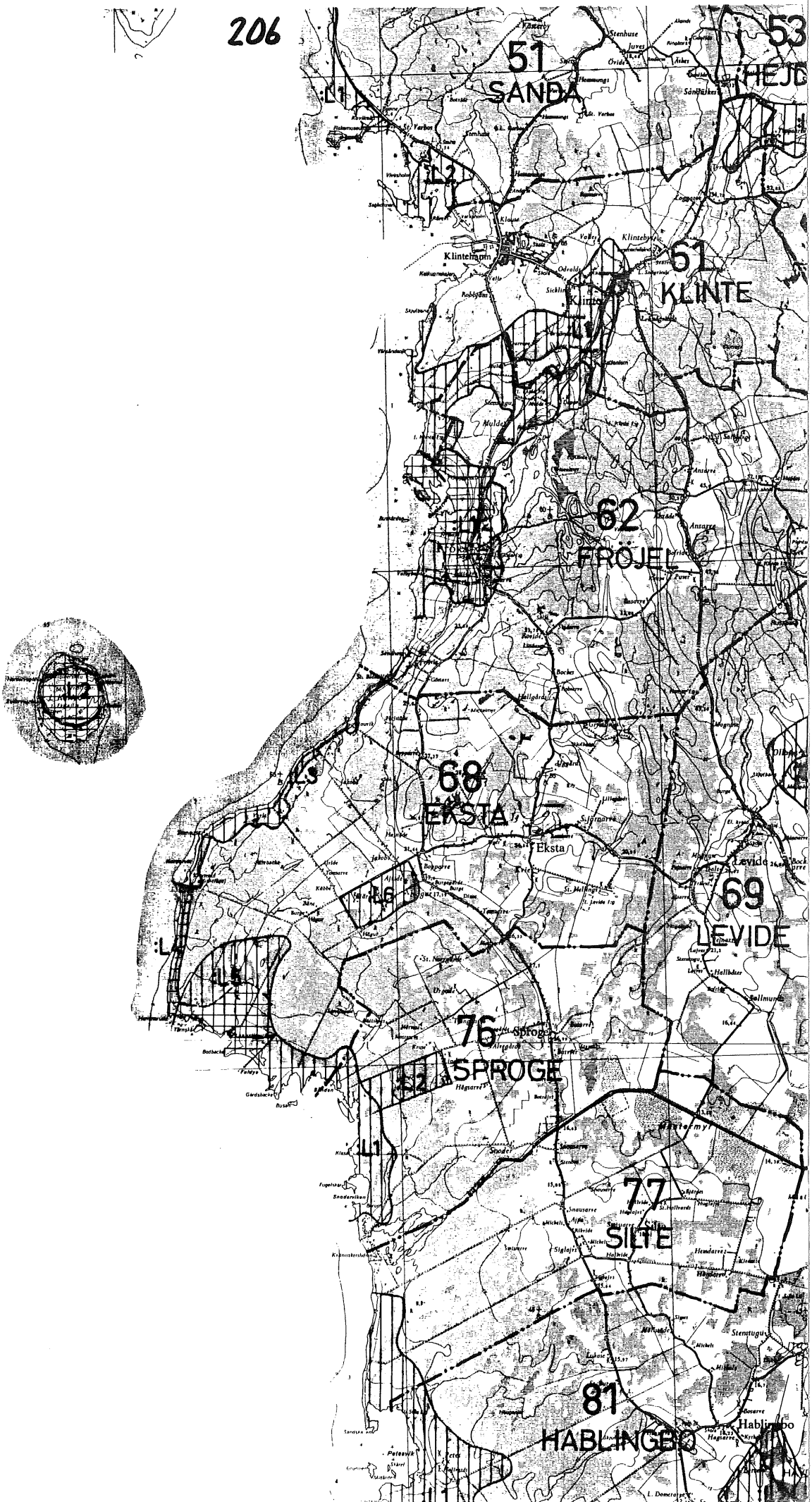
51
SANDA
53
HEJD
61
KLINTE
62
FRÖJEL
68
EKSTA
69
LEVIDE
76
SPROGE
77
SILTE
81
HABLINGBO

57
ALA
KRÄKLINGBO
208
60
ÖSTERGARN
Gammelgarn
59
GAMMELGARN
67
ARDRE
66
ALSKOG
Alskog
Ljugarn
65
GARDE
Lausvik
Laus holmar
75
80
NÄR
Hamnarna
Austerviken
Närsham
L1
L2
L3
L4

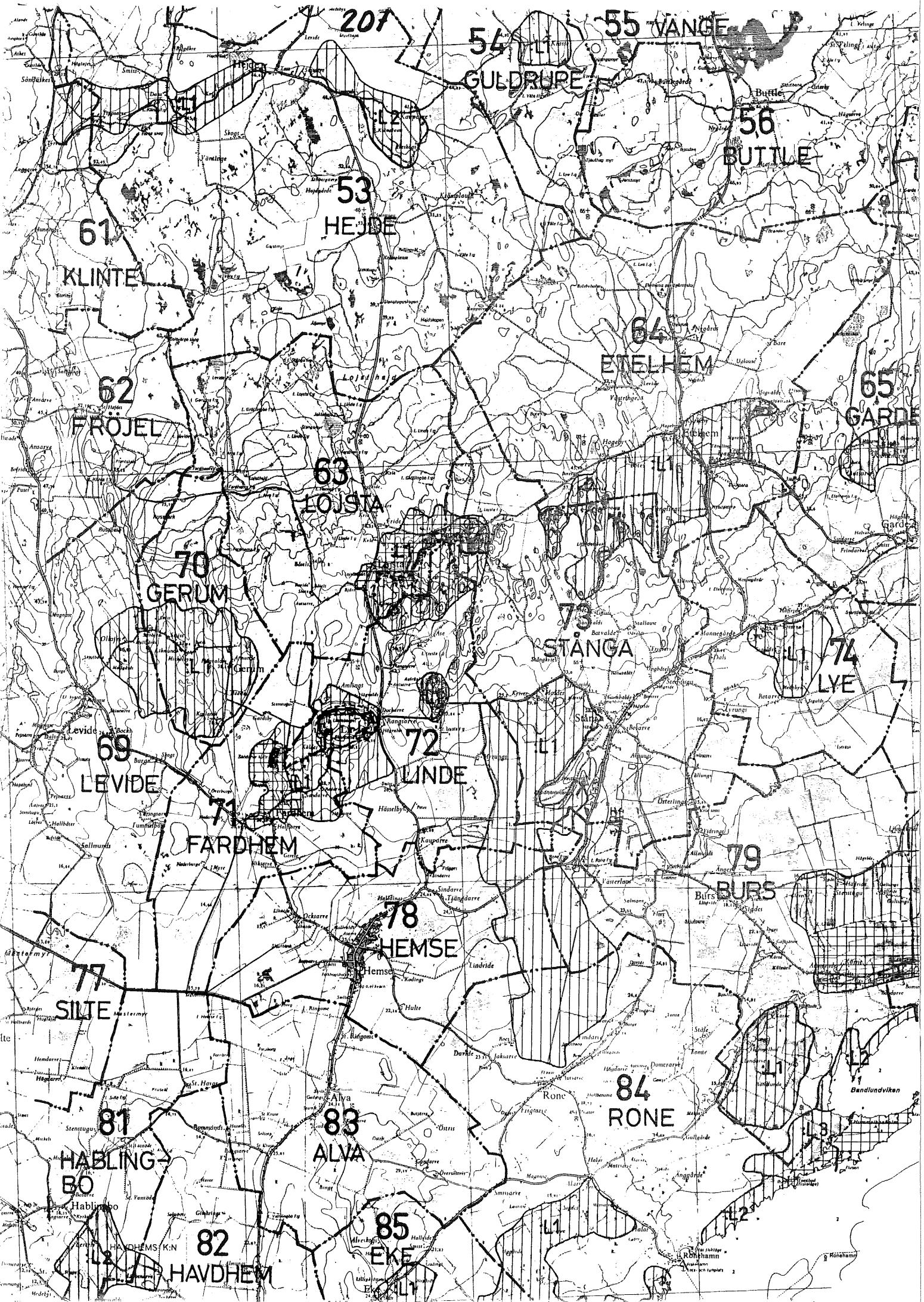
201
55 VÄNGE
54
GULDRUPE
56
BUTTLE
53
HEJDE
61
KLINTEL
64
ETELHEM
62
FRÖJEL
65
GARDE
63
LOJSTA
70
GERUM
73
STÅNGA
74
LYE
69
LEVIDE
72
LINDE
71
FARDHEM
79
BURS
78
HEMSE
77
SILTE
84
RONE
81
HABLINGBO
83
ALVA
85
EKE
82
HAVDHEM
Bandlundviken

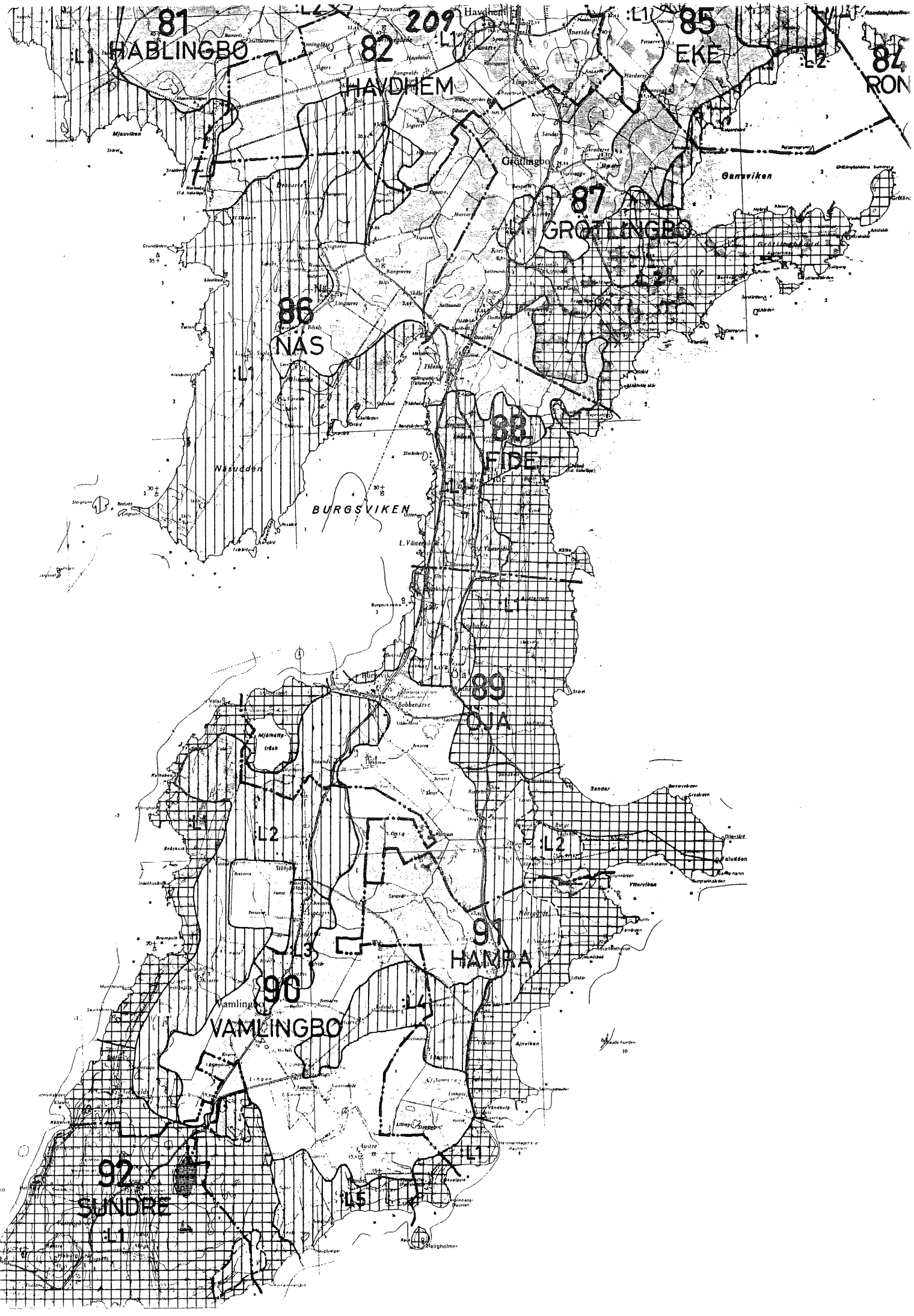
81
HABLINGBO
82
HAVDHEM
209
85
EKE
87
GRÖTLINGBO
86
NÄS
88
FIDE
89
ÖJA
91
HAMRA
90
VAMLINGBO
92
SUNDRE
Havdhem
Grötlingbo
Gansviken
Näsudden
BURGSVIKEN
L. Västerhejde
Hurva
Bobbendrve
Sandar
Kaludden
Ytterviken
Ajnviken
Heligholmen
Mjauviken
Vamlingbo